Antanas Kartanas
(Alfonsas Kadžius)

TURIZMAS NAMIE

908(474.5)
K2-482

2 Zarasų CBS Abonementas

2KR-17/2148N

129. Aplink Narkyčių ir Mažvilių ežerus

Žiemužė. Žemė pabarstyta sniegu, pašalę, gruodelis, be vėjo, blankiai saulėta. Tiek gražu, kad gražiau jau ir būti negali. 7 v. – –1°C; 10 v. – 3°C; 12½ v. – –5°C, NW 2 m/s; 17½ v. – –9°C. Per 4½ val. apėjau 12 km

12²⁸ v – iš namų Vencavų vieškelin

12³⁸ v – pro fermą

12⁴³ v – skersai vieškelį tiltelis, iš karčiagalių, vanduo bėga į kairę, t.y. į rytus.

12⁴⁵ v – dž sodo likučiai, buvo sodybos

12⁵⁰ v – dž keliūtė į Stainiškių Jasinsko vs

12⁵⁵ v – Grumblių Malahausky vs

13⁰⁰ v – kr už lazdynų eilutės Antavilių Čižausko vs

13⁰⁴ v – įsuku dž į Narkyčių keliūtę; kr slėny – Mažvilių Pankrato Vadišiaus vs su sodeliu. Tarp medžių kalvų vs pastatai pavirtę lengvo –

mis žaislinėmis dėžutėmis. Dš kalvelėj – trian-
guliacijos bokštelis

13 $\frac{07}{v}$ – kr Miliunų Br. Malakausko vs.
Eglių eilė. Pranas su sūnum prie pirties sto-
rą drebulę nuleidę, nes rudenį tvenkinys nuo
jos prikritęs lapų, ir gyvuliai nebenorį ger-
ti. Nupjausią ir dar dvi plonėlesnes dreby-
les, nes jos užstojančios darže saulę.

13 $\frac{20}{v}$ – kr Narkyčių Zosės Strazdauskie-
nės vs su sodu

13 $\frac{22}{v}$ – dš berzynas. Gautą su obuoliais
maišą atitūštintą gražinu Narkyčių Liucei
Ramanauskienei. Ji papasakoja, kad Pajuody-
je (Juodajame) ežere nuskendę trys žmonės:
Liucės vyras Vilius Zlataravičius, Mečys Zla
taravičius ir Baraushas. Narkyčių ežeras, va
dinamas dar Jankausko ežeru, esąs čia pat ber
zyne už L. R. sodybos, o už balos, ta pačia kryp
timi, esąs Mažvilių ež.

13 $\frac{40}{v}$ – einu įstrižu keliuku per L. R. so.

dybą į šiaurės vakarus ir išeinu iš beržyno

13^{41} v - pro išmūryto rūsio griuvėsius

13^{42} v - kr skarota eglė

13^{43} v - kr akmeninis trobesio pamatas

13^{45} v - puntukas prie beržo ir akmenų krūsnies

13^{50} v - prieky baltuoja apsnigtas, rytų vakarų kryptimi išsitiesęs, 100 m x 400 m dydžio Narkyčių ežeras, vad. Kiaūležeris tarp nurudavusių viksvų ir kemsų, apaugusių spalgenų uogienojais. Nurudavusį viksvyną ir kemsyną supa beržynai išstypusių tęvų berželių. Einu aplink ežerą nuo vakarinio galo pietine pakrante prieš laikrodžio rodyklę. Ar tik ne šitame ežere Pr. Malakauskas vėžiaująs?

13^{55} v - primityvi valtelė išvilkta ant kranto stovi

13^{58} v - graži balta valtis, ant kranto išvilkta. Būta kažkada registruota, bet žodis „Zarasai" uždažytas. Einu per kemsų vir-

šūnes, bet tie mažai pašalę smenga, prisemu batus. Tarp nurudavusių viksvų stipresnis pašalas

14^{07} v - suku rytinio galo kranto berzynėliu

14^{10} v - skersai griovį per beržą pereinu. Visur šakų šakos, prilūžę pripuvę, nė pereiti. Atrodo, kad ir žvėrių čia nebraidyta.

14^{12} v - beržai ir juodalksniai neploni, gražūs, išlakūs. Glūduma, tarytum Miklucho Miklajaus aprašytoje girioje

14^{18} v - apėjęs rytinį galą, pasileidžiu šiaurine pakrante į vakarus. Blanki saulė, vėjo nėra. Brendu per gailių krūmelius

14^{24} v - paparčiai, asiūkliai, nendrės

14^{25} v - nebe toli vakarinio galo prieinu prie pat vandens. Prie vandens nedrąsiai priselina ir nupiepę berželiai

14^{28} v - atsidurių ties vakarinių ežero galu nurudavusiame viksvyne. Pirmyn į

Mažvilių ežerą šiaurėje. Apsukdamas balą, duodu lanką į vakarus

14³⁰ v - per spanguolynų kemsus į beržynėlį.

14³² v - prieinu eglutę su lizdeliu, atsiranda pušelių

14³⁴ v - nurudavęs viksvynas, aikštė beržynėlių, gal balos centras?

14³⁵ v - vakariniame balos gale beržynėlų yra gražių eglių

14³⁸ v - vakarinį balos galą apėjau, einu tolyn į šiaurę kalnelin, apaugusin eglėmis ir beržais

14⁴¹ v - baigiasi miškas, vakaruosevs ir kalva. Lipsiu apsidairyti. Belipant, nuo kalvos pro pat mane nušokuoja žemyn stirna, tarytum didžiuodamasi savo grakštumu. Kalvos papėdėje ji su neišpasakytu lengvumu liuohtelėja per vieną griovį ir per kitą ir dingsta beržyne.

14^{47} v - stoviu kalvos viršūnėje. Vakarnose - 2 vs, o 3-čias Gutaravičiaus. Mažvilių ežerą pražropsojau, praėjau, dš rytuose palikau. Pamiškėje, kur dingo stirna, slampinėja iš lėto du stirniukai, kaip du rudi šunys.

14^{51} v - lipu žemyn į ežerą

14^{52} v - už ežero matyti Miliuncų trianguliacinis bokštelis

14^{58} v - stoviu šiauriniame gale, prie pat užšalusio vandens, ledas šaudo, ežeras apvalus, 300 m × 400 m dydžio. V

15^{00} v - einu aplink ežerą prieš laikrodžio rodyklę pietiniu jo šonu. Brendu nurudavusiu viksvynu, paparčiais, gailiais.

15^{06} v - esu pietrytiniame (?) gale, bet reikės apsukti daug viksvyno

15^{07} v - vakarinį galą apėjau

15^{10} v - valtis niurkso

15^{12} v - šiaurine pakrante apeinu ir vėl esu ties rytiniu galu

15^{13} v - einu į kalvą, į šiaurę, kr palieku Mažvilių Gutaravičiaus vs

15^{18} v - įeinu į pušyną. Beliemenė pušis. Genys darbuojasi. Leidžiuosi pakalnėn žemyn. Avietynas. Pušelių prigriuvę, prilūžę, pripuvę

15^{19} v - atsidurin Mažvilių keliuky, einu kalvotu mišku į šiaurės rytus

15^{20} v - įsilieju į didesnę keliūtę, ateinančią iš pretvakarių. Jau matyti Marijampolio vs su dviem eglėm ant kalvos. Kr lygiagrečiai su keliūte žyginoja trigyslės srovės linijos atraminiai stulpai.

15^{28} v - O kr kieno vs stogas kyšo?

15^{30} v - slėnyje pylimėlis ir ilgas medinis tiltelis. Iš kur atiteka upeliūkštis be krantų? Pirmyn pakrante į pietus. Upeliūkštis nenori užšalti, srauniai bėga, per pelkėtą baltalksnyną vinguriuoja

15^{36} v - dešinin intakėlin pasuku į šiaur

rės sytus. Bet intakėlis tiesus, kastinis, neįdo-
mus, eina pamiške

15^{40} v - peršoku jį ir grįžtu upeliūkš-
čio pakrantėn. Prilūžę, pripuvę krūmų

15^{44} v - vėl einu pagal upokšnėlį į pie-
tų sytus. Gražūs beržai, stori juodalksniai. Man-
gutai rėkia

15^{47} v - iš šaknų išverstas guli beržas.
Prilūžę, pripuvę krūmų

15^{52} v - kr krante baigiasi miškas ir
eina nurudavęs viksvynas. Dš krantu ży-
ginoju prieš srovę, į pietus tolyn. Upokš-
nis nelabai vinginoja, matyt, melioratorių
krapštytas

15^{54} v - avietynas

15^{55} v - dš už lankos kalvoje vs su 2
kamiņais, hieno?

15^{56} v - upokšnis nendrėmis užžėlęs

15^{58} v - upokšnis susehlėja, lieka beveik
sausas, tiesus, užžėlęs nurudavusiomis viks-

vomis, eina pamiške

16⁰¹ v - brasta; keliukas į minėtąjį vs dešinėje

16⁰² v - upokšnis vėl pilnas vandens, nors be krantų. Einu dš krantu prieš srovę, per krūmus, į pietvakarius

16⁰⁵ v - ir štai prieš akis sužimba... tas pats Mažvilių ežeras

16⁰⁶ v - ir vėl nusitaikau į beliemenę pušį. Einu aplink ežerą ledu pagal laikrodžio rodyklę

16⁰⁸ v - tas pats laivas niurkso

16¹¹ v - esu pietiniame gale. Einu į Narhyčius tiesiog į pietus per balą. Eglės, juodalksniai, beržai

16¹⁵ v - esu vėl balos centre, beržyno laukymėje (propersvje)

16²¹ v - išeinu iš miško, priešais - klevas ir šimtametė obelis. Kalva su 5 eglėm. Narhyčių ežeras netyčia man atliko kairėje, t.y. ry-

tuose. Lipu į kalvą

16^{24} v - per balą mano per daug į vakarus nusiduota. Rytuose - L. R-nės vs

16^{26} v - iš šiaurės šono įeinu į Narkyčių keliuką

16^{42} v - iš Narkyčių keliūtės įsuku į Avilių-Vencavų vieškelį.

17^{10} v - namie

1976. 1. 10

V Mažvilietis Antanas Markevičius, g. 1925 m., pasakoja:

— Į Mažvilių ežerą iš Kiaūležerio (Narkyčių, Jankausko ež.) teka per pelkę kanalizuota upelė. Mažvilių eževas — iš skysto dumblo. Kartą surišome trejas po 6 sieksnius ilgumo vadeles, įrišome akmenį ir jį skandinome, bet dugno nepasiekėme.

Pagal jį išeitų, kad ežeras yra gilesnis negu 36 m. Kvepia retoriniais blizgučiais.

130. Juodkūniškėse aplankau ligonį

Jauki žiemos diena, popiet saulėta. 9 v. — 12°C, NW2 m/s; 12 v. — 7°C; 15½ v. — 3°C, miego plonokai. Per tris valandas (12–15 v.) aplankau ligonį, Juozo Indrášiaus, Kilimų užpalėno, Juodkūniškių vs. savininko, brolį. Juozas Indrašius nuveža mane rogėmis, o parveža ratais. Ta religinė kelionė dviese yra man ir krašto pažintinė ekspedicija.

Juozas iš pat pradžių atsiprašo, kad būdamas Dusetų parapijos, kreipiasi į mane, aviliškį, nes jam Dusetósna esą 9 km, o į Avilius – arčiau. Juozas sako ne Dùsetos, bet Dùstos, Dustį, Dustõs.

Važiuojam Avilių – Dusetų vieškeliu, pro Šlugelių, Marijampolio vs. Pravažiuojam Mažvilių Ragausko, Narkyčių Baũkio, Medinienės vs. Nuo Baukio vs pasuka-

me į dš, važinojame per kalvas, per dirvas, pro pat Gaižio vs.

Juozo asmenybė iš pirmo žvilgsnio mane sudomina, tikriau sakant, nužavi. Juodais kailiniais apsivilkęs, vidutinio ūgio, raudonas veidas trykšta sveikata. Jis nerūko, negeria, visą dalykiškai sveria. Elgiasi kukliai, mandagiai, bet nepataikauja, ir vis dėlto jo mina — ori, įpareigojanti, kelianti pagarbą. Tokių vyrų mielai klausoma. Juozu pasitikiu iškart, nes angeliškąs moters švelnumą ir veidmainingą bažnyčios tarnų saldumą jau gerai... ištyriau ant nuosavo kailio.

Nemanau, kad vyras turi nešioti grėsmingo nimtumo kaukę, tarytum jis būtų pipiras perkandęs. Nemanau, kad vyras turi atrodyti įžūliai ryžtingas, su athaliai atsikišusiu smakru (o Juozo smakras, priešingai, — atlikęs). Nereikia vy-

nii turėti nei padus kasomo ramumo nei savim patenkinto svelnumo nei saldainį po liežuviu laikančio meilumo. Tad kas gi vyrui tinka? Vyrui tinka juozo mina.

Juozas yra gimęs 1900 m., 1913 m. baigė Užpalių dviklasę, mokydamasis turėjo butą pas prof. Kazio Pakšto tėvą, gerai pažino profesorių ir buvo su juo ne kartą susitikęs, pvz, 1928 m. Kaune per paradą.

Kazio Pakšto kaulai guli po saulėtu Kalifornijos dangumi. Negali būti, kad tokis vyras mirė! Rodos, jei kada priečiau prie Didžiojo Užpalėno, jis atsisėsty karste, pažvelgty į mane ir vienu akimoju prikelty mane iš tingumo, paviršutiniškumo ir garbėtroškos trūnėjimy. Pakštas turėjo žvilgsnį Kristaus, ne nusidėjėlį trikdančio, bet įkvepiančio heroizmą, prikeliančio numirėlius. Kažkas panašaus glūdi ir Juozo žvilgsnyje. Nejau-

gi tai užpalėnams būdingas žvilgsnis?...

Šiaurine paežere artėjant prie Juodkūniškių vs, keliūtė darosi vis vingresnė ir vis labiau kilpojasi per pakrūtes ir ošlaitus, tarp storų medžių ir duobių.

— Kaip tamsta galėjai dirbti tokias kalvas?

— Nieko, turėjau gerą arklį, — atsakė Juozas, ir kaitri liepsnelė sužiba jo akyse. — Esu pensininkas, bet vasarą valdau pjaunamąją. Dirbu valią arklio. Senu įpratimu man vis rūpi laikyti arklį.

Juozo juodbėrė — didelė, greita, stipri. Prisižiūriu, kaip jis valdingai vaikšto aplink jos galvą. Važinodamas vadeles laiko ištiestose ir niekada nesudrebančiose rankose. Laiko jas užtikrintai, lengvai įtemptas, kaip Sarty žirgų lenktynių filme.

Prieš savaitę mane vežė pas ligonį meilus, mandagus ir paslaugus bajoras. Sa-

vo mėlynotą, liesą, nekaustytą širmę iš „gerasirdiškumo" jis vadino Mažyte, čiulpėjo lūpomis, tampėjo vadelėmis ir rankoje laikė iš pakelės išsilaužtą karklą. Juozas, priešingai, rankoje laiko tikrą botagą, savo įmitusiai, svdriai išsukuotai, astriai pahaustytai juodbėrei nieko nesako ir nedaro, tik truputį atleidžia vadeles, kai panori, kad ji bėgtų kaip kulka. O budrus, tiriantis jo žvilgsnis niekada nepameta kelio. Negalim atsigėrėti.

Jo rogių antstatas, t. vad. lubnia, provizoriška. Kelionėje ji trejeta karty sulūžta, suyra, ir mes su visom pasėstom išgriūvam aukštielninki. Tai pramoga, juokas, bet Juozas ne juokais varžosi ir atsiprašinėja dėl tokios netvarkos.

Prie ligonio mus sutinka Indrašienė, būdinga gera šeimininkė, Dūdienė, nebe jauna, labai gražaus žvilgsnio moteris, Medi-

2 Zarasų CBS Abonementas

2 KR - 17/2 142

nienė, jaunyste ir sveikata trykštanti, bet užsikrėtusi bažnytinio tarno paslaugumu, našlė ir dar kažkokia moteris.

Ligonis — mano amžiaus, bet nežilas, tvirtai sukaltas vyras. Jo riešai — mano delno platumo. Jis garsiai kalba, bet visai nieko negirdi. Nervai jo suniokoti, širdis vyriškai tvirta ir drauge jautriai verkianti. Užgriuvusios akys, papurtęs veidas, graudi kalta sypsena primena vieną mano draugą šaunų, tik, deja, nelaimingą, kad „negali gerti". Nepažeisdamas išpažinties antspaudo, pacituosiu tik šiuos ligonio žodžius: „Jaunas liñgvas buvau". Tai senas sėlių krašto žodis, reiškiąs šaunų, smaikštų, blatną.

Gi Juozas buvo toks diskretiškas, toks taurus, kad apie jokią brolio kliautį nieko neprasitarė. Tik puse žodžio perspėjo, kad brolis nebe labai girdi.

Juozas juodbėrę iš rogių perkinko į ratus. Grįžtame pietine Juodkūniškių ežero pakrante. Įsižnekame plačiau.

Juodkūniškių vs drauge su ežeru Juozas pirko iš Miežėlio 1931 m. Vedė Juodkūniškių Stankevičiaus aukštetinę ir gavo kraičio žemės. Taip jam susidarė 50 ha: 16 ha ežero, 17 ha iš Miežėlio ir 17 ha kraičio.

Juodkūniškėse be Juozo yra dar vienas kiemas Antano Makarsko, atėjusio užkuriu pas Valę Dūdėnaitę, dukterį Juozo Dūdėno, prigėrusio Juodkūniškių ežere 1962.VIII.11. Prigėrė dėl savo neramaus būdo, paliko žmoną Rimą ir dukterį Valę.

Juodkūniškių Indrašiaus ir Dūdėno žemė buvo režiais. Vėliau jie žemę privačiai perdalijo. Sausindami savo pievas, abu iškasė gilius griovius: Indrašius iš Juodkūniškių ežero, o Dūdėnas – iš Akulionių ežerėlių. Akuliosiuose sumažėjus vandeniui, aplink eže-

rėlius perplyšo žemė per krūmus. Prie Ahuliorių yra Kiaušinėlio kalnas, vasarą labai lankomas, matuojamas, aprašinėjamas.

Ir Juodkūniškių ir Ahuliorių ežeruose seniau būdavo vėžių. Už 10 cm ilgio vėžį zydai mokėdavo po 10 centų. Vėžiai išnyko nuo mineralinių trąšų, kurios nuo dirvų suteka į ežerus. Pvz, žiemą išbarsto raudonomis kalio trąšomis dirvas, o pavasarį Juodkūniškių ežero vanduo lieka rudas kaip kava.

Be to, Ahulioriuose būdavo lynų, karosų, o Juodkūniškių ežere – lydekų. Iš Sartų ežero į Juodkūniškių ežerą 1938 m. Indrašius atvežė statinę leščių (лещ – karšis). Juos aptroškusius suleido į ahetę prie pirties, bet jie atgijo ir gerokai ežere užsiveisė. A pie Sekmines jie nerščia nendrėse ir pliaukši uodegomis. Prieš Škaplierinę ateidavo iš Avilių kun. Rožanskas ir pasižuvaudavo atlaidams. Dėl cheminių trąšų sumažėjo žuvies visuo-

se ežeruose.

Pravažiavę pietinę ežero pakrantę, mūsų ratai įkopia į aukštą kalvą su piemens būda viršūnėje. Kalva vadinasi Juodasai kalnas, nes jo žemė — gražiausis juodžemys. Įdomu, kad juodžemys nenukentėjo nuo erozijos.

Priešais Vencavo ežerą matyti Balšavikų kalnas, Glušoko ežerėlis. Dešiniau matyti Narkyčių ruso Jagupėnkos vs. arčiurkovo

Pakelini tūno pamatų akmenys Kárlos vs, raudonųjų sudeginto. Kárla buvo Smetonos pasienietis pensininkas. Padegant vs, Karlos duktė buvo peršauta. Kaimynai nuvežė ją į Zarasų ligoninę. Ten ji mirė, ir jos lavonėlį nuogą, be drabužių ir be karsto, leido iš ligoninės pasiimti. „Iš veido jos nebeatpažinom, tik iš šūvio žaizdos šone supratom, kad tai ta pati mergina" — pasakoja Juozas.

Privažiuojam Narkyčių fermą su Aiso

ežeru pašonėj. Tai Kriõvai ar Kriõvos, senovinio dvaro centras. Dabar čia gyvena Petras Prákas. Tolėliau gyvena Albinas Prakas, laiškininkas, gandonėšis, pravarde Paštas.

— Seniau dvarą valdė Likševičiotės Ma-
Likševičiūtės Marija ir Antanina palaidotos Avilių kapinėse
risė ir Antosė, abi turėjo po 40 ha. Marisė per-
prie aa kum. Strazdo kapo.
sihėlė į Zarasus ir į savo žemę įleido Praką, o Antosės pusinis buvo Dumbravà, ir paskui Antosė jam užrašė savo žemę.

Čia pat į rytus nuo Kriovų — Dumbravos vs, o Dumbravos sūnaus vs — už Aiso, vakariniame Kriovų šone. Dumbravos dėdė zakristijonavo Zarasuose ir gerokai jį šelpdavo.

Pahelui dš privažiuojame Narkyčių Medinienės vs, o prieky kairiau — Narkyčių Gaižio vs.

Narkyčių Valės Paskačienės vs — dš, už akmenų krūsnies, iš už kalvos hyšo.

Kr — Kriovų staravierų kapinės puši-

mis apaugusioje kalvelėje

Toliau dš – Masholiūno – Baukio vs su užkaltais langais, nes Baukys pahliuvęs į kalėjimą

Važiuojam važiuojam savo keliuku į šiaurę. Gi štai Mažvilių (?) miškelis, dš dvi šimtametės pušys baltalksnyne

Toliau kr ne Kalvelių St. Bahučio pirtis, bet prie majako Mažvilių Vlado Prano Markevičiaus vs. Jo sūnus – agronomas Avilinose.

Dš už kalvų – kažkoks Liūnas ar ežerėlis.

Dš – Ragausko vs: 2 kaminai, eglės, daug trobesių

Tiesiai nebevažiuojam, nes ratais būtų keblus kelias per mišką. Pasukam užuolankom į kr, pro Mažvilių Gutaravičiaus vs. Raitomės įdomiu, gražiu, vaizdingu kalvotu mišku, pro Škugelius, Marijampolį, į Avilius.

Važiuodamas ratais, dar geriau įsižiūriu ir giliau apmąstau Juozo būdą. Tai lietuvis, kuriam terūpėjo dirbti, kurti, o ne pozuoti, ne fotografuotis „visu stuomeniu". Jis visas svytėjo, pagautas darbo šišo, kuris slopino jame visas pramogas. Viensėdis buvo jo kalvė, jo pilis, jo sostinė.

Viensėdyje yra buvę vaišių, krikštynų, paatlaidžių, įžymių svečių ir gražių viešnių. Bet šeimininkas niekada nepasigedo nei užsimiršimo nei laiko užmušimo nei nugėrimų šurmulio nei burkavimų nei flirto. Jo siela neieškojo trumpalaikių išsiblaškymų nei apgaulingų apsvaigimų, buvo ne smulkmeniškas, neįtariai ir pagarbiai žavėjosi savo žmona. Jo siela tik kūrė, budėjo ir gėrė sodrų gyvenimo gaudesį.

Kai Juozas Indrašius įsigijo viensėdį, vedė žmoną, puikią šeimininkę, pajuto po savo kojomis Juodkūniškių pjedestalą, tada iš-

ausо jam gadynė, skirta kūnybai, darbui, pergalei.

Jo šeimyninę meilę Dievas palaimino vaikais. Sūnus – ekonomistas, dabar jonavoj dirba statybos tresto valdytojo pavaduotoju, o dukterys – viena ekonomistė Vilniuje, o kita mokytoja Dusetose.

Vaikai per atostogas raičiodavosi po Kiaušinėlio kalvą, bėgiodavo sode, nugaudavo, grybaudavo ir dainuodavo skardžiame miške, klegėdavo ežere. O jis, šeimos vairininkas, surasdavo savo džiaugsmą nuolatiniame darbe. Kietuose delnuose degdavo darbai, erelio akimis žvelgdavo į rytmečių žaras, į kalvų dangstomus horizontus, mintimi matavo ateities perspektyvas. (Tikriausia tokie yra kosmonautų tėvai).

Briedis galėtų būti Indrašiaus simbolis. Speiguotą žiemos rytą briedis žiemia pirmu-

tines kojas į kalvą, įbeda žvilgsnį į tekančią saulę, dusliai, kaip iš po žemių, subaubia, garų tumulai per šuerves išsiveržia, o akys dega saulėtekio žaromis. Jis girių karalius!

Kodėl pradžioje pažinties ir važiuojant rogėmis, aš taip prastai elgiausi su šiuo Pakšto bendraparapijiečiu? Pernelyg familiariai laikiau ranką Indrašiaus pažasty, saugodamas jį nuo iškritimo. Kalbėdamas tapšnojau jam per kailinius, patetiškai rėkavau, juokiausi, užuot šalta protinga šypsena vypsojęs. Sužinojęs jo gimimo datą net gi komplimentą pasakiau:

— Apsigavau: maniau, kad tamsta esi 20-čia metų jaunesnis už mane, o pasirodo, kad esi 10-čia metų vyresnis.

Kam to reikėjo! Per daug palankumo kortų atidengiau ir jas į žaidi-

mą įmečiau. Kam gi aš vaipiausi ir būb-
nijau jo nugarą? Juk jis, tas Pakšto antri-
ninkas, vis vien mato, kad mėtau pi-
gias tauhuotas kortapalaikes, o seifą lai-
kau užrakintą. Kokia nuobodi menkys-
ta esu! Tikras žydo bezmėnas ...

Ar Indrašius išties yra toks tautos
deimantas, ar Pakšto prisiminimas mane
pakerėjo? Visą dieną liūdėjau ir grau-
žiausi dėl savo netakto nuodėmių. Są-
žinė nebenurimo ir kėlė iš karsto prige-
susius jaunystės užmojus.

1976.1.12

√ Juodasai kalnas yra prie Druskininkų
(zr. Kondratenka, Po Druskininkus ir apylinkes,
1968, p 79)

√ „Kol bus bent dešimts tikrų lietuvių,
tol Lietuva nepražus" – pasakė Pakštas. Koks
sprogdinantis troškimas – būti vienam iš de-

Sintaxes!

~~Vainiūno sala~~

~~Avilio sala – Vādišius~~

131. Ilgoji sala

Vakar vidudienį po pūgos stirninas nuo pat kaimyčios lėtai lėtai nuzingavo per sventoriu, per kapines, prietiniu patvoriu į rytus. Įšeinančio jo nebe pastebėjau. Ar tik neatsigulė už akmeninės kapinių tvoros?

Šįryt iš nakties aplink trobesius pasirodė ir takai pripėduotos stirnytės pasagėlių.

Šiandien susitaiso miela, auksinė žiemužės diena. 9 v. – –26°C, E 1 B; 11 v. – 20°C; 12 v. – –19°C; 15^{30} v. – –15°C, E 2 B; 16^{30} v. – –14°C; 18^{30} v. – –17°C. Įšeinu į Avilį. Per 3 val. užtrukusią išvyką susipažįstu su Vadišiaus sala. Štai išvykos ataskaita.

12^{30} v. – išeinu į Avilio ežerą

12^{35} v. – kelinkas visai užpustytas, pėsčiam kelias nekoks: viršutinis 15 cm storio sniego sluoksnis purus, o apatinis padengtas

silpna pluta, kuri su kiekvienu žingsniu lūžta.

12^{36} v - ant Bakučio kalnelio 5 kuraplytės prisileidžia mane per 5 m, bet draugiškai čikšėdamos susitaria nuskristi.

12^{40} v - prieš akis atsiveria balta Avilio lyguma

12^{42} v - Vasalausko sodo rytinėje įkalnėje sniego vos ne lig kelių. Nusvirusios obelų šakos kiškinkų numargintos. Ir stirnų perbėgta

12^{45} v - per prieigą ties 4 valtimis atsistoju ant ledo. Viršum ledo sniego tėra 5-7 cm, eiti gera

12^{50} v - einu palei pietinį ežero krantą, taigi einu aplink ežerą prieš laikrodžio rodyklę. Pietinio kranto juodalksnių juosta mėta man po kojom ilgą ilgą ažūrinį šešėlį. Kr dunkso Lapkalnis po pušų kepure. Prieky - padūmavęs miš-

kingas salų bei krantų horizontas. Dangus be debesų. Poetų apdainuota lietuviška žiemos saulė. Sniegas atspindi akinančius spindulius

12^{52} v – prieky iš už pietinio kranto išnyra Várnasalė, o kairiau dūluoja Liepų salos, vos nesusiliejančios su padūmavusiu šiaurinių ežero krantu.

12^{55} v – pakyla E 2 Bs vėjelis

13^{00} v – kr, t. y. šiaurėje lieka Varnasalė ir Liepų salos. Ausinės sparnus dėl visa ho nuleidžiu ant ausų.

13^{05} v – dš krante pagulęs į vandenį gluosnis.

13^{07} v – dš įlanka su 2 huolais

13^{08} v – kr ~~Žuvėdros~~ Varčiūs ~~Aškarinkos~~ salelė – sekluma. Tai nendrynėlio apsupta tiesi eilė karklų, nusitęsianti į šiaurę kokią 70 m.

13^{11} v – nuo ~~Žuvėdros~~ Varčiūs ~~Aškarinkos~~ einu tiesiai į saulę (į pietus). Brendu lyg per dykumą, jokių pėdų.

13^{12} v – dš iš pretų sminga į ežerą miškingas pusiasalis, o kr – Maskolio (neteisingai anksčiau vadinta Vainiūno) sala su ilga nendryno uodega į pietryčius

13^{17} v – priešais iškilmingai guli Vainiūno (~~neteisingai anksčiau vadinta~~ Teliokinė) sala. Už jos juodnoja 2 žmonių siluetai. Gal pavyks prahalbinti, jei nepabėgs su savo kilbukais.

13^{24} v – Ties sala prieinu du žvejuku, su peikena prasidūrusiu po aketėlę ir kantriai belaukiančiu laimikio. Tai Petras Pupeikis iš Naprelių ir Henrikas Mažeika iš Petkūnų. Šitą salą jie vadina ne Teliokine ir ne Ąžuolų sala, bet Vainiūno ástravu. O tą ankstyvesnę, kurią aš laikiau Vainiūno sala, jie vadina Maskólio ástravu.

Sekanti sala būsianti Vādišiaus – nemaža, ilga, su tankiais eglynais. O prie-

šais į šiaurę ta salytė — Gal Bevardė.

Už Vadišiaus mažutė sala — Ramanòvka, o didesnė — Janheliùkas. Toliau — Páchadnykas, didesnė už Vainiūno salą, seniau buvusi gyvenama. Už Páchadnyko yra Garčiùkas ir Gusiátnykas, o tiesiai toliau didelė sala Kazélnykas.

Kairėj nuo Pachádnyko yra Lisýčka, nedidelis ilgas ástravas. Kasčélnykas — Tai bažnyčios sala. Į tą salą iš vandenio eina helias. Sala apsodinta dekoratyviniais krūmais. Yra tokia įdauba, negili duobė. Pagal legendą, ten esanti prasmegusi užkeikta bažnyčia. Šv. Jono naktį ten esą galima girdėti gaudžiant varpus.

Už Bažnyčios salos į Imbrado pusę esą daug gražių didelių ir mažų salų. Tai vis žinios, kusias man maloniai suteikė abu žvejukai.

13⁴⁰ v — einu į pietryčius, į didžiulę

trikampę Vādišiaus salą.

13^{45} v - īš pretvakarinio salos kampo per nendryną vakar įvažiuota į salą rogėmis. Ta žiemine keliūte ir aš einu. Mane sutinka gražūs puodalksniai, jauni beržai, senas gluosnis, linksma eglutė.

13^{48} v - keliūtė kyla į kalvą, ir aš einu vakarykštėmis pravėžomis

13^{50} v - kr kalvos papėdėje auga pušis kreiva kreiva, ratu susisukusia viršūne, oi kokia senutė.

13^{52} v - kalvos viršuje, tarp kitų medžių, gražūs kadagėliai, o kr - vėl pušis.

13^{53} v - dš kalvos papėdėje dvi jaunos eglės

13^{54} v - kalva platėja, virsta stalo aukštuma, atsiduriu eglynėly. Deja, ir čia velnio siautėta, yra išlikę storų kelmų, ypač beržinių. Manding man maga tarti nepalankų žodį medkiržianis, kai pa-

matau malkoms kertant storus medžius, o veislei paliekant baltalksnius.

13^{56} v - guli juodalksnis, griūdamas parmušęs jauną eglę. Kadagėliai tarp eglučių. Beržai, senos drebulės. Stirnų, beieškančių maisto, daugely vietų išspardytas sniegas.

14^{00} v - į šiaurę kalva vis aukštėja, o jaunas eglynas tiek sutankėja, kad virsta tikra palapine, nė pralįsti nebegalima.

14^{06} v - šiaurinis salos galas sužemėja, eglučių tankynė baigiasi, aukštų išlakių eglių apatinės šakos iki žemės siekia. Seni rūpliai beržai. Yra ir ąžuolų, o vieno viršūnė ratu susivyniojusi.

14^{11} v - daugialiemenė senė drebulė, nudžiūvęs iš senatvės milžinas baltasis gluosnis, gražus kadagys, eilė beržų. Kalva tolygiai sužemėja iki pat van-

dens, ir pačiame šiauriniame salos smaigalyje auga linksmai užsinešusi jauna daugialiemenė eglė. Šiauriniame ežero krante tarp medžių kyšo kažkieno namų kraigas (gal Golubickių Sinkevičienės?)

14 15 v - na, atgal į priešingą salos galą! Einu rytine kalvos papėde, kad nereikėtų brautis per apsnigtų eglučių tankumynus.

14 22 v - kelią pastoja iš kalvos šlaito senai išvirtusi drebulė be viršūnės. O eglutės su snrego kepurėmis šlaitu į kalvą kopia.

14 25 v - einu priešinin kalvos papėdės šonu. Akmuo įsibedęs šlaite

14 27 v - iš žalsvai (vario žalumu) apsamanojusio kerėkšlio kelmo dvi kerpelės rangosi, o trečia tiesiai auga.

14 32 v - štai aš ir vėl atsiduriu pradinėje keliūtėje prietvakariniame salos ra-

ge, priešais pušį su ratan susisukusia viršūne.

14³⁴ v - kas toliau? Savo pėdomis grįšiu namo. Batai prisitrombavę sniego. Bet ne dėlto pasilepinsiu ir grįšiu namo. Grįšiu dėlto, kad grožybes pasitaupyčiau ateičiai, nes šiandien jos nebėtelpa širdyje. Vienu prisėdimu praryti per daug koncentratų yra neracijonalu. Tokia turistinė iškyla taip, kaip lyrinis eilėraštis, negali būti ilga. Juo labiau, kad ji yra ne reikalinė, bet pramoginė. Dienos ir žiemos paveikslų grožybė mane sutelkė kaip gera malda. Tik, Dieve, duok pakankamai gražių dienų, kad jų užtektų visoms Avilio saloms.

14³⁷ v - mano žvejukų nuo Vainiūno salos atsiplūkta prie pat Vadišiaus salos vakarinio šono ir su peikena prasikirstos naujos akėtėlės.

$14^{\underline{48}}$ v - pasiekiu žvejukų pirmąsias akėtėles

$14^{\underline{53}}$ v - ties Maskolio astravu

$14^{\underline{56}}$ v - dš lieka ~~Aškannkos~~ Varčios saliūkštė

$15^{\underline{16}}$ v - išlipu iš ežero į krantą ties valtimis

$15^{\underline{24}}$ v - vėl tos pačios 5 kuraphytės Bahučio kalnelyje pabėga nuo manęs į pahalnę, bet nebenuskrenda

$15^{\underline{30}}$ v - aš namie

1976. 11. 2

132. Eretis, ~~Karšių~~ Jankeliukas, ~~Avilio salos : Nežinoma, Jankeliukas,~~ ~~Ramanovka~~ Ramonas, Gal Bevardė

Rami sviesi žiemužės diena. 6½v - 9v - -15°C, ε 2 Bs; 10½v - -13°C; 12½v - -10°C; 16v - -9°C, 17v - -10°C. Žeinu pasidairyti po Avilio grozybes.

12 25 v - išeinu iš namų pro Bahučio kalnelį. Saulės diskas vos vos švyti pro sluoksninius debesis. Matomumas - ačiū Dievui

12 35 v - nuo Bahučio kalnelio yra ko pasidairyti, ypač žavios panoramos į rytus ir į pietus

12 38 v - įlipu į Avilį tries 5 valtimis. Eisiu aplink ežerą prieš laikrodžio rodyklę, pagal pietinį krantą. Iš sniego pūkus paskęsta batai. Rodos, ne žemai kelio kojas, bet vis tiek palieku pėdsakus su šliužėmis, tarsi būčiau senas ar sutinges kelei-

vis. Žinguoju lėtai: 4 km/val.

12^{43} v – kr Lápkalnis

12^{53} v – kr Varnasalės beržynėlis, sekly nendryną į vakarus nudūręs

13^{08} v – kr ~~Aškarinka~~ ~~Žuvedra~~ Varčia

13^{07} v – kr Maskólis, jaunų juodalksnių ir beržų tankumynas, su nutysusia į rytus nendryno uodega

13^{15} v – gražuolis Vainiūnas, ąžuolynas kalvoje

13^{25} v – nuo Vainiūno salos pietryčių kryptį pakeičiu šiaurės rytų kryptimi, kad Vādišiaus eglyno salą apeičiau pagal laikrodžio rodyklę. Mane gaubia svaiginanti svari baltuma

13^{30} v – prieinu Gal Bevardę saliūkštę, pa žemą, kurią sudaro 40 m ilgio juodalksniūkščių ir karklų eilutė su ilga nendryno uodega į pietryčius. Nebe toli šiaurinis ežero krantas – graži miškuota kalva; rei-

kėtų kada ją aplankyti

13^{35} v - šiauriniame krante už krūmų matyti kažkoks vs

13^{37} v - pietryčiuose, iš už Vadišiaus salos šiaurinio galo su daugialiemene eglute, išnyra graži Jankelinko salelė. Bet aš per gilų sniegą pluošiu į šiaurės rytus, į ~~Nežinomą salą~~ (Erelį)

13^{48} v - pagaliau dasimušu iki ~~Nežinomos salos~~ Erelio iš šono. Nendryne sniego vos ne lig dvišakumai. Juodalksniukų šipšynas neleidžia pralįsti į sausumą. Iš šono sala atrodo kaip Vainiūno. Žilgai salą eina siaura ilga kalva su nesiauromis paplūdiminėmis papėdėmis. Mano prieitoje pietvakarinėje paplūdiminėje kalvos papėdėje auga milžiniškos išlakios drebulės, juodalksniai, senas beržas, pora nelinksmų pušų. Į rytus pušelių yra daugiau

13^{54} v - lipu į statų 4 m aukščio kal-

vos šlaitą. Milžinai išlakūs berzai, juodalksniai, drebulėlės, liepelės, ąžuoliukai, ąžuolai. Daug prigriuvusių juodalksnių ir drebulių.

14⁰⁰ v – dviliemenis ąžuolas, nuo pažemės kaip karvės ragai išsikėtęs. Į šiaurę kalva išnyksta. Salos smaigaly senas pušynas ir berzynas baigiasi nudžiūvusiu dvišaku gluosniu ir dviem pasodintom eglutėm. Čia pat, šiaurinio ežero kranto pusiasalyje, stūkso, kaip apvožtas burnaprausis dubuo, aukšta miškinga kalva. O gal ji sala? Bažnyčios pusiasalis

14¹⁰ v – grįžtu ledu, šiaurrytine ~~Nežinomos~~ Erelio salos pakrante. Paplūdiminiame lygyje auga miškas. Saulė visai išdyla. Horizontai padūmuoja. Salos nuo krantų nebesiskiria. Viską apgaubia tokia balta suotema be šešėlių. Kurčia, svaiginanti, kerinti baltuma. Lėktuvai aukštai už debesų dude-

na, bet mano šventos vienatvės jie nedrumsčia. Žmogaus nei zvejuko taip pat nesutinku jokio. Ežeras tuščias, plynas. Bet be saulės nebėra malonios krypties orientacijos. Caveant consules. Trumpinsiu maršrutą.

14³⁰ v – pasiekiu Jankelinko salelę. Prie vandens guli du nulaužti juodalksniai. Yra aviečių, švaru, neprilūžę šakų. Rytuose yra beržų ir gražių kadagėlių. Tai už 200 m nuo Vadišiaus salos gulinti graži apvali, apaugusi išlakiais juodalksniais, drebulėmis, senomis liepomis, salelė, pasipuošusi į rytus bekylančia kalva. Kalva, kaip undinė, guli nusigręžusi nuo Vadišiaus, pakėlusi galvą į rytus, nuleidusi uodegą į nendres.

14⁴⁰ v – iš gražuolio Jankelinko paėjėju dar į Ramanovką. Pakelini matyti ar ne Mozūrų du vs pietrytiniame ežero krante

14⁴⁷ v – Ramanovkos saliūkštė ~~Aškarin~~ Varčios

kos tipo, 20 m x 140 m dydžio, visai žemutė, apželusi susigūžusiais juodalksniukais ir karklais, viduryje prižėlusi nendrių.

14^{50} v - traukiu namo tarytum po pergalės per karališką gamtinę anfiladą: čia tematai tarp salų bei pusiasalių siaurą sąsiaurį, čia tau vėl atsiveria balti plotai su fantastingai banguotu horizontu. Vėl sala oazė su savita medžių puokšte perspektyvą užstoja, ir vėl horizontas nublėga, sukinėdamas kalvomis, miškais ir salomis.

Grįžtu savo pėdomis, užkeretoje baltumoje jas teįžiūriu per keletą metrų priekin.

15^{48} v - išlipu iš ežero

16^{00} v - aš namie

Tad šiandien aplankiau 4 salas: Gal Bevardę, Nežinomąją (Excelsior), Jankeliuko ir Ramanovkos. Per 3½ val padariau 15 km. At-

sigaivinau, pailsėjau.

√ Salos pavadinimas yra susijęs su kraupia istorija, nes čia esąs nuskendęs žydas Jankelis. (Kada?)

1976. II. 5

133. Tripõniškės

Povilas Macijauskas, iš Triponiškių, pro Trumbinus veža mane pas savo kaimyną ligonį Juozą Ramanauską.

Už Triponiškių — Bieliškio nuo vs, Mierkiai

Liuliškių dv. 8 valakai priklausė Kelpšai. Jo arendorius Pranas Nakasas valdė iki 1940 m. Dabar gyvena Maldauskienė.

Už Jono Vadišiaus su sodeliu namelis

Kr Antavilių Leono Vadišiaus, lenkty-nininko, laikančio ristūnus, pirtelė

Kr 2 gražios eglės, akmeninė troba, buv. kaimavietė

Antavilių Juozo Jušėno vs, balti langai, veranda.

1976. III. 12

134. Kukliai

Kuklių traktorininkas Naglinskas gražiu vaizdu ir arklių veža mane į Kuklius pas ligonį senuką Izidorių Napį, pravarde Dėdžiuką. Veža Avilio ledu pro fermą, tarp Komaro Rago ir Liepų salų, pro Užuraisčių Labeckio kiemą (bitynas, pirtis, buv. dvaras), skersai Gyvatynės pusyną, skersai Zarasų-Antazavės plentą (Paurio vs, Gecevičienės vs, Naglinsko vs).

Naglinskas iš to papasakoja.

Vieną pavasarį dieną, eidamas į Avilį meškerioti, Gyvatynės pusyne jis suskaitęs 20 gyvačių.

Nuo Dainio (buv. Makausko dv.) iki Komaro Rago kraito esą 2 km.

Kuklinose visų vienodos pavardės – Napriai, jų čia apie dešimtį. Kuklinose yra daug

Naprienių, ir jos visos našlės.

Pas Kuklių Stepą Naprienę, įsukus į Avilių keliuką I vs po kairei, su bitynu, gyvena kun. Šamšono patėvis. Ji laiko arklį, injekcijas sergantiems daro.

Prie Liepų salos, po vandeniu už 1½ m, esą kažkokie pamatai. Valtimi plaukydamas ir meškeriodamas Naglinskas juos esąs matęs.

Saloje prie Ščiurio, už Stankevičiaus ir Stuomo, esą gyv. namo pamatai

Apie Kuklius einanti savotiška paskala, kaip apie buvusią smuklę. Ją kartoja net autobusų konduktorės. Yra sakoma: „Ten yra 19 bažnyčių ir Kuklių smuklė". Prie kalvės tebėra tos legendinės smuklės pamatai.

Blankiai saulutei sviečiant ir stipriam £ 5 Bs vejui pučiant, suvažinėju per 2 valandas

1976. III. 15

135. Artojų, Ramonas, ~~Karsis~~ Jankeliukas, Žaisdė, Puodas, Ožkidė, Plikė, Bėlaisvė ir

~~Avilio salos: Pachádnykas, Ramanòvka, Jankeliùkas, Gusiáthykas, Gorčiùkas, Kazėlnykas, Lisýčka, Sadzávka~~

Šviesi rami šilta žiemos diena. 7v. — 3°C, SE 3 m/s; 9v. — 1°C; 12v. + 2°C; 18v. + 3°C. Įšeinu susipažinti su naujomis Avilio salomis. Pravaikštau $5\frac{1}{2}$ val. ir sukariu 20 km. Tai viena turiningiausių mano ekskursijų po parapiją.

12^{15} v. — iš namų Mukulių vieškelin

12^{30} v. — skersai Šv. Jono upelį. Sniego daug, bet jis nuo vieškelio buldozeriu prastumtas. Tėra atodrėkio pradžia, todėl vaikščioti nešlapia, malonu

12^{50} v. — dž Mozūrų šoferio Valento Mažeikos rudas vs

12^{52} v. — kr Mozūrų Vinco Stasiukėno senas vs, du senukai gyvena vietoj Vytauto ir Liongino Pupeikių

13⁰⁰ v - nepriėjus kr Stasiukėno, į kr veda keliūtė, taip pat buldozerio praspardyta, į Mozūrų Adelės Mūrinienės vs. Ji simpatinga maloni moteris, kaip ir kitos kaimietės. Jos vyras miręs prieš 5 metus. Iš pakalnės srunio ji nešė nešinus vandens į gryčią. Pasiskundžia, kad kojos skaudančios. Įeinu kartu. Iš tolimo kambario galo atšlepena du vaikiukai tylūs, kuklūs.

— Norim apžiūrėti Avilio salas

— Už kilometro tiesiai mūsų viensėdžių yra Pachátnyko sala. Ar tamsta ne iš Zarasų?

— Aš iš Avilių.

— Gal mokytojas?

— Ton pusėn, bet nevisai

— Mano žentas Bronius Juškėnas dirba Avilinos, o jo žmona Danutė - kultūrkoj. Į Avilį eik tiesiai keliuku pro tvartą, prieisi Mozūrėlius, ten yra keturios gryčios.

13⁰⁸ v - kr du gražūs pušų guotai; dš du pušų guoteliai

13^{10} v – įstrižai perkertu 3 laidų liniją
13^{11} v – dš pušų guotely privoliota akmenų
13^{20} v – linija lūžta į rytus, į Mozūrėlius čia pat, o aš brendu lig kelių sniegu tiesiai į šiaurę pro berželių atvašynus. Prieky matyti Gusiátnyko salytė
13^{25} v – pro nendryną įlendu į ežerą, atsiduriu ant ledo. Ant lygaus ledo sniego negilu, 8-10 cm. Prieky pasimato dvi salytės: Gusiátnykas ir Garčiòkas. Prie Gusiatnyko zvejoja moteris. Ji nupasakoja, kad čia pat esanti Pachádnyko sala, 7 ha didumo. Už jos esančios Naprių salos, o vidury – Ramanòvka. Už Ramanovkos Jankeliukas esąs, o toliau astravas Kascíelnykas, nes ten senovėje buvusi bažnyčia, ją perkūnas nutrenkęs. Už Pachádnyko yra salelytė, kurioj palaidota bieženka (pabėgėlė, belaisvė, vokiečių atvežta iš Rusijos). Ji tarnavo pas Siniauską. Kai jau bieženkai buvo laikas grįžti į Rusiją, ji

išplaukė į ežerą viena kiauru laivu ir dingo. Vėliau rado ją prigėrusią ir užkasė toj salelytėj už Pachadnyko.

13^{35} v. - pirmiausia prieinu ir įlipu į Pachadnyko salą. Ji su kalvomis ir žemumomis, apaugusi beržiukais, juodalksniais, gluosniais, kadagiais. Einu aplink ją prieš laikrodžio rodyklę į pietus. Saulė balta, šešėlių beveik nemeta.

13^{37} v - tarp beržų gražūs kiparisiški kadagiai, helios pušys, graži eglė

13^{42} v - einu į rytus. Šviesus miškas, kvepiantis sula ir pavasariu. Yra senų ąžuolų kelmų, bet naujų nėra. Kadagių patankėja! Mišką reikėtų patankinti. Kam gi leisti vėjui šimtmečiais tuščią kalvą šukuoti!

13^{46} v - nuo pietrytinio rago suku rytine pakrante į šiaurę. Kiškiukų šviežių pėdų pilna, riešutėlių primėtyta.

13^{50} v - yra keliolikamečių eglyčių, pa

vešliai užsinešusių. Galėtų būti jų daugiau. Saloje visų storiausi juodalksniai, o beržiukai, kaip kaitri malka, daug menkesni

13^{55} v – į šiaurę netoli matyti šunsalėlė, tokia kačių seklumėlė, nendrėta, su žemais juodalksnių krūmeliais. Tai joje ilsisi vargšės našlaitėlės bieženkos palaikai

13^{56} v – suku į vakarus šiaurinių salos krantu. Lazdynai, išnašūs kadagiai, liepos. Vis dėlto juodalksnynas retokas ir plonokas. Oi gi, kaip mažoka čia eglių

14^{00} v – šiaurvakarinis ragas pasibaigia kalvute. Vakariniame rage ąžuolas storulis žemas. Ir kitas toks pat, pasisukus vakarine pakrante į pietus

14^{07} v – sala per šviesi. Sunku sutikti tokią laikyti. Čia trūksta 30.000 eglių ir ąžuolų!

Štai beržas 20 cm diametro. Jam žievė peiliu nudirta ištisai per 80 cm. Siekta iki 2,20 cm

aukščio. Vadinas, kailialupis ūgiu buvo aukštesnis už mane. Kokios jis buvo pasaulėžiūros ir kokią mokyklą išėjęs?

14^{12} v - yra dilgynių, aviečių, - žemė gera

14^{14} v - guli šlaite įstrigęs nemažas akmuo. Čia pat ir mano pėdos (žr. 13^{35} v). Atgal iš salos!

14^{17} v - einu į šiaurę, kr Ribokiškių Liucės Dambrauskienės vs, vėjo turbina, pirtelė.

14^{25} v - dš juodalksnių šunasalė Ramanovka. Traukiu į Janheliuko salą. Ką ji man primena? Sala iškili, tarytum į pietryčius gulintis banginis, su nugara apžėlusia juodalksniais ir berželiais, su apatine žiauna panirusia į vandenį, su uodegos inkaru paslėptu nendryne

14^{32} v - lipu į dešinįjį banginio žandikaulį. Bet kodėl gi jo papėdėje tiek daug akmenų priblaškyta? Gal iš jų buvo koks pamatas viršum banginio šnervių, o vė-

liau juos žemyn bernai nustumdė žaisdami

14^{35} v - skardyje labai įdomi liepa kerėkšlė, verta gamtininkų globos. Yra ąžuoliukų, ąžuolų, drebulėlių, kadagėlių. Šviežių kelmų daugoka. Žmonėms nagai bu jau niežti: malkauja, nušviesina, nuplikina visą salos nugarą

14^{45} v - vėl nusileidžiu į ahmenyną dš banginio pažiaunėj. Atgal į pietus, į Gusiátnyką! Bet saulė prapuola. Tu smegtum, kaip dabar beatseksiu pasaulio kryptis? Padūmavusiuose toliuose salos su krantais susiliėja. Nesant saulės, tarp jų narinėjęs narinėsi, ims tave „vedžioti", nerasi ežero nei pradžios nei pabaigos, nors nebūsi nė lašo paėmęs. Einu į pietus

15^{00} v - dš vs su vėjo turbina ir pistele; kr Pachadnykas

15^{02} v - siauru nendrių žiedeliu apjuosta žema ovalinio plano salelė Gusiátnykas, 120 m×

x 50 m dydžio. Tankiai auga juodalksniai, beržai, 10 pušelių. Po 30 metų juos galima bus vadinti tikrais medžiais. Vienas baltasis gluosnis įdomus, pa kreivas, susisukęs. Matyt, dėl savo figūros jis ir išnešė gyvą savo kailį: jo nei į ~~vežimą~~ roges nepaguldysi, nei aut žerglio nepadėsi nei dorų pliausku susiskaldysi. Laiminga kretino figūra... Salelėje daugybė storų kelmų — malkauta... Daug pušų čia savo galvas paguldė. Salelė apiplėšta, šviesoka... Sniego gilu

15^{11} v - išeinu iš Gusiátnyko

15^{12} v - dš Mozūrėlių km

15^{13} v - platus nendrynas, sniego gilu, 20-30 cm

15^{15} v - įžengiu į Garčioko salelę. Jaunučiai juodalksnėliai kelmuoja, beržai. Vidurys salelės iškilęs pūpso plikas, tankiai vešliais avietojais apžėlęs. Rytinių pakraščiu tiesiasi gal 10 pušyčių eilutė. Sale-

lė 50 m x 200 m dydžio, išsitiesusi vakarų rytų kryptimi, su nusmailėjusiu rytiniu ragu, nulinkstančiu į pietus. Nelinksma salelė, nes nėra dorų medžių. Mes lietuviai esame patrijotai, bet sykštėjame medžių daigų savo dykumoms apželdinti ✓

15^{25} v – Och, atsiprašau, rytiniame salelės rage radau gražių beržų ir keletą sustumtinių neišlakių pušų. Gal ir nieko sau salytė. Tik kodėl ji Gorčiokas?

15^{28} v – iš smaigalio vėl brendu per nendryno platybę. Sniego ihi dvišakumos. Saulytė dingsta

15^{30} v – išeinu iš nendryno

15^{33} v – Prie Kazėlnyko meškerioja Pėtkūnų Vytautas Mažeika. Papasakoja, kad Kazėlnyko sala esanti 4 ha ploto. Už jos esanti Lisyčka, ilga neiškili sala. Jo tėvas Mozūrėlių Br. Mažeika, gimęs 1888 m, neatsimenąs, kad kokia Avilio sala būtų buvusi gyvenama. Kascielny-

ku ta meškeriojanti moteris tikriausia pavadinusi vieną kurią Liepų salą

15^{40} v - Kazėlnykas - tai ilga, siaura, lenkta pjautuvo pavidalo sala. Ji mane sutinka aukštu šlaitu su ąžuolu ir pasi - kuprojusia nuo vėjų pušimi. Kalvos pakaušis, deja, plikas, tik su 8-liemene liepa, iš seniai nukirsto kelmo išaugusia

15^{45} v - einu prieš laikrodžio rodyklę pakrante į vakarus. Ir vėl beržas 20 cm diametro, ištisai per $1\frac{1}{2}$ m peiliu nužievintas... Vėl 5 liemenys liepų, iš kelmo išaugę

15^{46} v - leidžiuos avietynu pakalnėn. Juodalksniai neblogi. Ir vėl du beržai nužievinti to paties Judošiaus, bet nenumirę...

15^{48} v - vėl kopiu į kalvelę. Ir vėl 4 liepos iš kelmo kilusios

15^{50} v - 10-liemenė liepa. Avietynas baigiasi, besimaišydamas su paparčiais

15^{52} v - kalvelės pakaušis 60 m × 80 m - pli-

kas, be jokio medžio. Puoselėjame dykumas savo šalyje. Pasikariame iš nuobodulio, kad neturime darbo, nes mus maitina mašinos. Taip, darbo mums nebėra šitoje apiplėštoje, nualintoje išmalkautoje dykumoje

15^{55} v - lipu žemyn nuo kalvos. Avietojai tankūs, bet medžiai reti

15^{56} v - guli senas beržas, vėjo iš šaknų išverstas

16^{00} v - vakariniame salos smaigalyje yra gražių beržų, trys šimtametės drebulės, dviem glėbiais teapkabinamos. Prie jų dar penketas apygražių drebulėlių. Bet daug guma juodalksniai

16^{08} v - Iš eilės prieinu berželių juodalksnėlių ~~žemą~~ Kepurės salpalaikę 80 m × 60 m dydžio (~~karzinką~~?), užpustytą lig dvišakumos. Viena pušelė vos gyva viršūnėle. Nelinksma žema sala, šipšynas, pramaišui su nendrėmis. Štai ir antra pušelė nedaug gražesnė

16^{14} v - išeinu iš salpalaikės, einu į vakarus

16^{15} v - kr Kazėlnykas. Saulytė kyštelėja iš už debesų baltą dugną

16^{22} v - Lisyčka 300 m × 50 m, žema salelė, užpustyta, nendrėta, sykščiai apaugusi beržiukais, juodalksniukais, viena pušelytė. Labai arti prieinu prie tos kačiasalės, kur bieženka palaidota

16^{30} v - apėjęs Lisyčką, einu vėl prie Kazėlnyko, ir vėl susitinku Mažeiką. Jis jau naujoj vietoj prasigrūdęs aketėlę bežvejojąs. Jis pasakoja, kad už Lisyčkos į kairę esanti Kérasalė - 2) pusiasalis 1) pelkėtas, o dešiniau - salelė Kerasaliùkas. Dar kairiau esąs Mukulių Gusiátnykas. Šitas Gusiatnykas ir Pachadnykas priklausęs Mozūrėlių Zenonui Mažeikai, o Garčiùkas priklausęs Mozūrėlių Ant. Sklizmantui. Iškilioji salelė esanti Jankeliukas, apie ją esą labai gilu. O ta

Šunsalė – Ramanovka. Už Pachadnyko zalelytė menkutė, mindrėm apaugusi, beveik vandeny palaidota, vadinasi Sadzávka. Bieženkų rudenį rado zalelėn išplaukusių, jau supuvusių, ten ir užkasė, nes jos giminių niekas nežinojo.

16^{50} v – išsiskiriu su Mažeika ir įstoju į žieminę keliūtę

16^{52} v – išlipu iš ežero; kr akmenų krūva. Kr paliekų Ribokiškių Juzės Skrebelienės vs ir Ribokiškių Liucės Dambrauskienės vs. Tolian į Mozūrėlius reikėtų eiti aplink pusiasalį.

16^{55} v – kr didelis pilkas Petkūnų Izidoriaus Pupeikio vs su sodeliu, beržu, pušele, pirtele. Einu žieminę keliūte pagal 3 laidų linijas

17^{00} v – dš užkaltais langais Petkūnų Antano Pupeikio vs, su šiaudinių stogu, bet kieme girgsi žąsys

17 02 v – dš pakalniau didelis pilkas Petkūnų Jono Malinausko vs su baltu šiferiu stogu ir šiltamečiu sodu

17 05 v – dš ant šlaito briaunos Petkūnų Kazio Malinausko pilkas vs su šiaudinių stogu, o ūk. pastatas su raud. šiferių stogu

17 07 v – kr plikoje kalvutėje stovi medinis ir akmeninis kryžius. Tai Petkūnų kapinaitės

17 09 v – kr šulnys raudona kepurė; dš pilkas Petkūnų šoferio Vytauto Mažeikos vs su geltona veranda ir bitynu

? 17 10 v – dš pilkas su baltu stogeliu vs, o ūk. pastatas su raud. šiferių stogu, didžiulis bitynas

? 17 12 v – kr pilkas vs pavieškelėj. Į vieškelį įeina 3 laidų linija

17 13 v – įstoju į Mukulių vieškelį. Kr Petkūnų kalvio Kazio Pupeikio vs su kalve po pušimi.

Už kalvės pakalnėj nematomi Petkūnų 3 vs: Povilas Malinauskas, Elena Pupeikienė-Petrienė, Rožė Pupeikienė-Vincienė ir Liuliškių Sinkevičius

Į rytus dš: Mozūrų šoferio Valerijaus Mažeikos vs, Mozūrų Petro Aznansko vs, už miškelio – Rapkaučiznos Vlado Aznansko vs.

Už miškelio pasukus į kairę – dš Mozūrėlių Jono Kavaliausko vs. Keliukas šakojasi kairėn į Mozūrėlius, o dešinėn į Mukulių Minos Volikovo vs.

17^{17} v – dš iš vieškelio pabėga 3 laidų linija į vs su baltų šiferių stogais

17^{25} v. – ir vėl saulytės našlelės užpakaliukas suboluoja klodinių debesų pilkmėje. Šiltas vėjelis pučia į mano nugaros burę. Eiti malonu, nešilta, tik kojos šlapios. 17^{45} v – namie.

1976. III. 26

V Apžalumynimas — tai pastovaus dydžio analizė. Čia nėra vietos abejonei, abstrakcijai, neigimui.

136. Staīniškiai II

Anelė Zlataravičienė, iš Mažvilių, ateina pas mane ir pasakoja:

„Mano vyras Antanas Zlataravičius nuvažiuodavo į Raudánką pas savo dėdę Liùcių Zlataravičių, ir mane nusiveždavo. Liucių su visa šeima išvežė į Rusiją, ir dabar jis ten tebegyvena.

Mes patys gyvenom gerai, sočiai. Kartą ateina pas mus Antano brolis Vilius ir ima jį prikalbinėti važiuoti pas Liucių, o aš imu atkalbinėti. Jie vis tiek išvažiavo dviračiais. Atgal išvažiavo į gėrę. Antanas prie pušyno pargriuvo, ilgai saulės atakaitoj išgulėjo, jam karštis šoko, ir gatava.

Vilius grįžo vienas, pranešė. Nuvažiavom prie pušyno, nuvežėm į Zarasų ligoninę. Ligoninėj pragulėjo dvi savaites ir nebe

atsigavo. Maža susikalbėdavom, bet protų jis turėjo: būdavo, ranką mano paima ir laiko.

Vilius su Antanu pa gražiai sutiko, labai jo gailėjo, nuėjo Pajūodžių (pono Linkevičiaus, Mažvilių) ežeriukan ir „prigėrė", nes jis ten pat gyveno.

Mano tėvelis Kazys Kublickas gyveno Stainiškiuose, kur dabar Antanas Jasinskas. Ten jis pavedino didelį sodą ir ten mus užauklėjo. Buvo kalvis — šlioso-rius, turėjo didžiulę kalvę, kaip fabriką, Daugpily buvo mokinęsis.

Po karo tėvas monstrancijų taisė kun. Petrauskui. Jo sesuo šeimininkė, tokia mažutė panytė, buvo pa gera, man duodavo piety, o klebonas vaišindavo saldainiais. Bet su žmonėmis jis pykdavosi".

1976. IV. 9

137. Agota Zavackienė

Tai 80-metė drebanti senutė, gyv. už Latviškių Bėciškėse, Dusetų par. Nuo Bėciškių iki Avilių pro Šarkiškes yra 6 km, o po tiesumui — 4 km.

Šiandien ją vyras atveža arkliu pas dahtarę. Jai sopa viskas: ir kojos, ir galva, ir širdis. Tačiau ji linksma, kad dar gyvena.

Jos vyras Zarasuose buvo muštas, sėdėjo kalėjime, buvo išvarytas kariuomenėn, išgerdavo. O ji — prieš 40 m. atitekėjusi iš Vizdevių Čepiótė, Obėlių par.

Iš ambulatorijos ji užsuka į špitolę Mišių užprašyti. Ateidama per kiemą jau išsiima dešimrublę ir nešasi pas mane. Įeinančiai atidarau duris. Ji pirma virpančiomis rankomis atkišusi neša pinigus, pasako „prašom", ir tik paskui pasako „Garbė Jėzui Kristui".

Tai graudu, kūdikiška, vergiška... Ji

tokia nuolanki, nedrąsi, užguita, už visus mažesnė, kad rasant apie jos orelę, reikėtų verkti. Visi turėtume jai ranką kojas bučiuoti. Tai visų mūsų motinėlė maitintojėlė. Ji, kaip bitutė, prieš pat mirtį dar renka medų, neša į avilį ir beskirdama... numiršta. Joks poetas nesugebės atskleisti jos orelos gelmių...

Mišias ji užprašo už brolį Juozapą, kuris buvęs „vieną akelę", su dusuliu ir prieš Kalėdas miręs. Ji mananti, kad mišios vožniausios esančios pirmąją subatą po mirties.

Paskui ji guodžiasi: iš Vatikano klausom pamokslų. Ateiti į bažnyčią nebegaliu. Nebeapsilinobiu, nebepamelžiu...

Po poros minučių ji su manimi atsisveikina. Kieme į ratus šlipa per pirmagalio stebulę patį, be kitų pagalbos. Ji nežino, kas yra būti kitų aptarnaujamai, slaugomai ar lepinamai...

1976. IV. 24

137a. Šárkiškės, Kùzmiškės, Krióviškė, vyskupų vizitacijos

Vasariškai šilta diena, nors saulė blankiai tešviečia balzganame danguje. 8½v - 2°C, S3Brs; 10v - 8°C; 12v - 10°C; 13v - 12°C; 13½ - 16½v - 16°C; 18½v - 15°C; 21v - 9°C. Šulnio vandeny - 4°C.

Dvi valandas vaikščioju ir vieną valandą klausau Šarkiškių Juozo Gaidžio pasakojimų.

15³⁰v - iš namų Dusetų vieškeliu

15³⁸v - iš miestelio

15⁴⁷v - nežymiu I vamzdiniu tiltelių skersai vieškelį sruvena vanduo iš kr. į dš.

15⁴⁸v - dš. Škugelių Pranio Ragėno vs.

15⁵²⁻⁵⁹v - įkopiu vieškeliu į Škugų girios kampą. Čia yra daug senų apsamanojusių ąžuolų kelmų. Milžiniška 20 m ilgio uosio šaka vėjo palaužta guli. Lomos pra-

deda žalinoti. Žibutės, plautės čerpės, vištapienės, šalpusniai žydi. Geltonosios ir baltosios plukės pražysta. Sevos issprogusios. Tūbės ir vaisginos sužaliavusios. Kalasi pusienos ir vingiorykštės. Sevos issprogusios. Į triukšmingą paukštelių chorą įsijungia gegutė. Ją kai kas girdėję IV. 30.

16^{00} v – grįžtu vėl į vieškelį

16^{02} v – kr. keliukas į Marijampolio Jono Kazanavičiaus vs.

16^{04} v – dš. šalikelėj ąžuolu pasibaigia giria

16^{07} v – dš. keliukas

16^{08} v – krūmai pasibaigia

16^{10} v – kr. keliukas į buv. Kuzmiškio vs. nuo buv. 2 degalų statinių

16^{11} v – kr. kitas keliukas į Kuzmiškio vs., vėl prasideda krūmai

16^{14} v – per nežymų II vanzdinį tiltelį vanduo teka iš dš. į kr. (plg 15^{47} v)

16^{17} v – dš toli pilkas iš 3 trobesių Šku-

gų Šaphino vs.

16^{19} v – kryžkelė: dš keliukas į Šhugų vs, o kr – į Kalvelių km.

16^{23} v – sudubęs dilių tiltelis, o kr toli Kalvelių Juozo Pechūros vs su egle

16^{28} v – kr vėl šunkelis į Kalvelius

16^{30} v – kr. keliukas į Gríetiškių kaimelį su egle, čia pat; kr prasideda ganyklos aptvaras; vieškelini įlipus į kalvos viršūnę, kr sušvyti Dabùžio ežero kampeliukas

16^{34} v – kr dauboj, griovos pietinio šlaito fone išdėliotas Šarkiškių Juozo Gaidžio poetiškas ir etnografiškas viensėdėlis; prie jo žiba Karhlinio ežeriūkštis; toliau į dš tame pat šlaite auhštai auhštai iškilę Látviškių km, Vesalávos km. ir Šušponiškių Raškauskienės vs.

16^{43} v – ties aptvaro spraga iš vieškelio pasuku į dš; srauniai čiurlenančiame ištiesiutajame upely, čia pat pasibaigiančia-

me pažliugusiame viksvyne, daug vandens, — vos peršohu

16^{47} v - dš eglučių kultūra, prieky zvilga Patóšinės ežeras. Norint prie jo priėiti, reikėtų padaryti didoką lanhstą į dš pagal išstypusį beržynėlį

16^{54} v - grįžtu į vieškelį

17^{02} v - nuo Grietiškių srautelis atiteka shersai vieškelį be tilto

17^{03} v - Karhlinis issiliejęs, net viksvyną apsėmęs. Užsuhu į Šarkiškes pas Juozą Gaidį, g. 1901 m. Jis pasakoja, kaip seniau susitikdavę parapijas vizituojantį vyskupą:

„Mūsų apylinkes mėgsta lankyti turistai, ypač vasarą, bet ir pavasarį jie kelnes atsiraitę braido. Praeitoj Verboj, IV.11, daug jų buvo.

Vysk. Paltarokas, būdavo, kai važinėja, tai bėgioja, dairosi ir giria, kad gražesnės vietos nesąs matęs. Su arhliais, su dvi-

račiais patikdavom Gipėnuose, Obelių parapijos, nulydėdavom į Dustas. Raiteliai nešdavom ietis su vėliavėlėm, būdavom su baltom kepurėm, su vainikais per pečius, o dustiškiai — net su šautuvais.

Aviliuose vyskupui pernakvojus, kitą dieną išlydėdavom į Kaléniškius, Baltriškės parapijos, arba į Antazavę po tiesumui iki Duburių, o Belūnuose jau susitikdavo antazaviškiai. Avilių raitelių būdavo iki 30, dviratininkų — 15, o dustiškių raitelių — 60.

Pakeliui nuo Dustų žmonių minios laukdavo prie bromų. Bromai stovėdavo Jodaūginose, Krióviškėse (Bizóko kalne), Šárkiškėse, Gríetiškių kalne, Kùzmiškėse ir prie Pr. Kareniausko Avilių miestely.

Vaikai ir jaunimas, norėdami geriau įsižiūrėti, nubėgdavo nuo vieno bromo lig kito. Vyskupas pamatęs bėgančią Raškauskienę, pasakė: „Šitai ilgablauzdei reikės duo-

ti rožančių", ir davė prie bromo.

Kartą Aviliuose vyskupas prie klebonijos vaikų apštolas sneka. O mes raiti jojam po salį su dainom. Turėjom gerą vedėją Praną Rageną iš Rageničių. Vyskupas pameta kalbą su vaikais, mums visiems duoda po rožančių. Verkdavom iš džiaugsmo, ne taip, kai dabar, kai lūpos užčiauptos". – Tai pasakojant, jaunui sudreba balsas.

„Dustose žydai bromą statydavo. Jie prašė vyskupą, kad leisty jiems karstuose laidotis, kaip krikščionius, nes žydai laidojasi taip: padeda šiaudų kūlį, pasodina žydą ant žemės, puodą – ant galvos ir užkasa. Vyskupas neleido, atsakė, kad kaip buvo iš pradžių, taip tegul bus visada.

Vyskupą iš viso esu sutikęs 4–5 kartus, o Aviliuose – 3 kartus. Pirmąkart sutikau prie klebono Petrausko, po Pirmo pasaulinio karo, turėjau apie 18 metų. Vėl sutikau prie kun.

Rožansko.

Aviliai buvo filija, kun. St. Žulys sutvėrė parapiją, mus šliūbavojo. Klebonijos pirtį, kur dabar Juška gyvena, pastatėm prie kun. Iz. Puriùškio.

Naujausias įvykis toks. Prie Ilgojo ežero stovi pirtelė. Joje verda, šutina bulves savo gyvuliams Kalvelių Natalė Šaphinaitė. Bet gyvena ji pas Várniškių Pauliną Arminiótę. Jos kavalierius buvo Petras Klasinskas, hokių 28 metų, iš Jadaũgių km, kur auga dideli líepai. Iš IV.30 naktį jis nakvojo Varnišhėse pas Pauliną Armeniotę, o V.1 ryte atėjo pas Natalę į pirtį. Natalė nunešė pieną Bahutienei, sugrįžo ir rado pirtelėje pasikorusį Petrą. Šiandien jį kavos Dustose.

Be to, Petras valhiodavosi pas Latviškių Eleną Bieliauskienę, ją kalbindavo ir norėjo vesti. Kariuomenėn jo neėmė, nes girtas jis buvo rankas nušalęs. Bet traktorių vai-

ravo, sklypelius žmonėms apardavo ir tuomėl girtas būdavo.

Pas mus ateidavo vėžiauti kun. Kiela, kun. Puriuškis, kunigai iš Panevėžio – Volga. Kan. Antanaitis motociklu atvažiuodavo. Pas kanauninką buvo vyskupas, kanauninkas atvažiavo, paprašė, dvi naktis buvau be miego, bet vėžių prigaudžiau.

Atvažiuodavo iš Daugpilio lakūnai, iš Avilių kolūkio, iš Zarasų, iš Vilniaus. Kartą suvažiavo pas mane du autobusai, gal 50 žmonių. Vėžiautojų tiek buvo, kad vasarą durys nebeužsidarydavo.

Vilnietės vėžiavo nuogos, su maudymosi kostiumėliais. Vaikščiojant apie Pakalninį, Malatinį ežerus, prašydavo tik vardais žvejų nešauhti (dėl inspekcijos). Varnas šaudydavo, kepdavo ir duodavo vėžiams.

Dar kolkozų pradžioj (1950 m.? A.K.) prisigaudydavo vėžių po zupašinį maišą. Par-

važiavę namo, žinoma, jus išsdalindavo. Dabar dar yra vėžų Pakalniniame, Malatiniame, Dubiszų, Ilgajame, Juodajame, bet nebe daug.

Mano brolis Petras Gaidys gyveno Kuzmiškų. Jis buvo vedęs Patošinės Samatytaitę ir gavo kraičio 25 ha žemės. Išristatė trobesius. Sudegė. Vėl atstatėm, daug vargo padėjom. Paskui jį išvežė Sibiran. Vienintelis jo nusikaltimas, kad daug žemės. Už ponus Samatýtas išvežė. Žmonos tėvai išbėgo Lenkijon. Atkentėjęs Sibire, ir jis išvažiavo į Lenkiją.

Į Kuzmiškį gyventi valdžia įleido Vicką (t.y. Vytautą) Lezarską. Jis namus viensėdyje išardė, gal sukūreno, ir pasistatė naujus namus Avilių gyvenvietėje. Petras buvo iš Lenkijos atvažiavęs prie kun. Svirskio, užpraše misias, nuėjo bažnyčion, o Lezarskas į Kuzmiškį svečio net neįsi-

leido".

Paskui Veronika Arminaitė-Gaidienė papasakoja apie Krióviškės dvarą ir jo dvarininkus Dùndas ir Bizókus: „Seniau dvarą valdė Dunda, todėl Šarkiškių ir kitų aplinkinių kaimų baudžiauninkai buvo vadinami „dùndiškiais".

Po Dundos dvarą valdė Bizokai. Aš tarnavau pas juos, tai žinau, kad ten buvo kambarys su loviais žmonėms kankinti. Kambarį ponai laikydavo užrakintą, ir mūsų ten neleisdavo.

Dabar belikę Krioviškės dvaro griuvėsiai: rūmų stulpai tebestovi, stulpuose yra gandralizdis, tebėra džiovyklos mūrai, svirnai. Akmenėnes plytas išvežė.

Stasė Bizokaitė buvo istekėjusi už mokslininko prof. Žemaičio, ji tebėra gyva. Dr Vincas Bizokas Sibire mirė. Vincienė su sūnumis Adomu ir Algiu gyvena ir dirba Jonavoj. Pul-

kininkas Pranys Bizokas prie Nikalojaus karininku buvo, jam buvo persautas petys, invalidas buvo, mirė. Antanas Bizokas, ūkininkas, nuomarių sirgdavo, upely maudėsi ir prigėrė. Toj vietoj, kur prigėrė Antanas, sako, kad vaidenasi. Nóldikas Bizokas, Vinco brolis, pasmaudė, susirgo ir jaunas mirė. Tapilė Bizokaitė mirė Latvijoje pas mano seserį. Ona Arminaitę, jono d. Emilė Bizokaitė mirė Vilniuje. Vienuolė Petronelė Bizokaitė Vilniuje mirė, prižiūrima Žemaitienės. Taip susitaikė, kad vienais tais pačiais metais išmirė penki Bizokai.

Vencavuose, kur krautuvė prie akmeninio stulpo, jonas Vereščinas kankindavo žmones. Vėliau ten vaidendavosi, mūrinkas viš išgriūdavo".

1754 v - išeinu iš Juozo Gaidžio.

Pakelinį dviračių pasiveja Avilių kolūkio eigulys Dominykas Čižas. Dabar jie so-

ding eglučių kultūrą Kalvelinose prie Stasio Bakučio. Eigulys pasipasakoja, kad jis ketu-rius metus gyvenęs Dubrių ežero saloje. Iš ten 1962 m. išsikėlęs į Avilių gyvenvietę.

Akmeniniai rūmai saloje tada dar tebebuvę sveiki, ir juose gyvenusios trys šei-mos. Kai rūmų stogas nuplyšo, sienos ėmė griūti ir nebebuvo kam remontuoti, visos trys šeimos iš jų išbėgusios. Po to rūmus patys žmonės sudraskę ir medžiagas iš-sivežėję.

1844 v - namie.

1976. V. 3

1376. Birutė Rudokaitė

Pranatinių Zaporožiečių iš Vilniaus atvyksta šešiese kapų taisyti. Birutė Rudokaitė-Bagdonavičienė, kilusi iš Mozūrų km., užsuka į ligoninę ir užprašo Mišras už tėvus Kazimierą ir Emilę.

Tėvas miręs prieš 38 m., o motina prieš 5 m. Birutę su motina išvežė į Sibirą, kai tėvas gulėjęs Daugpily po operacijos abiejuose išvarzos, o brolis mokęsis Joniškėlio technikume.

Abi išbuvusios ištremtos 7 metus Jakutijos autonominėje respublikoje, Amūro srityje, nuo Irkutsko 900 km, nuo Bodaibo 400 km (Bodaibinskij rajon), netoli Žiljos upės, įtekančios į Čarą, kairįjį Lenos intako. Kalvose būdavę kedrinių riešutų, augdavę spygliuoti krūmai, vad. slonykai. Šaltis siekdavęs iki 50°C. Dirbusios aukso kasyklose taigoje.

1976. V. 8

138. Žinios iš Juzės Komaraitės-Girčienės

Patikslinti Avilio ežero plangą nutariau pradėti nuo Komaro Aptvaro, vaizdingai kalbant, — nuo slibino gerklės. Nueinu į Stainiškių jono Girčio vs. Jo žmona Juzė, Rapolo Komaro duktė, čia gimusi čia augusi, suteikia tokių žinių.

Juzės senelis, Rapolo tėvas, turėjo šešis sūnus ir vieną dukterį, gyveno apie Vilnių, nuomodavo dvarus, prasiturtėjo, ir nupirko du viensėdžius: Stainiškes Rapolui, o Giliuškius (prie Zarasų) Stanislovui. Boleslovas labai turtingai įsitaisė Lenkijoje. Bronislovas mirė badu Vokietijoje belaisvėje Pirmojo pasaulinio karo metu.

Rapolui, Juzės tėvui, kiti Lietuvos dvarininkai Komarai taip pat buvo giminės, tik su jais nedraugavo dėl nelygaus turtingumo.

Artimas giminė gyveno Londone, turėjo „kaminyčią" ir „okrantą", neturėjo įpėdinių, ir mirdamas savo turtą norėjo palikti Rapolui iš Stanislovo. Per pirmąjį pasaulinį karą per siutes, broliai nenorėjo patys į Londoną važiuoti, tai atsiuntė iš bagočiaus turtus įgaliojo Zarasų vargoninką. Jis rizikavo, išvažiavo, bet nutilo ir nutilo. Ar jis žuvo, ar pasinaudojo turtu – nežinia.

Rapolas Komaras Stainiškėse turėjo 52 ha žemės ir 10 ha ežero įlanką. Didumą jo žemės, 45 ha, sudaro Zagrodkos pusiasalis dviejų kilometrų ilgio. Išilgai visą pusiasalį ėjo kelias.

Ta proga Juzė parodo Stainiškių viensėdžio sklypo planą, braižytą 1896 m. mastelin 1 colis : 160 sieksnių. Jeigu colis = 25,4 mm, o sieksnis = 2,13 m, tai metrinėje sistemoje mastelis atrodys taip: M 1 : 8.400 (1 cm : 84 m). Viso sklypo planas manęs nedomina, todėl nusikopijuoju tik pu-

siasalio – Komaro Rago plang. Jo kontūrai labai tikslūs primena paheltą raitininko batą su pentinu. Nebent 1896 mety matininkas buvo jumoristas, taip tikslūs nubraižęs bajoriską kojų, paheltą spyriui.

Minėtojo bato pentinų sudaro mažas iškyšulys (ar pusiasalėlis), vad. Ilbagė. Taip buvo praminta ta pieva dar prieš Rapolui atsikraustant, t.y. prieš 1896 m., nes ten buvusi rasta sušalusi, su rogutėmis važiavusi, senutė.

Stainiškių vietovardis yra kilęs nuo viensėdžio savininko pavardės Šteina. Šteina yra palaidotas Plikkalnyje. Šoferiai, imdami iš kalnelio smėlį keliams taisyti, randa jame žmonių kaulų, kaukolių.

Rapolas Komaras norėjo kalnelyje išsimūryti koplyčią ir meistrą buvo atsivežęs. Ten jis būtų pasilaidojęs su broliu Stanislovu iš Giliuškių. Bet kiti šeimos nariai su tuo nesutiko, nes manė bijosią taip

arti prie palaidotynų gyventi.

Juzė pamini dar keletą vietovardžių. Labai gražios yra Liepų salos, arba Liepasalės. Jos yra trys. Prie liepasalių yra sekluma, vad kepeliūšium, — smėlys, žuvys gerai imasi. Kitos salos: Varònka, Oškinka, Vainiūno (pirmiau buvusi Šiniauskų).

Šiniauskų pusiasalis (ragas) — tai raudonos žemės atodanga, byranti į ežerą, yra prie žiemos kelio į Zarasus. Pusiasalis vadinasi Kasčielnykas, nes senų senovėje ten stovėjusi bažnyčia.

1976. V. 16

139. Agutės valtis

Valtis — medinė, dviirklė, 300 kg svorio, 470 cm ilgio, 130 cm pločio, 43 cm gylio, keliantį 4 keleivius. Ją padirbo 1973 m. V. Y. Varickas, gyv. Zarasuose, Parchomenkos 26/27.

1976. V. 8 valtis pereina Agutės Petrauskaitės, Antano d., nuosavybėn, ir Zarasų rajono laivybos inspekcija 1976. V. 11 išduoda jai techninį talonų Nr AZ-0484, galiojantį plaukiojimo sezonui Avilio ežere iki 1977. V. 1.

Valties spalvos tokios. Vidaus viršutinis bortas ir suoliukai — oranžiniai. Vidaus dugnas su apatiniu bortu ir viršus — šviesai pilki. Dugno apačia — mėlyna. Irklai — mėlyni su baltomis mentelėmis.

1976. V. 19

140. Irklas

Padarytas iš eglinės 4 cm storio lentos. Irklo ilgis – 240 cm. Koto plotis – 6 cm

Mentelė – 68 cm ilgio, 10½–11½ cm pločio, 7–17 ~~cm~~ mm storio

Koto ilgis nuo menteles iki ildės – 106 cm, storis – 20 mm – 35 mm, plotis – 6 cm

Koto ilgis nuo ildės iki ranhenėlės – 55 cm, storis – 4 cm, plotis – 6 cm

Koto ranhenėlių ilgis – 11 cm, diametras – 3 cm.

Seniau irklus įstatydavo tarp kaištukų, vadinamų dūlėmis, dulomis, dilėmis, įkabomis

141. Irkluojant —

a) kvėpuoti per nosį,

b) nedidinti žingsnio,

c) neįtempti muskulų,

d) neskusti su triukšmu vandens paviršiaus, bet menteles tyliai į vandenį įleisti ir tyliai iškelti,

e) iriantis prieš vėją, kuo trumpiau laikyti nepanertas irklų menteles,

f) forsuoti galima tik trumpose distancijose, arba lenktynėse.

142. Ėjimo tempas

I. Normalus pėsčio tempas laikomas toks:

Per 10–12 min. — 1 km
Per 1 min. — 133 ž. (100 m)
Žingsnis — 75 cm

II. Mano ėjimo tempas yra toks:

Per 11 min. — 1 km
Per 1 min. — 133 ž. (91 m)
Žingsnis — 68½ cm, o ne 100 cm

Bet Avilio salas matuodamas, savo žingsnį vertinau 1 metru. Esu kaltas! Maniau, kad mano žingsnis turėtų būti metrinis ir kilometrą turėčiau nueiti per 8 min.

1976. V. 19

143. Farvateris ir atstumai tarp Avilio salų

Nuo Švarplės prie~~igos~~ plaukos irkluojama į rytus, nepametant iš akių dešiniojo, t.y. pietinio ežero kranto. Orientyriniai objektai lieka kairėje, arba dešinėje.

Atstumai tarp salų žymimi minutėmis yrimosi valtimi vandeniu, arba ėjimo pėsčiomis ledu. Skliausteliuose pažymėtas atstumas kilometrais.

Salos išdalintos į 4 maršrutus, bet taip, kad galima jas sujungti į 1 maršrutą.

I Švarplė – Žuvėdra – Varnelė

Liepasalė	16 min.	(1,50)
Liepasaliotė	2 "	(0,18)
Žuvėdra	1 "	(0,10)
Varnelė	8 "	(0,73)

II Švarplė - Varnelė - Gavėnas

kr	Seklumėlė II	5 min (0,46)
kr	Sekluma I	3 » (0,28)
dš	Adomo obuolys	1 » (0,10)
kr	Varnelė	5 » (0,46)
kr	Varteliy kūkurė (šchèras)	4 » (0,37)
dš	Šakalynė	2 » (0,18)
dš	Pagrandukho kūkurė (Karklo k.)	1 » (0,10)
dš	Ąžuolynas	6 » (0,56)
dš	Gal Bebardės kūkurė (šcheras)	2 » (0,18)
dš	Napriy	4 » (0,37)
kr	Janhelinkas	2 » (0,18)
kr	Erelis	6 » (0,56)
dš	Šamas	4 » (0,37)
dš	išilgai Šamg	4 » (0,37)
kr	Elkinėlė	2 » (0,18)
kr	Skrynia	1 » (0,10)
dš	Elkinė	3 » (0,28)
dš	Gavėnas (Liūnelis, Papapė)	5 » (0,46)

III Gavėnas – Ledų – Jankelinkas

Aušros vartai (Rytų vartai)	9 min	(0,82)
Akmenukas	9 "	(0,82)
Avidė (Marja)	1 "	(0,10)
Ondatra	1 "	(0,10)
Balnas (Aukštuvė)	1 "	(0,10)
Ledų	1 "	(0,10)
Užmūstas Bebras	2 "	(0,18)
Būsimoji	3 "	(0,28)
Slapukė	2 "	(0,18)
Aušros vartai	9 "	(0,82)
Jankelinkas	9 "	(0,82)

IV Jankelinkas – Kaunas – Plikė

dš Ramonas	6 min	(0,56)
kr Orė	8 "	(0,73)
kr Zapsdė	3 "	(0,28)
kr Kaunas	3 "	(0,28)
kr Ožkidė	3 "	(0,28)
kr Kepurė	4 "	(0,37)

dš	Karosiukas	2 min (0,18)
kr	Plikė	5 " (0,46)
kr	Belaisvė	2 " (0,18)
dš	Ramonas	6 " (0,56)

144. Laivų rūšys

I Savaeigiai

Savaeigiai yra: lėktuvnešiai, linkornai, kreiseriai, eskadriniai mininiinkai, sargybiniai, traleriai, povandeniniai, transportiniai, kateriai (jūrinės motorinės valtys)

II Burinai

Burlaiviai yra: kliperis (greitas tristiebis, iki 21 mazgo, apie 39 km/h), korvetė (žvalgybinis), fregata (tristiebis, pilnas laivas, karinis, žvalgybinis), brigas (2 stiebų karinis), barkas (3-5 stiebų), barkentina (3-5 stiebų krovininis), brigantina (2 stiebų lengvas brigas, žvalgybinis), škuna (2-3 stiebų), kečas, jolas, tenderis (1½ stiebo, daugiaburiai), baidokai, batai, kurėnai (1-2 stiebai), šliupas (šlinpka, 1 stiebas, dviburis), ketas, jachta (1 stiebas, vienaburis, pvz sverbotas „Finas"), barža (buksyru velkamas krovininis), karavela ? Baidokas (vytinė) - krovininis upių laivas, varomas vėju irklu ar burėmis.

III Irklinai

Irklinai yra: barka, baskasas, ir pusbarkasis (14-22-irklinai), katenis (10-irklinis), velbotas (nesiųstantis gelbimasis), jolė (4-6-irklė, burinė jachta), beburė jolė (irklinė valtis, dvoika, 2-irklė), tuzikas (valtis, jolė vienam irklininkui), luotas (eldija, skobtinė valtis).

IV Valties dalys

Šiuos baskasas, apsiuvas ir dalys yra šios: kylis (paniręs metalinis balastas), paskuigalio apačia (achterštevenis), priekis (pirmagalys, forštevenis), špangoutai (sonkauliai), vairagalys (vairiugalis, vairinis valties galas, paskuigalis, taikiklis, bušpritas, bugšpritas), apsiuvas (lentomis), planšyrinis (viršutinė lentelė), suolelai (bankos), krotelės (stovėjimui), irklai, irklavietės (dilės; plg. dilių girgždėjimas, spiegė valties dilės). Vėjyje valtis dreifuoja girgžda valčių iškabos

V Laivų greitis

Laivas 13.000 – 23.000 – toninis plaukia 16-18-23-35 mazgų (kabeltovų) greičiu. Normalus garlaivio greitis – 10 mazgų, o lėtas – 6 mazgai

Jūrmylė = 1852 m. Kabeltovas, mazgas = 0,1 jūrmylės = 185,2 m. Tad 35 mazgai = 6,5 km/h; 21 mazgas = 3,9 km/h; 6 mazgai = 1,1 km/h.

Irklinės valties greitis – 4-5 km/h.

Keleivinio laivo 15-25.000 reg. to (vandentalpos) greitis – 20-30 mazgų (1 mazgas = 1,852 km/h).

„Raketos" greitis – 32 mazgai (LTE, t 5, p 427)

145. Gegutė kukuoja

1) iš mano nusiklausymų:
g – e, fis – d, e – cis, d – h

2) iš plokštelių:
cis – b, d – h, es – c, es – h,
e – cis, e – c, f – c!, f – cis,
f – d, fis – es, fis – cis!

146. Pirmas reisas

Reisui ruošiausi taip. 1976. V. 8 Balys T. iš zarasiškio (Parchomenkos g. 26/27) V. J. Varicko nupirko valtį ir man sunkvežimiu atvežė. Valtį pasidaręs pats Varickas, ją tenaudojęs vieną sezoną, o du sezonu ji gulėjusi nenaudojama. V. 9, 12, 14, 15, 17 ir 18 valtį nuvalau, perdažau oranžine ir pilka spalva, išpiešiu numerį ir nusmaluoju dugną.

Šiandien, 5^{45} – 6^{05} v, Balys T., pasitelkęs St. Kas., J. Pl. ir mane, valtį nuveža į Avilį ir ties Juozo Vasalausko vs įkelia į vandenį. Įsiminti momento iškilmingumui, galėjau su kelnėmis įšokti į ežerą, paplūkėti ir vėl įsikarti į valtį, bet patingau. Tiek to, tegul valtis palieka nešventinta.

St. Kas. atsisveikindamas pahlausia, kam skambinti, jeigu nebegrįžčiau. Atsakau: „Pra-

neškit šeimininkei, kad nebegaminty pietų. Be to, jam paaiškinu, kad aplanką su popierium vežnosi planams braižyti.

Diena vėsi (5½v-8°C; 9½v-11°C, NW3Bs), debesuota, be saulės, bet kelionė įspūdinga. Šiaurvakaris vėjelis, plačiau įsibėgėjęs, laivą supa. Esti jūros liga, viskis su ledais, povandeniniai sifai, laivų susidūrimai, laivų nushendimai, negyvenamos salos, robinzonai ...

Pirmiausia nutariu apiplaukti slibino galvą ir patikslinti planą. 6²⁵v – praplaukiu aviliečių paplūdimio galą. 6⁵⁰v – priplaukiu iki Stainiškių Kõmaro vs. 7¹⁰v – priplaukiu iki Zagrodkos smaigalio. 7³⁰v priplaukiu Igno Maračinsko vs.

Ant plačios ištaigingos velėklės stovi su nėšiais vandens Maračinskienė. Valgini jie vartoją vandenį iš šaltinėlio, bet ūkio reikalams nešąsi iš ežero. Ji pasakoja, kad šitos vietos esančios patogios brakonieriams, nes jiems

gera pasislėpti už iškyšulių. Nebent inspekcija iššokanti iš Zagrodkos, tai tada jau jie nebeišbėgą.

Be to, Maračinskienė pasako kelėtą bietovardžių: Zagrodka, Patiltė, Plýskė, Po Berželiu, Kascielnykas.

Pašnekėjęs, 7^{40} v pasileidžiu nuo kaktos slibino momeniu, t. y. šiaurine pakrante į rytus. 9^{00} v. apsuku Liepasales ir Varnelę. 9^{30} v. prisišvartuoju prie beržo savo prieigoje. Taigi per 3½ val. apiplaukiau 10 km. Valties greitis — 3 km per valandą.

Ežero, jo dugno, miškingų krantų, paukščių, jų balsų buvau tiek pakerėtas, kad neprisiverčiau atsiversti aplanko ir patikrinti krantų linijų. Jei būtų kas kitas irklavęs, o aš sėdėjęs su šratinuku rankoje, būčiau prirašęs ištisą sąsiuvinį ...

Popiet vėl paplaukau 2½ val. tarp fermos ir Zagrodkos ir patikslinu krantų kon-

tūrus. Aptinku, kad irkluojant patogiausia yra kompasą laikyti padėtą prieš akis ant valties suoliuko. Debesuota, nori lynoti.

Šiandien patirta mano laimė pralenkia tolimų turistinių žygių laimę. Laimė yra tąsi būsena, neaprėpiamame diapazone svyruojanti plačiomis amplitūdėmis: tarp tauhuoto blyno ir sventos palaimos, tarp mirties ir gimimo, tarp savižudybės ir ekstazės, tarp tvenkinio ir vandenyno.

Bet Avilio teikiama laimė normaliam žmogui — kaip tik pagal ūgį. Tai rojaus kampelis, pilnas grožio kerų.

1976. V. 19

147. Líepasalė I

Vėsi (6½v-9°C, NE3Bs; 9½v-11°C, NE4Bs; 11½-15½v-15°C), apsiniaukusi diena, tarpais su palynojimais. Vis dėlto popiet man maga leistis į antrą reisą ir susipažinti su Liepasale I. Nuplaukimui ir sugrįžimui sugaištu po pusvalandį, o saloje viešiu ketvertą valandų.

Iš šiaurės, arba iš pietų žiūrint, visos trys salos atsiduria beveik vienoje linijoje ir susilieja į vieną, todėl kai kas mano, kad tėra viena Liepų sala, o ne trys. Nuo Bakučio kalnelio, t.y. iš vakarų, puikiai matyti trys Líepasalės. Kairioji (I) ir vidurinioji (II) - didesnės. Vidurinioji - ažūrinė, per siaurą jos medžių juostą persišviečia ežero vanduo. Dešinioji (III) sala - žemesnė, siauresnė ir šviesesnio žalumo negu pirmosios.

Iš mano valties prieigos į Liepasales rei-

kia plaukti NEE 60° (azimutu) kryptimi. Gerai matyti ir Varnelė, tiesiai į rytus, E 90°, išsinėrusi iš už slibino Adomo obuolio.

Plaukiu lygiagrečiai Komaro Ragui, prieš šiaurės rytų vėjelį ir prieš bangas, įsten grančias pasiekti net šilgą valtį.

Sekli ir nendrėta Liepasalės I pakrantė, nepridesinta valties grimzlei. Čia inkarą išmetus, tekty nelygstant Guliverui, į salą bristi iki kulkšnių.

Gerą valandą prieigą tesurandu rytiniame salos kampe ir prirakinu jį prie pavirusio beržo. Gražuolėje Liepasalėje I paviešėsiu ilgiau, ją apžiūrėsiu, pahlausysiu strazdų muzikos ir pasimėgausiu meilių vėjelio glostymu.

Salos plotas – 0,3 ha, o jos viršutinioji terasa, be paplūdiminės papėdės, teužima vos 0,1 ha. Visos salos forma – tai nukirstais kampais lygiakraštis trikampis, ku-

rio kraštinės lygios 50, 60 ir 70 m. O jei būtų kraštinės nenukirstos, turėtų po 90 m ilgio. Visos trys paplūdiminės terasos yra po 13-17 m pločio, o viršutinioji terasa – trapecinio plano su kraštinėmis: 50, 35, 30, 15 m.

Viršutinė salos terasa aukščiausia yra vakariniame šone, pakilusi per 2¼ m nuo paplūdiminės terasos, arba per 3 m nuo vandens lygio. Dabar ežere vandens lygis 30 cm aukštesnis, negu buvo sausringiausiu metu, praeito spalio pradžioje. Į rytus viršutinioji terasa tolygiai žemėja ihi pat vandens (valtres prieigos) ir susilieja su paplūdiminės terasos lygiu.

Liepasalės vardą sala gavo ne pagal dabartinį savo statusą, nes dabar joje liepų yra mažiau už kitus medžius. 70% medžių sudaro išlakūs juodalksniai, 15% – beržai, 12% – liepos, 3% – gluosniai ir drebulės.

Viršutinės terasos viduryje auga ąžuo-

las netiesus, be viršūnės, krūtinės aukštyje 36 cm diametro, pasviręs į vakarus, todėl prie jo kamieno slapsčiausi nuo trumpo lietaus.

Liepomis būta apsodinta viršutiniosios terasos trapecinio plano briauna seniai seniai, gal legendiniais kunigaikščių laikais. Apie tas drevėtas milžines liepas galima tik svajoti. Tada Avilio vandens lygis buvo 1 m aukštesnis, ir žemosios paplūdiminės terasos sala iš viso dar neturėjo. Tikriausia tada 0,1 ha dydžio salelė gavo Liepasalės vardą.

Ilgainiui tos liepos perseno ar buvo sunaikintos, apie jų kelmus išdygo vainikais atžalos ir išaugo rachitiškai išsikreivojusiais liemeninius. Be to, šiaurvakariniame viršutinės terasos kampe yra penketo liepų klomba, gal vėlesnio sodinimo. Už 2 m į pietvakarius nuo klombos niūkso betvarkiškai di-

delė laužavietė. Yra terasoje dar viena lita liepelė, bet prmauja juodalksniai.

Apatinėje paplūdimiėje terasoje nėra nė vienos liepos. Čia stipriai ir tankiai yra užsiniėjęs juodalksnynas ir berzynas, tarpiai auga išlakūs juodalksniai ir linksmūs berzai. Medžių užžėlėlintoje sausoje ir kietoje žemėje žolė reta. Pakrantės, išskiriant nytinį salos kampą, apžėlusios nepermatomu nendrių mūriu. Paplūdimiėje terasoje vaikščiodamas jautiesi atsitvėręs nuo viso pasaulio ahių.

Visai kas lita viršutinėje, tarpliepinėje, kalvelėje. Ji sviesi, rečiau apaugus medžiais, pasipuošus veisliomis žydinčiomis žolėmis. Iš čia malonu pasidairyti po ežerą ir jo krantus.

Beje, saloje nėra jokio baltalksnio, ievos, uosio, eglės nei pušies. Manau, kad saloje nėra medžio, senesnio kaip 60 metų. Bū-

tų įdomu pasiteirauti senelius.

Pomiškis menkas: juodalksniukai, avietės, šermukšniukai, berželiai, ožekšniukai, putinėliai, ąžuoliukai, pora kadagėlių, eršketis. Kaip padaryti, kad žmonių nemindomi ir žvėrių nenukramtomi jie įsikabintų į gyvenimą?

Turtingesnė yra žolės danga. Štai ji:

1. Miškinis Skudutis (Angelica silvestris). Tai būdingiausia salos dangos dalis

2. Krūmokšninė žliūgė (Stellaria holostea). Gal jų yra nemažiau už skudučius, tik jos smulkesnės sudėties. Šiandien jos pražysta ir grėit baltomis žvaigždutėmis nusės visą salą

3. Geltonžiedė pluhė (Anemone ranunculoides). Žydi tankiais pulkeliais

4. Pakalnutė (Convallaria majalis). Jų yra helios plačios kolonijos

5. Daugiažiedė baltašáknė (Polygona-

tum multiflorum). Čia auga daug pulkelių šių puošnių ir retų vaistažolių, iš kurių gaminamas kosmetinis kremas veidui

6. Kelminis papartis (Dryopteris filix mas). Saloje daug daug, keletas turtingų kolonijų šių besigarbininojančių gražuolių. Ant tokių Joninių naktį verta žiedo paieškoti. Gal tada ir jonvabalių švieselės čia įsižiebia. Dabar jų nematysi. Tik šviesiai rudos varlytės kur-ne-kur šokinėja

7. Gauruotoji vaisgina (Ajuga genevensis). Nedaug jų tėra. Šiandien jos pražysta

8. Pavasarinis pelėžirnis (Lathyrus vernus). Puošnus, bet saloje negausiai atstovaujamas

9. Paprastoji kiaulpienė (Taraxacum officinale). Vakarinėje paplūdiminėje terasoje težydi vos keli pihtašašiai liesi, apsi-

gandę.

Saloje yra du bunkeriai. Pirmasis bunkeris, tas gyvo žmogaus kapas, yra iškastas rytiniame salos kampe. Bunkerio šiltasis galas, už 5½ m nuo vandens, žiūri į artimiausią rytinį krantą, slibino sprandą, esantį už 200 m. Galvugaly auga išlakus juodalksnis, o už 2m — dviliemenis šermukšnis.

Bunkeris — 2 m pločio, 1½ m ilgio, su 2m ilgio koridoriuku išropojimui. Gal Pasilaidojusysis miegodavo skersai duobę, galva į šiaurę, o koridoriukas jam buvo ne gale kojų, bet iš priešakio. Duobėje pridygę skudučių, prikritę daug pernykščių lapų.

Vakarų kryptimi, už 12 m nuo valties ir už 6 m nuo pirmojo bunkerio yra ir antras. Duobė tokia pat su koridoriuku į vakarus, su dviliemeniu juodalksniu galvugaly.

Sala turtinga dideliais akmenimis. Jais yra apdėta viršutiniosios terasos trapecinė pa-

pėdė iš trijų sonų, isskiriant rytinį.

Eidamas pagal laikrodžio rodyklę aplink salą, prieinu pirmą didžiulį akmenį apipleišėjusį. Matyti, prie pat jo sono koks neišmanėlis kūreno ugnį ir sudaužė žalsvą Anykščių obuolinio vyno butelį. Tpfu!

Pietiniame salos kampe, viršutiniosios terasos papėdėje, už 35 m nuo antrojo bunkerio, tupi puntukas, ačiū Dievui, niekieno nesugadintas. Taip linksma ant jo pasidėti kompasą, užlipus pastovėti.

Prie puntuko pietrytinio galo iš gluosniukų ir juodalksniukų subedžiota supinta stovi pernykštė palapinė. Prieš jos angą tarp 8 akmenėlių ugnelė kūrenta. Ugniakure tebestovi įbestos dvi pėdelės katiliukui pakabinti. Nakvota čia Robinzono.

Tik kuriems galams prie palapinės numestas sviesaus stiklo butelio gurklys?! Robinzone, jeigu gamtą laikai savo motina,

tai kur padėjai butelį ir kodėl palikai jo gurklį? Argi tu pailsėjai, palapinėje įsirengęs smuklę.

Tolyn papėde į šiaurės vakarus eilutėn rikiuojasi du puntukiukai, vienas už 2m, kitas už 7m.

Netoli pietvakarinio salos kampo, prie pat vandens, ties antru puntukiuku, guli didžiulis plokščias akmuo, įsmegęs į žemę, artimas puntuko giminaitis, gal svainis. Prie jo, pagal pat nendres, tupinėja, sparnais plastena ir triukšmingai šlama lapuose baltai ~~juodai~~ rudai marga paukštytė varnėno dydžio. Aš suprantu, ką ji kalba: „Tu dvikoje pabaisa, aš tau panosėj šlamu. Priebk mane savo bjauriais čiuptuvais. Aš tavęs nebijau. Tik neatsigręžk į lizdelį, kuriame susigūžę dreba mano vaikeliai. Jukš iš mano salos!"

Sugrįžkim vėl į papėdę. Toj pačroj akmeny eilėj, 15 m už antrojo puntukiuko, po juodalksniu vėl guli parsmegęs į žemę trečias puntukiukas. Nors ėmęs jį iškelk ir padėk ant

viršutiniosios terasos. Gal prieš porą šimtų metų ant jo miškeriotojai sėdėdavo, o dabar nuo akmens vandens atsitraukė per 13 m ir taip atsirado paplūdimėlio sausumos juosta.

Netoli šiaurvakarinio kampo, paplūdimėlyje terasoje daug šunagalvių akmenų kažkieno ir kažkam sunešta ir pasėta. O viršutinės terasos pakraštėliu vos tęsiasi rachitiškų liepų atžalų pulkeliai.

Antr šiaurvakarinio salos kampo guli puntuliukas, o už 7 m, pačiame kampe, guli puntuliienė, nutolusi už 50 m nuo puntuliuko.

Ant pat tako į aukščiausią terasos kampą įaugęs į žemę akmuo tūno. Po juo gali būti kokio feodalo paslėptas puodas auksinių.

Šiauriniąje viršutiniosios terasos papėdėje, už 4 m, vėl guli du akmenys prie vietai. Viršum jų, terasos briaunoje, auga gražuolė išlakė drebulė. Už 4 m vėl akmuo.

Visi tie akmenys į tokią rikiuotę patys

nesugulė. Jie tikrai yra zmonės, arba vengys rankomis suristi. Liepos ir akmenys buvo prmutinės salos gyventojos. Įdomu patyrinėti ir pasvajoti, kas ir kodėl tą salą buvo išpuošęs.

Štai aš ir vėl prie prmojo bunkerio rytinėje salos kampe. Čia pat prišta valtis siūbuoja ant bangų. Savo viešnagės, pergyventos Liepasalėje I, su niekuo negaliu palyginti. Bet gana viešėti. Laikas pasiruošti ir tuo, iš ko duonų valgau.

1976.V.20

148. Tarp Šárkiškių ir Juodkūniškių

Diena saulėta, vėsi, popiet palašnoja. Mėlyne voliojasi gausūs fantastiški kamuoliniai debesys, kiti kupolais stiebiasi. 8½v-11°C, NW4Bs; 12v-12°C; 19v-13°C; 21v-9°C, OBs; 22v-6°C.

12³⁵v - iš namų Dusetų vieškeliu

13⁰⁰v - giraitėje prie Škugelių vėjo nulaužta stora drebulė. Oi, kiek daug čia ievų, ir visos baltos — stebuklas, daugiau nieko. Žibutės tebezydi; gvazdikinės viksvelės eina į perzydėjimą. Šalpusnių jau daug su pūkų burbulais. Purienų, plukių, petrarakčių, piktašašių pats zydėjimas. Pats zydėjimas kartenių, — net lanka balta Kiškiakopūsčiai suzydę, taisi apsnigti. Baltomis krūmokšninių žliūgių žvaigždutėmis nupiltos pakrūmės. Žydi žiognagės, vaisginos. Pražysta žemuogės, papr. veronikos, siauralapis gyslotis, geltonosios notrelės.

13^{15} v - per sudubusį dilių tiltelį. Vanduo garsiai sruvena - labai gaivi muzika

13^{32} v - Karklinio ežerėlis jau sugrįžęs į savo krantus

13^{35} v - Šarkiškėse prie Juozo Gaidžio namų guli pasidirbtos naujos vežėtys. Ant priemenės durų spyna. Per sodybą pasuku į rytus šiauriniu Kriovelio krantu.

Piktašašiais įkalnė geltonuoja išvien. Piktašašynas savo grožiu be jokio taupumo nubėręs visus ežerų šlaitus. Gryniausiu šviežiu medum jie kvepia, visai taip, kaip prasidarius avilį per medunešį. Bitės po orą šaudo tik vien.

Pietinis griovos ~~krantas~~ šlaitas, prieš Latviškes išlilęs, uždengia horizontą. Šlaite pasklidusi kolūkio galvijų banda. Karvytės iš tolo mažutytės Tikras nacionalinis landšaftinis parkas Lietuvos Karpatai.

Kriovelis aidi nuo linksmo besaikio var-

lių kurkimo. Kriovelio pahrantės balinėje asiūklynėje zydi galybė pupalaiškių. Jų pats zydėjimas. Pupalaiškiai išdidūs, kaip rytų lotosai, kelia į saulę baltų žiedų piramides su raudonomis nepražydusių pūpuolių viršūnėmis. Oi, kaip jiems čia linksma ir šilta.

Antys issigandusios iš nendrių išplasnoja ir paskrydėjusios vėl plumptelėja į vandenį.

Sulūžusi valtelė prie kranto skendi. Kita ketvirtuota valtelė, be suoliukų, lenta į dvi dali perdalinta, gerai įsmaluota, sausa, po baltalksniu slypi.

Iš Dubužio į Kriovelį eina tiesus perkasas gal 100 m ilgio, 4 m pločio, priaugęs lūgnių, balinių asiūklių, su karčių lieptu. Rytuose, ant aukšto Dubužio šlaito, Grietiškių kaimelis debesis siekia.

14⁰⁰ v. ~~Strazdai~~ Kikiliai ir vieversiai gieda, sukukuoja gegutė, net lakštingala pragysta. Nuo Dubužio, iš ajeryno-pupalaiškyno pahyla kažkoks paukš-

čiukas ir ant manęs barasi pačirkšdamas milicininko žvilpuku.

Dubužio krantai švarūs, be nendrių ir be krūmų. Tik vakariniame ir rytiniame šone yra pailgų salelyčių, nedrąsiai beapaugančių jaunais juodalksniukais, nuo kranto atskirtų 2 m pločio srasiaurėliais. Šiaurvakariniame krante stovi Jnozo Gaidžio pirtelytė, valtelė ir velėkliai.

14[15] v - šlaite užtinku patį Jnozą, apsiavusį zvejo batais ir beraunantį pintašašius triušiams. Jis turi daugybę kitų planų, dirba vežėčias, ūkes, ienas, prižiūri veršius, bet visko atsižada ir sutinka mane pavedžioti po gražiausias apylinkes.

Pasiėręs triušius, jis ima gal 10 m ilgio tinklą — sietką su kamštiniais plūdėm ir keramikiniais gramzdais, ją kaip šerpę užsideda ant kaklo po fafaika, ima 7 m ilgio kartelytę su vinimi storgalyje ir iškeliau-

jame.

Kasdien jis apeinąs aptvarus, apžiūrįs jų tvoras. Vinių kišenėje visada nešiojąsis. Kol kas teturįs 87 veršius, pernai turėjęs 155. Kas vakarą juos perskaitąs.

14³⁰ v – perėję karčių lieptelių per Dubužio-Kriovelio perkasėlį, takeliu per baltalks nyną pasiekiame Gegužės piliakalniuką (Juozas taria „Gėgužės") Iš tikro – tai Dubužio pilrakalnis. Jame auga beržai, pusys, būdavusios gegužinės, suoliukai, vainikai, armonika grodavę Balys Vasalauskas, Antanas Trapnauskas.

Toliau parodo iš eilės Varniškių viensėdžius: dš Pumpučio buv. sodyboj žydi medeliai, Paulinos Arminaitės vs, Petro Gaidžio sodybos griuvėsiai; kr Povilo Armino obeliotės, o jis pats išsikėlęs į Daugailius ir ten miręs.

14⁴⁰ v – lipam nuo piliakalnio į lauką. Priešais – kolūkio daržinė, Ilgasai (arba Vař-

niškių) ežeras, buvęs Bizoko. Jame labai esą vėžių.

14⁴⁵ v – pereinam per upelį, tekantį iš Ilgojo į Dubužį. Prie tiltelio, netoli puntuko ir puntukienės, pastatom juodalksnyje kartelę ir eisim iki Kiaušinio kalnelio. Matyti griova į Akuliosių ežerus.

14⁵⁰ v – kopiam į kalvą rytų kryptimi per miežius su kultūrinės žolės įsėliu. Juozas pasakoja: „Į Avilius yra 4 km, galima nueiti ir per valandą, ir per pusvalandį. Pvz, kai iš Krióviškių vežėm mašinas į Palivonėlę, tai važiavom tris dienas. Arklys neraginamas kilometrą žingsniu eina 13 min."

Už Ilgojo, pietiniame griovvs šlaite – Béciškių km, Juozo sesuo Adelė Raškauskienė gyvena, o į vakarus – Vacys (ar Balys) Vaitásius. Kr prie pušų, obelyčių, buvo Kalvelių Danylos Šaphino vs. Jį griaustinis užmušė, tai jo duktė Natalė persikėlė gyventi prie ežero vietoj Kin-

fos, kuris dirbo miške, medžio šaka krito ant galvos, tai jis nė neviáuktelėjo.

15⁰⁰ v – dš gyvena Natalė, o kr Kìškiabalė II, berzynėlis klonyje su suristais iš dirvų akmenimis. Kìškiabalė I liko vakaruose, arčiau Kalvelių.

15⁰² v – išlendam iš aptvaro. Dš teka sraunus upeliukas iš Juodojo į Ilgąjį. Pereinam per tiltelį ir einam gražia keliūte per Juodkūniškių baltalksnynus, dabar priklausančius Vencavų kolūkiui. Dabar žemės ribos nebe svarbios, o seniau: „Ko tau reikia mano žemėj! O kaip tu mano kiškį nušovei!"

Niaukiasi, saulė prapuola. Prilūžę, privirtę juodalksnių, baltalksnių, nors traukiniu vežk. „Pavólus" vežti niekas negins, bet dar pagirs.

15⁰⁶ v – štai ir Juodasai, 4-5 ha ploto. Jame prigėrė Kalvelių Viliukas Zlataravičius. Tyčia atbėgo pakalnėn nuo savo namų ir šoko į ežerą. Su broliu jie buvo nuvažiavę dviračiais

į Imbrado Sekminių atlaidus. Pas Gecevičių prie Kvintiškių pagėrė ir abu išvažiavo namo. Grįžtant, Viliuko brolis pargriuvo akmenyse ir mirė. Viliukui žmonės priekaištavo: „Brolis pargriuvo, o tu jo negelbėjai, bet nuvažiavai". Nuo tų priekaištų jam protas pasimaišė, ir prisigirdė. Suradom šiauriniame ežero gale mindryne įbrista ir numockėta. O Juodkūniškio ežere prisigirdė Dudėnas.

Júodasai labai gilus. Jame daug pálšų, lýnų, plačiažnyplių vėžių (kacalápų). Vienose Šeštinėse Juozas su Marijampolio Maskoliūnu sietka žvejojų ir daug pagavę. Tą dieną griaustinis Justino Kuzmos du vaikus užmušęs.

Einam Juodojo paežere ~~vakarinių~~ rytinių galu, paskui pietinių krantu. Rytiniame ežero gale stovi Juozo Pechūros valtis, o prie pietinio kranto – Edvardo Zlataravičiaus. Pakeliui šermukšnynai, riešutynai. Sausmedžius Juozas vadina skietmedžiais.

15^{15} v – ties rytiniu Juodojo galu pradedam kopti į nuostabų ir neišaiškinamą pylimą Juodkūniškio kryptimi. Juozas nė kiek nedūsta, širdis stipra, kaip tikro kalniečio. Jis dažnai pasilenkia ir stebi pėdsakus: iš pėdų pažįsta, kokio kaimyno praeita, čia briedžio eita, čia šerno eita, čia stirna sudraskyta. O kieno gi čia takas? Kokie čia takai? Lydėkis greit šauna, o lyniókas iš valios eina.

Seniau čia labai būdavę barsiukų: jie kaip šuniokai, mėsa nevalgoma. Janotiniai šuniukai gražūs, jų labai yra.

Buvau 30-ties metų. Išjojau naktigonėn į Šarkaunýčią. Miegoti ant žemės šilta, uodai nežmonišhai puola, noss ir užsikloji vatiniu galvą. Sumaniau pareiti namo. Tamsu! Einu takeliu. Tik vėjas per krūmus suūžė, o iš visų pusių „kìvy-kìvy-kìvy" ėmė loti. Vėjas nuūžė ir lojimas nutilo. Kas ten buvo? Saho, kad šeškai kartais loja. Bet iš kur tas vėjas? Sa-

ko, kad ir kitus ties ta vieta guñdindavo (t. y. gązdindavo). Parėjęs namo negalėjau užmigti.

Visuose ežeruose yra ondatrų su pliokščiom kaip pjautuvas uodegom. Ondatra panaši į žiurkę, tik katės dydžio. Upelyje į Patošinę yra ūdrų. Kur yra ežero lede prašutusios žiotys, ten ūdros įlenda ir išsitraukia žuvį. Ūdros eina pavasarį upeliais po ledu, kai jis esti pasišiaušęs.

15^{17} v – atsiduriam aikštelėj tarp gražių senų išlakių beržų

15^{20} v – beržai milžinai. Aukštos įtampos srovės kapitalinės gelžbetoninės apvalios atramos išverstos, sulaužytos, linija panaikinta... Ji ėjo per patį stačiausį šiaurinį griovos šlaitą. Tas šlaitas status ir ilgas! Ant jo ir ant Kiaušinio kalno ties Ahulioriais arklio neužvesi jokiu būdu, o ant Grietiškių šlaito užvestum. Kopsim dar aukščiau per beržyną.

15^{22} v – kopiam į terasėlę... Kaip ji čia atsirado?

15^{23} v – pylimo viršūnėje pušys

15^{24} v – leidžiamės žemyn pagal Akuliorių pirmąją ahį, esančią apie 0,7 ha ploto. Juozas saho: „Seniau saulei netekėjus jau pareidavau iš čia pažuvavęs. Abiejuose Akuliorinose labai yra lynų ir didžiausių karosų. Pirmame Akulioriuje baĩs gilu: pievoj į pralugiūką kartelę suleidau ir nepasiekiau dugno".

15^{25} v – pereinam shersai apverstus ir sulaužytus gelžbetoninius stulpus

15^{30} v – įkopiam į Kiaušinio kalnelį. Apačioje žiba antra Akuliorių ahis. Rytuose pasimato Juodkūniškio ežeras. Viensedį seniau nuomavo Lezaĩsko tėvas, paskui Dudėnas su Indrašium iš kažkur atvažiavo ir nupirko.

Vakariniame kalnelio gale duobė. Gal bu-

vo bunkeris ar slėptuvė rūbams, grūdams. Duobėje išaugusi iš grūdo nemaža kriaušė: Ji pražysta šiandien.

Juozas pasakoja: „Iš Akuliorių neprateka joks upeliukas, bet per kalną yra kokie liuktai. Smetonos laikais, prieš 40 metų, Juodajame ežere ribokai pagavo žuvį, paleistą Akuliorinose".

Pakalnėje atvinginojantis nuo Mažvilių keliukas ir nusisukantis šiaurine kalnelio papėde į rytus į Juodkūniškio vs, senovėje ėjęs ne į rytus, bet stačiai skersai pylimą, Kiaušinio kalnelio vakarinio galo papėde, vakarinių antrojo Akulioriaus (t. y. rytinės akies) krantu į pietinį griovos šlaitą ir į Peškaitiškių km.

Juozas sako: „Seniau per karus mašinų nebuvo, viską vežiodavo arkliais. Per japoncką vainą bačkomis pinigus vežė. Su pinigais nuo Mažvilių keliuku atsirangė šituo įklo-

niu. Arklinkų nuo kalno nesutūrėjo, tie pakalnėn pasileido ir su pinigais Ahuliosiuj numackójo (arba sumockėjo)".

Juodkūnišhio ežere esą stinkų. Aĩso ežerą teisingiau esą vadinti Kriovų (vard. Kriovos) ežeru, nes Aĩsas esanti pavardė.

Glušóku pramintas ežerėlis užtat, kad iš jo nėra johios upės, tik pavasarį su Vencavu susivienijąs.

15⁴⁰ v – nuo Kiaušinio kalnelio nusileidžiam žemyn į Mažvilių keliuką. Juozas pasakoja. Prie Vlado Markevičiaus yra majákas. Toks pat yra Meilūnuose. Kareiviai atvežę kažkokią geležinę bačką ir po Meilūnų majaku pakasę. Žmonėms pasakę: „Jei mes pasakysim, kas toje bačkoje, tai jums bus nebe ramu gyventi". Bernai naktį bačką iškasę ir įmurkdę į balą.

prieš 2-3 metus

15⁵⁰ v – einame į Juodąjį. Rytiniame Juodojo gale seniau buvęs tiltas. Šita pa-

kriaušė (šiaurinis griovos šlaitas) baisiai statė, priklausiusi Šutaravičiui. Tą pakriaušės hektarą Bėčiškių Kirša nupirko malkoms.

1914 m. vokiečių kareiviai vaikščiodavo pas žmones pieno. Bepienaudamas vienas kareivis pasileido rogutėmis Grietiškių šlaitu žemyn, tai jis susitrenkė, susikruvino, nebereikė nė pieno.

Kai turėjau apie 20 metų, rugius pjaunant, buvo karas su balšavikais. Šiauriniame griovos šlaite buvo balšavikai, o pietiniame lietuviai. Balšavikų buvo daug, o lietuvių nedaug, gal 50: tokis Adolfas Simiáuskas nuo 3 ha iš Lugėlio, Kolys, bežemis Lapienis, Povilas Leleika. Lietuviams patrony dėžę nunešė ant pečių M. P. tėvas. Lietuviai iššauna kartą kitą ir nutyla, o tie trys dienas — trrr, trrr — iššaudo visus šovinius ir rėkia: „Padavãicia patrõny!"

Balšavikai alkani būdavo. Kai eina pas žmones duonos, pieno, tai užsimauna ant šautuvo popienį. Lietuviai nešauna, bet savi šau-

na.

Moterys į milžtuvę įpila vandenio, tris spenius išmelžia, o ketvirtą pasilieka sau. Tie sako: „Jūsų pienas negardus". Duonos turėdavom dvejopos: tikros ir iš pelų, iš piestoje sugrūstų sėmeninių ir ruginių pelų. Jie, vargšai badmiriai, tikrą duoną užuodžia ir sako: „Pas jus kvepia, bet spriátano..."

Duoną, sviestą slėpdavom, bet kai supuls 100-150, su štikais batvinius išmaišo, akmenis nuo tako iškiloja. Kartą aš batus po eglute pakasiau, o žemę toli nunešiau. Apie tą žemę jie ilgai davė štikais, bet batų nerado. Pėdan įriši pieno butelį ar duonos, pastatai gubon. M. kartą uzbonėlį pieno pastatė krūme, bet katino pakrutiutas uzbonėlis nuriedėjo pakalnėn: nei tiem nei sau.

16^{20} v - grįžtame tuo pačiu taku, pietine pakrante, per tiltelį.

16^{23} v - kr akmenų krūsnis suversta

16^{24} v – vėl grįžtam į aptvarą. Pietiniame griovos šlaite – Bėciškiai, Juozo sesuo, Balys Vaitásius.

16^{26} v – dš Kìškiabalė II, akmenų krūsnis

16^{28} v – dš gražių pušų guote buv. Natalės Šapkinaitės vs. griuvėsiai

16^{30} v – dš skani saldinė obelis prie milžiniškos kuplios ievos, o toliau, nuo gražių pušų guoto – Kìškiabalės I pradžia

16^{32} v – dš pelkelytė dirvoj; kr Ilgojo vakarinis galas, lanka, o aukštai šlaite – Bėciškių kapinaitės, iš čia nematomos

16^{33} v – kartelę pasiimam. Tramplynas netoliese. Sueiną pasišokinėti Gaidžiokai, Bėciškių, Kalvelių vaikai

16^{36}–17^{16} v – Ilgojo vakarinio galo į lankėlėje Juozas sugauna treigį lydį ir treigį lyną. Ant kranto guli kažkieno vénteriai (meliūzai)

17^{20} v – pereiname skersai sraunų kriokliuotą upeliuką, tekantį iš Ilgojo į Dubužį. Šito du-

burio krūmuose per karus būną žmonių ir gyvulių kaip skruzdelių.

Kopiame į kalvą su 4 juodalksniais. Aukščiausis apylinkės kalnas esąs Magilnykas Kalveliuose, prie Stasio Bahučio vs. Nuo jo matyti Jūžintų, Leksandrāvos bažnyčios ir Zarasų bokšto dalis, o Dusetų – ne, nes slėny pastatyta.

17$^{\underline{25-55}}$ v. Į Dubužį nusileidžia nuo Grietiškių Mažvilių Gutaravičiukas. Jis greit sumeškerioja ešeriuką ir raudonsparnytę. Juozas Dubužyje nieko nepagauna. Atsisveikinu, padėkoju ir skubu namo.

18$^{\underline{00}}$ – pagal Grietiškių srautelį, tekantį be tilto skersai vieškelį, išlendu iš aptvaro ir patenku į Dusetų vieškelį.

18$^{\underline{08}}$ v – dš Grietiškių keliukas

18$^{\underline{13}}$ v – per sudubusį dilių tiltelį.

18$^{\underline{30}}$ v – kr Škugeliai

18$^{\underline{50}}$ v – namie

Pravaikščiojau 6 valandas, daug pamačiau, daug sužinau, nes man vadovauja ora gimęs ora augęs juozas, šis apylinkių gamtos vaikas.

1976. V. 22

149. Liepasalė II (Liepasaliotė)

Puikiai saulėta diena, su vėsiu E 3 Bs vėjeliu. Danguje debesėlių retai pablaškyta po trupinį. Ryte vos ne šalna, apie 4°C; 8 v - 9°C, NE 2 Bs; 9½ v - 12°C; 13½ - 20 v - 16°C, E 3 Bs; 21½ v - 11°C, 0 Bs

14⁰⁰ v - išplaukiu į Liepasalę II.

14¹⁸ v - atsidurių prie salos šiaurvakarinio kranto, bet pakrantės dugnas seklus ir storai šunagalviais akmenimis nugultas. Pagailiu valties smalinio šarvo, pasiiriu į pietus ir prisirakinu prie storo juodalksnio ties didžiuoju akmeniu, gulinčiu salos vidury. Prie mano prieigos priblaškyta šunagalvių akmenų.

Sekantį kartą vertėtų prisišvartuoti rytiniame krante, nes ten prieiga valčiai nesekli, be jokių nendrių. Vakarinis krantas, tiesa, taip pat menkai nendrėtas. Visos nendrės šiaurinėje sekluminėje sąsmaukoje.

Išlipu, kompasą pasidedu ant didžiojo akmens, atsisėdu ir dairausi. Nuo didžiojo akmens į pietus 10 m linijoje guli susmegę 5 nemaži akmenys, šiepasalės 1 puntukiuky dydžio, o į šiaurės rytus už 10 m, rytiniame krante yra septynetas gražių, į žemę susmegusių, akmenų. Šiaurvakariniame salos kampe guli apie dešimtį nemažų akmenų.

Už 4 m į pietryčius nuo didžiojo akmens juoduoja didžiulė laužavietė su dvimetriniais nuodėguliais. Ji salos nepuošia. 2 m diametro ugniakurą apžergusios dvi rankos storumo, metro aukštumo pėdžios į žemę įkaltos tebestovi nuo pernai metų. Ant jų galėjo kabėti sriubos katilas 40-tres kareiviš kuopai.

Antra laužavietė — arti šiaurvakarinio salos kampo su griozdiškais nuodėguliais, prie kurių nupjauto 18 cm diametro juodalksnio. Tai vienintelis ir bene pirmutinis pjautinis kelmas šioje jaunoje saloje.

Prie pirmosios laužavietės kažkokio ponaičio padirbėta su kirviu. Nurantytas 18 cm diametro juodalksnis ir paliktas toks kelmas, kurio pažiūrėti verta atplaukti į salą. Pažiūrėjęs suprasi, kad „medkirtis" yra matęs kirvį filme ar televizoriuje, bet pats jo nėra vartojęs. Koks deřgštas!

Salą valdo išlakūs beržai ir juodalksniai, bet beržai amžiumi ir grožiu juodalksnius pralenkia, ypač į šiaurę nuo didžiojo akmens. O gražieji juodalksniai, iki 35 cm diametro krūtinės aukštyje, auga į pietus nuo didžiojo akmens.

Gražiausiojo storo beržo, 25 cm diametro krūtinės aukštyje, vakarinio šono žievės 40 cm × 20 cm gabalas kirviu nukapotas, aplink visą liemenį nudirta 18 cm pločio žievės juosta, tošyje peiliu išpjaustyta didžiosiomis raidėmis „Vidas Rus", ir prie beržo sudaužytas žalio stiklo butelys.

Kirai skraidydami kvarkia. Strazdas įsi-

drąsina ir šiauriniame salos gale užgieda. Kamanė zvimbia. Pilka varlė, panaši į rupūzytę, nerangiai šokuoja. Saloje uodų pulkas gyvena. Jaunučiai juodalksnių ir beržų lapeliai saulės spindulius geria. Užuraisčių pakrantėje, už Liepasalės I, krykštauja besimaudantieji vaikai. Ten ir gegutė kukuoja.

Nuo šiaurvakarinio Liepasalės II kampo iki Liepasalės I pietvakarinio kampo stačiai į šiaurę eina siaurutė seklumėlė užžėlusi karklais, bet dabar apsemta. Nuo šros salos paskutinio beržėlio 12 cm diametro iki Liepasalės I bus 50 m.

Liepasalė II yra siaura ilga, guli išsitiesusi šiaurės — pietų kryptimi. Pietinis galas pasviręs į rytus, o šiaurinis į vakarus.

Liepasalės II ilgis — 120 m, o vidutinis plotis 16 m. Tad salos plotas = 0,2 ha. Šiaurėje plačiausioje vietoje sala turi 30 m pločio; paėjus į pietus 15 m, sala susiaurėja iki 20 m; paėjus dar 15 m iki didirojo akmens, plotis lieka 16 m ir tęsiasi per 50 m

į pietus; pagaliau už 5 m lieka 12 m pločio, dar už 5 m – 5 m.

Sala lygi, plokščia, žema, 30–40 cm pakilusi nuo vandens lygio. Tik į rytus nuo didžiojo akmens ji yra aukščiausia, nuo vandens lygio pakilusi iki 80 cm. Bunkerio kastičia nemėgink, o šulnį – prašau! Saloje žemė kieta, sausa. Vaikščiok ir miegok joje savo malonumui.

Saloje auga 60% beržų, 38% juodalksnių ir 2% kitokių (5 drebulės, 2 guobos, 1 šermukšnis, 1 gluosnis, 1 skurdi, sužeista ir vilkais apaugusi liepa ir daug karklų). Pietinis salos galas per 15 m nusmailėja karklais, gluosniais, juodalksniukais, kol kas apsemtais vandens.

Labdaringos rankos mėginta pasodinti keturios eglutės. Jos tėra 30–50 cm, užskurdusios ir laukia mirties šioje medžių užšešėlintoje saloje.

Pomiškyje: šermukšnėliai, drebulėlės, ber-

žėlvai, gluosniai, juodalksniukai, pora liepelių, avietojų truputis, keli kadagėliai, ąžuolėlis, putinėlis, agrastėlis, raudonasis serbentas, juodasis serbentas.

Saloje miškas toks tankus, kad po juo net žolė nebenori augti. Iš žolinės dangos prmiausia krinta į akis:

1. Tekšė (Rubus chamaemorus). Tai reta Lietuvoje šiaurinė uoga. Uogrenojai — žemuogių ūgio, bet išskarpyti kaip avietės. Uoga panaši į avietę, gintarinė, permatoma. Saloje yra užsiveisusi plati tekšių kolonija. Ir iš kur ji užsisėjo? Deja, tai katuogės, o ne tekšės.

2. Paprastoji kraulpienė (Taraxacum officinale). Kelios tėra.

3. Paprastasis kietis (Artemisia vulgaris). Keletas tėra.

Nė vieno skruzdėčio. Nė vienos krūmokšnės žliūgės. Tai savotiška, be žalio kilimo, sala.

Salai liepasalės II vardas atiteko atsitik-

tinai. Kai Liepasalė I gavo savo vardą, tai Liepasalė II dar nė gimusi nebuvo. Pirmiausia ji buvo sekluma su didžiuoju akmeniu viduryje. Sekluma nedrąsiai iškišo savo nugarą iš vandens, iškėlė ant jos virtinę šių gražių akmenų ir apžėlė karklais. Kai į sekluma atėjo medžiai ir nukalėjo karklus, ilgainiui žmonės dėl kompanijos prilipdė Liepasalės II vardą ir šiai jaunai salelei.

17^{13} v – sėdu į valtį. Sudieu, Liepasale II. Vis dėlto Liepasalėje II man buvo labai linksma. Maloniai prabėgo trys valandos šros palai mirtos sekmadienio popietės. Sala sviesi, be nendrių širmos. Žvilgsnis į visas puses laisvas. Čia norisi tyliai mąstyti ir džiaugtis, o dainuotivos prasižiojus, rodos, susmegs į tave akys nuo visų krantų ir sukritikuos. Tranzistoriai salose turėtų būti įstatymais uždrausti. Taip, taip! Kad nesuprofanuotų gamtos sventovės, kad ne-

nuvainihuoty sventos jos rimtres.
1976. v. 23

150. Liepasalė III (Žuvėdra)

Į Liepasalę III nusiirkliuoju $17\frac{22}{}$ v, ji 120 m nuo Liepasalės II. Ji salos išskrenda varnos. Salos visi krantai tiek žemi ir apsemti, kad nenorėdamas nušlapti batų, gilesnę prieigą valčiai surandu tik pietiniame salos rage, pakiliausioje salos vietoje, prie vienintelės pušies 16 cm diam. ir beržo 18 cm diam. Tik iš šio rago yra geras matomumas į ežerą ir į jo krantus.

Sala yra 0,2 ha ploto, lygiakraščio trikampio, su suapvalintais kampais, formos, vakarų rytų kryptimi – 70 m, o šiaurės pietų kryptimi – 60 m, su įlankėle rytuose.

Sala žema, su apsemtais krantais. Salos aukštis nuo vandens lygio – 20 cm. Aukščiausia salos vieta – tai pietinis ragas, tiksliau – pietrytinis kampas, per 30 cm nuo vandens lygio pakilęs. Netoli pietrytinio kampo net klam-

pynėlė telkšo.

Užtat saloje uodų tiek, kad vietoje pastovėti nemėgink. Vakare 19 val. jie dainuote dainuoja. Jeigu šikšnosparniai čia turėtų uoksą... Viena kita mažutė vikri varlytė šokuoja. Rudai pilka varlė su juodais taškiukais, pa graži, nuo uodų nutukusi, nebaikšti, tupi kaip negyva ir leidžia savimi pasigrožėti.

Akmenėliai šunagalviai saloje kokie trys tėra. Patį didį jį korėtą kalkakmenį atverčiu; po juo vanduo žliugsi.

Užtinku seną kùbizdalį (Lycoperdon bovista) ant aukšto apsamanojusio koto. Pamanau, kad vapsvų lizdas. Čia pat ir dar du tokie pat. Jų dydis – 12×6, 10×8 ir 12×8 cm.

Šiaurės rytų iškyšulyje, už 5 m nuo vandens į šiaurę ir į rytus, būta kieno pernykštės palapinės. Tarp pasvirusių karklų įspraustos dvi horizontalios kartelės ir aplrautos lapuotomis juod-

alksnių sąžalėmis. Gera priedanga nuo vakarų vėjo bei lietaus. Po palapine vieta humusinga, minkšta ir šilta, vanduo vos nečiurkši. Iš to išlyšulio geras matomumas į rytinius ežero krantus, slibino sprandą, už 250-300 m.

Už ketverto metrų vyninis butelys nublizgintas, bet nesudaužytas, ačiū Dievui. Gal nuo pieno. Ugniavietės nėra. Prie butelio, po supuvusiu kelmeliu, kažkokio žvėriuko, o gal varnos, prasikapstytos samanos.

Nakvoti tokioj vietoj viešpatijoj, reikia ne bet kokio turisto. Nebent tai buvo praeitą vėlyvą ir sausingą rudenį. Pripažįstu, kad turistas pasirinko jaukiausią vietą palapinei, o aš pasirinkau patogiausią vietą valtiės priešplaukai.

Nuo palapinės kompasas rodo šiaurę už 50 m į rytus nuo Liepasalės I. Nuo seklumėnės sąsmaukėlės (t.y. nuo šiaurės vakarų) kampo kompasas rodo šiaurę rytiniame Liepasalės I kam-

pe.

Salyje yra trys apsamanojusios pušelės, su briedžio kadaise nukastomis viršūnėmis, nelabai gyvos, prigėrusios, nes ne 10 cm po žemėm vanduo. Viena 8 cm diam., su apdrėskusiu žolinių lizdelių, kita plonesnė ir žemesnė, o trečia beisgyvė 6 cm diam.

Pietiniame salos kampe, prie valtinės priėjimo, yra juodalksnis 17 cm diam. Šiauriau dar yra juodalksnis 25 cm diam. Kiti medžiai — kartelės, nė gegnelių storio nesiekia. Bet karklus visvien nukalėjo ir priverčė juos nudžiūti. Daug jaunų žabų, vieni tebestovi, kiti nuvirtę.

Sala jaunais medeliais tankiai užsinešusi. Medžių sudėtis tokia: drebulių 80%, beržų 12%, juodalksnių 3%, karklų 3% ir baltalksnių 2%.

Mišku tokį jaunuolyną vadinti dar per anksti. Tad ir apie pomiškį nėra kalbos. Yra pri-

dygę keliolika šermukšnėlių, klevelis, kadagėlis, per apsirikimą išdygęs nosinukas.

Saloje žemė minkšta, humusinga, per ilgį metų lapų supuvusi. Vaikščiodamas, po batais jauti drėgmę. Kimininės samanos (Sphagnum acutifolium) yra gražiai užsinešusios visoje saloje. Bet šiaurės rytų ir pietrytiniame kampe prauga jų storesnio sluoksnio, per 5 cm.

Žolė pro lapus ir kiminines samanas nelabai prasimuša. Na, žolei ir saulės trūksta. Kur saulė žeina, ten viksvos mėgina žaliuoti. Nematyti jokios žydinčios ar lapuotos žolės. Tik pavienės liesos pelkinės ožkarožės (Epilobium palustre) skursta.

Vakariniame krante, vandens apsemtame vikšryne, sužėlęs tankus karklynas. Išlikę kiškio riešutėlių, iš žiemos paberty. Tarpe dėl to narsaus pelkio, šio drebulynėlio atradėjo, sale galėty Kiškiasale vadintis. Liepelės jo-je nėra nė pasmilkytos, todėl Liepasalė ji menka.

Reikia geros galvos, kad šią salą pavers-tum parku. Saloje išbūnu dvi valandas. Čia aidi melancholiška nykuma, vienatvės pa-laima. 1920 m. iš salos išplaukiu, pabėgu nuo vody. Bet dar visą pusvalandį aplink salą plaukiu, negaliu nuo jos atsiskirti, žiūriu į saulėlydžio spindulių nutviekstus jos kran-tus. Vėjelis nutyla, bangos nurimsta, gegutė kukuoja.

Iš šiaurės, vakarų ir pietų sala apsupta nepermatoma, gelsva nendrių juosta. Jei die-pasalės II lapiai tamsų toną duoda juod-alksnių lajos, tai Liepasalės III lapį šviesr-na berželiai ir karklai. Karklai gražiais reljefiniais kamuoliais nutūpę po berželių ir drebulių kojom.

O vis dėlto šitą ūksmingą drebulynėlį su strazdu gresminiuku paliktį man gaila, ir gana...

1976. V. 23

151. Vėrnasalė Varnėlė

Kepina saulė, be debesų, nyte šalnelytė. 5½v. 3°C, 0 Bs; 9½v-16°C, E 2 Bs; 12v-19°C, E 3 Bs; 21v-17°C, 0 Bs. Popiet išplaukiu į Varnelę ir joje paviešiu ketvertą valandų. Plaukiu į ten ir atgal po 15 min. Tad valties greitis gali būti ne 3 km/val, bet 4 km/val.

Valtį prisišvartuoju mažiau nendrėtoje priegoje, pietiniame krante, prie stogo juodalksnio, stovinčio tarp palinkusio gluosnio ir nudžiūvusios beržinės pušies.

Prieiga netikusi, nes papulta mano į skruzdėlyną. Skruzdėlytės smulkutytės, juodos, nekandančios, valties nosį paverčia tikru skruzdėlynu. Prilenda jų varkas. Išplaukdamas iš salos turiu darbo, kol agresores nustumdau nuo valties kur papuolo, daugiausia į vandenį. Jos, nelygiant tie atkaklūs užpuolikai kino filme, iš stipriai gniaužtų tvirtovės, krinta už bor-

to į 40 cm bedugnę. O žemai – kg gi? – vandeo...

Giliausia ir svariausia valčiai prieiga yra rytiniame salos smaigalyje, prie triliemenio juodalksnio. Čia krantas žemutis, vos 50 cm nuo vandens lygio tepakilęs, bet sausas, su puikiu matomumu, karklų ir nendrių neapgultas. Sausuose lapuose sėdėti ir gulėti vienas malonumas.

Tą prieigą pavadinkime turistės prieiga, nes nuo jos už 2 m – kuhli, 60 cm diam., lauzavietė su saulute sugulusiais nuodėguliukais. Pelenuose įmestas žiba staniolis (metalinis popierėlis) nuo šokoladinio saldainio. Ko čia beabejoti? Ugnelę kūreno gražį mergina, pavyzdinga mokinė, būsimoji gera šeimininkė ir ištikima žmona. Plėšrių laukžininkų sala dar nemačiusi. V

Nuo rytinio smaigalio už 21 m, arba nuo Turistės prieigos už 16 m, šiauriniame krante auga kitas triliemenis juodalksnis su dviem pa-

slaptingais 10 cm diam. urvais po jo saknimis. Gal tai ūdros ar ondatros irštva. Tai antra gera prieiga valčiai.

Nuo ondatros prieigos į vakarus šiaurinis krantas plačia nendrynu juosta užstotas, — nebėra matomumo. Ten apsentame karklyne tuščias celofaninis maišelis pakabintas zvilga. Kam, kas, kaip?...

Trečia gera, deja nendrėta prieiga yra prietinio kranto vakariniame gale, pradedant dviliemeniu juodalksniuku su beržėliu, praleidus 20 m vakarinio maigalio su apsentu karklynu. Tai linksma saulėta prieiga. Valtį galima pastatyti bet kur 34 m tarpe, nuo saulėtosios iki skruzdėlių prieigos. Čia pasibaigia gili pakrantė, toliau į rytus krantas žemėja, vanduo apsemia karklus, ir valčiai prieigos nebėra.

Salos situacija tokia. Iš rytinio maigalio kompasas rodo šiaurę, N 360°, į šiaurvakarinį. Liepsalės II pakraščiuką už 350 m. Liepsalės III

pietrytinis kampelis — NNE 30° už 300 m. Sala nuo pietrytinio ežero kranto, t.y. nuo slibino kahlo, yra SSW 210° už 200 m. Ąžuolyno sala — SSE 150° kryptimi už 400 m

Į vakarus nuo salos tęsiasi ilga nendryno uodega. Pietinė kranto linija apytiesė, nežymiai išlinkusi ties viduriu, bet rytinis galas vis dėlto nusmegęs per kokią 20 m į šiaurę.

Sala yra 0,5 ha ploto, valties pavidalo, tyso vakarų rytų kryptimi, yra 150 m ilgio, o ties viduriu, plačiausioje vietoje — 45 m pločio. Sala nemenka, neprasta, žema ir pa žalia, todėl trumpai jos neapibūdinsi. Pažiūrėsim — pamatysim.

Vakarinio salos galo apsemtame kaihlyne yra uodų karalystė. Vakare 17 val. uodai tampa agresyvūs. Šiltas E 2 Bs vėjelis vos šlamina gležnus lapelius. Uodų zyzimas nustelbia lapų šlamesį.

Zvimbia viena kamanė. ~~Strazdai~~ kikilai gieda.

Pasiskardena ir vėl nutyla lakštingala. Varlių nedaug. Porelė ančių iš nendryno pakyla. Varnų čia nėra, tik viena praskrisdama sukrankia.

Ties viduriu salos nuo manęs demonstratyviai bėga išskėtęs sparnus su baltomis plunksnomis pilkas paukštelis varnėno dydžio, vilioja mane nuo savo lizdo ir tyliai priekaištauja už įsibrovimą į jo valdas.

Pietinės pakrantės rytuose, apsemtuose karkluose ir nendrėse, kažkas vis pūška. Kas 15 minučių vis pūkštelėja. Gali būti ūdra, arba ondatra.

Čia būtų gera gyventi ežiams, šikšnosparniams, žalčiams, nebekalbant apie ondatras su ūdromis. Voverėms čia trūktų gilių ir riešutų. Ganiavai sala netinka, nes žolės nėra.

Ties viduriu salos, už 10 m nuo pietinio kranto, stovi sena apleista liepų klomba. Tai orientyrinis salos taškas. Nuo liepų klombos už 8 m į šiaurės vakarus 5 akmenys susmegę į že-

mę ir pasislėpę skuduočiuose taip pat yra nugulę savotiškon klombon. Keletas parsmegusių akmenų yra dar pietvakariniame krante.

Varnasalė neturi viršutinės terasos, kaip Liepasalė I. Ji yra vėlyvesnės geologinės formacijos ir gimė tada, kai Liepasalė I jau buvo išgarsėjusi savo grožiu, o L. II ir L. III dar visai nebuvo.

Prieš 100-120 metų linksmai karklais užaliavusią naujagimę saleliytę iš visų pusių supo nendrynas. Tarp karklų ėmė rastis juodalksniukų. Išaugo gražus dreigmemėgis šermukšnis. Gal pershrisdamos skersai ežerą varnos nusileisdavo čia pailsėti. O gal kokiame medelyje varna susisuko lizdą. Ir salelė įsirgijo savo vardą.

Siauro, iškilusio iš vandens, žemės ruoželio savininkas ryžosi paimituoti Liepasalę, tada dar neturėjusią paplūdiminės terasos, ir užvedė naujagimėje Varnasalėje liepų klom-

bą. Liepų tarpe paliko šermukšnį, kuris tikriausia buvo naujos salelės pijonierius.

Sala apylygė, tik pietine pakrante, per 10-15 m tolygiai kildama nuo kranto iki 100-120 cm nuo vandens lygio, sudaro nugarą. Ant aukščiausios jos kupros stovi klomba iš 4 liepų ir 1 seno senutėlio išlakaus milžino šermukšnio.

Kitas šermukšnio brolis, iš to paties kelmo spirtas, guli nudžiūvęs. Viena klombos liepelė, vėlesnė žuvusiojo kelmo atžala, yra tiesiog neįmanomai susukta. Tos klombos sodintojas tikrai nesitikėjo, kad ji nusmuks iki nūdienio apspurimo.

Aukštumėlės nugara nuo klombos tęsiasi į rytus tolygiai žemėdama, kol už 50 m ji susilygina su visa sala.

Pirmiausia susipažinkime su žaliuoju salos kilimu:

1. Miškinis Skudutis (Angelica silvestris). Visa išilga salos aukštumėlė jo nugulta. Jis sudaro ža-

lią salos rūbą, panašiai kaip Liepasalėje I. Pasibaigus aukštumėlei, vešlus skudučių žalumos kilimas dingsta ir jo vietoje prasideda beveik plika žemė, padengta storu pernykščių medžių lapų sluoksniu. Tik rytinis pietinio kranto trečdalis labiau viksvuotas.

2. Didžioji dilgėlė (Urtica dioica) saloje paplitusi. Yra sakoma, kad didžiosios dilgėlės ir baltalksniai paprastai augą geroje, humusingoje žemėje.

3. Vaistinė sventagaršvė (Archangelica officinalis). Saloje yra nemaža šio puošnaus skėtinio, iš kurio stambų vaikai vasarą svirkštus daro, o pavasarį jo saldžius ūgliukus valgo.

4. Nariuotasis bervidis (Scrophularia nodosa). Tai ne taip dažnas, bet pirmarūšis medingasis augalas, drąsiai galimas gretinti su facelija. Čia jis paplitęs gausiai ir vešliai. Po salą atsargiai vaikščioju, kad ne-

numinčiau trgšių bervidžio ūglių ir liepų daigelių.

5. Pelkinė vingiorykštė (Filipendula ulmaria). Saloje jos negausu.

6. Pelkinė ožkarožė (Epilobium palustre). Tai smulki, nekrintanti į akis žolė. Saloje jos yra nemažai.

7. Paprastoji žemuogė (Fragaria vesca). Jų čia daug, bet ne tiek daug, kad apsimokėtų atplaukti noganti.

8. Sibirinis barštis (Heracleum sibiricum). Saloje yra jo kolonijėlė.

9. Gauruotoji vaisgina (Ajuga genevensis). Saloje yra keletas jų pulkelių.

10. Smailialapis papartis (Dryopteris spinulosa). Negausus

11. Miškinis asiūklis (Equisetum silvaticum) saloje negausus.

12. Geltonoji žiognagė (Geum urbánum). Tai nepaplitusi vaistažolė. Saloje jos trupu-

tį yra.

13. Miškinė sidabražolė (Potentilla silvestris). Saloje tėra vienetai.

14. Gervuogė (Rubus caesius). Nepaplitus, tėra vienetai.

15. Paprastoji kiaulpienė (Taraxacum officinale). Saloje jos tėra vienetai.

16. Pievinė kartenė (Cardamine pratensis). Vienas augalas.

17. Pelkinė puriena (Caltha palustris). Vienas augalas.

Samanų saloje nėra.

Apžvelkime salos medžių sudėtį. Juodalksnių joje yra 80%, beržų 6%, baltalksnių 4%, drebulių 3%, liepų 3%, gluosnių ir karklų 3%, šermukšnių ir gudobelių 1%, 3 pušys.

Saloje yra keliolika apipuvusių stambių juodalksnių kelmų. Salos mišką sudaro išlaikę juodalksnynas. Netoli pietrytinio kampo stovinčio dviliemenio juodalksnio vienas liemuo nupjau

tas, o kitas, 32 cm diam., tebeauga.

Saloje yra beržų. Keli baltieji gluosniai. Viena persenusi šunobelė yra susirietusi prie liepų klombos. Be jos saloje yra dar kelios-lika jaunų šunobelėlių. Užeinu saltekš-nėlį, raudongįjį serbentą, arūnoliuką, kelio-lika avietojų.

Arti pietinio kranto, už 10 m nuo klom-bos, auga stora pušis su storomis nudžiū-vusiomis apatinėmis šakomis. Dar paėjęs 4 m į pietus, prie pat vandens, vargsta pakry-pusi, išstypusi plonesnė pušis. Toliau į rytus, už 5 m nuo vandens, vėl tiesi kartinė pušelė skursta. Kažkieno pasodinta eglaitė, pasieku-si 70 cm ir nuskurdusi, tokioje paunksnėje didesnė nė neužaugs.

Salos aukštumėlėje yra keletas gręblia-kočio meto šermukšnėlių. Rytinėje jos dalyje yra šermukšnėlių atžalynas iš buvusio kelmo. Šiek tiek yra šermukšniukų daigelių.

Įšilgai aukštumėlę į rytus nuo klombos yra paplitę jaunų liepaičių apie 50, o prigulusių jų yra šimtai. Vienoj mažoj liepaitėj iš žolių lizdelis pradėtas krauti. Ar tik ne varna sutrukdė jį baigti?

Pietiniame krante, į vakarus nuo klombos, auga 7 išlakos drebulės. Viena jųjų įdomiai nuo pažemės kreiva, savotiškai pasisukusi. Apie drebules tikras pomiškinis jų atžalų šipšynas.

Šiaurvakarinėje salos pusėje — turtinga stora, išlakių baltalksnių kolonija. Žemė po jais minkšta, pošlapė, be žolės, nuklota sutrupėjusiomis šakelytėmis ir pernykščiais lapais.

Yra vėjo nulaužtų, nuvirtusių medžių kokia dešimtis. Prilūžę, prisikreikę šaunolių. Gal jų nė nereikia judinti. Nebent galima būtų apkultūrinti klombą, atsisėsti joje ant kokio šaunolio rastelio, pasiimti į rankų kny-

gą, šratinuką, arba ražančių. O gal geriau nešlavinėti salos ir į gamtą nespraustį savo dvylekio. Tegu čia pasilieka miela, žmogaus nepaliesta, žvėrelių tėviškėlė.

Vakarinėje pusėje šiaurinio kranto ir rytinėje pusėje pietinio kranto salą supa 10-15 m juosta vešlus neprieinamas apsemtas karklynas. Beaugdami ūksmingi medžiai šviesamėgius karklus suvijo į vandenį. Įsibėgėję tremtiniai įsiveržė per 30 m vakarinėn nendrėton sekluman. Senoji karklų karta, atsisakiusi palikti savo gimtuosius lizdelius, po medžiais išmirė, ir barkšo nūnai kelmai sausų stabarų.

Iš tolo sala tiek graži, kad negalima atsižiūrėti. Varlės labai kurkia, bet nenuklausau kur. Gera gera grįžti atgal. Lengva, kaip po gamybinės markštos.

1976. V. 24

V Daug laužaviečių praėjau. Prie kai kurių stirksojo metriniai kelmai, miesčioniškų rankų netaupiai nurantyti. Kai kuriuose gulėjo milžiniški nuodėguliai, kurių pahahtų dar porai nahčių. Prie daugelio laužaviečių mačiau priblashyta šoholado metalinių įvyniojimų, cigarečių pakelių, konservų dėžučių. Tačiau rekordinis laužaviečių skaičius yra apšnerkštas sudaužytų butelių šukėmis...

Šita laužavietė skiriasi iš visų. Ji taip maža pievutės tesugadino. Nuodėguliukai guli taisyklinga saulute, — net šilta širdyje. Čia ugnelę kūreno tyra vaiko siela, mergelė lelijėlė. Jeigu šitą merginą susitikčiau, pirmas jai pasipirščiau: patikėčiau jai savo bufeto sidabrą ir krikštolą. Jeigu netrukus paaiškėtų, kad ta mergina tikrai yra angelas be sparnų, tai į jos rankas įteikčiau svarbiausias savo namų regalijas — grėblį ir šakes!

152. Aplink Izytą krantais

Sausros tebesitęsia. Molynėse žmonės nepajėgia bulvių atsiarti. Diena be saulės, vėjuota, bet oras sausas, toliai padūmavę panašiai, kaip esti giedriomis dienomis. Šulniuose vandens maža, ežerai nusekę, balos sausos.

Nutariu Izyto ežerą apeiti krantais. Praverčiu 5 val. ir padarau 20 km. Ten ir atgal nueinu 7 km, sunkvežimiu parveža 4 km, o grynai ežero krantais einu 3 val. ir padarau 9 km

Maršrutas atrodo taip

12^{25} v – iš namų Mukulių kryptimi

13^{11} v – nusususi heliūtė lapuočių mišhelio pabaigoje.

13^{14} v – pasuku kr į ruso Dzeniúoso Dubniko kalną (Partizanų piliakalnį). Nuo kalno Avilys vos matyti. Kalne reikėtų patankinti spygliuočių kultūras.

13^{21} v - prieš pat pušį keružę pasuku kr žemyn

13^{25} v - raistas, senos pušelės kęsuose, samanynas, gailiai, varnauogės, girtuoklės

13^{27} v - dš molinės kūtės griuvėsiai. Einu į rytus sausu griovio dugnu

13^{29} v - griovy auga pelkinė trindažolė (Comarum palustre)

13^{32} v - skersai takelį į Juškėnų Šakalio vs. Kr visą laiką lapuočių juosta

13^{35} v - pasiekiu neapsėtą kalvos galą, prieš akis atsiveria Izytas. Seniau prie ežero stovėjęs ruso Blinovo vs Izyta. Einu pietinių ežero šonu

13^{37} v - prieinu prie durpėto vandens, ežerą užstoja 3 m aukščio nendrių tankynė. Krūmų juosta slenku iš lėto pirmyn

13^{42} v - atsiduriu Šakalio vs pasodėj. Vėžių ežere nėsą. Žuvų esą visokių. Vėgėlių seniau būdavę didesnių negu Avily, o dabar vėgėlių nebėsą.

13^{53} v - I prieiga - uostas, stovi 2 valtys. Daug čia atvažiuoja su mašinėlėmis medžiotojų, žvejų, pasistatę palapines, maudosi. Į priešais esančią salą galima esą pribristi. Čia pat dešinėje esąs pusiasalis, o priešais kairiau matyti miškų apaugęs pusiasalis, vad. Sala.

14^{00} v - pirmyn

14^{01} v - skersai sausą griovį per 2 kartelės

14^{02} v - II prieigėlė prie vandens iš pusiasalio

14^{06} v - žvejų takelių, pusiasalis pasibaigė

14^{08} v - perbrendu sausą vikšvyną

14^{10} v - perėjęs avietyną, pasiekiu III prieigą prie vandens su valtele. Grožėjus priešingu, t.y. šiauriniu krantu

14^{12} v - takelių paėjus, IV prieiga ir valtis Nr 2594. Žvejų takelių avietynais

14^{15} v - dš puntukas, toliau senas gražus vs, einu pamiškiu

14^{16} v - vėl pasimato ežeras į vakarus

14^{18} v - nusileidžiu į mažytį pusiasa-

liuką, durpėtą viksvyną su juoduojančiomis klampynėnis ir spindinčiais vandens akivarais. Matyti kraščiukas ežero į vakarus

14²⁰ v - atgal iš pusiasaliuko, avietingu panuovaliu

14²³ v - atsidurin vos ne prie seno vs su pirtele, labai nutolstu nuo vandens

14²⁵ v - ganomu viksvynu su akivarais, skessai upelį gražiu lieptelin iš kaitelių

14³⁰ v - perbridau ganomą viksvyną, dš vs su televizorium, su raudonu svirno stogu

14³² v - užlipu ant kalvutės, dš ir prieky-ežeras. Einu priekin, į šiaurę. Per 3 m aukščio nendryną jokios prieigos nėra

14³⁸ v - graži V prieiga, valtis, kita valtis kniūbsčia paguldyta. Toliau einu panuovaliu

14⁴¹ v - muziejinė valtis be dugno

14⁴⁸ v - prie kalvos ant akmens issivalau iš kelnių lakišius

14^{55} v - viksvose šerno guolis

15^{00} v - panuovalio takeliu prie raudonstogio svirno. Ežeras dingsta už berželių. Akmenų daug, sodybos būta

15^{02} v - užlipus į panuovalį, ežeras pro lapus sušvinta, bet prieigos nėra. Viską užstoja nendrių mūras

15^{05} v - graži VI prieiga, valtis prie velėninio molo. Graži vandens perspektyva. Einu žvejų takeliu pagal vandenį

15^{09} v - atsiduriu viksvyne. Daug trindažolių

15^{11} v - panuovaliu vėl ežeras matyti, dš į kalną kopia pušyniukas, už jo žvyrduobėlė, mėlynių ir bruknių keli kelmeliai, prieinu prie vakarykščio keliuko

15^{17} v - prasta VII prieigėlė muziejinei valčiai per durpėtą šliūžę nendryne

15^{22} v - per tiltą skersai upelį. Rytinis Izyto galas, dš toli viensėdžiai

15^{25} v - vėl išsuku iš kelio į paežerę priešais daržinę su perkūnsargiais. Einu aukšto pannovalio takeliu šiaurinių ežero krantu. Pro siaurą juodalksnių juostą atsiveria vaizdas išilgai ežerą.

15^{26} v - dš matyti kita daržinė be stogo

15^{30} v - šlyno karjerėlis, aptvertas kartelėnis

15^{33} v - paeinu žema pievute, VIII priciga, valtis prasimušusi pro siaurą, bet tiršta nendrių mūrą

15^{36} v - kažkoks raudonlapis krūmelis (nei lazdynas nei sedula)

15^{37} v - tiesus upelis sekliuose krantuose

15^{39} v - per plonų kartelių lieptelį

15^{40} v - žyginoju sausa akmenuota kalvos papėde, bet už krūmų ir už nendrių ežero nematyti

15^{42} v - vėl vanduo, nendrių sumažėja

1545 v. – vėl nendrių mūras, iš pakrantės lipa aukštyn

1547 v. – dž toli vs, o kr kalva, kurios papėde zygiuoja toliau į vakarus. Ar tik čia nebus Šiaulių Jules Kavarskienės? Ji 1976.1.4 man šitaip pasakoja: „Iš Įzytėlio į Avilį teka upė. Ta upė iš Avilio į Įzytėlį daug žuvų eina nerštі, o po neršto grįžta atgal į Avilį. Rudenį į upę uždeda tokius įcementuotus geležinius šiberius, kad Įzytėlyje susidarytų daugiau vandens, ir žiema jame netrokštų žuvys. Brakonieriai tuos šiberius išima, upę pileidžia žuvies, vanduo nubėga į Avilį, ir išrenka žuvį. Įnspekcija neseniai naktį sugavo jūs šešis ir nubaudė po 30 rb. Prieš meliorację mūsų pievos buvo labai šlapios, bet Įzytėlyje žuvies buvo labai daug be tolko. Mūsų viensėdis kalnely dešiniame upės krante, pakelinui į Rap-

kaučizną".

15^{50} v - pro juodalksnių juostą atsiveria ežero grožybė. Oi, ir dešinėje besama vandens platybės. Tad esu pusiasalinėj kalvoj

15^{54} v - 2 akmenys

15^{56} v - kalvai pasibaigus, nendrynas vėl viskas užstoja. Einu sausu viksvynu. Krūmai atskiria mane nuo ežero. Dž ar ne Šiaulių gyvenvietė?

16^{00} v - pakrūmėj didelis akmuo šūsnis

16^{03} v - nuo didelio gžnolo ir šermukšnių grupės vėl žemai suspindi ežero plotis ir ilgis, bene tres Rapkaučizna?

16^{05} v - nulipu žemyn nuo aukšto kalvos skardžio

16^{10} v - I$\bar{X}$ prieiga, bet be laivo

16^{12} v - vėl einu viršuje, nuo ežero atskirtas krūmų ir nendrių

16^{15} v - dž milžiniškas paliuarkas; patenku į galvijų aptvarą

$16^{\underline{18}}$ v - toli už nendrynų ežeras spindi

$16^{\underline{19}}$ v - pasibaigia aptvaras

$16^{\underline{20}}$ v - ežeras vėl toli už krūmų; einu žvejų takeliu

$16^{\underline{22}}$ v - grįžtu ilgu plačiu taku į $\underline{X}$ gražią prieigą, į saulėtą maudyklą su atabradu, tik be laivelio. Esu dideliame pusiasaly

$16^{\underline{25}}$ v - vėl grįžtu į panuovalį

$16^{\underline{27}}$ v - pakrūmėj 2 akmenys, sausas beržas, nendrynas platus

$16^{\underline{29}}$ v - praskiebas be krūmų, tik viksvynas ir nendrynas

$16^{\underline{32}}$ v - skersai tiesų upelį lentinis lieptas, dš - vs su aukšta kartimi, einu takeliu; kr - nendrėti krūmai. Ar tik ne pusiasalį Salą aplenkiau? O gal šis vs Julės Kavarskienės?

$16^{\underline{35}}$ v - skersai tiesų upelį lentiniu tiltu

$16^{\underline{36}}$ v - dš išnyra gražus vs su sodu, takeliukas į nendryną galvijams girdyti

$16^{\underline{38}}$ v - žvejų takeliu

16^{40} v – pavirtęs berzas, pirtelė

16^{42} v – XI prieiga be valties, ež. platybė

16^{43} v – vėl žvejų takeliu, kr gudobelė, dš šiaudinis rūsys. Be viršūnės pušis su duhterų būriu. Kr – sena gudobelė. Kalva išduobėta, gal bulvių rūsiams. Pro juodalksnius švyti ežero grožybė

16^{48} v – nulipu nuo aukšto panuovalio, XII prieiga su valtimi

16^{50} v – lentinių tiltu skersai tiesią upę, už tilto vartai. Žvejų takeliu

16^{52} v – prieky didelė sala

16^{53} v – ežeras labai nutolsta už krūmų, dš – raistas

16^{57} v – raisto taku

16^{58} v – vėl prieky Šakalys, tad suku į dš panuovaliu

17^{02} v – ties molinės kūtės griuvėsiais ir Mozūrų Petro Azansko vs, įeinu į Partizanų piliakalnio (Dubniko kalno) keliuką

17^{03} v - įeinu į Mukulių kelią

17^{25} v - sunkvežimiu pavežina iki namų

Iš Įzyto teka Avilka į Aušlo ežerą (154 ha), o iš Aušlo ežero teka Nikája į Taravų ež. Į Įzytą upeliai suteka iš balų.

1975.X.16

153. Įzyto žuvys

Janina Oznanskaitė-Trapnauskienė, iš Juškėnų, papasakoja apie Įzyto ežerą.

Įzyte yra saleli, į kurią Kavarskienė kai kada nuplukdo valtimi savo avį paganyti. Šiemet čijo ten avį palikti, nes pernai apylinkėje labai siautėjo vilkai.

Šią žiemą miego storai buvo, niekas akečių neprakapojo, ir visos žuvys išdusо. Išduso ne tik lydekos, bet ir lynai neišlaikė.

Vasario 27 ar 29 gamtos apsauga paste-

bėjo, kad žuvys dūsta, liepė aketes kirsti, bet pavėlavo. Žmonės tada parsinešė žuvies maišais. Pavasarį, kai ledus nuleido, visas ežeras užsmirdo negyva žuvimi.

Tyte visą laiką buvo daug žuvies. Ežerinkas buvo pa žuvingas. Su spiningais sugaudavo metrinių lydekų. O dabar medžiotojai nieko nebepagauna, ežeras tuščias.

1976.V.25

154. Napriuose

Apsiniaukę, vėsu, po lietų purvynė (8-16v 10°C, E 3 Bs - W 3 Bs, ryte rūkas). Ryžtuosi aplankyti Napriuose Juozą Vainiūną ir jį pasiteirauti apie Avilio salas bei jų vardus. Pravaikštau 3½ val. ir su šiuo tuo apsipažįstu.

12³⁵ v - išeinu iš namų Mukulių keliu

12⁵⁵ v - Šv. Jono upelio tiltas, surėstas iš tašytų granitinių sijų, apardytas

13⁰⁰ v - kr įsuku į molėtą kelią per krūmus. Slidu eiti. Gieda ~~strazdai~~ kikilai, didžiosios kielės, volungės, gegutė.

13⁰⁷ v - kr 2 obelys žiedais apsipylusios

13¹⁰ v - įeinu į didesnį kelią, einantį iš vakarų į rytus. Molynė pasibaigia, užpakaly lieka Napreliai, o priekyj atsiveria panorama į šiaurę.

Tolumoje šlaite, Avilio kryptimi, ma-

tyti pethūniškių 4 vs, skaitant iš kr: Izidorius Pupeikis, pakalniau – Jonas Malinauskas, ant šlaito pakaušio – Kazys Malinauskas, baltas stogelis – Vytautas Mažeika ir pashutinis – Lionginas Pupeikis. (Už L. P. toliau tęsiasi nematomi vs: Antano Budzilo, Antano Razmanavičiaus, Kazio Pupeikio senas tvarkingas namas gražioj vietoj ir Povilo Malinausko vs)

13^{20} v – pasuku į vakarus; kr akmenų priversta pakrūmėj

13^{27} v – dš sodybos griuvėsiai: klojimas šiaudų stogu su peludės skvernu, sodelis žydi, suvirtęs gyv. namas, toliau gal svirnelis, pakelėj – ~~kuplus~~ šimtametis šermukšnis, 55 cm diam savo kuplumu primenantis klevą.

Stogo pažastyse – erdvios peludės

13^{30} v – Naprių Salomėjos Malinauskienės valdžiusios 5 valakus žemės, palikta sodyba. Kr didžiulis gyv. namas šiaudų stogu užkaltais langais, su 2 klevais, alyvom, guobalapėm lankšvom, (slyvynas) Pakelėj prie darželio il-

gas suolas iš storo dilio. Priehy — didelė medinė kūtė šiaudų stogu. Bent gyventa ...

13^{31} v — už 80 m priehy Juozo Vainiūno vs. Už jo Avilys žiba. Šeimininką susitinku atšlaime besitvaikantį. Pas jį praviešiu geros pusantros valandos. Juozas yra gimęs 1899 m, metalistas, stalius, statybininkas ir žvejys. Su apylinke Juozas pradeda mane supažindinti kieme.

Prieš Juozo tėvo, Prano Vainiūno, laikus Napriuose dvaro būta, stovėta milžiniškos jaujos.

Pranas Vainiūnas turėjo arti 4 valakų žemės, vertėsi žvejyba. Paežerėje, į rytus už $1\frac{1}{2}$ km, jis turėjo didžiulę ledainę žuviai laikyti. Dabar toj vietoj duobė, o duobėje lazdyno helmas. Pirtelės kryptimi stovėjo milžiniška rūkyhla žuviai. Prano sūnūs, trys broliai Vainiūnai, visi buvo žvejai. Žydai iš Zarasų atvažiuodavo ir žuvį supirkdavo.

Avilyje žuvys yra tokios: lydėkiai, kúo-

jos, raudónsparnės, pleskùrkos (ar ne palšióhės, plokščios mėlynom akim, panašios į leščius; leszcz, lenk – kar̃šis), lynai, karosai, vėgėlės (apie Tris Karalius per šalčius jos neršča, tada jas gaudo naktį su blizge), ešeriai, pūgžliai, aūkšlės (panašios į stìnkas). Aukšlių valkšnos gausios būdavo prie Majoro kranto.

Iš Naprių 4 gyventojų dabar belikęs Juozas Vainiūnas vienas, o kiti išsikraustė gyventi kitur. Napriai priklauso Mukulių kolūkiui. Juozo viensėdyje būta didelio sodo. Gyv. namas buvo 9 sieksnių ilgio, su 2 rūsiais, 1971 m. sudegė. Laikinai Juozas su žmona Ona Tvardauskaite, g. 1903 m, kilusia nuo Degučių, gyveno pirty, o dabar gyvena įsirengę svirne.

Toli toli, už Petkūnų Šablinskiotės vs, už eglių eilės, po tiesumui už 4 km, o aplink, Mukulių keliu, – už 8 km, slepiasi Mukulių parduotuvė. Ta pačia kryptimi ma-

tyti ir Petkūnų Lidaro Pupeikio vs.

Avilio vanduo seniau buvo arti 1 m aukščiau. Pievose karvės prigerdavo, o dabar jose mašinos dirba. Daugelis slėnių lig pat Jasinsko vs buvo apsemti ir juose gausu buvo žuvies. 1927-1930 m. aplink Avilį dirbo minios melioratorių. Jie kanalizavo Šv. Jono upelį iš Rameikinio ežero. Iš Avilio suleido vandenį Kirvelinė upe į Aūslą, iš Auslo - į Zarasą. Kavališky ir Šilinkoj Avilio vandeniu du malūnai suhosi. Paežerėje vietos žemos, kelių nėra, tai per karą čia visi zarasiškiai suvažiuodavo.

Pirmiausia iš Juozo sužinau apie pusiasalius

1. Ščiūrys (Žiurkė) — tai pieva prie Ąžuolyno, Avilio pakrantėj, į rytus, ties buv. ledaine. Jaszczurka, lenk — driežas; szczur, lenk — žiurkė, žvýnė; szczur lądowy, lenk — sausumos žiurkė

2. Smùikas — tai nemažas pusiasalis

smuiko pavidalo, priešais viensėdį.

3. Pūgžlỹs (Jažgárnykas). Jazgarzrek, lenk-pūgšlys. Tai pusiasalis prie Ąžuolyno, į vakarus nuo Smuiko. Čia mes nenorėdavom sietkų statyti, nes prilįsdavo pūgžlių; jie ašt-rūs, duria.

4. Koscielnykas – nuo čia už 2½ km, prihlausęs Vaclovui Siniauskui, Imbrado valsčiaus. Jo brolis majoras gyveno Vaclovo kaimynystėj į rytus. Jų tėvas mirė išvežtas tremtyje. Į Koscielnyką, kaip į gražią vietą, seniau daugelis suvažiuodavo čelnomis (rus.-eldijomis, luotais).

5. Kerėsala – tai iškyšulys, apaugęs ąžuolais, panašus į salą, bet raistas jungia jį su krantu.

Dabar apie salas.

1. Ragėnų (Maskólius, Leščinka). Dabar ji apaugusi karklais, beržiokais. Apie ją zvejodavom, privengdami ragėniškių, nes ten gy-

veno 4 maskoliai ir 1 lietuvis, ir visi žvejai. Apie salą labai gilu, leščiai (karšiai) ten veisiasi. Kai dar buvau 18 metų, vieną uždūriau žeberklu. Jei ten sietką užstatei, tai vienos valkšnos pūdas žuvies. Rusai buvo pavogę Vainiūno avį ir ją saloj papjovė.

2. Ąžuolyno (Vainiūno) – tai 1½ ha apvali sala. Ji buvo visų trijų Siniauskų. Jie ją pardavė Branui Vainiūnui, ir ji ėmė vadintis Vainiūno sala.

3. Naprių (Teliókinė, Bendra Vainiūnų) – taip pat 1½ ha dydžio. Į ją suveždavo ganiavai avis, teliokus. Ganiava liovėsi, kai zarasiškiai ėmė atvažinėti gyvulių vogti

4. Žąsų (Gusiátnykas). Mukulių grafas turėdavo po 30-40 žąsų ir jas pripratindavo toje saloje ganytis.

5. Pachádnykas (Pnėigla) – tai sala patogi privažiuoti iš visų šonų, podchod-

ne miejsce, lenk. Podchodzić, podejść – prieiti, priartėti, prisiartinti.

6. Gorčiūkas – tai sablė, buvusi Mukulių grafo nuosavybė. Jei seniau gorčių grūdų duodavo elgetai, tai toks ūkininkas buvo duosnus. Ona Vainiūnienė pasako lenkiškai: „Garniec wódki wypił by, a w garniec wchodzi cztery litry".

7. Jankeliukas. Sala gavo vardą dar 19 šimtmetyje. Zarasiškis žydas Jankelis pagal tą salą važiavo, ledas buvo nestiprus, įlūžo ir prigėrė.

15^{10} v – šeimininkės pavaišintas, Juozo lydimas, grįžtu namo tiesesniu taku, pro Jasinsko vs.

15^{11} v – nuo kupliojo šeimukšnio kelias šakojasi trinis kryptinis: dš į Petkūnus, dš – pas Ragėnų rusą Ribakovą, o vidurinių einame mes.

15^{15} v – dš akmenuotoj smėlio karjero kal-

velėj senkapiai; čia žmonės bulves slėpdavo

15^{20} v – sukame į dš pievutę, į dirvą. Iki 1927 m čia tyvuliavo vanduo, paskui šituos slėnius napriečiai šienaudavo, o dabar jie yra užleisti krūmais.

15^{30} v – einame plačiu, iš keturių patasytų karčių sudėtu lieptu skersai Šv. Jono upelį. Ši dauba buvo pilna vandens iš Rameikio ir Avilio. Čia žuvys labai eidavo ir ne viena pakliūdavo ant žeberklo. Upelį kanalizavus bei pagilinus, Vainiūnas ties čia buvo padirbęs ąžuolinį tiltą, kurio pamatiniai akmenys ir dabar po lieptu tebeguli. Švarus vanduo srauniai bėga.

Iš pāupelio, už kokių 60 m į vakarus, Juozas esąs už 50 litų pardavęs anglams laivų statybai ąžuolą, pustrečio apglėbimo storio, ne per aukštą, nepūstančios mėlynos medienos. Šakas pirkliai paliko, bet jos buvo tokios storos, kad vienos ap-

glėbti nebuvo galima.

15^{37} v - kr toli matyti Lavóniškės

15^{40} v - einame taku per krūmus

15^{41} v - kr akmenų krūsnis

15^{43} v - kopiam į Jasinsko sodybą, kr pirtelytė prie atokaus tvenkinėlio. Matyti Napreliai. Juos valdė ponia Švarcienė. Jos vyras buvo aukšto mokslo, gyveno Rygoj. Buvo puikus medinis pastatas su 1½ m aukščio pamatu, su 7 kaminais. Dvaras sudegė mėsą rūkant. Buvo tvenkinys paukščiams. O duktė buvo ... nevisprotė.

Toli dš Mukulių pakelėje, Alyvų (Alivname) kalne, kur kyšo trys basliai sukalti, yra senkapiai. Nuo kalno matyti Zarasai. Kalne būdavo nugėsimai, vakarūkai.

Kitas Alyvų (Alivnas) kalnas — tolėliau Mukulių kelin paėjus, kr pakelėje.

15^{50} v - atsisveikinu su Juozu, padė-

koju už žinias

15^{53} v - įeinu į Mukulių helią

16^{12} v - namie

1976. V. 29

V Dabar Salomėja Malinauskienė gyvena netoli Kirvelinės, kitapus Avilės upės Lokių vs, pas Janę Paigalienę, vieną iš šešių savo duhterų.

155. Duburys – Lietuvos Nesvyžius

Šiandien ramus, šiltas, be saulės rudenėlis. Oras padūmavęs, matomumas nehohs. 9 v – 5°C, E 3 Bs; 12½ v – 10°C. Baigiu apeiti Duburį ir susipažįstu su Kriovelio vs.

12⁴² v – iš namų Antazavės kryptimi

12⁵⁸ v – Kelpšiškių stotelė. Ant asfalto guli suvažinėtas kiškis

13⁰⁷ v – dš miške prie telefonstulpio pasto dėžutė, o priesais – žalias vs, matytas Škugų pamiškės ekskursijoje

13¹⁵ v – Petraučiškių stotelė, dš pasimato reljefo grožybės

13¹⁷ v – palikus dš piliakalninį gùgurą, dešinėn ir priekin atsidengia reljefo grožybės

13²² v – I vamzdinis tiltelis ir upelis, tekantis dš pakele

13²³ v – kr keliukas sénkelis

13 28 v - kr Lekavecko vs

13 30 v - dš senas pilkas Plišiškių Vanago vs

13 31 v - III vamzdinis tiltas skersai upelį Bene nuo šito tilto patariama eiti į Duburio ežerą pro Plišiškių Stasio Vanago ir Duburaičių II Elenos Baukienės viensėdžius

13 33 v - kr vieškelio šaka eina į Žukliškes, o aš kopiu dš takele į Duburius (ir Antazavę).

13 38 v - aš prie savo gimtojo, eglučių kultūra leidžiuosi žemyn

13 45 v - prieiga. Einu aplink ežerą pagal laikrodžio rodyklės, arba saulės kelią, t.y. priešinga kryptimi negu vakar

13 46 v - pirmyn

13 47 v - skersai srekantį paversmiuką

13 51 v - keletas paversmių sunkiasi iš po kojų, vos nenuklimpstu

13 55 v - nusiplaviau ežere batus. Ma-

tyti vakarykštis kupulys - pusiasalis. Bene prasideda rytinis galas salos. Vandens juosta - 200 m pločio

13^{59} v - pagal vandenį paversmis užstoja kelią, pasikeliu į žvejų takelį

14$^{01-03}$ v - eglučių kultūra daubelėje tęsiasi iki akmenio

14^{04} v - pralendu pro spyglinuotos vrelos tvorą. Saloje priešais - grupė gražių medžių su egle vidury

14^{07} v - vėl eglučių kultūra. Einu tolyn žvejų takeliu

14^{08} v - ežero juosta 200 m, bet sekli, su meldų kuokštelėm

14^{10} v - plati žema nendryno juosta

14^{11} v - prasideda sausas, aukštas, be medžių šlaitas, jo aukštybėje kyšo kraigas daržinės su pažįstamu dėmėtu stogu.

14^{14} v - nendrių nebėra, iki salos vandens juosta 300 m pločio

14 15 v – gražus melsvas akmuo prie vandens

14 17 v – kas čia, už 100 m pasibaigia ežeras ir krantas susilieja su sala ar su kitu krantu? Na?

14 18 v – vėl įeinu į mišką

14 19 v – įlendu į išvaras per spyglinotos vietos tvorą, ištemptą ant kalty cementinių stulpelių. Nuo kranto dešinėn į salą eina pylimas, nutryptas galvijų vieškelis.

14 22 v – kartiniai platūs vartai į salą. Vadinas, į salą kilnojamasi nebe keltu, kaip pasakojo M. Pe. Pagal jį, nesenai saloje gyvenęs Daminykas Čižas, dabar persikėlęs Avilių gyvenvietėn.

Priželdinta daug lazdynų, riešutynas

14 25 v – kr daug akmenų, gal namų buta. Įėjus iš riešutyno, atsiveria ant kalvos senų akmeninių rūmų griuvėsiai. Čia buta dvaro su trobesiais, pastatytais

iš akmenų. Trobesiai patys sugriuvę, nes nebuvę kas vėdengia jiems stogus. Daugumą akmenų buvusi išvežta iš salos kitoms naujesnėms statyboms. Monumentalu, paslaptinga. Griuvėsiai nuo gamyklos aptverti vielų tvora. Savos rūšies romantiška San Susi pilis.

Žmonės pasakoja, kad šį salos dvarą, t.vad. Astravo dvarą seniau nuomavę pulk Bizóko giminės: Blažević'us ir kiti. Akmeninis gyv. namas, paliktas be stogo, ėmęs irti, prieš 5 metus jį visai išgriovę ir plytas, rąstus, lentas žmonės išsivežioję. Prieš 10 metų vietom kelto buvęs sustumtas pylimas. Viktoro Čižo brolis iš salos išsikėlęs neseniai. Rusas Samókas iš ten išsikėlęs paskutinis.

$14\frac{28}{}$ v - kr guli milžinas ąžuolas su išdegusia šerdimi

$14\frac{30}{}$ v - nuo kertinio pilies mūro pasidairau. Pietinio salos krašto nematyti, o šiau-

viniame salos gale gražus mišrus miškelis. Siauras ežero ruožas supa salą, tarytum gynybinė pilies fosa. Savaime prisimena Nesvyžius. Pažaislis — tie gamtos grožio stebuklai. Anų architektūrinių ansamblių gamtinė aplinka savo grožiu nepralenks Dubrio su jo sala. Kad taip į čia perkelus Pažaislį su visomis vienuoliukėmis. Už 100 metų šitą salą lankyti išlepinti užsieniečiai, gamtos grožio medžiotojai. Net dabar iš šios salos nesinori išeiti.

14^{38} v - lipu nuo kertinio akmeninės sienos griuvėsių kampo, išlendu per tvorą ir grįžtu karvių vieškeliu į krantą.

Išeidamas iš salos, visą laiką dairausi ir skęstu apmąstyme. Ąžuolai ir eglės čia tokie linksmi ir veiklūs. Tikriausia čia senian ošė šventasis alkas. Dubrio ir Dubingių vietovardžiai gal turi ryšį su „Dub" (rus. ąžuolas). Ir dabar čia turėtų būti origi-

nalūs pastatai, gamtos draustinis, parkas su egzotiškų medžių ir puošnių krūmų guotais. Gamtos bičiulius pasitiktų dėkinga ekologinė aplinka, plačia vandens juosta niveliuojanti temperatūros kraštybes.

Disvožemis saloje įvairus: molis, durpė, jaura, mergelis. Be to, valtinis nesunkiai galima prisitraukti iš bekraščių ežero nendrynų visokio mauro bei dumblo.

Na, ir laiminga gi diena. Tikra geologinė žvalgyba. Dėl vienos šios dienos ne veltui aš atsibasčiau į Rytų Lietuvą.

14^{47} v - aš vėl krante, išlendu iš išvarų ir einu toliau paežere; dš vandens juosta 200 m pločio

14^{50} v - išbėginių pušų skardyje viena pušis vėjo išrauta ir pasikorusi ant kitų pušų. Einu keliūte per eglučių kultūrą

14^{54} v - o pušys, pušys!

14^{55} v - prie vakarykščio stulpelio su gran-

džia. Iki salos — vandens pusta 200 m pločio.

Gamta dar nenugraužta oportunistinių bei utilitaristinių kirminų ir dar neatiduota žiauriai erozijos lemčiai. Kol viskas nesusabloninta ir į „kultūrinius" rėmus neįsprausta, čia yra grandiozinė dirva apžalumyninimo inžinierių bei architektų kūrybinei minčiai. Karvės mūkia po eglučių kultūras, briedžiai zauvaliauja po lapuočių jaunuolynus, o žmonės... Nieko žmonės, jie nepastebėdami abejingai praeina pro pačios gamtos sukurtą rojų.

15⁰⁰ v — stoviu prie stulpelio su grandžia. Priešais mane saloje guli ąžuolas su išdegusia šerdimi, o salos kalvoje akmeninių rūmų griuvėsiai, nepasakysi, kad ne kitame krante. Saloje šitokia kalva! Lietuvos Nesvyžius.

15⁰³ v — nulaužtos dvi išbėginės pušys. Ąžuolinkų pridygę! Miškininkai jau dirba stebuhlui, kuris po 100 metų visus apstulbins.

15^{07} v - tai tiesiog Palangos pušys. Avietės, šermukšniai. Minkštučiukė samanų ir storo sluoksnio spyglių danga. O sala iš čia kokia graži

15^{09} v - iš pušyno išeinu, leidžiuosi žemyn į paežerę, kur tik eilutė alksnių mane beskiria nuo 300 m pločio ežero puostos.

15^{12} v - panuovaliu

15^{14} v - laukinė obelis

15^{17} v - tarp alksnių šermukšnis ir sena obelis issikerojusi, issiplėčiojusi

15^{19} v - kr už dervos - vs 2 kraigai

15^{20} v - gilus paversmis geriamo vandens su rentiniu ir lentiniu lieptelių

15^{23} v - iš po hojų krinta į Belūną stiprūs, surūdiję paversmiai

15^{25} v - prie seno ąžuolo kelmo leidžiuosi į vandenį ir per akmenų eilutę pereinu skersai Belūną. Kodėl čia tiek daug akmenų, ar tik nebuvo čia kokia užtvanka?

15^{27} v - aukštyn pušynu į 40 m aukščio skardį. Pušys kvapios, deja, neaukštos, neišbėginės.

15^{30} v - esu viršuje skardžio, einu miškingu paupiu viršum kanjono - Daug klevų, lazdynų. Iš eilės auga trys šimtamečiai medžiai: ąžuolas, uosis ir vinkšna. Žemai šneki Belūna per akmenėlius bėga.

15^{33} v - beveik viršuje skardžio - paversmis su išgraužta griova. Čia pat dš ant kalvos - Kriovelio palivarkas, arba Belūnų vs, čia gausu liepų, ąžuolų. Aplink matyti kalvoto reljefo grožybės. Tai vienas gražiausių parapijos vs.

Priešais ateina dabartinis vs šeimininkas Kaz. Jankauskas su dukryte Genute, gimęs Aleksandravėlės parapijos Kumpuolių-Joniškio kaime. Antazavėj baigiąs įsirengti gyv. namą, ir iš čia tuoj issikelsiąs. Seniau Kriovelio vs valdę Kairevičiai, o prieš Jankaus-

ką valdę Lašai. Lašienė kas vasarą dar apsilankanti ir pagyvenanti viensėdyje. Čia pat esąs Zarasų-Antazavės vieškelis su Bakūčių bei Duburáičių stotelėmis. Iki Antazavės iš čia esą 3 km, o iki Avilių – 7 km.

15^{42} v – iš sodybos eina ½ km keliūtė klevų ir kt. medžių eile apsodinta, su gražia banguoto reljefo panorama priehy. Keliūtė pasibaigia hryžiumi, ties kuriuo įstoju į Antazavės-Avilių vieškelį.

15^{46} v – suiręs lentinis tiltas skersai romantišką Belūną, apstotą bei aplenktą įvairių senų medžių galerija. Primena Joniškėlio technikumo parką prie Mažupės.

15^{47} v – kr pirtelė

15^{49} v – kr vs, geriamo vandens paversmio (žr 15^{20} v) savininkas

15^{52} v – iškopiu iš ½ km pločio ledynmečio iškastos griovos. Priehy kr sužiba Duburio ežeras.

15^{54} v - ežeras žemai, čia pat prie vieškelio, į jį veda griovelė su medžių galerija

15^{55} v - nuo smėlėto kalnelio viršūnės sala - kaip ant delno. Kadras spalvotam landšaftiniam filmui. Vieškelėlis ima platėti

16^{00} v - štai aš išbėginiame pušyne. Jis kr vieškelėlio pusėje, o dš pakelėje stovi senas pilkas Belūnų Algio Galvydžio palivarkas su moline hūte, mediniu kryžiumi, su beržų, liepų, eglių eilute, ~~o tas išbėginis pušynas, matyti, yra buvęs palivarko parkas~~

patiunuti

16^{01} v - dš heliūtė į Belūnų Jz. Galvono vs

16^{02} v - dš vėl išbėginis pušynas

16^{03} v - vakaryhščia kryžkelė iš išvaros

16^{06} v - kr daržinė su dėmėtu stogu

16^{13} v - nuo vieškelio graži ežero pusiasalių panorama

16^{14} v - aš vėl prie savo orientyrinio ąžuolo ties mažąja sala, dabar jau virtusia pusiasaliu. Čia įterpsiu papildymą, iš-

girstą 1976. 11. 18 iš Avilių felčerės.

Nuėjus į ambulatoriją perrišti piršto, felčerė Marusė Vertibavičienė pasakoja:

— Po karo gyvenau Antazavėj, o vėliau, prieš 27 metus, apsigyvenau Aviliuose. Duburio ežere yra dvi salos: didelė, joje gyveno žmonės, ir maža, kokių pusantro ha salelė, į pietus nuo didžiosios. Didžiosios salos pakrantėse seniau perėdavosi narai (Colymbus). Prieš 30 metų vaikai pririnkdavo po bulvinį krepšį narų kiaušinių. Nariukus vaikai gaudydavo taip: įmeta į vandenį lentą, nariukai po ja slepiasi, o vaikai juos iš po lentos ištraukia.

— Mažoji salelė buvo apaugusi dideliais medžiais, ir juose perėdavosi garniai (цапля), paukščiai panašūs į gandrus, tik pilkomis plunksnomis. Prieš 28 metus su broliu ten buvau. Prie mažosios salelės pribridom iki kelių. Brolis išsovė aukštyn,

tai iš medžių pakilo toks garnių debesis, kad užtemdė dangų. Mažieji garniukai, kurie dar nemokėjo skristi, tupėjo lizduose ir žiūrėjo pasilenkę į mus. Vieną garnį brolis nušovė, tai jis dvokė supuvusia žuvimi. Garniai minta žuvimis. Garnys stovi ant vienos kojos vandeny ir žiūri. Kaip tik žuvis prie jo prisiplaukia, jis ją pagriebia ir praryja.

— Prieš 10 metų saleliėje medžius iškirto ir jieje nebeliko nė vieno garnio. Jų kolonija persikėlė už 1 km pas Kačiūnį. Bet ten jiems gyventi jau nebebuvo patogu, nes ežeras toliau.

16^{15} v - puiki panorama kairėn ir priekin, o dš Piliakalnio vs

16^{17} v - įeinu į tikrą Petraučiškių vieškelį

16^{24} v - dš Lekavecko vs

16^{28} v - aš Karpatuose!

16^{55} v - Kelpšiškių stotelė

17^{04} v – prie Avilių paminklinio akmens, ties Avilių stotele Kuklių vieškelyje

17^{13} v – namie

1975. X. 18

V Marė Dainienė gyvena Avilinose. Būdama kilimu iš Kirkiliškių, ji pasakoja, kad Duburio saloj seniau gyveno Rakšnys, vėliau – nuomininkas Gulbinskas. Dar buvusi pas jį kūlimo talkoje.

1923 m. Gulbinskas mirė apendicitu, o Gulbinsko akmeniniame name gyveno Čižai, rusas ir kitų daugelis. Vidury to namo buvo koridorius. Klojimai ir tvartai dideli. Kai namas suiro, niekas jo neremontavo, baigė griauti ir akmenis išsivežiojo.

Kriovėliškėse seniau gyveno Pūslienė, o po jos Jankauskas, Vido tėvas, kuris dabar gyvena Rygoj jau keli metai. Vidas su

zmona (mažute) ir 4 vaikais ateis gyventi į Aušius.

1976.VI.2

156a. Šakalynė ir ~~Žuvėdra~~ Varčia

~~Karšių (Leščinka, Jaškelinka, Jašikelinka, Aškarinka, Ožkinka, Maskolius, Ragėnų) ir Žuvėdros salos~~

Diena vėsi, ryte drengia lietutis, net užsikuriu krosnis. 8 v - 5°C, SW 4 Bs; 12 v - 9°C; 13 v - 10°C; 15-19 v - 12°C; 21 v - 9°C; 22 v - 8°C. Popiet oras malonus, vėsus, be lietaus, apsiblandusi saulė tarpais bando prasimušti pro storą sluoksninių debesų uždangą.

Ievos tebežydi. Kaštanų ir gelt. akacijų pats žydėjimas. Maudykloje sumedėjęs karklavijas (Solanum dulcamara), panašus į mėlynžiedę raganę (Clematis viticella), vos vos sprogsta. Šermukšnis dar nepražydo.

Aplankau ~~Karsių~~ Šakalynės salą. Iki jos nuplaukti ir vėl grįžti į prieigą praverčiu po 20 minučių: iki ~~Kepeliušio~~ II seklumos 5 min., iki Varnėlės 10 min, iki ~~Žuvėdros~~ Varčios 3 min. ir iki ~~Karsių~~ Šakalynės 2 min

Valties greitis gali būti 4 km/val.

Priešais Varn~~asalę~~elę, į rytus einanti ežero kranto linija įsiduobia į pietus ir sudaro nendrėtą užutėkį. Už iškyšuliuko užutėkis tebesitęsia. Ties jo viduriu, SEE 45° kryptimi, už 300 m guli ~~Žuvėdros~~ Varčiōs salelė, 5 m pločio ir 100 m ilgio. Tai apsemtas karklynas. Iš vakarų šono prie ~~Žuvėdros~~ Varčiōs glaudžiasi platus nendrynas. Į jį patekęs, vos jėga prasibraunu. Į ~~Žuvėdrą~~ Varčią išlipti nemėgink, į ją tegalima įbristi.

Plaukiant pro Varnasalę, ~~Karšių~~ Šakalynės salos nematyti, ją užstoja iškyšuliukas iš ežero vakarinio kranto. Tarp šiaurinio Karšių salos kranto ir slibino sprando, ESS 120° kryptimi, sumėlynuoja siauriausios vietos toliai.

14^{15} v. Prie ~~Karšių~~ Šakalynės salos vakarinio kranto sustoju tarp dviejų dviliemenių juodalksnių, 18–24 cm diam, nesekliojo ir ne nendrėtoje prieigoje. Tai yra patogiausia salos pri-

eiga. Už iškyšulinko vos kyšo rytinis Varnasalės krantas.

Pro salį praplaukiančius du vyrukus užšnekinu. Jų vienas, Donatas Ribakovas iš Avilių, pasako, kad pirmutinė sala vadinusis Varonka, siaurutė karklyno salelė vadinasi ~~Žuvėdra~~ Varčios, šita (~~Karšių~~ Šakalynės) sala vadinasi Jaškelinka, sekanti vadinsis Telėtnykas, o kastielnykas esąs ne pusiasalis, bet sala.

~~Karšių~~ Šakalynės sala – rinktinio grožio, pa žalia, neapgulta nendrėmis, su iškilusia viršutine terasa viduryje ir su stipriai miškinga paplūdimine zona iš krašty. Gieda ~~straz~~ kūkiliai dai, lakštingala. Paukščiukai cipsi. Kamanė viena suzvimbia. Varlyčių maža.

Rytinis krantas ties viduriu plačiai užkėtotas apsemtų karklų. Šiaurinis salos galas sužemėdamas ištysta per 20 m iškyšuliu, apsemtu žaliu viksvynu, porečiai apaugusiu karklais bei juodalksniukų atžalomis. Į rytus ir į

šiaurę išsikišę karklynai salos plotą padidina penktadaliu, ir ovaliniam salos pavidalui suteikia netaisyklingumo. Pietrytinis ir šiaurės rytų kampas tera apsemtas per 2 m pločio ir apsuptas storo karklų juostele. Pietvakarinis kampe yra įlankėlė.

Salos plotas – 0,6 ha, ilgis šiaurės pietų kryptimi – 115 m, o plotis vakarų rytų kryptimi – 95 m.

Viršutinė terasa – trapecijos pavidalo, yra 0,1 ha ploto, šiaurės pietų kryptimi turi 40 m, o vakarų rytų kryptimi – iki 25 m.

Viršutinė terasa aukščiausia yra šiaurinėje smaigalyje. Jos aukštis nuo paplūdimės terasos – 230 cm, o nuo vandens lygio – 300 cm.

Viršutinė terasa (kalva) į pietus tęsiasi tolygiai žemėdama. Likusius 27 m nuo susivijusių liepų iki pilkųjų tuopų motinos ji dar pusmetrių pažemėja kol susilygina su pa-

plūdiminės terasos lygių, todėl tuos 27 m dar galima laikyti viršutiniosios terasos tęsiniu.

Viršut. terasos šiaurinio smaigalio papėdėj yra parsmegęs nedidelis akmuo. Rytinė kalvos papėde paėjus 17 m, guli stambus akmuo; dar už 13 m — stambiausis akmuo; dar už 2 m — mažesnis akmuo; dar už 8 m, tres susivijusiomis liepomis, baigiasi viršut. terasa.

Viršut. terasoje yra praeito karo laikų žeminės likučiai. Žeminė yra už 6 m nuo šiaurinio terasos smaigalio, 2 m nuo rytinės briaunos ir 9 m nuo vakarinės briaunos. Duobė 3 m ilgio ir 1½ m pločio. Išsliaužimo žemumėlė pietryčių kampe. Duobė storai prikritusi lapų, dar dabar tebėra arti 1 m gylio.

Viršut. terasoje yra keliolika kelmų, prieš kokio 20 metų kirtimo. Yra ir senesnių supuvusių kelmų. Malkauta vočiai ir paplūdiminėje terasoje, yra išlikę keliolika kelmų kele-

to metų senumo.

Senų ąžuolų, liepų ir iš dalies pilkųjų tuopų (Populus canescens) daugiausia auga viršut. terasoje. Bet paplūdiminėje terasoje pirmauja pilkosios tuopos, beržai ir drebulės. Medžių įsigalėjimą saloje (nuošimčiais) galima įvertinti taip: pilkosios tuopos 50%, beržai 12%, liepos 8%, ąžuolai 8%, drebulės 8%, baltalksniai 6%, juodalksniai 6%, lazdynai, šermuhšniai, gluosniai, karklai, eglutės 2%.

Viena voverių šeima, taupiai maitindamasi riešutais bei gilėmis ir prisidurdama grybų, galėtų pragyventi. Bet kam gi joms čia susiveržus pilvą gyventi, kuomet taip lengva emigruoti į sekančią Ąžuolyno salą, ten turėti į valias riešutų ir gilių ir sudaryti ištisą voverių bendruomenę.

Pomiškis — tankus. Yra nuo daigelių iki grėbliahočių meto liepelių, šermuhšniukų, ąžuoliukų, beržėlių, gal penhetas putinėlių. Pridy-

gę drebulėlių, kleviukas. Užsisėję ir paplitę visoje saloje pilkųjų tuopelių. Lazdynų — apie 20 kelmų. Avietojų šiek tiek yra.

Vakariniame krante, viršutinės terasos papėdėje, yra pasodinta 1 apdžiūvęs kadagėlis 180 cm aukščio ir apie 12 eglučių po 1½ m aukščio. Eglutės nelinksmos, lapuočių paunksnėje jos negyvens.

Viena eglelė grėbliakočio meto, lazdyno užgulta, į medį neprasimuš. Dar 2 eglelės kito lazdyno užgultos ir pasmerktos. Stosiausia eglelė, 8 cm diam, brukasi aukštyn iš kalvos papėdės, bet patenka į spąstus, atsitrenkia į kalvos smaigalyje augančio ąžuolo, 25 cm diam, pažastį, — teks mirti.

Apžvelkime svarbesnius salos medžius bei jų grupes. Salos avangardo vėliava priklauso pilkosioms tuoposms. Jos yra salos miško valdovės. Ties viduriu salos, viršut. terasos rytinėje papėdėje, auga pilkųjų tuopų tėvas, 80

cm diam, su 4 vaikais: 50 cm, 40 cm, 40 cm ir 36 cm diam.

Pietinio salos galo viduryje, per 6 m atitolusi nuo pietinio smaigalio ir pahilusi per 1 m nuo vandens lygio, auga salos pilkųjų tuopų motina, 75 cm diam. Jos galingos viršutinės šakos baltos visai kaip beržo.

Paplūdiminėje zonoje auga daugiausia beržų gegnių meto, juodalksnių karčių meto. Pietvakariniame kampe, už įlankėlės, rikiuojasi 3 gražūs beržai po 20 cm ir drebulė 16 cm diam. Pietrytiniame sužemėjančiame krante — keliolikos linksmų berželių, 10-20 cm diam, pulkelis. Šiaurvakariniame ir šiauriniame krante yra daug baltalksnių. Rytinėje kalvelės papėdėje — jaunas tuopynas.

Nuo valties prieigos iki kalvos yra 30 m. Eidami stačiai į rytus skersai salą, pakelini susitikdami kuplų šermukšnį, 14 cm diam (saloje jų yra arti 20), perkertame eglučių zoną, ir kal-

vos briaunoje susitinka mus pilkoji tuopa 50 cm diam. ir gražus išbėgnis ąžuoliukas 14 cm diam.

Eidami į šiaurinį smaigalį vakarine kalvos briauna, prieiname ąžuolą 32 cm diam. Jis veržiasi į saulę, netiesus, bet stiprus. Jo papėdėj, eglučių zonoj, nustypus kaip baltasis ghosmis, obelis žiedlapius barsto. Ir dar 2 ąžuoliukai, 25 cm ir 35 cm diam., kreivojasi šiauriniame kalvos smaigaly: vienas pagulęs, su eglute po pažasčia, o kitas kreivas jo brolis — šale. Du tokie pat ąžuoliukai priežeminės: vienas jų iš pažemės (pašaknės) nuzikreivojęs, apsamanojęs, 15 cm diam. Bet iš kalvos papėdės atbėga ir jį pralenkia graži išbėginė liepa 25 cm diam.

Jei būtume tęsę kelią į rytus nuo pilkosios tuopos 50 cm diam., tai už 25 m, rytinėje kalvos briaunoje būtume priėję susisukusį kreivą ąžuolą 25 cm diam., tarp stambiojo ir stambiausiojo akmens papėdėje, ties rytiniu kark-

lyno iškyšuliu.

O jei nuo tos tuopos, 50 cm diam., būtume paėję vakarine kalvos briauna į pietus, tai už 6 m būtume priėję pietvakarinį kalvos kampą su 2 liepom, 40 cm ir 24 cm diam., besikreivojančiom iš pašaknų, susiglaudusiom ir susivijusiom.

Kalvoje yra grėbliakotinių ir kartinių liepelių bei jų daigų. Bet kalvos pietų šiaurės ažyje rikiuojasi 3 stambūs medžiai: už 6 m nuo susivijusių liepų — pilkoji tuopa 40 cm diam., už 3 m — ąžuolas 30 cm diam. ir dar už 8 m — dviliemenis ąžuolas 22 cm ir 20 cm diam.

Kalva tiek nugulta pernykščiais lapais, kad žolei vietos beveik nebelieka. Joje beauga pomiškinės liepelių atžalos.

Paplūdiminėje rytinėje zonoje pernykštės viksvos laiko apklėtusios sausą nugriuvusią pušelę, 10 cm diam., juodalksnio 20 cm diam. kelmelį, nupuvusius beržiokus, storas supuvu-

sias šakas. Dar viršum viksvų lapais apgriuvę. Stora lapų danga įrodo, kad saloje nesiautėja vėjai. Galėtų būti tikra žebenkščių ir šermuonėlių irštva.

Saloje žemė pa humusinga: smulkių šakyčių, lapų ir žolių tiek pripuvę, kad po jas minkšta vaikščioti. Žolės auga, keroja, netilpdamos savyje. Štai jų sąrašas:

1. Miškinis Skudutis (Angelica silvestris). Tai pagrindinė Karšių salos žaliojo kilimo gija

2. Didžioji dilgėlė (Urtica dioica). Daug jų yra įsimaišiusių tarp skudučių.

3. Tamsioji plautė (Pulmonaria obscura). Ji šiandien peržydi, bet tampa dar gražesnė, jo širdiški apatiniai lapai išbujoja ir puošniai dengia visą žemę. Oi, daug jos čia

4. Kelminis papartis (Dryopteris filix mas). Čia jų paplitę šimtai, bet ne tokie gražūs ir garbanoti, kaip Liepasalėje I. Atsargiai vaikščioju, kad jų nenuminčiau.

5. Pelkinė ožkarožė (Epilobium palustre). Šių neišvaizdžių žolių saloje yra daug

6. Narinotasis bervidis (Scrophularia nodosa). Visa sala nusmaigstyta jo vešlionis tamsžalėmis atžalomis. Ateis laikas, kai bitininkai jį masiškai augins, kaip dabar augina faceliją.

7. Keturlapė vilkanogė (Paris quadrifolia) — daug daug

8. Vaistinė sventagaršvė (Archangelica officinalis). Šis taurus vaistingas skėtinis saloje yra paplitęs. Dar yra išlikę pernykščių išgrinvusių stambių stiebų.

9. Auksakuodis vėdrynas (Ranunculus auricomus) — pietvakariniame krante gausiai paplitęs.

10. Paprastoji pakalnutė (Convallaria majalis) Maia jų yra

11. Dvilapė medutė (Majanthemum bifolium) Viršutinės terasos šiaurėje jų yra nemaža

12. Daugiažiedė baltašaknė (Polygonatum mul-

tiflorum). Keletas kolonijų jų čia yra; jų veislumas nematytas

13. Šilauogė (Rubus ~~chamaemorus~~ saxatilis). Saloje yra išsimėtę, bet kompaktiškos grupės nesudaro

14. Pievinis snaputis (Geranium pratense). Jis saloje daug

15. Viksva (Carex), bet nepasakysiu kokia jos pavardė – dioica, lasiocarpa ar kitokia, nes reikia būti viksvų dalitarę, kad išskirtum 72 viksvų rūšis, Lietuvos lankose augančias.

16. Gervuogė (Rubus caesius) – saloje dažnokai maišosi

17. Pelkinė vingiorykštė (Filipendula ulmaria) – daug jų yra

18. Šaunuolė vaisgina (Ajuga genevensis) – saloje nedaug

19. Paprastoji lūgnė (Nuphar luteum). Jos yra užsiveisusios pietvakarinėje įlankėlėje

20. Paprastoji veronika (Veronica chamaedrys). Maia jų yra

21. Geltonoji žvognagė (Geum urbanum) – nedaug prie tėra

22. Paprastoji kiaulpienė (Taraxacum officinale) – saloje nedaug

23. Garbanotasis dagys (Carduus crispus) – saloje yra nedaug.

24. Miškinis asiūklis (Equisetum silvaticum) – vienetai tėra

25. Šliaužiantysis vėdrynas (Ranunculus repens) – tik vienoje vietoje

26. Siauralapis vingis (Thalictrum angustifolium) – vienas augalas

Nė nepamačiau, kaip saloje sutirpo 3 val. Reikia namo, o dar taip norėtųsi čia pasidairyti, pasidžiaugti. Nors laikas baigiasi, bet salą dar kartą apeinu aplink.

1976. V. 31

156 b. Patikslinamasis reisas

Niaukstosi, diena be saulės, bet ir be lietaus. Piktašašių pūkų pilnas oras. Pražysta kmynai. 9v-10°C, W2Bs; 12v-11°C, W3Bs; 14-17v-13°C; 20-22v-9°C.

Popiet valčiai prikabinu inkarą. Vėl nuplaukiu į ~~Karšių~~ Šakalynės salą pasitikslinti. Prieigoje randu laužavietę su metrinėmis pėdžiomis ir tokiais pat nuodėguliais. Virta bulvienė su svogūnais, lupti kiaušiniai, priplėsyta laikraščių.

Čia pat pakrantėje už 10 m į pietus nakvota be palapinės. Tik prisipjauta lazdynų, drebulių, juodalksnių šakučių ir storai pasiklotas minkštas patalas. Tai praeitos nakties įvykis.

Salos pietinėje pakrantėje iš savo valties mešherioja Ragėnų Petras Ribakovas. Jis man pasako heleto salų vardus: Ašikelinka (šita sala), Sáminė, Arėlina, Jankelinkas, Páchatny-

kas (didelė, jį ardavęs Mukulis ponas), Žuvėdra, Vainiūno (Ąžuolynas), Vadišiaus.

Arti pusantros valandos saloje pravaikštau. Labai ramu, gera. Vėjelis (W 3 m/s) tarp medžių vos dvelkia, nors lapų viršūnėmis jis pusėtinai ošia.

1976.VI.4

157. Samanyčia, Kuršiny, Mažviliai

Julė Pipiraitė – Šutaravičienė papasakoja apie savo tėviškę. Jos tėvo Kazio Pipiro tėvas turėjo 7 valakus. Kazys buvo vedęs Viktoriją Vainytę, iš Astravo vs, Duburaičio ežeriuko pusiasalio, 30 dešimtinių savininko dukterį. Ežeriukas taip pat buvo Vainiaus nuosavybė. Viktorija turėjo 4 seseris ir brolį Vaclį, kuris po tėvo Kosto mirties tapo Astravo šeimininku. Kazys turėjo du brolius: Albinas gyveno kaimynystėje, o daktaras Jonas – Šubariuose.

Julės tėviškė, Midiolky vs, ribojosi su Kvintiškiu ir Samanyčia. Didžioji pelkės dalis buvo valdiška, Julės tėvui Kaziui ir dėdei Albinui priklausė po 7 ha, o Kvintiškio ponui Butleriui priklausęs didesnis pelkės plotas. Nepriklausomybės laikais Samanyčia buvo užsidegusi, sulėkė žarsų ugniagesiai, iškasė griovius ir užgesino.

Samanyčia prasideda už Midolky stotelės, tiesiai Juozo Breidoko sodyba. Apsiavus gu-

nubačiais, nuo Breidoko reikia pereiti visą Samanyčios pelkę, kol prieini Kurtinio, arba Glušoho ežerą. Prie ežero priėjimas geras, krantas užaugęs, nebeliūliuoja, net bradiniu galima žvejoti.

Samanyčia plati, apie 300 ha ploto. Visur vien samanos. Jose auga mažos pušaitės, daug gailių, nepaprastai daug spalgenų, bruknių, mėlynių. Gyvačių — be saiko: tik vizga, tik šnirpščia. Kartą Julė suskaičiusi 15 ant kelmų besišildančių. Daug yra lapių. Pelkės salelėse auga statybinės pušys.

Kazys Pipiras Midolkų vs išaugino puikų beržyną. Gailėjo medžių kirsti ir pardavinėti. Bet kai jį išvežė į Sibirą, beržynas bemat buvo iškirstas.

Tėvo sodyboje apsigyveno Liudvikas Bahutis. Grįžę iš Sibiro, atpiškom iš kolūkio namus, pasodinom daržą. Bahutis apsiskundė Vilniun. Atvažiavo atstovai, atėmė iš mūsų namus ir daržus, tik dalį bulvių davė nusikasti. Prisėjo persikelti į

vyro tėviškę — Mažvilius. Jau 20 metų, kaip bebuvau tėviškėje.

Julės nešvis Mykolas Gutauskas valdęs per 100 ha žemės. Jo valdose dabar įsikūrę 7 Mažvilių gyventojai.

Mykolo brolis kun. Jonas Gutauskas MIC, g 1896 m., įšventintas 1920 m., miręs prieš 8 metus. Jų motina obeliskė, esant jos 4 vaikams dar mažiems, pasodinusi sodyboje eglę ir 3 klevus, kiekvienam vaikui po medį. Jie dabar esą didžiuliai medžiai.

Gutauskai, sugrįžę iš lagerio, nugriovę didžiąją dalį gyv. namo, o likusią dalį susiremontavę ir apsigyvenę.

Julė remonto metu ant užkly tarp spalių radusi seną M. Gutauskaus žemės planą, kuriame buvęs ir ežerėlis, bet jis pavadintas ne Gluošiu, bet Mažvilių ežeru. Prie jo prieina Mažvilių Gutauskaus, Antano Markevičiaus ir Grumblių Fiodoro Nikitino žemės.

1976. VI. 8

158. Kalveliai, Mažviliai, Norkyčiai

Važiuojant pas ligonę Br. Jagminowa, gyv pas Mažvilių Gutaravičių:

dš Kalvelių Juozas Gaidys
dš Kalvelių Juozas Pechūra
kr Kalvelių ferma
dš prie zvyrduobės Kalvelių Vl. Balužis
kr Kalvelių Henrikas Ragauskas
dš prie pusynėlio Anelė Zlataravičienė
Nuo Gutaravičiaus namo į pietus:
kr į sytus Mažvilių ež. ir A. Markev. vs
į pietvaharius – Mažvilių Vlado Markevičiaus vs su trianguliaciniu bokšteliu
į pietus – Mažvilių Pr. Markevičiaus, agronomo tėvo, persikėlusio į Zarasus Gorkio g. 65, vs.
už jo į pietus – Norkyčių Baukys, Medinis, Gaidys, Prakas, Dumbravos.
1976. VI. 9

159. Ąžuolynas

~~Ąžuolyno (Ąžuolų, Teliókinė, Telét-nykas, Vainiūno) sala~~

Pavasarinis oro atvėsimas, prasidėjęs v. 19, tebesitęsia. Šaltas šiaurys nesiliauja, gausūs kamuoliniai debesys temdo saulę. 8 v - 12°C, N 3 Bs; 12-19 v - 14°C, N 5 Bs; 21 v - 9°C; 22 v - 7°C, N 4 Bs. Šermuhšnių pats žydėjimas.

13^{02} v - išplaukiu iš prieigos

13^{06} v - ties Sekluměle II (ją vadina ne Kepeliušiù, bet Melòžka II, plg. мелъ - sekluma, rus)

13^{07} v - ties Sekluměle I

13^{10} v - ties slibino Adomo obuoliu

13^{15} v - ties Varnele

13^{19} v - ties Žuvėdra

13^{22} v - ties Karšiasale (Šakalyne)

13^{30} v - sustoju Ąžuolyno salos vakarinėje pakrantėje, Mėnulio ilankos šiaurvakariniame rage, netoli šiaurinio galo, nendrių proskynos pradžioje, prie

dviliemenio berželio. Prieiga vidutinė, bet geresnės neužeinu.

Iki Ožnolyno salos nuplaukiu per 28 min. o atplaukiu prieš vėją per 95 min. Saloje paviešiu 4 valandas. Tai labai trumpai tokioje didelėje saloje, nes tik vieną kartą aplink apeiti aš praverčiu 2 valandas.

Sala yra beveik skritulio pavidalo su Mėnulio ilankos išpjova; apskritimo ilgis – 1000 m, o spindulys – 155 m. Juozo Vainiūno, buv. salos savininko daviniais, sala esanti 1,5 ha ploto, bet man atrodo, kad ji turi 2,3 ha, o viršutinė terasa tame tarpe užima 1,8 ha; 850 metrinių žingsnių aplink, su spinduliu 135 m.

Prieigoje mane susitinka lakštingala. Toliau girdėti ir strazdai. Antys nendryne kvarkia. Keletą varlių pastebiu.

Už 700 m nuo prieigos, WNN 330° kryptimi, matyti Liepasalių „salynas", o už 200 m, NWW 300° kryptimi, matyti Karšiasalė (Šakalynė)

Didžiulė ne nendrėta Mėnulio įlanka įsilenkia į salą pietvakarinėje (labiau vakarinėje) pakrantėje. Abu Mėnulio įlankos ragai, pietinis ir šiaurinis, yra susmigę į nendrynus. Mėnulio pjautuvo pakrantėje yra panirusios juodalksnių pašaknės ir apsemta daug neseno kirtimo kelmų. Tad įlankoje valčiai prieigų nėra.

Sala – miškas. Medžių sudėtis nuošimčiais tokia: liepų 30%, ąžuolų 25%, juodalksnių 20%, beržų 10%, drebulių 10%, lazdynų, baltalksnių 4%, šermukšnių, sausmedžių, šaltekšnių, ievų, kadagių, eglaičių 1%.

Paplūdiminėje pakrantės zonoje mane susitinka vieni išbėginiai juodalksniai (vienas – 37 cm diam). Yra baltalksnių. Devynėto beržų pulkelis su dviliemeniu galiūnu po 30 cm diam. Į juos atsirėmę du vėtralaužos juodalksniai po 15 cm diam. Vienas pasviręs beržas ruplys triliemenis, 30 cm, 26 cm ir 19 cm diam.

Nuo valties prieigos einu aplink salą pa-

gal laikrodžio rodyklę ir dairausi. Vakarinė pakrantė nendrėmis apgulta, per 5 m apsemtomis juodalksniukų atžalomis apjuosta, bet sausas, kietas viksvynas su tankiu juodalksniukų pomiškiu, malonus vaikščioti.

Beje, pradžioje susipažiukime su viso pomiškio sudėtimi: juodalksniukų atžalos, berželiai, karklai, gausūs šaltekšniai, daug avietojų, šeimukšniukai, ąžuoliukai, liepelės ir jų daigeliai, gausūs sausmedžiai, 2 raud. serbentai. Nemaža kadagėlių 1½-2 m aukščio, bet dėl didelio lapuočių ūksmingumo kadagiai čia yra išmirštanti rasė. Panašus likimas ir eglučių.

Nuo valties prieigos už 25 m dš kalva pradeda nestaigiai, iki 1 m, kilti triliemeniu rupliu beržu 42 cm, 40 cm ir 40 cm diam., iš papėdės gražaus šeimukšnio ir pulko sausmedžių asistuojamu.

Kalvos briaunoje dviliemenė ieva 16 cm di-

am. stačia 13 cm diam. nuo briaunos nuvirtusi.

Kalvoje daug lazdynų, paunksnė. Humusinga minkštą nuo storo lapų pūdinio žemę storai dengia miškiniai skudučiai su zydinčiom krūmokšninėm žliūgėm.

Kalvoje berzas nuplyš 35 cm diam. su milžiniška ieva. Daug kelmų kirtimo prieš kokią 40 metų. Vėl berzas nuplyš 35 cm diam. Drebulynėlis, liepelės, vieni lazdynai.

Papėdėje du gegniniai juodalksniai, po 16 cm diam., sriežiai nupjauti.

Du dideli akmenys — parsmegę, plokšti-, kviesk kviečia ant jų atsisėsti. Štai ir dar du parsmegę.

Šiaurrakarinėme salos kampe prieinu gražuolį Puntuką, tamsiųjų plaučių ir miškinių skudučių kilime betūnantį. Prie jo lazdynas, dvi ievutės, liepelė užlinkusi, tarytum norėdama jį paslėpti nuo veltėdiškai pramogaujančių sprogdintojų.

Nuo Puntuko šiaurinė kalvos briauna seny ze-

novėje buvusi apsodinta liepomis, dabar yra apaugusi atžėlusiais iš helmų storų liepų vainikais. Gal šią salą drauge su Liepasale I senovėje valdė tas pats savininkas. Apie išnykusių liepų helmus išdygusios atžalos dabar jau stosi medžiai.

Nuo Puntuko kalva ima staigiai aukštėti. Visa šiaurine salos pakrante tęsiasi stačia kalvos briauna 3-7 m aukščio. Paplūdimine terasa siaura, ne nendrėta, vaizdas į ežero šiaurvakarius atviras. Pakrantė bangų mūšos plakama. Na, ir vėjas gi NW6Bs, bangos net pakrantės smėlį drumsčia. Eiti labai įspūdinga. Žemė humusinga, lapų pūdinio užgulta, nežolėta.

Beržas ruplys 35 cm diam. Už jo - 5 apskaldyti akmenys su gražiu kiparisinės lajos kadagiu. Nuo kalvos įdomiai griūva ruplys beržas 50 cm diam. Jaunas drebulynėlis. Parsmegę 2 akmenys. Iš viksvyno pereinu į skudutyną. Čia

pat papėdėje, po šermukšniuku, guli susprogdinto didžiulio akmens 13 atplaišų. Kalvoje — triliemenė, dviliemenė liepa, netiesus ąžuolas 55 cm diam.

Iš atodanginės kalvos papėdės eglutė 5 cm diam. stiebiasi prie herėkšlio kadagio ir drebulės 35 cm diam. Atodangoje daug pelių urvelių. Ar tik ne lapės, besikasdamos prie pelių, tą „atodangą" sukūrė?

Kalvoje ten pat iš kelmo 5 liepos atžėlusios po 15-22 cm diam. Vėl eglutė kalvoje pasodinta, bet savo šakeles pagal žemę tęsia, o viršūnėlė seniai atsisakė gyventi.

Pakrantėje guli juodalksnis, bangų nūšos skalaujamas. Papėdėje[2] nukirstas[1] sviežiai juodalksnio sausuolis 20 cm diam. ir paliktas lygiai 1 m aukščio kelmas... Paukštytė barasi: „ti-ti-ti". Kalva ties čia bus 3 m aukščio, o nuo vandens lygio — 4 m.

Sausoj paplūdiminėj zonoj juoduoja di-

džiulė laužavietė 3 m nuo vandens, 50 cm nuo vandens lygio, su 2 metrinėm pėdžiom. Aplink, tarp sausmedžių, nedideli 6 akmenys. Numesta cigarečių dėžutė, metalinis šokolado popierius, lašinių 200 gr, virtų bulvių 1 kg. Miestiška romantika.

Drebulė 45 cm. diam. Aplink lazdyną – 7 atplaišos suskaldyto akmens. O ten kalvoje – ąžuolas 60 cm diam, liepos, stambūs beržai, ąžuolai, su žliūgės ir žolės danga. Ir vėl 4 akmenys po liepele, susiglaudusia su šermukšniu. Kalva jau 5 m nuo vandens lygio pahilusi.

Kalvos briaunoje 3 eglutės „letenėlėmis" auga. Vėl ąžuolas 60 cm diam. Graži eglutė 6 cm diam. ir laukinė obelis prie dviliemenio ąžuolo 45 cm ir 25 cm diam. Tolėliau tarp lazdynų ir drebulių dar 2 eglutės po 6 cm diam. Kalva 7 m nuo vandens lygio.

Milžinų akmenų visa šiaurinė kalvos papėdė prisigrūdus. Akmenys ir akmenys...

Prieinu papėdėje beržo 50 cm diam. kelmą, supuvusį, prieš kokius 25 metus pjovimo.

Oi, kokių gražių didelių akmenų pulkas! Kalva supilta iki 1½ m, o nuo vandens lygio – iki 2½ m. 4 beržiukai. Baltalksnių kampas.

Dvejos atžalinės liepų grupės. Briaunoj eglutė 6 cm diam. Prasideda liepų galybė, lazdynų tankynė. Esu kalvoje 6 m nuo vandens lygio.

Briaunoje nupuvęs beržas pasviręs, 48 cm diam., prie savotiškai įsišaknijusio ir pažeme pasklidusio kadagio.

Galinga liepų grupė. Dviliemenė liepa 42 cm ir 35 cm diam. Sustumtinis neaukštas, iš pašaknės paguldęs ąžuolas 60 cm diam. Kadagėliai. Nuo ąžuolo kalvos briauna ims žemėti. Vėl skudučių karalystė.

Artėju į šiaurrytinį salos kampą, kuriame visai supilta kalva. Du kreivi broliai ąžuolai po 65 cm diam, vienas jųjų gra-

tu susisukęs. Nuo jų už 20 m kalva susilygina su paplūdimine terasa. Vieni lazdynai. Ąžuolas dvišakas. Drebulynėlis.

Kalvos atvašyne — kelmas ant kelmo. Yra išlikę tik liepų ir šich tiek kreivų ąžuolų.

Pietiniame Mėnulio rage auga ąžuolas prie didžiulės ievos. Čia pat salos karalius išlakus ąžuolas 100 cm diam. su guzu pašakny, kurį apglėbtum tik dviem glėbiais; o jo nupjovimas sunkus. Tame pat kampe auga kiti 5 karaliaus broliai.

Ties viduriu Mėnulio įlankos, kalvos briaunai priartėjus prie vandens, auga buv. liepų klombos atžalos, po 15–25 cm diam. Papėdėje ruplio beržo kelmas, 50 cm diam., sudrūnijęs.

Šiauriniame Mėnulio rage, briaunoje auga liepa 100 cm diam, pusantru glėbiu apkabinama. Prie jos kadagėlis, įaugusi į žemę sudžiūvusi ąžuolo šaka ir senas senutėlis iš-

puvusiu viduriu ąžuolo helmas 40 cm diam

Už 10 m briaunoje kita karalienė liepa 100 cm diam., su drevėta pasakne, prie parsmegusio didžiulio akmenio, nelyginant sosto ar gulsčio antkapio.

Vakarinėje briaunos papėdėje, už 8 m nuo drevėtos liepos, auga išlakus penkialiemenis balt. gluosnis 26-36 cm diam.

Briaunos šiaurės vakarų kampe stovi salos karalius ąžuolas 120 cm diam. Nuolaidžioje papėdėje – dviliemenis šermukšnis, ąžuolas, 2 liepos po 40 cm diam.

Einu vakarinės pakrantės šantrynu ir viksvynu. Rodos, visai nematyta pakrante einu. Kur aš? Staiga išvystu prieigoje valtį. Aš vėl sypsausi iš pasigėrėjimo, kad pasijaučiau pasiklydęs ir nebepažinau apeitosios pakrantės.

Salos aprašymu esu nepatenkintas. Būtina salą dar apeiti ir pasitikslinti. Kur eglė žal-

čių karalienė, drevėtas ąžuolas, žeminės likučiai, voverys, geniai, lapė?

Pabaigai surašysiu salos žoles.

1. Paprastoji nendrė (Phragmites communis). Nendrės paplitusios ežero pakrantėse bei sekluinose ir kol kas tesiekia 40-50 cm aukščio, o Mėnulio įlankoje jos jau metrinės.

2. Balinis asiūklis (Equisetum limosum). Mėnulio įlankoje taip nendrių jie gausūs ir siekia 80 cm ūgio.

3. Krūmokšninė žliūgė (Stellaria holostea) — bene visų gausiausia žolė saloje, ji tebežydi.

4. Miškinis skudutis (Angelica silvestris). Oi, kiek skudučių!

5. Tamsioji plautė (Pulmonaria obscura) — gausybė jų čia. Pasitaiko dar tebežydinčių

6. Paprastoji šantra (Marrubium vulgare) gana gausi saloje.

7. Tekšė (Rubus chamaemorus) — saloje išsimėčiusi po truputį. Beje, ar tik jos nesumaišau su katuoge? Taip, tai katuogė (Rubus saxatilis)

8. Didžioji dilgėlė (Urtica dioica) — daug kur įsimaišiusi po truputį

9. Šliaužiančioji tramažolė (Glechoma hederacea). Saloje jų gana daug.

10. Auksakuodis vėdrynas (Ranunculus auricomus) maišosi kur-ne-kur.

11. Geltonoji žiognagė (Geum urbanum) dažnai sutinkama

12. Raudonoji žiognagė (Geum rivale) reta saloje

13. Statusis lipikas (Gallium erectum), panašus į kvapigją krunę — nedažnas

14. Triskiautė žibuoklė (Hepatica triloba). Kur-ne-kur jų čia žydėta

15. Paprastoji veronika (Veronica chamaedrys) negausi

16. Vaistinė šventagaršvė (Archangeli-

ca officinalis) — negausi.

17. Pelkinė vingiorykštė (Filipendula ulmaria) — nelabai paplitusi

18. Gausuotoji vaisgina (Ajuga genevensis) — nedaug.

19. Paprastoji žemuogė (Fragaria vesca) negausi.

20. Kelminis papartis (Dryopteris filix mas) — negausus saloje

21. Paprastoji kiaulpienė (Taraxacum officinale) — reta

22. Diovinė usnis (Cirsium arvense) — pasitaiko

23. Nariuotasis bervidis (Scrophularia nodosa) — retas

24. Šliaužiančioji šilingė (Lysimachia nummularia) — viena gausi kolonija ties Menulio šlanka

25. Pelkinė ožkarožė (Epilobium palustre) saloje nedaug.

26. Miškinė sidabrazolė (Potentilla sil-

vestris) – žydi, nedaug jų

27. Svaiginantysis gurgždis (Chaerophyllum temulum). Tai keistas, mano dar nematytas skėtinis, vešlus augalas. Stiebas lygus, apvalus. Lapai karbuoti, platūs, dukart plaštakiški, kaip šventagaršvės. Žydi baltom žiedų piramidėlėm, kaip šermukšnialapės lanksvos ar raudonosios sedulos, 2 cm × × 2 cm dydžio. Žiedų vainiklapiai balti ilgais koteliais; aplink gelsvas moteles – puodynėles 5 mm × × 2 mm po kokią 20 baltų siūliškų 6 mm ilgio dulkinėlių su subukintais galiukais. Šio augalo yrakeliolika vienetų šiauriniame Mėnulio įlankos rage: nuo sudrūnijusio ruplio kelmo už 30 m, už 8 m ties 3 apsentais puodalksniais; nuo karalienės liepos – už 3 m į sytus, už 6 m ir už 10 m į šiaurę.

28. Daugiažiedė baltašaknė (Polygonatum multiflorum) – viena kolonija.

29. Geltonasis vilkdalgis (Iris pseudacorus) – keletas

30. Ankstyvasis šalpusnis (Tussilago far-

fara) – vieną tepastebiu

31. Pievinis snaputis (Geranium pratense) – zydi, maišosi po vieną.

Grįžti tenka beveik prieš vėją NWGBs ir prieš bangas. Bangos triukšmingai ūžauja, putų kaičius šiaušia, išilgą valtį supa ir atsimušusios į laivo nosį kartais issimano man sprandą apipurkšti. Ypač šiapus Varnelės, kai jos įsibėgėja per gelmes nuo slibino momenio.

Vėjui pučiant kampu, net ir gulintis prieš akis kompasas rodo apgaulingai. Kepurę dreskia nuo galvos. Kol nusivalai nosį, vėjas valtį jau bruka atatupstą. Be jokių burių nuskristum į Mukulių paežerę.

Delnuose prisitryniau pūsles, kol prisikapsčiau iki prieigos. Dabar žinosiu, ką reiškia per stiprų vėją ieškoti ežere malonumo ir kokio malonumo galima tikėtis.

Gėda prisipažinti, kad mane net „vedžiojo" (t.y. „velnias klaidino"), nors šviėtė sau-

lė ir panošėj gulėjo kompasas. Ėmus „vedžiotv" ir triumpam praradus krypties nuovoką, mane pagauna džiaugsmas panašus, kaip pirmąkart Vilniuje paklydus. Avily, jeigu tu esi tohs platus, kad net sugebi man suteikti klaidžiojimo laimę, tai aš peršnosi tau, tu esi man kaip tik pagal ūgį. Ačiū!

1976. VI. 8

160. Patikslinimas neįvyksta

Puikiai saulėta, be debesų, su šaltu šiaurės vėju, diena. 8½v-10°C, N3Bs; 10v-13°C; 11v-14°C, N4Bs; 12½v-16°C; 14v-18°C. Obelaičių nendres nuraišioju. Šienelį, nupjautą VI.7, sukasu į kiemą. Pihtašašiai perzydi. Šermukšniai kvepia. Juodųjų aronijų pas Vasalauską prasideda pats zydėjimas. Pūtelis prie šulnio pražysta. Melioratoriai į ežerą vieškelį bepilą. Baigiu valgyti savo sodo Uelsi obuolius, ko gra-

žiausiai išsilaikiusius.

Noriu dar kartą aplankyti Ąžuolyno salą. 12^{42} v. išplaukiu; 12^{48} v. - ties Sekluměle II; 12^{58} v. atsiduriu arti Varnelės. Nuo slibino momenio, nebeužstojamas Komaro Rago, vėjas įsibėgėja iki N5Bs. Ant išaugusių bangų keterų baltos putų žebenkštės šokinėja. Valtį savaip kreipia ir supa taip, kad bemaž vienu dešiniuoju iklu stuminosi, o kairiuoju tik stabdau. Jei pamėginsi kišenėje pasirausti nosinės ar šratinuko, bemat skersas atsidursi pakrantės nendryne. Atsisakau pasiekti Ąžuolyną. Pasitikslinimą atidėsiu tai dienai, kai nebepūs šiaurys. 13^{14} v. grįžtu į prieigą.

1976. VI. 10

161. Pasitikslinimas įvyksta

Vėsi, puikiai saulėta diena. $7\frac{1}{2}$ v. - 8°C, 0 Bs, šal-

na; 12v-15°C, N4BS; 16-18v-17°C; 21v-12°C. Šieną 6 šakelėmis „suvežu" ant kūtės (zv. VI.7 ir VI.10). Bet Pr. Kareniauskas sventoriuje prišienauja vėl kitatiek, o Em. Kareniauskienė suneša jį kieman džiūti. Pražysta vienagraižė vanagė (Hieracium pilosella). Laumžirgiai ore tūkstančiais siuva tik vien.

Nuvažinoju į Ąžnolyno salą, ją kartą apeinu. Sėsdamas į valtį, žiūriu — prie prieigos nendryne stovi kita valtis su dviem mešheriotojais. Jie sakosi nežiną šitos salos vardo. Kiti du mešheriotojai Sehlumėlėje II pasako, kad Kepeliušio sehluma ir povandeniniai pamatai esą šale Liepasalės. Ten esanti 15 m gelmė ir akmenynas.

Ąžnolyno salos aprašymo tikslumu esu dar nepatenkintas. Žavus parkas, vaizdų kaleidoskopas, sventa poilsio ramovė. Nuplaukiu per 26 min., grįžtu per 28 min, pabūnu 1 val.

1976. VI. 11

Niaukstosi, debesuota, tarpais blankiai saulėta. 9v-10°C, W3BS; 12v-13°C; 14-18v-16°C.

1976. VI. 19

162. Dar karta patikslinu plang.

Iki vidudienio apsiniaukę, paskui saulėta. 7½v -13°C, NE 2 m/s; 10v -16°C; 13-19 v -20°C, NE 3 m/s. Į Azuolyno salą nuplaukiu per 25 min., parplaukiu per 30 min. ir saloje paviešiu 2 valandas.

Sala turi 270 m ilgio, 180 m pločio. Jos plotas yra 4 ha, kurių 3 ha atitenka viršutinei terasai ir 1 ha paplūdiminei terasai.

Gūdus paslaptingas miškas su čežančiais paukščiukais, su vandenin nbančiu saulėje pro lapus į visas puses, su NE 3 m/s vėju ošiančių viršūnėse, bet nesiekiančiu mano, su sykščiais saulės zuikučiais žemėje

Žiūrėk, klausyk, medituok, kontempliuok, klėkis. Tokioje saloje R. Tagorė neatsišnekėtų su Dievu, o Mocartas, viską užmiršęs, susirietęs žolėje karštligiškai rašytų Užburtosios fleitos partitūrą, nejusdamas kaip jam įšmestų į sėdynę radiolulitas.

1976. VII. 13

163. Karklavijas – gamtos paminklas

Avilio pakrantėje turiu savo paplūdimį ir ties juo prišvartuotą prie beržo savo valtį. Su paplūdimio – valties taku kryžiuojasi paežerės kelelis. Eidami keleliu, iki mano tako belikus 25 m, pasukime galvą į dešinę. Pakelėje pamatysime niekuo neypatingą baltalksnėlį, šale kitų krūmų, augančių tarp avietojų ir didžiųjų dilgėlių.

Sustokime prie to baltalksnėlio. Aplink jį vejasi pagal laikrodžio rodyklę sumedėjęs vijoklis. Iš apačios nuo žemės 62 cm jis vyniojasi vienas, paskui 1½ m jis sukasi dvišakas, o likusį 1 m, bemaž iki baltalksnėlio viršūnės, vėl vejasi vienine virkščia, o antroji išsishlaido tarp baltalksnio šakelių. Visa virkščia ištisai yra vienodo 10 mm diametro.

Daugelis jo plonųjų šakučių viršūnių yra

nudžiūvusios, suprantama, nušalusios. Tačiau jo viršutinės šakelės, atsidūrusios baltalksnėlio viršūnėje, yra visos gyvos ir stipriai sulapojusios, su 9 cm ilgio ūgliais, o žemutinės šakelės – juo žemiau, tuo menkiau tesulapojusios, kai kurios vos tik teišsprogusios, su 1 cm ilgio ūgliukais. Visa vytelė ištiesta siektų 4 m ilgio.

Šį vijoklį stebiu jau nuo užpraeito rudens. Taip stipriai sumedėjusį, tokį ilgą ir tokį atsparų žiemos speigams karklaviją man tenka sutikti pirmą. Grožiuosi jo puošnumu ir nežinau, kodėl jis taip išsivystė šiame šiaurės rytų klimate, nelepinančiame augalų. Ore shlando tūkstančiai laumžirgių, kanda uodai, drėgnas paežerės oras. Ar karklavijas pamėgo vietinį mikroklimatą ar surado areale ypatingą mikroelementą?

Aprasydamas 1976. V. 31 Karšiasalę, priminiau: „Maudykloje sumedėjęs karklavijas (So

lanum dulcamara), panašus į mėlynžiedę raganę (Clematis viticella), vos vos sprogsta".

Gamtininkai rašo, kad karklavijo laipiojantis stiebas yra daugiametis, ilgainiui sumedėja ir pasiekia iki 3 m ilgio, kad jo uogos pailgos ryškiai raudonos, kad jis nuodingas, vaistinis pakrančių augalas (Plg. P. Snarskis, Vadovas Lietuvos TSR augalams pažinti, 1954, p 671)

Palenkęs baltalksnį, nuo viršutinių karklavijo šakučių nusipjaunu tris šiemetinius sulapojusius ūglinkus po 9 cm ilgio, turinčius po 9-11 lapelių, ir pasodinu į vazonėlį, kad išleistų šaknis.

Jeigu tas karklavijas yra savitos modifikacijos ar sportinės mutacijos fenotipas, tai vazonėlyje aš turėsiu vegetatyviškai padaugintą jo klonę (Plg. V. Venskutonis, Sodininkystė, 1976, p 23, 33, 75).

1976. VI. 22

164. Ąžuolyno sala-žavi

Diena vėjuota, syte liūtis, popiet blankiai saulėta. 7½v-14°C, SW4Bs; 14-17v-16°C, SW5Bs. Pražysta balt. dobilai, gaisranos, lūgnės. Į salą nuplaukiu per 26 min, o paiplaukiu prieš vėją per 40 min. Be to, apiplaukiu Smuiko išhyšulį ties Ragėnų ir Varčiūs salomis

Tikslinu salos planą. Surandu žeminę su išliaužinu į šiaurę ir su lapės urvelių pietinės sienelės vakariniame gale. Šiaurinę įlanką pramenu Lūgnių, nors jai geriau tiktų Mėnulio įlankos vaidas. Gražiausia akmenuota pakrantė yra vakarinė. Visi keturi salos kampai nendrėti.

1976. VI. 21

Vainiūnas (Napriŭ)

165. Ilgoji (Vádišiaus) sala

Ši šilta, graži, blankiai saulėta diena galima laikyti vasaros pradžia. 8 v. -10°C, NW3BS; 9 v -12°C; 10 v -14°C; 12 v -16°C; 13-18 v -17°C; 21 v -14°C. Žydi ežeiniai, taukės, saliavai, dirviniai vijokliai, pilkosios sidabražolės (P. impolita), žąsinės sidabražolės, šaltekšniai, avietės.

Į Ilgąją salą nuplaukiu per 34 min., o atplaukiu per 37 min. Meškesiotojas zarasiškis Navickas Ąžuolyno salą vadina Siniáusko sala, o Vadišiaus salą — Ilgąja. Pavadinimas „Ilgoji" tiksliai apibūdina salos pavidalą. Ją tirti dešimtį kartų lengviau negu apvalų Ąžuolyno labirintą. Salą pradžioje apiplaukiu, paskui per 2½ val. apeinu aplink prieš laikr. rod. Apžiūriu įdomesnius medžius

Valties prieigai pasirenku kreivą šimtametę pušį, kurios viršūnė ratu susivijusi prieš laikr. rodyk-

kę. Nuo pušies atsilošęs stovi senas šermukšnis.

Vakarinis salos smaigaliukas bukas, 45 ž. pločio. Jo paplūdiminė terasa apstota gegnių išbėginių juodalksnių, beržų, o staigiai kylanti kalva retai, tarsi alėjai, apsodinta ar apaugusi senais baltaisiais gluosniais, juodalksniais, beržais. Nuo vakarinio smaigalio iki pušies ir valties prieigos — 50 ž. Tarp pušimi salos yra 90 ž. pločio.

Už 25 ž. nuo pušies, kalvos papėdėj, pastatau palapinę. Paukštytė barasi: „ci-ci-ci!" Tarp palapinės salos plotis — 80 ž.

Šlaitu į kalvą 5 m, o nuo vandens lygio 5½ m. Kalvoje išbėginės drebulės, beržai, ąžuolas, eglė. Nuo palapinės iki išsikreivojusios lvepelės — 30 ž. Už 25 ž. eglučių po 6 cm diam kultūra.

Pridygę liepelių, šermukšniukų, drebulėlių, ąžuoliukų. Pomiškis salioje negausus. Užeinu nemaža sausmedžių, avietojų, kelis baltalksnius, keletą šaltekšniukų, juodųjų šeivamedžių, pa-

prastųjų erškėčių (R. can.), du juoduosius serbentus su dviem vinkšnos daigeliais, daug pilkosios tuopos pomiškinių atžalų. Kadagių būta daug, jie isdeginti ir vėl atžėlę.

Salos miško sudėtis nuošimčiais atrodo taip: eglių 30%, beržų 20%, ąžuolų 15%, drebulių 12%, juodalksnių 11%, liepų 10%, pilkoji tuopa, pušis, kelios pušelės, gluosnių, šermukšnių, baltalksnių, šunorbelių, kadagių, keli sunykę lazdynai 2%.

Kalva pradeda platėti ir truputį pažemėja. Eglių jaunuolyne tarp linksmų eglučių stypso seni beržai, drebulės ir ... kelmynas.

Iki nuvirtusio į paplūdiminę terasą gluosnio — 75 ž. Sala ties čia yra 73 ž. pločio. Pradžia eglynėlio. Gūdus miškas. Girdėti, kad kažkur vėjas ošia, bet šios pietinės pakrantės nesiekia. Kalva išauga iki 7 m nuo vandens lygio.

Už 50 ž. prasideda pats eglynėlio tankumynas su kyšančiais aukštais ąžuolais. Gražus

vaizdas į pietines vandens platybes.

Už 50 ž. pasibaigia eglučių tankynė. Žolyne į 9 m aukštį nuo vandens lygio. Briaunoje prasideda liepynas. Liepos — atžalinės iš senovės kelmų.

Už 38 ž. — dviliemenis ąžuolas, 45 cm ir 40 cm diam, Kukli į laužavietę 10 m aukštyje nuo vandens lygio. Užeina būrys lietaus, bet po dviliemenių ąžuolų neužkrinta nė lašas. Čia, tvos Jankelinko šiaurinių galu, plačiausia yra eglynėlio vieta — 128 ž. Skersai salą.

Už 10 m — šiaurrytinis salos kampas. O kalva, kalva — gal 10 m aukščio, stati kaip piliakalnio. Paplūdiminė terasa po kojom siaura, apie 10 m pločio, bet ji užaugusi miškų, ypač drebulėmis.

Skersai paplūdiminę terasą guli nutrūkęs berzas be viršūnės, 50 cm diam. Kitas berzas, 35 cm diam, guli išilgas. Eglutėj „lelenėlėj" lizdelis su raudonu kiaušinėliu.

Suksiuos į šiaurės rytus ir eisiu rytine kalvos briauna. Kalvos papėdėj akmuo įsmigęs. Nendrėta įlanka mėnuliu įsilenkia. Išsliaužiota prieiga. Puikus atabradas. Janheliukas pasimato. Už 10 m šunobelynas.

Už 45 ž. — ąžuolas 45 cm diam. Žemai, paplūdimy, tarp nuvirtusių medžių, matyti II didelė laužavietė. Sena laužavietė aplink kelmą 1 m aukščio, 20 cm diam. Trys laužavietės prie kelmo 1 m aukščio, 25 cm diam. Miegota po liepa ant beržų šakelių.

Už 14 ž. — ąžuolas 55 cm diam, o pašaknyje — 100 cm diam. Visą laiką tankynė eglučių, po 6 cm diam.

Už 15 ž. vėl ąžuolas 45 cm diam.

Už 26 ž. kalva pažemėja, briauna nuolaidėja, paplūdiminė terasa paplatėja.

Už 22 ž. išlakus juodalksnis, 35 cm diam. jau paplūdiminėj terasoj, o už 12 m vanduo. Nebe toli šiaurvakarinis salos kampas.

Už 15 m — drebulė 35 cm diam. O į vakarus pažvelgus, už 10 m — du kreivi ąžuolai po 80 cm diam. ir tokio pat diametro neseno kirtimo ąžuolo kelmas.

Už 37 ž. — perplyšus dvišaka drebulė. Kalva ima aukštėti ir šviesėti.

Už 43 ž., žemai — III laužavietė, už 7 ž., žemiau — IV laužavietė, o nuo jos už 15 ž. — vanduo.

Nebe toli šiaurrytinis salos smaigalys. Vanduo plyti į rytus ir į šiaurvakarius

Už 22 ž. — ąžuolas 35 cm diam

Už 48 ž. — įdomiai issikėtoję du kadagiai. Ties jais salos plotis — 44 ž. Eilėje kelėtas didelių akmenų, prie jų ugnis kūrenta (V laužavietė), akmuo skaldytas, butelys sudaužytas...

Už 17 ž. — labas! Šio salos kampo karalienė, issikerojusi pilkoji tuopa 150 cm diam., įsiviešpatavusi ne aukščiau kaip už 1 m nuo vandens lygio.

Už 14 ž. — baltasis gluosnis, 70 cm di-

am., sahotas, neišlakus, bet auhštas. Ties juo salos plotis — 38 ž.

Už 15 ž., prie pat vandens — VI laužavietė. Iškyšulys neapželęs krūmais, sviesus, sausas, siaura 20 m nendrynėlio juosta apsuptas, su 4-liemene eglute, 9-11 cm diam, linksmai augančia už 6 m nuo vandens. Ties ja sala yra 25 ž. pločio. Šiaurine pahrante nusitęsia ilga eilė gražių beržų. Nors ir vėjuota, bet graži, sviesi vieta palapinei. Geriausia prieiga valčiai be prisirišimo. Čia pat į pietryčius — Janhelinkas pūpso.

Grįšiu šiaurine pahrante, eisiu į vakarus. Už 70 ž., pagal beržų eilę paėjęs, imsiu hopti į kalvą.

Už 14 ž. — mėlynių uogienojai samanose (Sph. acutif.). Už 20 ž. — 6 ąžuolai po 35-45 cm diam. Už 60 ž. atsiduriu 8-10 m. auhštyje. Ežeras dar matyti šiauréje ir pietuose, bet prasideda eglučių tankynė. Jan-

keliukas praeitas. Per mėlynyną, ties įsibe-
dusiu kalvos papėdėj akmeniu, salos plotis - 70 ž.

Už 70 ž. atsidurių sename eglyne. Iš-
bėginės eglės, po 30-35 cm diam, šauna į
padangę. Linksmiau bėgančių į debesis eg-
lių niekur nerasi. Maišosi beržų, ąžuolų,
drebulių. Šviežias guolis iš eglišakėlių. Ant
supuvusio kelmo prisisagstę kažkokių ryš-
kiai raudonų, skystų uoginių grybelių.

Už 100 ž. einu mišku. Kažkas nu-
lapatuoja: isgirstu, bet nepamatau. Manau,
kad stirna. Esu 7 m aukštyje.

Už 25 ž. baigiasi eglynėlis, miškas
šviesėja. Einu pakrante.

Už 14 ž., paplūdimінėj terasoj, - didelė
VII laužavietė.

Už 25 ž. - ąžuolas 45 cm diam. Kalva
truputį pažemėja.

Už 40 ž. kalva vėl kyla

Už 54 ž. - valties prieiga, pušis ka-

ralienė.

Eidamas aplink salą, kelete vietų šitaip užsirašau: „Pelės urvelis ir nukapstyti nuo jo lapai, — ar ne lapės darbas?" „Po kadagiu vėl kieno kapstytasi, — lape kvepia". „Kapstyti lapai — lapės darbas?" „Ir vėl lapės pelianta"

Saloje palikęs palapinę, sėdu į valtį ir grįžtu namo. Priehy baltuoja Avilių fermos dangtis.

1976. VI. 23

166. Šv. Jono nahtis saloje

Saulei leidžiantis, plauhiu vėl į Ilgąją salą. Vežuosi miegamąjį maišą su pripučiamuoju priegalvėliu. Nei vėjo nei bangų, nuplauhiu per 33 min.

Saloje kelminių paparčių tėra po keletą dviejose vietose, todėl paparčio žiedo neieškosiu, bet jonvabalių pamatyti tikinosi. Tokią

naktį Vadaktėlių pušynėly esu suskaitęs 90 jonvabalių. Keletas jųjų žibėdavo net Imbrado šventoriuje.

Saulei nusileidus, sukukuoja gegutė, gieda lakštingalos, cipsi dar šiokie tokie paukš čiukai. Žemai nendryne sukvarkia antis, išsigandusi žąsis (?) ima rėkti. Pakrantėje murkteręja, supiška kažkoks žvėriukas.

Saloje neužeinu jokių jonvabalių. Net norisi nuplaukti į Ožuolyno salą ir ten jų paieškoti. Bet jau 23^{50} v., sutingstu, įsirangau į palapinę, nusirengiu, įlendu į miegamąjį maišą ir, kol užmingu, klausau įvairaus varlių kurkimo ir dūdavimo.

Pabundu dar prieš saulės tekėjimą. Merlinis langelis jaukiai šviečia. Truputį persišviečia brezentinis stogas. Į vidų neįsibrovė nei skruzdės nei uodai, nors lauke jų buvo. Palapinėje vėsu ir truputį dregna.

Aušant gegutė kukuoja. Varlės vienodai miegnistai kvarkia. Kažkoks strazdas garga-

liuoja, varles mėgdžioja, nieko osiginalesnio nesugalvodamas. Vienas paukščiukas linksmu kumelinko balsu zvingauja (gal kuolinga). Už ežero šuva loja, karvė sumūkia.

Keliuosi 6^{15} v, per pusvalandį apsirengiu, apsiprausiu, nušluoju nuo palapinės stogo smulkias skruzdes, susikišu maišą ir palapinę į įmautes. Apeinu aplink salą prieš laikr. rod. ir surašau žoles.

1. Krūmokšninė žliūgė (Stellaria holostea) – masiškai įsigalėjusi saloje, tiesiog žalią kilimą sudaro

2. Miškinis skudutis (Angelica silvestris) – labai daug

3. Tamsioji plautė (Pulmonaria obscura) – gausi saloje

4. Viksvos (Carices) – kažkokios

5. Mėlynė (Vaccinium myrtillus) – ne tiek gausu, kad apsimokėtų atplaukti uogauti

6. Paprastoji žemuogė (Fragaria vesca) – negausi

7. Katvogė (Rubus saxatilis) – nereta

8. Gaunotoji vaisgina (Ajuga genevensis) nereta, šiandien peržydi

9. Paprastoji veronika (Veronica chamaedrys) – nereta

10. Ganyklinė rasakila (Alchemilla pastoralis) – dažna

11. Pavasarinė raktažolė (Primula veris) – nereta

12. Paprastoji rykštenė (Solidago virga aurea) – dažna

13. Pievinis pelėžirnis (Lathyrus pratensis) – dažna

14. Pelkinė ožkarožė (Epilobium palustre) – yra nemaža

15. Siauralapė ožrožė (Chamaenerium angustifolium) – yra nemaža

16. Didžioji dilgėlė (Urtica dioica) – dažna

17. Paprastoji ožlingė (Lysimachia vul-

gausi) — yra šiek tiek

18. Šliaužiančioji tramažolė (Glechoma hederacea) — nemaža

19. Dirvinė mėta (Mentha arvensis) — gausi saloje

20. Geltonoji žvognagė (Geum urbanum) — neveta, pražysta šiandien

21. Paprastasis lipikas (Galium mollugo) — nedažnas

22. Aitrusis vėdrynas (Ranunculus acer) — negausus

23. Pelkinė miglė (Poa palustris) — nedaug

24. Pelkinė kalpokė (Scutellaria galericulata) — yra šiek tiek

25. Pavasarinis pelėžirnis (Lathyrus vernus) — dažnas

26. Patvorinis vikis (Vicia sepium) — dažnas

27. Liškinė sidabražolė (Potentilla

silvestris) — nedaug jų

28. Stačioji dirvuolė (Agrimonia pilosa) — gausi, primena vešlią žąsinę sidabražolę.

29. Narinotasis bervidis (Scrophularia nodosa) — retas, negausus

30. Pievinis snaputis (Geranium pratense) — maišosi

31. Žąsinė sidabražolė (Potentilla anserina) — pasitaiko

32. Triskiautis lahišius (Bidens tripartitus) — yra šiek tiek

33. Pilkoji miltinaitė (Berteroa incana) — nedaug

34. Paprastoji kiaulpienė (Taraxacum officinale) — nedaug

35. Miškinis asiūklis (Equisetum silvaticum) — pasitaiko

36. Ankstyvasis šalpusnis (Tussilago farfara) — nedaug.

37. Kalninis dobilas (Trifolium montanum) – negausus

38. Skėtinė vanagė (Hieracium umbellatum) – negausi

39. Dirvinė usnis (Cirsium arvense) – paplitęs

40. Garbanotasis dagys (Carduus crispus) – retas

41. Sibirinis barštis (Heracleum sibiricum) – nedaug

42. Vaistinė notera (Betonica officinalis), o gal Auksitasis akenis (Ballota nigra) – paplitęs

43. Didysis debesylas (Inula helenium) – negausus

44. Siauralapis vingiris (Thalictrum angustifolium) – vienetas

45. Kelminis papartis (Dryopteris filix mas) – tik dviejose vietose po truputį

46. Paprastoji bitkrėslė (Tanacetum vul-

gare) – wenetai

47. Pelynas (Artemisia absinthium) – 4 kelmeliai prie issikėtojusių kadagių

48. Paprastasis kietis (Artemisia vulgaris) – vienas kelmelis prie issikėtojusių kadagių

49. Paprastoji kvaujažolė (Achillea millefolium) – viena

50. Pelkinė puriena (Caltha palustris) – vienetai 54.[2] Baltašakinė[1] daugiažiedė (P. mult.) – negausi

51. Raudonoji gegužraibė (Orchis incarnatus) – viena 52. Juodoji tūbė 53. ~~Papr.~~ Pavienė (V. nigrum) Mažažiedė reta tūbė (V. th.) Pelkinė kalponė (Sc. galer) – negausi

Atsargiai kaip senis linguoju, iš reto kojas kilnoju, kad neužminčiau kokių grožybių. Kamanė suzvimbia. Ties Jankeliuku aukštose eglėse ir ąžuoluose strazdai pasiekia lakštingalų ishalbingumo. Rytinio iškyšulio nendrių apsuptame ir apsemtame gluosnelyje ~~kažkoks mdus~~ lakštingala ~~strazdas~~ rėžia maršus, tarška skardžiai, ~~kaip lakštingala~~, visai nepaisydamas, kad aš už trejeto metrų įžūliai šlamu. Į prieigą parplaukiu per 33 min.

1976. VI. 24

167. Tikslinu Ilgosios salos plana

Diena vėsi, blankiai saulėta, niaukstosi, nori lyti. 6½ v - 9°C, N3 Bs; 9 v - 12°C; 11-16 v - 13°C, N4 Bs; 18½ v - 12°C; 19 v - 11°C. Į Ilgąją salą nuplaukiu per 37 min, o atgal parsivaru prieš vėją ir bangas per 42 min.

Sustoju Keturialiemenės Eglės prieigoje. Nuo čia pradedu zvalgyti salą, ypač jos platumą.

25 ž. pl. Šiaurinis iškyšulys. Keturliemenės Eglės prieiga. Vieta palapinei. Už 6 ž. nuo vandens - laužavietė

38 ž. pl. Už 15 ž. - baltasis gluosnis 70 cm diam

40 ž. pl. Už 14 ž - pilkoji tuopa 150 cm diam

44 ž. pl. Už 17 ž. - du išsikėtoję kadagiai, viena laužavietė

44 ž. pl. Už 16 ž. - prasideda kalva su įsmigusiais papėdėse akmenimis; viršum vakarinio akmens - pelių urveliai; pradžia mišynių.

90 ž. pl. Už 55 ž. — 9-10 m aukštyje, ties laužavietėle žemai, į Jankeliuko pusę

90 ž. pl. Už 14 ž. — eglučių tankynės pradžia ties glaudžia kelminių paparčių šeimynėle; ties ąžuoliuku 12 cm diam. su gumbo vainiku 70 cm aukštyje

107 ž. pl. Už 25 ž. — dvišaka drebulė 40 cm diam. perplyšus, halva pažemėja

140 ž. pl. Už 26 ž. liepa (ar ne ąžuolas? ne drebulė) su 2 ąžuolais ir kelmu. Plotis eina per kelminį papartyną

140 ž. pl. Už 28 ž. — juodalksnis, o kitapus kalvos apžalotos liepelės. Už 15 ž. prie akmens laužas mėgintas užkurti, bet degtukų pristigta

160 ž. pl. Už 60 ž. — ąžuolas pašaknyje 100 cm diam, nuvirtusios dvi drebulės, tarp jų laužavietė, papėdėj akmuo apsamanojęs. Jankeliuko šiaurinin krantan per eglutes vos prasibraunu be mačetės. Priehy ~~Gal Bevardė~~ Ramonas kupliu kupstu pūpso.

Atsidūriau ties laužavietė mėnulio pavidalo įlinkyje, prasidedančiame už 200 ž. nuo senutėlio baltojo gluosnio kažkokiame iškysulyje?! O džiaugsme, mane gi „vedžioja!" Aš stoviu kaip pakerėtas prie šimtametės pušies. Kažin ar berasiu kompasą su metru prie ąžuolo pasakryje 100 cm diam.

160 ž. pl. Radau. Kompasas rodo, kad eisiu stačiai į vakarus. Skersai salą eisiu šiaurės kryptimi. (Šis pakrydimas nesutinka su planu). Nebėra nei Gal Bevardės nei Jankelinko. Štai „a" laužavietė su milžiniškais nuodėguliais kalvos papėdėje prie akmenėlio. Tfu, aš ir vėl prie šimtametės pušies ir netoliese gulinčios jos nudžiūvusios sesutės.

Už 17 ž. vėl paplūdimy „b" laužavietė prie įsmigusio papėdėje akmens. Čia pat Gal Bevardė kūpso. Esu mėnulio pavidalo įlankoje. Sena užžėlusi „c" laužavietė su 2 akmenukais prie 1 m aukščio kelmo. Po liepa pasiklotas sudžiūvu-

sių beržo šakelių guolis. Ir vėl „d" laužavietė su 1 m aukščio kelmu. Gal Bevardė dar arčiau. Papėdėj įsibedęs akmuo po liepelių kerėkšliais. Akmuo įsmigęs šlaite. Akmuo įsmigęs papėdėj. Vis, rodos, nematytos vietos, o jos tikriausia keliskart praeitos. Aš — ties Gal Bevarde, čia pat Jankeliukas. Kažkaip vėl atsiduriu ties Jankeliuku ir 2 nuvirtusiom drebulėm su samanotu akmeniu. Aukštyn!

Už 32 ž. papėdėj įsmigęs nusėdėtas akmuo prie gulinčio skersai paplūdimį baltojo gluosnio. Einu į vakarus ir truputį linktelėju į pietus.

83 ž. pl. NS kryptimi. Už 75 ž. — išsikreivojusi liepelė, eglynėlis pasibaigia.

170 ž. pl. Už 14 ž. — ąžuolas 45 cm diam. su 2 nuvirtusiom drebulėm ir „e" (?) laužavietė. Skersai salą — pro įsmigusius papėdėj po rupliu beržu 2 akmenėliais. Gal Bevardės ta pati „f" (?) laužavietė su butelio 2 šukelėm ir kita sena „g" laužavietė su 1 m aukščio kelmu. Ir „h" lauža-

vietė su 1 m aukščio kelmu. Puikus atabradas su 2 akmeneliais. Už Gal Bevardės pasimato Jankelinkas. (Prie ąžuolo 45 cm diam. — Jankelinkas sytuose, o praeitas kelias liko vakaruose).

100 ž. pl. Už 30 ž. atsiduriu kalvos aukščiausioje pakilumoje ties Jankelinku, prie dviliemenio ąžuolo su „i" laužavietė. Kvailių vyninis butelys subelstas ir sudegintas. Salos pakrantė daro alkūnę, arba kulną. Kompaso pietų rodyklė rodo į atvirą vandenį, o eisimas kelias suksis į pietvakarius. Eglučių guolis. Ties akmeniu, įsmigusiu šlaite po kadagiu. Vos ne ties Gal Bevarde, arčiau Jankelinko.

Už 80 ž. praeinu liepyną, prieinu žemai „j" laužavietę su 1 m aukščio kelmu. Drebulėje 40 cm diam. išpjautas peiliu „LII" ženklas, padaręs žaizdą h 15 cm × pl 22 cm.

Šiandien būta nemaža klaidžiojimų ir netikslių salos aprašymų.

1976. VII. 5

168. Vėl tikslinu Ilgosios salos planą

Ši diena šiltėlesnė už praėitas, bet be saulės, o popiet — stiprus lietus su krioša ir perkūnija. 7 v - 11°C, NE 2 m/s; 8½ v - 12°C; 12-18 v - 18°C; 19 v - 14°C.

Į Ilgąją salą nuplaukiau ir atplaukiau praverčiu po 32 min. Saloje paviešiu 3½ val. Per kriošą ir perkūniją prastoviu 1 val. po egle, prie kempinę vainikuoto ąžuoliuko.

Salos ilgis yra 450 m, plačiausioji vieta (tiesa „kulnu") — 170 m, vidutinis plotis — 80 m. Salos plotas — 4 ha, kurio paplūdimėnė terasa ir viršutinioji terasa (kalva) užima po 2 ha, nors kalvos terasa atrodo pa erdvi, o paplūdimėnė, supanti kalvą, terasa tėra 15-20 ž. pločio.

Tai laužaviečių sala, pati gražiausia ežere. Turisty laužavietes bei guolius reikė-

tų skyrium sužymėti plane, aprašyti, apibū-
dinti jų senumą, pasirinktos vietos gražumą,
užuovėją, atabradą, turistų estetinį skonį.

Patikslinu, kad ties dviliemeniu ąžuolu,
prieš Jankeliuką, ne žąsys, bet antys storai
kvarkia plaukydamos su trimis švilpau-
jančiais ančiukais. Ties kalninio serbento
krūmeliu iš nendrių pakyla garnys, sun-
kiai sparnais vasnodamas. Iš Gal Bevar-
dės salelės pakyla gandras, — nejaugi jis
varliavo tokioj siaurumėlėj?

Kalvos papėdė, nusmaigstyta akmeninis,
siūlo lankytojui ieškoti tam tikro atstumų
periodiškumo, savotiškų senovės runų, pa-
gal kurias galima būtų atsekti užkeiktus
lobius, pakerėtas slėptuves, požeminius tu-
nelius, kuriuos belieka užpelenguoti, arba
šifruoti pagal judintas bei išpiltas šonan
žemes. Gal kalvos gelmėse slypi koks didžio-
jo kunigaikščio sarkofagas, kurį išvydus mums

akys iš kalnos išsokty labiau negu nuo paparčio žiedo. Beje, kur gi išsti karalaus Mindaugas?

Ši sala prieš tūkstantį metų buvo nemaniau žavi ir įdomi, kaip šiandien... Po ją reikia vaikščioti tyliai susimąsčius, kaip po kokią užburtą šventovę, ir įsiklausyti, kokios paslaptys dunda gilioje jos krūtinėje. Reikia istoriko ir poeto ausies, tokios kaip Maironio.

Atrodo, kad Ilgąjį (Vádišiaus, Napriū) salą aprašiau knopščiau už kitas, bet neabejoju, kad visokių geodezinių bei topografinių netikslumų prigrūdau ir kaupe.

1976. VII. 9

169. Pašnekesys su Kaz. Šakaliu

Kaz. Šakalio, iš Mukulių k., prašomas išrašau liudymą, kad K. Šakalys, g. 1907. II. 20, iš Jušhėnų k., yra 1942. II. 17 sutuoktas su Albina Vasiliauskaite, g. 1925. IX. 1, iš Mozūsų k. Liudininkai buvo Petras Jušhėnas iš Rapkaučiznos ir Jonas Grabauskas.

K. Š. gyvena vienišas, nes tuoj po sutuoktuvių Albina jį pametė ir susidėjo su Gaigalu. K. Š. pateikia tokias hidrologines žinias:

Prie Veñcavo ež. yra ne Vencavėlio ir ne Glušoko, bet Navasiòlkų arba Naujāsodžio ež. Kai žuvis eina iš Naujasodžio į Vencavą, tada jos pasigaunu panašiai (t. y. gausiai).

Izitėlio ež. vardas senas. Jis paimtas iš Izìto vs, kuriame gyveno Blinovas.

Į Ilzitėlį įteka du upeliai: 1) iš Glušohėlio ež., esančio prie pat Gudelių kapinių, ir 2) iš Bičiliškių, Mierkiškių ir Mierkių pievų.

Iš Ilzitėlio ištęka į Avilį Palivárko (Rapkauičiznos) upelė.

Praeitą žiemą Ilzitėlyje išmirė žuvys dėl to, kad buvo sausas ruduo ir kad žiemą neišvirto akečios. Dabar vėl Palivarko upelė priėjo žuvies iš Avilio.

K.Š. kažkodėl Ilzito ežerą vadina Ilzitėliu, o Ilzitėlio ežerėlį vadina Glušohu.

1976.VII.9

170. Paimbradžės salos ir pusiasaliai

Imbradiškis mok. Stasys Rutulys, g. 1946 m., vieną pas mane ir sutikiau tokių žinių. Orientuojantis į kairįjį (šiaurinį) Avilio krantą, iš Diepų salų priplaukiama:

1. Šámanė, 9 ha sala. Imbrado „Pirmūno" kolūkis joje rugius sėdavo

2. Vilkinė, ilga 6 ha sala. Smetonos laikais ir dar seniau joje gyveno Olė (Aleksandra) Stankevičienė. Tebėra jos sodas, namų griuvėsiai. Dabar pušaitėmis apsodinta.

3–4. Tarp Vilkinės ir Samanės yra dar mažytė salelė. Už Vilkinės yra Liūnelis kokių 8 ars.

5. Šėiurių pusiasalis, 9 ha, sėjamas. Su krantu jį tejungia gal 100 m pločio žemuma. Ant patvo kriaušio berzas ma-

tyti toli toli

6. Kastėlnykas, 9 ha pusiasalis, greta su Šciurais, tik aukštyn į kairę nuo Vilkinės ne ½ km plaukiant į Rutuliskes

7. Magilnykas, 9 ha pusiasalis, statūrai žlaitais kalnas netoli ežero, skersai kelią einantį iš Imbrado į Rutuliskes. Yra Rutuliskių trangulaciniš bokštelis (majokas).

8. Įstrizai minėtojo kelio prieinamas Rutuliskių piliakalnis, netoli Edvardo Stankevičiaus.

Toliau iš Imbrado ežero į Avilio ežerą atiteka Imbrados upelis.

1976. VII. 14

171. Arėlis

Karšiasalė II (Nežinoma, Leščiovka)

Diena apsiniaukusi, bet popiet saulėta. 8½v-14°C, NE2BS; 12½v-18°C, NE3BS; 20v-19°C; 21v-17°C; 22v 15°C, NE1BS. Saulėtą popietę į Karšiasalę II nuplaukti ir parplaukti sugaištu po 37 min. Saloje praviešiu per 4 val.

Sustoju nekokioje prieigoje, taikydamas per nendres į beržėlį pietvakariniame salos kampe. Paplūdiminėje terasoje mane sutinka išbėginiai bei išstypę juodalksniai, truputis beržų, karklai.

Sala yra tepalinės pavidalo, 340 m ilgio, 150 m vidutinio pločio, 3 ha ploto, kurio ¾ ha atitenka viršutinei terasai, o 2¼ ha – paplūdiminei terasai. Kalvos rytinė nuožulnuma yra beveik nepraeinama, nes yra skersai isvien užguldyta vėtralaužomis (išvartomis). Statų šlaitą sudaro tik vakarinė kalvos briauna, o į rytus kalva tolygiai žemėdama pereina į paplūdiminės te-

rasos lygį. Visas priešinis salos galas („tepalinės drėtgalys") yra užvaldytas apsemtų nendrėtų karklų ir apsuptas plačia juosta nendrių.

Salos pomiškis: šermukšniliai, sausmedžiai, liepelės, berželiai, pilkosios tuopos, drebulėlės, ąžuolinukai, lazdynėliai, šunobelės, avietojai, keli putinai iš ištisų keliolikos arų plotų augantieji, menkai vaisingi pavieniai serbentai. Keletas kadagėlių nudžiūvę dėl lapuočių užpavėsinimo.

Salos miško sudėtis: juodalksnių 44%, beržų 20%, ąžuolų 10%, liepų 10%, gluosnių 5%, pušų 5%, drebulių 3%, pilkųjų tuopų, baltalksnių, karklų, lazdynų 3%.

Salos žolės:

1. Miškinis skudutis (Angelica silvestris) - žydi, labai gausus
2. Krūmokšninė žliūgė (Stellaria holostea) labai gausi
3. Didžioji dilgėlė (Urtica dioica) - žy-

nai išplitusi

4. Kelminis papartis (Dryopteris filix mas) – masinis, bet nevešlus

5. Smailialapis papartis (Dryopteris spinulosa) – negausus

6. Paprastoji žemuogė (Fragaria vesca) – gausi žiauninėse kyšulyje

7. Katuogė (Rubus saxatilis) – nereta

8. Ankstyvasis dalpusnis (Tussilago farfara) – negausus

9. Paprastoji žilingė (Lysimachia vulgaris) – prarūgta, gausi

10. Pelkinė nemirsėlė (Myosotis palustris) – žydi, nereta

11. Karklavijas (Solanum dulcamara) – žydi, neretas

12. Geltonoji žiognagė (Geum urbanum) – peržydėjusi, gausi

13. Tamsioji plautė (Pulmonaria obscura) – negausi

14. Pelkinė miglė (Poa palustris) - nedaug
15. Pelkinė kalpokė (Scutellaria galericulata) - pa dažna
16. Paprastoji bitkrėslė (Tanacetum vulgare) - nedažna
17. Pelkinė vingiorykštė (Filipendula ulmaria) - negausi
18. Siauralapis vingiris (Thalictrum angustifolium) - retas
19. Vaistinė sventagaršvė (Archangelica officinalis) - gausi
20. Paprastoji pakalnutė (Convallaria majalis) - kalvoje paplitus
21. Narinotasis bervidis (Scrophularia nodosa) - zydi, negausus
22. Triskiautė žibuoklė (Hepatica triloba). Žibučių saloje nedaug zydėta
23. Žąsinė sidabražolė (Potentilla anserina) - zydi, negausi
24. Daugiažiedė baltašaknė (Polygona -

tum multiflorum) – heletas kolonijų yra

25. Paprastoji raudoklė (Lythrum salicaria) – pražysta, negausi

~~26. Pelkinis lipikas (Galium palustre~~

27. Kvapioji krunė (Asperula odorata), o ne pelkinis lipikas. Šlapiame, viksvų prižėlusiame griovyje tarpais sužysta kuokštos kvapiųjų krunių. Griovys isrodo baltas, kaip varškės prikrėstas. Šita žiedų varškė medum kvepia tik vien, skaniau už visus žiedus

28. Pievinė bajorė (Centaurea pratensis – nereta. Per klaidą ją vadindavau juodgalve bajore

29. Garbanotasis dagys (Carduus crispus) pražysta, negausus

30. Pelkinė trindažolė (Comarum palustre) – gausi salos pietuose

31. Pelkinė ožkarožė (Epilobium palustre), o gal rožinė ožkarožė (E. roseum) – žydi, nereta

32. Aukštasis ahenis (Ballota ruderalis) ar

paprastoji šantra (Marrubium vulgare) – žydi, neretas

33. Patvorinis vikis (Vicia sepium) – negausus

34. Pelkinis snaputis (Geranium palustre) – žydi raudonai, neretas

35. Miškinis katilėlis (Campanula persicifolia) – žydi dideliais žiedais, su ilgais linijiniais pražanginiais lapais, negausus

36. Pelkinis vėdrynas (Ranunculus lingua) 4 cm diam. žiedais, 20 cm ilgio ir 2 cm pločio šakiniškais lapais, sutinkamas pietiniame karhlyne

37 Svaiginantysis gurgždis (Chaerophyllum temulum) – neretas, nuodingas

38 Varpotoji juodžolė (Actaea spicata). Šį keistą nuodingą augalą su juodom vikio dydžio uogelėm po 1, 2, 3, 4 penkiapiršćių lapų pažastyse sutinku pietinėje kalvos nuožulnumoje ne vienoje vietoje

39. Baltasis čemerys (Veratrum album). Vieną užtinku ties pilkąja tuopa. Lapai –

kaip plūdurėnojančiosios plūdės, ar gyslotinio dumblialaiškis, ar plačialapio gysločio. Labai nuodingas

40. Geltonais žirnikiukais nužydusi elodėja?

Nuo valtres pradedu eiti aplink salą prieš laikrodžio rodyklę. Paukštelis karasi: „cik - cik-cik". Vėliau genys karštai karasi, nardydamas oru pro salį. Strazdai jau tilsta. Keletą didelių varlių sutikau. Skruzdėlyną mačiau.

Vakare pro salą praplaukia nusnojantis žvejys su berniuku. Pagal žvejį, ši sala vadinasi Leščiovka (t.y. Karšiasalė II). Krante esąs pusiasalis vadinąsis Kastelnykas. Prieš Liepų salą (t.y. Jankelinką) meliška vadinantis Travlivka (lietuviškai būtų Mindrelė, Mindrytė, Mágavietė, Pjudylka, Gundylka, Mazylka, Viliohlė)

1976. VII. 14

172. Pasitikslinu iš Nužievinto Beržo prieigos

Jau antra diena puikiai saulėta, su balzganu dangumi. 7½ v - 16°C, E 1 m/s; 9 v - 17°C; 10 v - 18°C, E 2 m/s; 12 v - 20°C; 16 v - 23°C; 20½ v - 19°C. Paragauju raud. ir balt. serbentų. Žmonės nuniveria šieną.

Į Karšiasalį II nuplaukiu per 37 min, nutoju Nužievinto Beržo prieigoje. Saloje paviešiu 2 val. ir grįžtu per 36 min.

Niekur nevėjavo tiek vėtralaužių bei išvartų, kaip rytinėje kalvos nuožulnumoje. Kodėl vėjas išvartė ir išlaužė medžius čia, o ne šitoje vakarinėje kalvos briaunoje?

Stačiame vakariniame kalvos šlaite yra viena kita nenatūrali, t.y. ne erozijos sukurta griova. Gal senų senovėje čia buvo gyvenamos olos ar žeminės, o vėliau jos užvirto. V

Už rytinės kalvos nuožulnumos, išilgai eina buvusi vaga, pilaitės gynybinė fosa (yra ir pylimėlis žemių iš jos išmestų), ar paprastas va-

los šeimininko prūdas, į kurį jis lengvai suvi-
liodavo iš ežero žuvis, o paskui jas suspeis-
davo to ilgo prūdo gale.

Pietinėje kalvos ir prūdo sandūroje guli
plynas, švarus akmuo, kvietęs 12 a. feodalą
pailsėti po sočios vėžių, vėgėlių bei lydžių
žuvienės. Pasėdėjo, pasėdėjo tas gauruotas lo-
kys, nepažįstąs jokių gripų nei radikulitų ir
savo skoltinių luotų, ilgu vipstiu pasispirdamas.
vėl išsiruošė žvėjoti. Tik neatėjo jam mintis
ką nors akmenyje iškalti, parašyti apie save.
Kam?! Tegu kriviai ir vaidilos dėl to galvas
sau laužo.

1976. VII. 16

173. Pasitikslinu iš Šiaurinės Smailumytės prieigos
!

Prūki saulė balzganame danguje. 6½v-11°C,
OBS; 7½v-14°C; 9½-10½v-20°C; 19v-25°C, NE2BS; 20v-
21°C; 21v-18°C; 22v-15°C. Ežere 21°C; šulny 7°C. Dar-
žely pražysta gelt. lelijos.

Į ~~Karšiasalę II~~ arelį nuplauhiu per 37 min, sustoju Šiaurinės Smailumytės prieigoje, po dviliemenin gluosniu. Saloje paviešiu 3 val. Per 15 min. priplauhiu Magavietės sehlumėlę 80 m × 80 m dydžio. Per 15 min. ją apiplauhiu.

Už 3 min. sustoju Janhelinhyje prie laužavietės, tarp kreivų balt. gluosnių ir prie juodalksnio 35 cm diam, už 2 min. plauhimo nuo Vadišiaus Keturialiemenės Eglės prieigos. Jankelinhyje paviešiu ir nusimandau per 3 val. Parplauhiu ir Janhelinho namo per 35 min.

1976. VII. 15

174. Pasitikslinu iš Prasčiausios prieigos

Puikiai saulėta, be debesų diena. 7½ v-16°C, OBs; 9½ v-20°C, EZBs; 12 v-24°C; 15-18 v-25°C; 21 v-19°C OBs; 22 v-17°C. Šulny 8°C. Iš palžerės pavagia termometrą.

Į ~~Karšiasalę II~~ Karėsalinhę nuplauhiu per 38 min. Inka-

rą išmetu tres didžiuoju beržu, 50 cm diam, su dvišaka viršūne, pietrytiniame salos kampe, apsemtame nendrėtame karklyne, apsuptame plačios nendrių juostos. Tai pati prasčiausia prieiga. Saloje paviešiu 80 min., vaikščioju nuogas, visas susidilginu, blauzdas į šakas susirėžau.

Einu nuo pietinio šlapio karklyno storosios pilkosios tuopos link. Įsižiūrėjęs į tolį, nėtyčia įtapoju į ... karvės blyną. Blynas nesenesnis kaip savaitės, dar neapdžiūvęs, gerokai tirštesnis už karvės, gana storas, ir gerokon kepurėn netilptų. Iš kur? Iš lėktuvo? Štai ir mįslė, kurią įminti nepigu. Nebent briedžio čia būta atplaukta, jeigu jis tokiuos blynus kai kada daro.

1976. VII. 17

V Nebent čia kadaise buvo saltinis, ir sudarė šią griovą, geologų vadinamą nuo-

šiaurinių cirkų (plg Kondratenka, Po Druskininkus ir apylinkes, 1968, p 84)

175. Jankeliuko sala (neužbraukti)

Ežeras geria saulės palaimą. Menkas NE 2 BS vėjelis glosto bangas. Iš ~~Karšiasalės II~~ Erelio per Mindrytę atplaukiu į Jankeliuko salą. Sustoju šiauriniame salos gale, tarp dviejų kreivų baltųjų gluosnių, prie laužavietės, prie juodalksnio, 35 cm diam.

Šiaurinis salos galas kalvos šlaito neturi. Jis yra lygyje paplūdiminės terasos, apsupančios kalvą 10-14 m pločio juosta. Iš šiaurės, nuo paplūdiminės terasos lygio, kalva tolygiai kyla, kol netoli pietinio galo pasiekia savo didžiausią aukštį – 8 m nuo vandens lygio

Sala yra ovalinio plano, išsitiesusi NW-SE kryptimi, ~~125 m ilgio, 95 m pločio, užima lygiai 1 ha ploto, kurio 80 arų sudaro kalva, o 20 arų – paplūdiminė terasa~~.

Pomiškis: Juodalksniukai siaura juostele pa-

gal pat vandenį paplūdiminę salos terasą supa nepermatoma siena panašiai kaip Liepasalės I nendrių juosta. Be to, salos pomiškį sudaro gausūs avietojai, lazdynai, ąžuoliukai, liepaitės, kadagiai, juodieji serbentai, du eršhėčiai, ieva ir daugiausia drebulėlės.

Miškas: juodalksnių 82%, drebulių 6%, ąžuolų 5%, liepų 4%, beržų 2%, gluosnių 1%. Jankeliukas pilnas klasiško paprastumo, nelyginant kanto anthapis. Tai nediduke, saulės spindulių apsemta, savo kuplumu visas salas pralenkianti, gamtos šventovė. Tai monumentas Visatos Kūrėjui...

Žolės: Kaip viršutiniojoje, taip ir paplūdiminėje terasoje, sala yra apželusi tankia, aukšta ir sodria žole. Niekas čia jos nešienauja, negano ir neišbraido. Paminėkime keliolika žolių.

1. Didžioji dilgėlė (Urtica dioica) — gausi šiaurrytiniame kampe

2. Geltonoji žiognagė (Geum urbanum) — gausi

3. Paprastoji šilingė (Lysimachia vulgaris) – nereta

4. Karklavijas (Solanum dulcamara) – neretas

5. Pelkinė miglė (Poa palustris) – gausi

6. Aukštasis akenis (Ballota ruderalis) ar paprastoji šantra (Marrubium vulgare) – dažna

7. Paprastoji jonažolė (Hypericum perforatum) – gausi

8. Paprastoji bitkrėslė (Tanacetum vulgare) – nereta

9. Patvorinis rūgtis (Polygonum dumetorum) – grikinis vijoklis, negausus

10. Daugiažiedė baltašaknė (Polygonatum multiflorum) – negausi

11. Pievinis pelėžirnis (Lathyrus pratensis) – gausus

12. Pavasarinis pelėžirnis (Lathyrus vernus) – neretas

13. Raudonžiedis didžialapis[2] pelėžirnis.[1]

[1] Miškinis (Lathyrus silvester) – neretas

14. Svaiginantysis gurgždis (Chaerophyllum temulum) su nagom – neretas, derlingas

15. Čiobralapė veronika (Veronica serpyllifolia) – negausi

16. Didysis debesylas (Inula helenium) – negausus

17. Paprastasis apynys (Humulus lupulus) – vienas.

Apeinu aplink salą paplūdimine terasa prieš laikrodžio rodyklę. Brendu per tankius miškinius skudučius, avietojus, sumišusius su didžiejom dilgėlėm, o vėliau – per vešlias aukštas viksvas.

Pradžioje kelio, šiaurrytiniame kampe, prieinu fantastinį drevėtą baltojo gluosnio kelmą. Ant dreviės vėgulės plonesnis, nuo saulės išbalęs kelmelis, primenąs arklio kaukolę. Paliečiu jį ir įsitikinu, kad jis nėra

iš kelmo šakny užlinkęs, bet tikrai yra iš vir-
šaus užverstas. Paliečiu kelmelį, dreveje su-
smyksčia. Pirma mintis ateina, kad dre-
veje slepiasi gyvatė. Pagalvoju pagalvoju,
ir vėl kelmelį paliečiu. Vėl susmyksčia.

Man dar neaišku. Pasilenkiu ir per
voratinklius užpintą drevę noriu įsižiūrėti;
kas ten smyksčia. Matau, kad kažkas raibas
kruta, — paukštis, bet kokis? Arčiau prisikišu
ir pro voratinklį įtemptai žiūriu. Staiga
per kiaurą kelmo šoną, pro pat mano kojas,
iš dreves išsiveržia antis ir rėkdama nuplas-
noja į vandenį.

Pamatau dreveje 5 didžiulius kiauši-
nius ir tyliai nueinu tolyn. Neabejoju, kad
antytė į lizdą sugrįš.

Iš šiaurinės nuožulnumos tolygus kalvos
aukštėjimas pietų link praskleda natūraliais
garbės vartais iš medžių: dviliemenio ąžuolo ir
dviejų susivijusių liepų. Šale negausių senų me-

džių kalva vėliau papildomai yra apželdinta lazdynais, ąžuoliukais, liepelėmis, o daugiausia drebulėlėmis. Kalva toli gražu neperpildyta medžiais, netgi skurdoka, apyplikė. Bet žemė po medžių lapija yra pa užtemdyta ir apaugusi tankia vešlia žole.

Kaip mašinoje detalės veikdamos susišlifuoja ir sudaro darnų mechanizmą, taip ir žalumynų kompleksas „susiauga" ir sudaro tarsi darnų organizmą, kuriame visi sandai, tarsi organai, išsidalina saulę, orą, dirvą ir drėgmę.

Nauji augalai, dirbtinai įsprausti į susivienijusį, susigyvenusį organizmų ansamblį, gali iš jų nebeiškovoti savo dalies ir gali žūti bei būti išstumti kaip svetimkūniai iš įsigalėjusių vienetų visumos, tapusios tarsi vieningu organizmu.

Pietvakariniame salos kampe, paplūdiminėn terason yra suridenta iš visos salos, o

gal ir iš toliau pripluhdyta 40 statybinių akmenų. Kas juos čia sugabeno? Tik jau ne pati gamta! Kažhoks saulėtas projektas spaudė žmogui širdį, bet... pristigo kvapo, širdis sustojo, akys užgeso. Augo žmogus kaip ąžuolas, šventas ilgesys traukė jį į padebesis, o audra ėmė ir sushaldė milžiną. Kai pažiūriu į tuos akmenis, to istorinio statybininko nerimo srovė mane visą supurto.

Salą apeinu pakilaus susižavėjimo įkvėptas. Vis dėlto maudyhlos iškartos palikti negaliu neišsimaudęs. Nusirengimas — ant tankios minhštos žolės, o iki 12 val. dar ir saulė iškartą siehtų. Krantų panorama plati, vanduo šiltas, išlipimas smėlinis. Dugnas ishlotas slidžiais akmenukais, atabradas tolimas kaip Palangoj.

Ateityje suręsiu aš čia suoliuką. Ėjus ėjus per juodalksniukų užstotą pakrantę, prie iškartos nehenks atsisėsti, įsižiūrėti į

linksmas bangeles ir ... susitelkti maldai.
Janhelinkyje paviešin bei nusimaudau
per 3 val. ir parplaukiu namo per 35 min.
1976. VII. 15

176. Gal Bevardė – netikroji salelė

Iš Erėlio Prasčiausios prieigos per 12 min. pasiekiu Gal Bevardę. Tai iš karklų ir poros juodalksniukų susidedantis kupstas 7m×20m dydžio, išsitiesęs NW-SE kryptimi, iš tolo akį veriantis savo sviesiu žalumu.

Visa salelė apsemta. Sausumos – nė pėdos. Su savo reikalu nežinai kur dingti. Tarp karklų braidai.

Aplink karklus vandenyje yra daug sunagalvių ir smulkesnių akmenukų. Tarp pačių karklų suskaitau 15 didesnių apsemtų akmenėlių, kurių tik keletas iš vandens kyšo. Tik ant jų galima pastovėti, o šiaip tenka braidyti.

Aplink karklus taip pat sunku bristi, nes pernykščių nendrių ražienos dygios. Tai ne tikra sala, bet nendryno

ir meldyno apsupta sekluma.

Paprastosios nendrės (Phragmites communis) ir ežeriniai meldai (Scirpus lacustris) sekluma apjuosia 2½ m aukščio nepermatoma siena. Jos visą pasaulį užstoja. Tik iš viršaus kaitina saulė, o po kojomis žvilga gaivus vandu

~~Strazdas~~ Kikilis, salelės robinzonas, linksmai gieda, nepaisydamas mano artumo, nes žino, kad per karklų tankynę prie jo vis tiek neprisibrausiu. Tai Strazdo salelė. Karkle, prie pat vandens, sukrautas prastas lizdas, ar tik ne anties. Ančiukai po visą ežerą švilpauja. Kirai praskrisdami krankia.

Gal Bevardėje pasidžiaugiu saule, vienatve, ramybe 50 min., ir per 27 min. sugrįžtu į savo prieigą — prieplauką.

1976. VII. 17

177. Pirmas pašnekesys su Jonu Pledžiu

Šiandien mane aplanko imbradiškis Jonas Plėdys, g. 1909 m, iš Gubarių km. Jis pasakoja:

„Mano seseries Albinos krikšto mama buvo Marytė Kuzmaitė, iš Miškiniškių km. Vėliau ji ištekėjo už Driksnio ir gyveno prie pat Stelmužės. Dabar Marijonai Driksnienei yra apie 75 m. amžiaus. Ji labai sirgo, veidas buvo sašuotas, varvėjo pūliai. Pasimeldusi nusi - prausė Imbrado Marijos vandeniu, ir veidas liko svarus kaip penkiolikametės mergaitės.

Žmonos motina Adeli mirė 1975.1.15. Už metų prieš mirtį (prieš metus nuo mirties) Adelė sirgo ir jai buvo halba atimta. Ji naudodavo žmonos duotus vaistus, bet tie nepadėjo. Pasiūliau jai Imbrado Marijos vandenio. Ji isgerė ir pradėjusi kalbėti pasakė: „Man lyg kas kamštį atkimšo, pasidarė lengva, ir akyse sviesu liko".

Gerokai prieš tai, kai ėjau į ežerą Ma-

rijos vandens, jaučiau nepaprastą džiaugsmą. Parsinešiau du butelius. Marijos nemačiau, bet tikiu, kad ji ten yra buvusi".

1976. VII. 25

178. Pasitikslinu Jankeliūkyje

Kepina liepos saulė, be debesų, su menku ESE vėjeliu. 8 v - 19°C, ESE; 9½ v - 23°C; 10½ v - 25°C; 13-18 v - 27°C; 20 v - 25°C; 21 v - 22°C, OSO; 22 v - 19°C.

Per 43 min. nuplaukiu, per 34 min. atplaukiu, salyje pavėžiu bei pasimaudau 3 val.

Sustoju rytiniame salos gale, Maudyklos šiokartos prieigoje, už 4 min. plaukimo nuo Ilgosios salos keturiamenės Eglės prieigos.

Prieigoje kažkoks dygly įduria padan, pakelin — lydžio žiaunos. Maudyklos dugnas išklotas apgliaumijusiais sklidžiais akmenukais smėliniame, su baltažemio priemaiša, dugne. Dugnas ir akmenukai tankiai apžėlę žemučiais augalėliais, tarsi samanytėmis.

Vakarinis salos galas žemas, bet be aklinos įvodalksniukų juostos, su laisvu žvilgsniu į ežerą. Vakariniame salos gale vaikš-

čiojant, iš juodalksnių viršūnių keli paukščiukai barasi, ciksi aštriais skardiniais žvangesiais. Ančiukai po visą ežerą švilpauja. Liepos žydi, kvepia, jose bitės ūžia. Taip skudučių ir šantrų kėtojasi lazdynai.

Pasitikslindamas papildau žolių sąrašą.

1. Pelkinė vingiorykštė (Filipendula ulmaria) – gausi

2. Vaistinė šventagarsvė (Archangelica officinalis) – gausi

3. Nariuotasis bervidis (Scrophularia nodosa) – baigia peržydėti, neretas

4. Kelminis papartis (Dryopteris filix mas) – vienas hitas

5. Katuogė (Rubus saxatilis) – dažna

6. Mažažiedė tūbė (Verbascum thapsus) – nedaug

7. Paprastasis raudonėlis (Origanum vulgare) – pora kelmelių prie Maudyklos Iškartos

8. Kibioji krunė (Asperula aparine) – ne-

kvapi „varškinė" krunė, nereta

9. Didžiažiedė rusmenė (Digitalis ambigua) — su geltonų nusvirusių žiedų vienašonine keke, su šakiniškais lapais. Žydi pemki kelmeliai prie nuvirtusios drebulės bei ąžuolo karalienės. Šį nuodingą, bet retą augalą taip pat, kaip ir čemerį (Karšiasalėje II) reikėtų saugoti, globoti, neskinti, nenuminti.

Norėčiau pataisyti salos matmenis šitaip. Salos ilgis — 121 ž, plotis — 72 ž, plotas — 0,8 ha, iš kurių 0,4 ha užima kalva, o 0,4 ha — paplūdiminė terasa.

Rytinėje kalvos bsiaunoje, prie paminklinės liepos, atsigulu minkštoje žolėje. Rytų vėjelis medžiuose ošia, per šlaito liepų tankmę mane vos siekia. Saulė per ąžuolų lapus vos zuikučius temeto. Musių ir uodų nėra. Momentui tinka A. Kačanausko harmonizuota daina „Koks ten saldus poilšelis".

1976. VII. 25

V 10. Vandeninis būdmainis rūgtis (Polygonum amphibium var. aquaticum) — paplitęs visame Avilyje. Maudyhloje randu israutus iš šahnų 3 egz. po 8 m ilgio.

179. Pašnekesys su Alfonsu Ragėnu

Alfonsas Ragėnas, Tomo s. g. 1883. III. 25 (pagal pasą, išd. Dusetų milic. sk. 1956. II. 25), bet g. 1885. II. 25 (pagal gimimo liudijimą, išd. CBAJ 1949. X. 26). Jis gyvena Avilių miestelyje, Zarasų r., yra aklas, nesihelia iš patalo ir yra marčios slaugomas.

Čia atpasakojamos iš jo gautos žinios.

Kolūkio dirbtuvėse dirbau, katilas sprago, ir ahis kaip adatom išdūrė. Ahis išoperavo, truputį mačiau ir tik prieš pora metų visai apakau. Tik dešinė ahimi šviesa lyg kolnoja.

Prie Vitebsko suvžeidė generolą. Užurišėm šikšnom šautuvus ir keturiese jį išnešėm iš mūšio. Atsiuntė man ų Dustas bilietą ir sidabrinį kryžių ketvirto stėpenio. Nuėjau Dustõs atsiimt. Kai pasą parodžiau,

generolas auksiniais pagonais tuoj atsisto-
jo ir saho: „Seičias, seičias! Padvadą jam
duohit parvežti!" Vokiečiai tą medalį ir
tą bilietą iš manęs atėmė.

Avilio salas žinau tokias: 1. Varònka,
2. Siniauskai laikė teliokus Teliátnyke, 3. Ra-
gėnų astravėlis Aškelìnka, 4. Líepasalė,
5. Súomija – prie Imbrado. Kai nuleido
vandenį, pasirodė naujų salų. Kitos, bu-
vusios apsemtos, iškilo aukščiau. Īuvis
gaudydavom su bradiniu. Maskoliai pa-
vogė iš manęs bradinį.

Muravánkoj Giedraičiams padlagàs dė-
jau.

Iš Siniausko pirkau ąžuolą, 90 litų su-
mokėjau. Atplukdžiau per vandenį, ant
virvės iš tolo prisirišęs. Iš jo padirbau ir
pastačiau ant naujųjų kapų pirmą kryžių.
Prie kun. Žulio, zdaròvo, didelio. Beržiokas
prie pat to kryžiaus auga.

Nepriklausomybės kryžių pastatė visuomenė prie klebonijos. Regis, Rožanskas klebonu buvo. Jis pasakė: „Tegul jis būna mano sargas". Klebonijai tapus internatu ir mokytojų butais, kryžius buvo iškeltas į sventorių prie varpinės. Vėliau jis buvo Panevėžio liaudies meistro restauruotas ir pastatytas prie vakarinės bažnyčios sienos.

Nepriklausomybės kryžių dirbom ir statėm mes visi. Mažą buvo medžio. Kryžiaus liemenys buvo trumpas, tai reikas guldėm žemės, įpjovėm kelman ravus, kad ánas turėtųs. Davian dar medžio kryžavonei. O mūsų vadas — meistras Kaziukas Trapnauskas, iš Šilačiškių km., Avilių parapijos. Dabar jau mūsų Kaziukas, ir to karmo nebėra. Kaziukas visas išraše, išdirbo.

Vėliau už kryžių atsirado varpas. Jį nupirko Arėlišių Šakalienė Viktorija ar Veronika (Varpas Trapnausky nupirktas. A. K). Ma-

no brolis kalvis Antanas Ragėnas padirbo varpui širdį. Senuosius du varpus per Pirmą pasaulinį karą vokiečiai „sudarė" (Varpus 1915 m. išvežė rusai, kad jie neatitektų vokiečiams. A.K.)

Baltriškių varpų neėmė, nes jie netikę. Kriaunos varpus pakavojo ahmenų šūsny. Žydas išdavė. Žmonės sužinoję apie išdavimą varpus perkėlė kiton vieton. Vokiečiai varpų neradę, žydą prilupė.

Bažnyčią didino meistras Guntulis, gyvenęs prie Kuhlių. Jis dadūrė bažnyčią lig durų lango.

Avilinos buvo storas didelis klebonas (kun. P. Strazdas. A.K.). Jis krėsle sėdėdavo per mišias. Sirgo. Sahydavo: „Kad man kvapas vidurinos vaikščiotų, tai aš gyvenčiau" Mirė. Mirusį nuprausiau su broliu. Už tai davė paduškų. Čia palaidojom. Pranešiau Dusty klebonui. Arbatą gėrė. Kai pasakiau „kle-

bonas mūsų mirė", jam stiklinė iš rankų išlėkė. Juknevičius iš Antazavės atvažiavo. Šeimininkė rauda, rankas laužo. Jis jai sako: „Nusiramink, kas jis tau, tėvas, brolis!" Jis buvo liūginas, baisi storybė. Kėlėm graban apžergę. Šešiese nešėm bažnyčion ant rančnykų.

Kun. Zaremba geležiniam daržely pakavotas (ne Zaremba, bet Jurša. A.k).

Kai kun. Laniauskas mirė, buvau 7 metų. Jaunas buvo, gražus. Mūrijo mūrą, piršta sudaužė. Daktaras nuėmė piršta, — dalaikė, bet vis tiek mirė.

Avilių bažnyčia buvo šiaudais dengta. Apdengėm drožtiniais guñtais (t.y. malksnom. A.k) prieš kariūmenę, prie kun. Myk. Petrausko. Jis mirė prie Jūžintų, Ragelinose. Kun. Rožanskas buvo jo laidotį.

Myk. Petrauskas prieš mišias iš špito-

lės išvarydavo rūkančius.

Prie kun. Noreikos spaviednin ėjau, gal 10 metų turėjau. Prie Noreikos vargonus dirbo. Dirbo vokiečiai, iš Zarasų gavę visus vargonų „medžius". Po Noreikos buvo klebonu Juknevičius. Juknevičius vargonams pridėjo žemą balsą. Buvo ūkas. Kai negroja, o kunigas gieda, tai, būdavo, ūkia ūkas.

1976. VII. 26

180. Ramonas

Kepina saulė, pučia menkas vėjelis. 6v-14°C, NW2Bs; 7v-16°C; 10v-21°C; 10½v-23°C; 13-18v-25°C, NW3Bs; 20½v-22°C; 21½v-18°C.

Aplankau netikrą Ramanovkos salelę. Nusiiriu gana lėtai, per 60 min. Valčiai prieigos nėra. Salelė netikra, be sausumos, susidedanti iš vienų apsemtų karklų, nendrių. Tarp karklų kerojasi keletas pudalksniukų iki d 12 cm.

Valtyje nusirengiu. Į apsemtą karklų brūzgyną nesiryžtu brautis, todėl brendu aplink. Čeža kregždės, daugiau nieko. Salelė yra 20 m × 140 m dydžio ir guli NW-SE kryptimi.

Vakarinė pakrantė, siaura nendrių juostele apsupta, labai akmenuota slidžiais šunagalviais akmenimis, ir guli

vandeny 26 didesni akmenys. Ar tik ne akmenų susitelkimas sąlygoja salos užgimimą.

Rytinė pakrantė – visai ne akmenuota, daug kriauklių ir geldelių, tankių nendrių juosta apgulta ir sunkiai peibrendama dėl dygių nendrių ražienų.

Tarp nendrių yra truputis meldų, truputis viksvų, viena siauralapė ožrožė, dirvinių mėtų keletas, nemaža paprastųjų raudoklių.

Gal ta salelė priglaudžia paukščius, žuvis, o žmogui ji naudinga nebent iš tolo akims vilioti savo šviesiu žalumu. Joje paviešėjęs 45 min., išsiiriu į Sadzávkos arba Belaisvės salelę.

1976. VII. 27

181. Belaisvė

Nuo Ramanovkos iki Belaisvės (Sadzávkos) rytinio pakraščio tėra 5 min. helio. Joje auga karklų tankynė, keletas juodalksnėlių iki d 6 cm ir vienas šaltekšnėlis.

Salelė 10 m × 70 m dydžio, guli NW-SE kryptimi. Neapsemtos žemės, beapsitraukiančios samanomis (Sph. acut.), salelėje tėra 2-3 m × 20 m.

Sadzavka nors yra tikra salelė (ne šcheras ar kūkurė), tačiau išrodo pernelyg menkutė ir žemutė. Ji toli atsilieka nuo aukštais karklais ir juodalksniukais pasipūtusios netikrosios (kūkurės) Ramanovkos (Ramono) salelės.

Sadzavka lenk. reiškia ne Suolelį, bet sodželką, kūdrą, vandens saugyklą, žuvų tvenkinį. Suolelis – lenk. sýdor. Pro-

szę siadać na sydor. Neseniai ši sala tebuvo žolėta sekluma. Tada žvejai galėjo įsivaizduoti po tvenkinį bebraidą, — tvenkiniu ir praminė seklumą.

Pati aukštuma, 30 cm pakilusi nuo vandens lygio, teužima 2 m². Neabejoju, kad po tuo kaupeliu guli Ukrainos našlaitėlė, iš saulėtų dainingų stepių pas mus atblokšta.

Rytinis pakraštys nelabai nendrėtas, o vakarinis labiau, ir pora didelių akmenų vakarinėj pakrantėj nyri. Karkluose čirška ~~strazdas~~ kikreis, nendrėse švilpauja ančiukai, Pachatnyke (Orėje) krykštauja besimaudantieji vaikai.

Tarp nendrių maišosi meldų. Salelėje žydi paprastos vilkakojės (Lycopus europaeus). Yra ir keletas ožrožių, jos pražys vėliau. Kol kas našlaitės ukrainietės kapinaitės gausiai raudoklių purpuru ir

šilingių aukso išdabintos, saulės laiminamos ir šilty bangų mūšos glamonėjamos.

Po trumpos vasaros prabangos ateis šaltos darganos. Sušals ir nukris visi lapeliai. Žiemos pūgos saleles karklyną storai užnešė sniegu. Našlaitėlė, kaip miegantį karalaitė, lauks kūnų prisikėlimo, melsis už žmones, kad jie nepraras savo mylimos tėvynės. Amžinąjį atilsį duok jai, Viešpatie.

Belaisve mergele, karas iš tavęs atėmė tėvynę ir atblokšė tave į svetimą kraštą. Vėjuotą darganotą rudens dieną tu tyčia išplaukei į ežerą su kiaura valtimi, be semtuvo...

Žemi apsunkę debesys kyla viršum salų. Sustiprėja vėjas. Bangos pasipuošia grėsmingais putų karčiais. Įkypas šaltas lietus plaka veidą, kiaurai permer-

kia drabužėlius. Už pilkos lietaus skraistės pasislepia salos. Nebežinai nei krantų nei saly nei kryptiės. Valtis prisisemia, irklų nebeklauso, krūtine bangų nebeskrodžia. Kojos mirksta ir stingsta nuo šalčio. Jėgos išsenka, šaltas prakaitas nuša. Išnyksta ryžtas ir drąsa, kurių jautei ant kranto. Pasidaro baisu.

Tu suspiegi kaip pašauta žuvėdra, šoki į ledinį vandenį ir atsitiktinai priplauki šią salelę. Valandėlei sužibusi viltis vėl tave apleidžia. Nuovargis ir šaltis tau sako, kad tavo vargų pabaiga nebe toli.

Pagalbos šauktis tu nenori, nes skausmas surakina tavo lūpas, ir kantriai lauki, kol šaltis, alkis ir liga išvaduos tave iš nelaisvės.

Mirdama rauki dangaus keršto šadistui skriaudikui. Tiki, kad iš Die-

vo teisingumo rankos jis neištruks. Dievas matė ir tebemato tavo priešmirtinį žvilgsnį, kuris tebeliepsnoja kaip radijoaktyvi kometa amžinai prakeiktame budelio likime.

Sustojus širdžiai, dar kartą prasiveria tavo akys, darganotoje Avilio pilkmėje, toli toli išvysta baltą taškelį. Kas ten atplaukia? „Tai Tu atplauki. Tu! Mano saulėtoji Ukraina ...“

Tavo skausmo auką su vienintele priešmirtine ašara Dievas priėmė kaip Abelio auką. Paauhojai Jam savo kūnelį ant šios salelės, kaip Ostiją ant patenos.

Prie tavo kapelio atsiirs kai kada nevilties kamuojamas poetas. Suvirpės jo krūtinė nuo užuojautos ir nuo tramdomos raudos. Tu jam pasivaidinsi antele narūnėle, besivedžiojančia švil-

paujančių ančiukų pulkelį šitame dietuvos dausų sidabre. Poetas parašys balladę apie tavo neįvykusias svajones.

Prie tavo kapelio sekmadienį zvejys sukalbės razančių. Ilsėkis ilsėkis, vargšėle belaisve, tu taip pavargai...

Saleliėje užtruksi 40 min., išplauksi į didelį Pachadnyko (Orės) salą.

1976.VII.27

182. Avilio salų įvardytojai

Čia surašoma, kada, iš ko ir kokie salų vardai buvo sužinoti

1) Lietuviškoji enciklopedija t. 2, 1934, p 450-451: „Avilio ežere yra 3 didesnės ir 14 mažesnių salų: Sunnė, Relinė, Alkietis, Napių sala, Keresala, Ledų sala, Garnys, Ožkų sala, Knitamoji sala (Pachotnik), Aržuolų sala, Varnų sala, Liepų sala, Piliakalnis".

2) Pr. Gipiškis, Zarasų kraštas, 1936, p 87-88 pakartoja Enciklopedijos davinius

3) kun. Jz. Puriuškis, Avilių bažnyčios ir parapijos istorija, 1947, p 24 (rankraštis) surašo be pataisų Enciklopedijos davinius

4) Padvarės užtalyje du zvejukai 1975. 11. 8: „Težinome tris liepų salas

5) Žvejukas prie Komaro rago 1975. 11. 23: „Težinau Varònką ir tris Liepasales"

6) Du zvejukai, Petras Pupeikis iš Napreliy ir Henrikas Mažeika iš Petkūny, 1976.II.2: Ažuolyno (Versidės) salą jie vadina Vainiūno sala; Šakalynę – Maskóliaus sala; Vainiūno (Ilgąją) – Vãdišiaus sala; už jos mažytę – Gal Bevarde; toliau esančius: Ramanòvka, Jankeliùkas, Páchadnykas, Lišyčka, Gorčiùkas, Gusiátnykas, Kazélnykas.

7) Pr. Kareniauskas iš Aviliy 1975.II.26 „Žinau tris Liepasales, Varonką ir už Varonkos Vainiūno salą"

8) Donatas Ribakòvas iš Aviliy, 1976.VI.4: Varònka, Žuvėdra, Jaškelinka, Telėtnykas

9) Ipolitas Pupeikis iš Mozūny, 1975.II.26: Ažuolyno salą vadina Teliokine

10) Mėšheriotoja prie Žasidės, 1976.III.26: Gusiátnykas, Garčiòkas (Gorčiòkas), Pachádnykas (Pachátnykas), Napriy (Vainiūno), Ramanòvka, Jankeliùkas, Bičženkos salelė

11) Vytautas Mažeika iš Petkūny, 1976.

III.26: Kazėlnykas, Lisýčka, Kerasaliùkas, Mukulỹ Gusiátnykas, Garčiùkas, Jankeliùkas, Ramaniùvka, Sadzávka (Bíčėnkos salelę vadina).

12) Juzė Komaraitė-Girčienė iš Staišiškių, 1976.V.16: trys Líepasalės, Varònka, Oškìnka, Vainiūno (buv. Šiniauskų, Ąžuolynas)

13) Juozas Vainiūnas iš Naprių, 1976.V.29: Ragėnų (Maskólius, Leščìnka), Ąžuolyno (Vainiūno, Teliohinė, Siniaushy), Naprių (Vainiūno, Vãdisiaus), Žąsų (Gusiátnykas), Pachádnykas (podchodne miejsce, t.y. patogi privažiuoti iš visų šonų), Gorčiùkas, Jankeliùkas (Karšis, Leščiùvka)

14) Petras Ribakòvas iš Ragėnų, 1976.V.4: Ašikelinka, Sãminė, Arėlina, Jankeliukas, Páchatnykas (Orė), Žuvėdra, Vainiūno (t.y. Ąžuolynas) ir Vãdisiaus (t.y. Naprių)

15) Zarasiškis Navickas, 1976.VI.24:

Ąžuolyną vadina Siniausko sala, o Naprių̃ – Ilgąja

16) Rusuojantis žvejys prie Erelio, 1976. VII.14: Erelį vadina Leščiòvka, Jankeliùką (Leščiòvką) – Líepasale, o tarp minėtų salų sėklių – Travlìvka.

17) Stasys Rutulys iš Imbrado, 1976. VII.14: Sãmanė, Vilkìnė, Liūnẽlis (kurį norių pramiñti Gavėnu)

18) Senukas Alfonsas Ragėnas iš Avilių, 1976. VII.26: Varònka, Siniauskų̃ Teliátnykas, Ragėnų̃ Aškelìnka, Líepasalė, prie Im̃brado – Súomija

183. Avilio salos

Apyl. pirm. Kaz. Bahutis pavėžina mane į Zarasus ir papasakoja, kad gegužės mėn. ergs per pusę drenos sumėšheriojęs 16 lydžių, sveriančių 16 kg.

Be to, Avilio salas žinąs tokias:

1. Liepasalė
2. Varonka
3. Aškelinka
4. Vainiūno
5. Vadišiaus (Ąžnolynas)
6. Celiátnykas
7. Kerėsalā
8. Žuvedra (jauna sala, 1942 m dar nebuvusi)
9. Jankelinkas
10. Gusiátnykas
11. Garčiòkas.

1976. IX. 11

184. Avilio salos

Rožė Pupeikienė, iš Petkūnų vs, g. 1902. VII. 20, Ragėniótė, gimusi ir užaugusi Ragėnų vs, kuriame lig šiol gyveno Eleonora Vansauskaitė-Ragėnienė ir šiomis dienomis viensėdį pardavė už 2000 rb Elenai Matulienei.

Rožė Pupeikienė žino šias salas:

1. Varònka
2. Ašhelìnka
3. Kerãsalė
4. Vainiūno (ąžuolynas, riešutų daug)
5. Napriũ (ilga, į ją plukdydavo aveles ganyti)
6. Ribókiškių (didelė, Páchatnykas)
7. Arálinė
8. Líepasalė (vieną težinanti, ne tris)

1976. XI. 5

185. Artojus
~~Pachádnyko~~ Pachadnyko sala

Iš Sadzávkos pasiekiu Pachadnyko šiaurinį krantą per 5 min. Pakrantė į šiaurės rytus, į Sadzavkos pusę, be nedrių, labai malonus atabradas — smėlis su žvyru ir glitūs akmenėliai, beapaugs „samanėlėmis".

Sala yra verpstės pavidalo, išsitiesusi NW-SE kryptimi, 650 m ilgio, vidutiniškai 200 m pločio, plačiausioje vietoje — 260 m, ploto — 9 ha, iš kurių 7 ha atitenka kalvos terasai, ir 2 ha — paplūdiminei terasai.

Ypatingą šios didelės salos žymę sudaro be saiko paplitęs dekoratyvinis krūmas — raudonuogis šeivamedis (Sambucus racemosa).

Kalvos šlaitai mažai išnyksėję, daugiausia žemi. Didžiuma kalvos teritorijos sudaro smulkiai išbrendami aviečiojai, su

dilgynėmis bei sprigėmis, ir raudonuogiai šeivamedžiai, vieni nudžiūvę ir užtvėrę kelią savo išsihreivojusiomis šakomis, o kiti gyvi, viliojantieji praeivį savo skaisčiai raudonomis nevalgomų rūgščių uogų kekėmis. Iš trąšios žemės brūzgynai veržiasi, pinasi, iš vešlumo tiesiog galvos netekę.

Šiaurinėje salos pakrantėje nėra jokios kalvos nei jos šlaito, tik pakrantinis pylimėlis.

Sala ne tiek vaizdinga, kiek teikianti erdvės apžalumynintojų iniciatyvai.

Saloje tepabūnu 4 val. Tokiai didelei salai – tai labai maža.

Žvėrių neužeinu. Labai daug pilkų musių su išskėstais, geltonai taškuotais spainais kramtosi. Prashrenda genys raudona liemene apsirėdęs. Kalvos briaunos liepose bitės ūžia.

Nuo šiaurrytinio kampo Sadzavka gu-

li vis dar į šiaurryčius. Nuo išbėgnės pilk. tuopos sadzavka guli į šiaurrytus, o Jankeliukas — tiesiai į šiaurę.

Tiesiai šiaurvakarinių kyšulių, netolimame ežero krante stovi Ribokiškių Liucės Dambrauskienės vėjo turbina su pritele.

Salos pomiškis toks: gausūs neišbrendami avietojai, lazdynai, raudonuogiai šeivamedžiai, pilkosios tuopelės, šermukšniukai, liepelės, drebulėlės, juodalksnėliai, gražūs kadagėliai, šaltekšniai, klevelis.

Salos miško nuosmėčiais galima suskirstyti taip: juodalksniai 50%, beržai 20%, liepos 10%, drebulės 8%, ąžuolai 7%, balt. gluosniai 3%, nosiai, pušys, pilkosios tuopos, šermukšniai 2%.

Salos žolės — tokios:

1. Didžioji dilgėlė (Urtica dioica) — skyniai išplitusi

2. Ankstyvasis šalpusnis (Tussilago far-

šara) – daug

3. Miškinis šlunduris (Angelica silvestris) – gausus

4. Vaistinė šventagaršvė (Archangelica officinalis) – gausi

5. Paprastoji juodgalvė (Brunella vulgaris) – žydi, dažna

6. Kelminis paparčis (Dryopteris filix mas) – veislus, gausus

7. Pelkinė nemiršėlė (Myosotis palustris) – neretа

8. Katuogė (Rubus saxatilis) – dažna

9. Garbanotasis dagys (Carduus crispus) – dažnas

10. Dirvinė usnis (Cirsium arvense) – dažna

11. Naminotasis beržidis (Scrophularia nodosa) – neretas

12. Pelkinis snaputis (Geranium palustre) – žydi raudonai, dažnas

13. Miškinė bajorė (Centaurea jacea) – pa-

prasta, gausi

14. Pievinė bajorė (Centaurea pratensis) – karpytais lapais, gausi

15. Paprastoji baltagalvė, skaistairedė (Leucanthemum vulgare) – dažna

16. Dirvinė mėta (Mentha arvensis) – dažna

17. Dirvinė bruožainė (Knautia arvensis) – dažna

18. Geltonoji žirgnagė (Geum urbanum) – dažna

19. Paprastoji kraujažolė (Achillea millefolium) – dažna

20. Vaistinė dirvenolė (Agrimonia eupatoria) – zydi, dažna

21. Pelkinė vingiorykštė (Filipendula ulmaria) – gausi

22. Geltonasis vilkadalgis (Iris pseudacorus) – saloje negausus

23. Paprastoji jonažolė (Hypericum per-

foratum) – dažna

24. Miškinis asiūklis (Equisetum silvaticum) – smulkutės fahtūros „eglutė"

25. Mėlynžiedis vikis (Vicia cracca) – daug

26. Pievinis katilėlis (Campanula patula) – paprasčiausis, dažnas

27. Pelkinė kalpokė (Scutellaria galericulata) – gausi

28. Paprastoji bitkrėslė (Tanacetum vulgare) – dažna

29. Paprastoji rykštenė (Solidago virga aurea) – gausi

30. Paprastoji žemuogė (Fragaria vesca) – daug

31. Sibirinis barštis (Heracleum sibiricum) – pasitaiko

32. Juodoji tūbė (Verbascum nigrum) – pasitai

33. Siauralapis vingiris (Thalictrum angustifolium) – pasitaiko

34. Pievinis vingiris (Thalictrum sim-

plex) – dirvinolialapis, retas

35. Keturbriaunis čiobrelis (Thymus chamaedrys) – dažnesnis už paprastąjį

36. Paprastasis čiobrelis (Thymus serpyllum) – pusynius, gausus

37. Pievinė žvirgždė (Calamintha acinos) – gana dažna

38. Keturlapė vilkauogė (Paris quadrifolia) – paskirko

39. Šilinis gvazdikas (Dianthus deltoides) – neretas jų ugnelės saloje

40. Mažoji ožiažolė (Pimpinella saxifraga) – dirvinolės lapais, nedažna

41. Miškinė salota (Lactuca, Mycelis muralis) – žydi, dažna

42. Skėtinė vanagė (Hieracium umbellatum) – paskirko

43. Gyslotinis dumblialaiškis (Alisma plantago) – saloje paskirko

44. Rožinė ožkarožė (Epilobium rose-

um) – žydi, nereta

45. Paprastoji sprigė (Impatiens noli tangere) – pražysta, labai gausi

46. Paprastoji raudohlė (Lythrum salicaria) – žydi, gausi

47. Raudonoji gegužraibė (Orchis incarnatus) – viena

48. Pelkinė mandrauninkė (Parnassia palustris) – žydi, negausi

49. Kvapioji krunė (Asperula odorata) – nereta.

50. Paprastoji vilkakojė (Lycopus europaeus) – gausi.

1976 - VII. 27

Tikslindamas planą, per 50 min. nusivaran į salos pietinio buho kampo sargą – berželį, 12 cm diam, prie laužavietės, už skystos meldų puostos. Bet Geriausia prieiga yra prie šiaurvakarinio smailo kampo sargo – balto svyruonėlio berželio, 20 cm diam, netoli storosios tuopos. Tai pirmoji aviečių ir katuogių diena. Saloje paviešiu 3 val. Grįžtu per 40 min.

1976 - VIII. 3

186. Turbelianjos ir siurbikės

Paežerėje vasarotojus pralantis kenkėjas ir sukeliantis skaudų pavidalo odos uždegimą gali būti vienas iš šių:

1. Tiesiažarnė turbelianja Microstomum lineare, 1-2 mm dydžio

2. Digenetinė lancetinė siurbikė Dicrocoelium lanceatum, nuo keleto mm dydžio

3. Digenetinė kepeninė siurbikė Fasciola hepatica, sukelia kepenų fasciliozę

4. Monogenetinė siurbikė Dactylogyrus, 1-3 mm dydžio (Žr. V. Natali, Bestuburių zoologija, 1966, p 135-157).

Kenkėją reikia surasti ežere ir paeiškoti paežerės šaltiniuotuose šalčiuose.

1976. VII. 29

187. Vasarotojas klausia biologą.

Nuo VI.24 dažnai maudausi ir kaitinuosi saulėje. Per tą laiką apie 7 kartus pastebėjau, kad savotiška „erkė" įsikabino man į kūną, į pečius, kruūtinę, nugarą, pilvą ar šlaunis.

Įsikabinusią erkę pastebiu daug vėliau, gal būt, po pusės dienos nuo įsikabinimo, pradėjus nieztėti odą. Atidengęs drabužius, randu paraudusį spuogą, tarytum pradedančią dygti skaudę, kurios viduryje yra nusmegęs juodas ovalinis grūdelis 2-3 mm dydžio.

Grūdelis kietas, tarytum iš tampios gumos, nesiduoda nagu nukrapštomas. Tik po pakartotino nagais draskymo pavyksta jį dalimis iškrapštyti iš skaudės vidurio. Kraujas iš žaizdelės nepasirodo, bet

jos jodu patepu, ir skaudė po trejeto dienų išnyksta.

Grūdelis yra su chitininiu apvalkalu, jame nepastebima nei kojų nei galvos, jame nėra nei kraujo nei smegenų, jis atrodo iš smulkučio tampraus mėsos spalvos audinio.

Nepastebėjau, iš kur jis į mane prikimba: iš vandens, nuo žolės ar nuo medžių lapų. Beje, kaitinantis kartais ant manęs nutupia laumžirgiai, bet juos vargiai galima įtarti dėl tų „erkių" išsivystymo.

Praeity niekada nesu šito kenkėjo pastebėjęs. Kas jis ir iš kur?

1976. VII. 29

188. Arėliškėse

Juozas Jasinskas, g. 1907 m, iš Areliškių km, pasihinkęs jauną sistūnę juodberę į senovišką brihelę, veža mane pas kaimyną ligonį Joną Kondratą, g. 1893 m.

Ligonis beviltiškas, sulysęs, jau mėnuo kaip nieko nebevalgo, bet su visa sąmone. Žada laidotis prie savo pirmosios žmonos Ragelių kapinėse. Antroji žmona, Juozo Kairio sesuo, jį slaugo.

Jono Kondrato troba toliu apmušta. Šulnys su velenu. Daržinė šiaudais dengta. Į rytus, čia pat už sodelio – Jáuro kalnas

Į kr matyti Patóšinė ir Šárkiškės

Už Patošinės kalno slepiasi Lūgelis (Masiutės vs) ir Vasalavà.

Į dš už Patošinės kalno – Šišponiškių Raškauskienės vs.

Toliau į dš – Meilūnų vs su trianguliacijos bokšteliu. Šišponiškių piliakalnis su išgriautu Anelės Raugaitės vs. Piliakalnio Viktoro Čižo vs su klojimu balto šiferio stogu.

Šiapus upelio, su A. Raugaitės vs prieš-priešiais, stovi Areliškių Juozo Jasinsko vs. Nuo jo į dš – Vaclovo Ragėno daržinė, trobesių nebėra.

Ant Jáuio kalno – Onos Ragėnienės vs su gražiu vyšnių ir sprangių kriaušių sodeliu. Pasizukus aplink jos vs į kr (šiaurę) – tuščias Juozo Kairio vs. Žalioje lomelėje stovi pakrypęs cementinis šulnio rentinys. J. Kairiui jis arti, bet O. Ragėnienei į jį vaikščioti vandens toloka.

Įsukus į Petraučiškių – Patošinės kelią, dš – Areliškių Šakalienės vs. Šventoriuje ties absida yra aptvertas jų šeimos kapas su dviem kryžiais. Vienas jų – Prano Šakalio + 1923. IV. 9, 19 m. amž.

Kr – Areliškių Juozo Zelionkos vs. Ant

kubilo halno – Areliškių Adolfo Gaidžio vs. Čia pat kr – Areliškių Antano Girčio vs. Toli į dš nuo A. Gaidžio, į halną vinginoja baltas Avilių – Antazavės vieškelis. Areliškiečio Pūžo vs – į Plisiškių pusę.

Už ½ km Škugų pamiškėje esantí Pékline bala. Seniau ten velniai vaidinosi.

Caro laikais žmones baidydavo ant Kuklių kapinių antradieniais, kai žmonės grįždavo iš Zarasų turgaus. Baidydavo Jovydžių Mahauskas, gyvenęs ten, kur dabar gyvena Vyt. Cišhauskas. Kartą grįžta iš Zarasų trys vyrai ir girdi kapinėse: „ai – ai ...” Vieną palieka prie aikliо, o du nueina į kapines. Randa balton pahlodėn susivyniojusį vaiduoklį Mahauską ir jį tiek prilupa, kad jis vėliau visiems sakosi: „No więcej to nie będę nikogo straszyć”.

Jadaūginose, už Šarkiškių, yra užkasta Napoleono pinigų skrynia.

Dš – Kelpšiškių Petro Bahučio vs.

Pervažinojam per Zõstauhos tiltą. Šahalienės vyro tevas pavasarį patiltę uždėdavo lentomis ir slėnyje sutūrėdavo vandenį, kol dumblas nusistodavo ir patręšdavo pievą. Paskui lentas atidarydavo ir nusistojusį vandenį išleisdavo. Nuo to ir tiltas vardą gavo.

Dš. – Petraučiškių Vlado Pahnio pilkas vs.

Kr, Petraučiškių stotelėje – Pranas Juška ir Povilas Merkys.

Įsukam į Avilių-Antazavės vieškelį. Nuo lentpjūvės važinojant, kr, prieš fermą – Petraučiškių Albino Bahučio vs. Dš – Petraučiškių kapeliai (senkapiai).

Kr – žalias Petraučiškių Jono Stanhevičiaus vs.

Dš – daug atraminių stulpų, Švedų kapai. Ten daug žmonių kaulų.

Šhugų miško – 15 ha, iš jo daug ąžuolų išspekuliuota, bet daug glėbininkų yra išlikę. Pahelės miškelis vad. Petraučiškių birzynas. Kr – Pajúodės miškelis

1976. VII. 31

189. Žaisdė

~~Gusiátmyko sala~~

Rami, vėsi, saulėta diena, pavakary trumpalaikis lietus. 7v - 7°C, NW 1Bs; 12-19v - 16°C, NW 2Bs; 19½v - 15°C; 20½v - 13°C. Žydi trūkažolės.

Per 42 min. pasiekiu Gusiatmyko salos vakarinį galą, nes šiaurinis sonas apsemtas. Saloje paviešiu 90 min. Po to per 3 min. nuplaukiu į Gorčiuko salą.

Vidury salos, po pat išbėginio juodalksnio, 22 cm diam, kojom užvesta didžiulė griozdiška laužavietė. Juodalksnio pašakne apdegusi - - - Jūs ne turistai, bet dvasios elgetos, nes nebetikite, kad po jūsų žmonės dar gyvens šioje žemėje. Pernelyg noliai jūs skubate įšgyvendinti ir Dievą, ir žmones, ir sventas jų viltis. Beje jūs tai dar te nebe pirmą tūkstantmetį. Ir vis dėlto jūsų elgetišką nevilčių kažkas vis atsveria ir nesiliau-

ja žemės gražinti ir turtinti.

Salos miško sudėtis tokia: beržų 50%, juodalksnių 30%, drebulių 15%, pušų, gluosnių, karklų 5%.

Negausiame pomiškyje: karklai, drebulėlės, beržinukai, juodalksniukai, trejetas liepelių, pora raud. serbentų, pora klevelių, valtelšnėlis, ąžuoliukas.

Žolinis sala neturtinga: daugiausia nendrių ir aukso žerančių paprastųjų ūglingių. Yra pelkinių kalpokų, pelkinių trindažolių (Comarum), pelkinių nemirėlių, kibiųjų kmynių (nekvapių, „vaiskinių"), paprastųjų žemnogių, didžiųjų dilgėlių, naviniotųjų bervidžių, avietojas.

Šiaurinykas — tai ovalinio plano sala, gulinti nyty-vakarų kryptimi, 74 ž. ilgio, 38 ž. pločio, 0,2 ha ploto. Ji žema, apsemtomis pakrantėmis, nedaugiau kaip 50 cm pakilusi nuo vandens lygio. Žemė paden-

ta retomis viksvomis ir perpuvusiais lapais, tarsi hokiame sename miške. Vaikščiotų malonu, minkšta, sausa, neklampu.

Nendrėse kvarkso antys, šilpauja ančiukai. Tarp manęs ir jų veikia nepasirašyta abisalė taikos konvencija. Vienas kito nebijoti ir vienas kitam tik gera linkėti labai jauku.

Artimame Pachadmyke vėjelis ir lengvo osiza, o Gusratnyke ramu ir saulėta. Tai labai linksma salelė.

1976. VIII. 5

190. Pruodas

~~Gorčiuko sala~~

Iš Gusiatnyko salos atplaukiu į Gorčiuko salą per 3 min. Gorčiuke paviešiu 2 val. Parplaukiu namo per 47 min. Pachadnyko Geriausia prieiga nuo Gorčiuko guli stačiai į šiaurę. Gorčiukas nuo Gusiatnyko guli į pietus, truputį į pietryčius, beveik iki Gusiatnyko susijungęs nendrėtos seklumos ruožu.

Sustoju Gorčiuko vakarinėje pakrantėje. Pirmutinė mane sutinka šarka. Savo sausu nuodingu tarškesiu ta visų giesmininkų paukštelių kobra skelbia, kad ši sala yra jos valdomas kalėjimas, kuriame Helsinkio konvencija negalioja, giesmininkų prabilimas laikomas akiplėšiškumu ir yra baudžiamas mirtimi. Beje nendryne už rytinio salos smaigalio pasigirsta storas kvarkimas. Gal tai žąsis ar kitas strambus paukštis.

Salos žolės. Vilkšvos ir smilgos vos ne iki kaklo. Yra geltonasis vilkdalgis, balinis ajeras, garbanotasis dagys, dirvinė usnis, pelkinė usnis, gelsvalapė usnis - lagestas (Cirsium oleraceum), karklavijas, paprastoji vilkakojė, pelkinė nemirsėlė, pelkinė kalpokė, paprastoji žilingė, didžioji dilgėlė, geltonoji žiognagė, pelkinė puriena, vaistinė sventagarvė, kelminis papartis, pelkinė vingiorykštė, paprastoji raudohlė, rožinė ožkarožė, sibirinis barštis, pelkinė trindažolė, paprastoji žemuogė. Taigi 23 rūšių žolės.

Pomiškis. Neišbrendami avietojai užviešpatavę visą kalvos terasą iki pat „6". Yra daug juodalksnukų, karklų, gal 10 šermukšniukų, ąžuoliukai, saltekšniukas, kažkoks (gal melsvalapis) erškėtis.

Miškas toks: beržų 60%, juodalksnių 30%, pušų 9%, balt. gluosnių, karklų, šermukš

niukų, raud. šeivamedžių 1%.

Gorčiuko sala yra gulsčio skysybos ženklo, kablelio, pavidalo. Jo kalvelė labai nuožulniais šlaitais. Vakariniame storgalyje kalvelė siekia 2½ m nuo v. l, o rytuose, ties gražiąja eglute „10" ji sužemėja iki 1 m nuo v. l., o rytinis salos smaigalys visai plokščias, daugiausia įmirkęs bei apsemtas.

Salos ilgis – 170 m, plotis storgalyje – 55 m, vidutinis plotis – 35 m, plotas – 0,5 ha, iš kurio kalvai atitenka 0,1 ha.

Kol ežeras buvo nenusekintas, ta sala galėjo priminti plokščią medinį kaušą su rankenėle. Taikli liaudis tada salą pakrikštijo Gorčiuku, ar panašiai.

Plg. rus. гарнец – gorčius; гаршнеп – balinis tilvikas; горшок – puodas; горошек – žirnelis, vikis.

Plg. lenk. garnek – puodas; garniec – gorčius (4 kvortos ar 4 litrai); garnuszek –

puodelis, puodukas, gorčiukas, kum. — senovinė mokslėivio uniforminė kepurė apie 1925m.

Ar ne nuo žodžio „Garnuszek" kun. J. Puriuškis Aviliy istorijoje tą salą pamėgo pavadinti „Garniu"? V

1976. VIII. 5

V Baltoje Lietuvoje yra labai daug hidronimų Garnio vardu. Senovėje Puodas galėjo būti Garnys. Bet rusai Garnį galėjo išversti į „Garšok", lenkai — į Garnuszek, ir taip iš Garnio mėlio nebeliko.

191. Plikšė

~~Lisyčkos sala~~

Šilta, puikiai saulėta, Cu debesuota, menkai vėjuota, ryte su tiršta rūku, diena. 6½-7v-6°C, OBS; 12½-18½v-20°C; 20½v-17°C; 21½v-14°C. Aviečių ir serbentų pačios uogos.

Į Lisyčką nuplaukiu per 50 min, saloje paviešiu 100 minučių ir per 7 min. pasiekiu Kazėlnyko salos šiaurrytinę prieigą.

Lisyčka — prie pat Pachadnyko atabrado, gulinčio į vakarus, Sadzavka guli į šiaurvakarius, o Kazėlnykas — į pietvakarius

Lisyčka yra žema sala, daugiausia pakilusi nuo vandens lygio per 20-30 cm, įmiokusi, o vietomis apsemta. Jos ilgis — 400 m, plotis — 15-45 m, vidutiniškai — 30 cm, plotas — 1,2 ha

Lisyčka guli rytų-vakarų kryptimi išsitiesus. Ši siaura ilga sala per vidurį drebulėlėmis bei beržiokais, tarytum ranka nusodin-

tais, retai apaugusi, pakraščiuose ir tarpuose menkais karkliukais apkaisyta. Sala atrodo tarytum tyčia supiltas barjeras, kad šiauriniai ežero vandenys neplūstų į pietus, į Pachadnyko ir Kazėlnyko tarpą.

Salos miško sudėtis tokia: beržų 70%, drebulių 29%, juodalksnių, pušis, šaltekšnis - 1% Pomiškį sudaro krantinis karklas (Salix triandra) ir vytinis gluosnis, gudkarklis (Salix viminalis). Salą dabina negausios žolės: raudoklės, šilingės, trindažolės, kalpokės, vilkakojės, nemiršėlės, dirvinės mėtos.

Sustoju atsimušęs į minkštą, nendrių pripuvusį šiaurvakarinį krantą, nucibusį karkliuką. Valtyje palieku drabužius ir lipu į salą. Sala į mirkusi, žema, šlapia. Visą laiką tenka bristi tarp nendrių ir viksvų. Maišosi šiokie tokie kemseliai.

Iš po kojų kažkas nupūška į Pachadnyko pusę, gal žuvis, gal ondatra. Ir vėliau va-

kariniame salos gale kažkas susituilija.

Vakariniame salos gale guli apsemtas akmuo. Nuo jo pradedu savo kelionę į rytus išilgai salą.

Paėjus nuo akmens 50 ž., prasideda nebe įmiškusi žemė, pakilusi 20-30 cm nuo vandens lygio, bet pernelyg minkšta dėl žolių, pripuvusių per ilgus metus.

Nuėjęs iki rytinės salos smailės, parbrendu iki valties pietine salos pakrante per tankų nendryną. Brisdamas aptinku pakrantėje panirusius tris fantastinius kelmus, astrionis, tarsi briedžio ragai, šakomis išsišakojusius. Manau, kad juos hoks menininkas turėtų išgriebti, užkonservuoti ir eksponuoti visų gamtos mylėtojų džiaugsmui.

Saulė kaitina, apvalūs kamuoliniai debesys plauhia dangaus mėlyne, ramus N 2 Ps vėjelis gaiviai trauhia skersai salą. Tikrai šven-

tiška mgpjūčio prabanga viešpatauja šioje ramybės oazėje.

1976. VIII. 7

V Sala, žiūrint į ją iš šiaurės, primena pakluones gyvenvietės, kurios trobesių kažkodėl nematyti.

192. Kazėlnyko sala Ožkìdė. Ožys

Iš Lisyčkos į Kazėlnyko šiaurrytinę prieigą nusiiriu per 7 min., paviešiu 3 val. ir parplauhiu namo per 54 min.

Du žvejai papasahoja, kad Kazėlnyku sala vadinasi nuo neatmenamų prosenelių. Ji taip vadinantis planuose. Seniau priklausiusi Kazimi Mozūrui, iš Mukulių km. (Gal Kazėlnyku žmonės suįmantrino paprastą Kazelį? A.K.)

Kairėje didesnioji sala yra Kerásalė, o dešinėje mažesnioji vadinasi Kerasaliùkas. Majorui Siniauskui priklausiusi Arėlina (Ištaisius tarmiškumą, gal ją galima būtų vadinti Eréline, arba Ereliu. Plg. Varònkinė – Varnelė. A.K.). Ledų sala – už Mìnkos rago. Minkos salelės lazdynai priklausė Kiprui Repéčkai. Ten teka Kir-

velinės Nikája upelė. Nuo Kazėlnyko už ½ km gyvena Mukulių Survilai. Tai vis žinios iš tų dviejų žvejų.

Pirmiausia per pusvalandį apiplaukiu aplink salą ir vėl sustoju savo šiaurrytinėje prieigoje, ne taip nendrių užgultoje. Čia pat rytinis Lisyčkos galas, o dš Kerasalė su Kerasaliuku. Kompasas rodo šiaurę tarp Kastėlnyko ir Karšiasalės II.

Sala pjautuvo ar riesto pyragaičio ar mėnulio pavidalo, guli iš pietvakarių į šiaurryčius, ašmeninis į pietus. Pjautuvą ištiesinę, gautume 500 m ilgio salą. Jos plotis rytuose – 55 m, ties viduriu – 110 m, o vakaruose – 80 m. Plotas – 4 ha.

Išlipus iš valties, mane sutinka baltalksniai, juodalksniai, vikšvynas lig pažastų. Salos paplūdiminė terasa neaukšta, ½–1 m aukščio nuo vandens lygio, bet sausa, su pakrančių karklynais, skendinčiais vandenyje. Ypač

šiaurinė pakrantė apsenta.

Kalva, arba viršutinioji terasa — neaiškiai išreikšta, mažai kur su ištaisais šlaitais, banguojanti, dingstanti, vietomis išsišakojanti į dvi terasas, kurių viduryje būta tvenkinio ar fosos. Retuomis kalva tepakyla vos iki 2½ m nuo v. l., ir tik pietvakarinėje smailėje ji pasiekia iki 4½ m nuo v. l.

Salos miško medžių tokia: juodalksnių 45%, beržų 30%, liepų 15%, ~~[illegible]~~ tuopų 5%, ąžuolų 3%, nosių, pušų, baltalksnių, šermukšnių, gluosnių, karklų 2%.

Pomiškis: juodalksniukai, beržiukai, liepelės, šermukšniukai, raud. šeivamedžiai, šaltekšniai, ąžuoliukai, raud. serbentai, kleveliai.

Iš žolių paminėtinos: juodoji tūbė, daugraižė baltasalnė, smailialapis papartis, raudonžiedis dirvialapis miškinis pelėžirnis ir ...

plaukuotasis gurgždis (Chaerophyllum hirsutum).

Plaukuotasis gurgždis atrodo taip. Iš kelmelio išaugę 7 ūgliai 100–120 cm aukščio. Lapai panašūs į fliokso ar vilkahojės. Žiedai violetiniai smulkučiai plokščiuose viršūniniuose ir iš lapų pažastų kylančiuose skėteliuose. Taurelė penkialapė. Vainiklapiai – tai 10 plaukelių, prilipusių prie pailgos sėklelės. Kvepia švelniu juodojo šeivamedžio ar rugiagėlės kvapu.

Maloniai mane nustebina turtingas avietynas. Avietojai vietomis tiesiog nuskerę uogomis. Ar dėl vėsių orų ar dėl geros salos aeracijos (perpučiamumo) ar dėl masinio papartyno artumo, – uogos didelės, sveikos, nesukirmijusios. Paparčius paminėjau, prisiminęs kopūstus, kurie, saho, nenukenčią nuo kopūstinių drugių, jeigu arti augančios kanapės. Sočiai prisivaiši-

nu avietėmis. Yra ir raudonųjų serbentų, bet jie smulkohi ir rūgštohi.

Kazelis – tai graži poetiška sala, perspektyvi vasarvietė, turtinga senais medžiais, tikrais miškų galiūnais. Grynas oras, bangų mūša, bičių dūzgesys...

1976. VIII. 7

193. Salą permatuoju ir planą patikslinu

Priešpietė vasariška. 7–7½ v – 10°C, N 2 Bs; 9 v – 15°C; 12 v – 21°C; 20–20½ v – 16°C. Popietė vėsi, be saulės.

Į Kazėlnyko rytinį salos ragą, Triliemenio Juodalksnio prieigą, nusiiriu per 60 min., saloje paviešiu bei pasiaviečiauju 5 val. ir parsiiriu namo per 55 min.

Nuo triliemenio gluosnio nusiiriu į vakarinį salos ragą, į prieigą Po Penkialiemeniu Gluosniu. Gražesnės už šią prieigą nė

vienoj Avilio saloj nerasi.

Paskui atplaukiu ties salos viduriu. Kazėlnyko pakrantė, iš pietų šono žiūrint, atrodo taisyklingai aplink valtį apskrieta pusračių kurio matyti abi prieigos: vakariniame gale gluosnis, o rytiniame juodalksnis. Kai sala nekalvota, tai jos medžiai atrodo ne pernòta iškilūs, tačiau tas prieigos gluosnis prieš juos atrodo kaip karklas. Sala neplati, todėl atrodo ažūrinė, medžiai persišviečia per visą salą, išskiriant vidurinį penktadalį.

Valtį įspraudžiu į nendres tarp karklų ties viduriu salos, nepatogioje prieigoje ir pradedu matuoti salą nuo vidurio.

1976. VIII. 10

194. Pašnekesys su Adomu Bakučiu

Tai pa gražus, stambus senis, truputį gunkteléjęs, orios laikysenos, tauraus būdo, ramių judesių, malonaus vyriško veido. Adomas Bakutis, Barboros sūnus, yra gimęs 1897. XII. 24. Jis buvo malonus šiandien po pamaldų į špitolę užeiti ir ši tą papasakoti apie senoves laikus. Štai jo pateiktos žinios.

Mane pakrikštijo Noreika ir po Naujų metų išvažiavo. Noreika buvo labai geru balsu. Kai užtraukdavo, tai bažnyčios langai drebėdavo. Gal ir man savo balso paliko. Nuo 18-tų savo amžiaus metų chore gredojau 20 metų prie Petrausko kiekvieną šventą dieną.

Po Noreikos buvo Juknevičius iki Petrausko.

Petrauskui atvažiavus, man buvo šešti metai. Jis išgyveno 30 metų. Prie jo pastatė didžiąjį altorių. Aš dar nekoks buvau. Velizu ant za-

kristijos lubų buvo užsilikusių mažučių statulėlių. Ar tris iš jų 1932 m. Rūgštelė paėmė muziejun. Prie Rauduvės ar Žulio.

Petrauskas jaunas buvo karštas, nervuotas, bet sugyvendavom. Jis sakydavo: „Jei savo balso duotum man ketvirtą dalį, tai man užtekty ir tau dar likty".

Mane mažą Petrauskas norėjo vargoninku išleist. O mama nesuprato, norėjo mano algos. Už pusę rublio ganydavau žąsis visą vasarą. V

Seniau buvo jauni geri vargoninkai. Po jų stojo Medinis. Choristės sustreikavo. Pusę metų giedojo Medinis tik su manimi. Dar buvo apykurtis seniukas Masionis, dustiškis, iš Paknišių ar iš Vozgėlių. „Tarnivkitės patys", bet grot gradavo Petrauskas kaip kielė gegužės vaiką, vargoninku išmokino Galvóną ant savo galvos. Išmokintas metė vargoninkaut, smetoninių laikų pradžioje išėjo mokytoju.

nedidelis žmogelis

Choristų nebegaėi mokyt, tai sakydavo

geriau už Medinį.

Bolševikams atėjus 1918 m., Petrauskas nuėjo į Senus Duburius pas nuomininkę Pūslienę-Šalčiotę, apsitaisė seniohu ir prakapojo žabus. Galvonas Kelpšo dvare atsisėdo. Kelpša išsmuko. 1919 m. bolševikus išginė.

Nepriklausomybės kryžių padirbo Kaziukas Trapnauskas. Didysis varpas — Adomo Trapnausko. Senuosius Avilių parapijos, Antazavės ir kitų bažnyčių varpus išvežė rusai 1915 m. prieš vokiečių atėjimą. Tada aš tarnavau už Imbrado Bakalėriškiuose, papusberniavęs nuėjau ganyt pas šlėktelę.

Prie Rauduvės bažnyčios stulpus aplopiau, bohštą aphalau lentom ir nudažiau. Buvo bohštas pilnas širšolių korių. Su sieteliu, su šluota juos iškapojau, tada dirbt nebebuntavodavo.

Visi Aviliai, ir anam gale ir šitam gale ežero, buvo kunigaikščių Giedraičių. Ir Muravanka buvo Aviliai, Kelpšo pirkti iš Giedraičių.

Iš Giedraičių išpirkiojo Avilius Makauskas, Gontautas.

Dr Jonas Giedraitis Pirmojo pasaulinio karo metu atsirado Avilinose, kuriuose dabar gyvena Savickas. Gedraičio sūnus Jonas prie sovietais buvo teisėju, advokatu. Kitas sūnus Zigmas Francijoj mokinosi dalitaru. Zigmo duktė pernai buvo svečiuose, fotografavo. Dabar ten gyvena Gabrisė.

Giedraitienės dukterys Stefanija ir Marinė po Pirmojo pasaulinio karo atvažiavo Muravanhon pas motiną. Viena jų buvo aukležuvi caro Nikalaškos sūnų. Sijonais bažnyčią šlavodavo, tokie ilgi jie buvo. Žmonėms gerus buvo. Vis pavalgydindavo, kai senutė buvau du metu. Čia palaidota motina, ir dukterys prie jos.

Mano patėvis Pranys Matulis, miręs 114 metų amžiaus 1914 m. sausyje, pasakojo, kad jo atminime žmonės eidavę kelšo dvaran. Tai bu-

vo padónų (vergijos) laikai, aš dar buvau negimęs. ~~Prieš 100 metą~~ Apie 1850 m Kelpšas mirė. Priešais bažnyčrą juodas kryžius stovi ant jo kapo.

Palaidojus Kelpšą, per metus atvežė jam į sventorių darželį ir kryžių. Ant rytojaus — darželio geležys surangytos, o kryžius šipuliuos sudaužytas. Sudaužė padónai, bet nepagauti.

Per metus vėl atvežė hitą. Pastatė sargybą: Kelpšo sūnus Juozas, tijūnas (vėliau vad. urėdais) ir klebonas gonke, o aštuoni vyrai prie kryžiaus. Juozas su šautuvu, o aštuoni vyrai su rválkom (pagaliais).

Gonke sėdi. Sutemsta. Vėjelis biškiukų „fff" Darželio geležys susrango, suslankstо, o kryžius tik plekš-plekš-plekš, sutrupa be balso. Ir sargai mažai girdėjo, kaip jis subyrėjo. Ateina trys vyrai, praneša: šitokios geležys! ir ponas Juozas negirdėjo.

Tada numirėlį atkasė ir nuhirto jam galvą. Siuntė vyskupui užklausimą. Vyskupas lie-

pė pastatyt kryžių be Kančios ir nugręžtą nuo bažnyčios. Taip padarė, tai ir lig šiol tebestovi. Po tuo pačiu juodu kryžium, prie savo senelio, pasikavojo ir Juozo sūnus Jonas.

Ir patėvis buvo šitoj sargyboj. Matė, kaip subyrėjo. Patėvis dar 8 metus ėjo baudžiavą Muravankoj.

Pas Jono tėvą Juozą Kelpšą 1913 m. žiemą pusę metų tarnavau prie kurmono. Kasryt bučiuodavau rankovėn. Rankovės buvo ilgos, tai pono plikos rankos nesu matęs. Pabučiuoju – nieko nesako. Nepabučiuosi – atleis.

Kartą pas Juozą atėjo uriádnykas per paradines duris. Juozas jam: „Gdzie ty na paradny ganek idzisz, – zastrzelę!"

Avilio salos: Nėtoli Mukulių yra Líepasalė, liepos ten auga. Varònka. Vainiūno astravas. Siniausko astravas. Jankeliukas – mažutis astraviokas (mano atminime jį vis taip vadino). Kerėsalė – pati didžioji. Ará-

linė – mažutis astravičiukas. Samanė – 7 ha, už Arálinės, už Kuscielnyko.

Kuscielnykas – pusiasalis, panašiai kaip Komaro Zagrodka, kur visa jo žemė ežere. Į Kuscielnyką per ežerą buvo tiltas iš Mukulių apie trejetą kilometrų (virsum 2 km). Ponai pastatė. Mano Patėvio atminimu, Mukulius vėliau nupirko kažkoks generolas.

Mukulių dvaras ne per puikus, bet sodas, eglės labai gražios. Mukulių pušynėlių buvo koplytėlė generolo pastatyta, prie kurios vietais nugrianta. Šitoj koplytėlėj buvo Pana Švenčiausia Pravoslavna, bet – kaip gyva.

Viena moteris grybavo, priėjo pažiūrėt, ir jai pasirodė statulos akys kaip gyvos. Panorėjo pačiupinėt, prieina prie akies pirštą. Tai jai taip pat „pačiupinėjo", aky atsirado baltas plėmas, ir ta akia nieko nebematė.

Apie tai ji pati pasakojo. Tai buvo Petkevičienė – Minkevičienė – Matulytė, iš Jazdauciš-

kių. Mirė 1916 m. Jos sūnaus Petkevičiaus duk-
terį Alfonsas Ragėnas turėjo kaip pirmą
žmoną.

Kai Petkevičienė – Minkevičienė mirė, mū-
sų pečių pradėjo vaivót (dejuot), kai tik pa-
kuri. Trikoję ant prieždos pakuri, vis tiek
vaivoja. Išgriovėm pečių prie antro patė-
vio Vinco Minkevičiaus. Buvo be rankos, ga-
nydavo ustovu. Gipėnuose ganė. Prie kitos
mergos pristojo. Kai ustovaut nebereikė, jį
Zarasuos ubagynėn atidavė. Mirė prie Sme-
tonos. Zarasuos ir pakavojo.

Kai išardė pečių, tada žūdavom (žu-
vaũ) ant Čičirio. Ir koptūrą, ir kaminą iš
naujo padirbom. Užkūrėm – vaivoja. Gal
kačiokas įlindęs? Ištraukėm žabus, ka-
čioko nėra. Atsiklaupiau, sukalbėjau pote-
rius už jos dūšią. Užkūrėm, ir nustojo vaivot.

Mano žmona netikinti. Aš jai prikišiau,
kam ji su kitais pradėjo. Bet anà keĩni –

ja savo: „Na svoju katerinku choć i pa-
sratrinku!"

Susėdėjėliams pradžią davė Grumbinų
Malakauskas Vladas, Juliaus brolis. Jis
atmušė žmoną iš Vitkausko, gyvenusio
Miliunų palivarke, kur dabar gyvena
Čižauskas.

Kai Avilius lankė vyskupas, tves Ple-
sono kiemu buvo bromas. Vladas norėjo
įteikti vyskupui tortą, bet vyskupas su-
žinojęs, torto neprėmė.

Vitkauskas buvo pamokytas, redaktorius,
ir dabar tebegyvena Saldutiškų.

Kur dabar mokyklos sporto pleciokas, ta-
me valake gyveno Narbutas.

Kairio vietoj buvo didelis namas. Jį is-
dalino keliems: žinvėjui Gerškai ir kitiems
žydams.

Kur dabar paštas ir Kublickas, ten buvo
Želmono karčema, didelė mūrinė stadala po

vienu stogu. Keli arkliai stovėdavo. Vokiečiams išėjus, moterys karčema sugriovė, gontinį stogą nudraskė. Ir vyrai padėjo, sienas išgriovė, plytas išsivežiojo.

Gontauto buvo dvaras, kur dabar Skuškausko. (Ant seno Švč. Trejybės paveikslo, kadaise buvusio Aviliy bažnyčios didž. altoriuje, h 198 x pl 123 rėmo yra kaligrafiškas įrašas „Jadwiga Kontowt Offjar. 1873 r. maja 6 d." a.k)

Matininko Šaičkaus buvo Duburio astravas, jo mūrai astrave, visa Petrauičizna, Krukausky vėliau iš jo pirkta ir Šalčiaus iš jo pirktas Kriovėlis, kur dabar gyvena Jankauskas.

Mama pas Šaiky audė pusę metų. Man buvo 4 metai. Kai Šaikus eidavo medžioti, tai kartu vesdavos savo sūnų ir mane. Po Antrojo pasaulinio karo Šaikus nebepasirodė, tai jo žemę ir trobas išdalino.

Prie Avilio gyveno septyni ribokai. Kiekvienas ribokas turėdavo po tris laivus: su dviem laivais žūsta, o trečias nuo akmenų atkabinėja. Taigi septyni tinklai diena dienon Avilį plausdavo.

Mes žūdavom lig Kuscielnykui. Žolės niekur nebūdavo, o dabar visas žole užėjo. Daug žmonių gyveno iš Avilio. Dabar ne tik žuvų, bet ir varlių nebėra.

Po vieną laivą teturinčių gal penketas buvo. Su sietkom, kur ant nakties ir dieną užleidžia, nesushaitysi kiek buvo, gal trisdešimt.

Iš Zarasų ateidavo meškeriot pėsti. Iš laivo meškeriot nebuvo mados. Išeidavai iš krašto, per pora valandų ir yra 10-15 kg. Pritąsei, kiek lenda, ir neši namo, nekur daugiau padėsi. Kožnas pagaudavo 10-16 kg. Apie Kalėdas dienos trumpa, bet, būdavo, puspūdį pagauni ir neši Kelpšo dvaran vokiečiams par

duoti.

1976. VIII. 13

V Seniau buvo jauni geri vaigoninkai. Nuo Rokiškio buvo du mokslą išėję. Po jų stojo Medinis. Choristės sustreikavo. Pusę metų giedojo Medinis tik su manim. Dar buvo apykurtis seniukas, nedidelis zmogelis, Masionis, dustiškis, iš Pakniškių ar iš Vozgėlių. Jis buvo apykurtis, choristų nebegalėdavo mokyt, tai zakydavo: „taikinkitės patys" Bet grot grodavo geriau už Medinį.

VV Mano patėvis tilto nebeatsimena, bet atsimena, kad buvo balkų ežeran privaryta. Tai poliai to tilto, kuris ėjo iš Mukulių lig bažnyčiai. Ten ežeras ne per gilus, lig septynių metų.

~~Karosas Kepurė Karosas~~

195. ~~Kerásalės sala Kepurė~~ Kerėsalinkė

Diena vėsi, be saulės. 7v - 11°C, NE 2 m/s; 9½v - 12°C; 11½ - 17½v - 17°C, NE 3 m/s; 19½v - 20v - 15°C; 21v - 13°C, NE 2 m/s; 21½v - 12°C

Per 50 min. nusiriu į Kerasalės šiaurinį krantą. Salioje paviešiu bei pasiaviečiauju 4 val. Sugrįžtu prieš vėją ir prieš bangas per 60 min.

Sustoju ne taip nendrėtoje šiaurinėje pakrantėje. Mane svetingai sutinka gūdus miškas, raudonmograi šeivamedžiai, šilingių aukšas, raudoklis purpuras ir raudonmoji nogonis avietojai.

Avietės, nors ne tokios vilioiančios, kaip Kazėlnyke, vis dėlto salos tyrinėjimo ritmą sulėtina. Atsiprasau, čia avietės dar didesnės ir dar geriau prisirpusios, kitos neatsargiai paliestos pačios nukrinta, ir aš jų sval-

gau nemažiau kaip Kazelnyke. Aiškiai matyti, kad šiemet saloje niekieno neaviečiauta. Metu prúojais kompasą, šratinuką, užrašus ir atsiduodu avietėms.

Salą dalija į pietinę ir šiaurinę dalį rytų-vakarų kryptimi išsitiesusi 60 m ilgio kalva ir sudarantis kalvos tęsinį 86 m ilgio griovys su tankiai prižėlusiu skurdžių paparčių dugnu. Dabar jo dugnas sausas, tik rytiniame gale jo durpėtas purvas susijungia su ežero vandens lygiu. Dėl vaizdumo tą griovį ar buvusį tvenkinį pavadinkime fosa, t. y. gynybiniu pilaičių bei senovinių zodybų grioviu.

Vakarinis fosos galas sutampa su rytiniu kalvos galu, kurio aukštis – 1 m nuo v. l. Fosos pabaiga ir kalvos pradžia iš šiaurės šono yra sujungta, tarytum kokiu rahtu, akmenų eile, sudėta iš 20 akmenų ir nusitęsiančia arti 20 m.

Kalvos šlaitai statūs, tik ties antrąja klom

ba į pietus jie nuožulnūs.

Nuo pirmosios klombos į vakarus kalva staigiai pažemėja, už 6 ž. auga liepa, 50 cm diam. Jos papėdėj yra apie 10 akmenų susmigusių į žemę eilė, kurią iškilmingai baigia senas senutėlis beržas, 50 cm diam, augąs 1½ m aukštyje nuo v. l. Tad kalvos ilgis yra 60 m.

Pietine pakrante eina lyg ir pylimėlis. Salos visos pakrantės baigiasi nendrėtose seklumose nyrinčiais (mirkstančiais, skendinčiais) karklais bei juodalksniukais.

Nendrėse svilpauja ančiukai. Nediskretiškai svilpauja vaikelis, nepaisydamas, kad tuo gali prisišaukti kokį slibiną, kuris nutvėręs jį už kuodelio ar už kojytės, gali nusitempti į kitą pasaulį.

Nuošimčiais salos miškas atrodo taip: juodalksnių 45%, beržų 30%, liepų 20%, drebulių, ąžuolų, šeimukšnių 5%.

Pomiškyje yra keliolika raud. šeivamedžių, šermukšnių, putinų, liepelių, drebulėlių, beržėlių, juodalksniukų, karklų, klevelių, raud. serbentų, šaltekšnis, sausmedis, uosiukas, bet nė vieno lazdyno.

Iš žolių galima paminėti: žydi bitkrėslė, dirvinis katilėlis (C. rapunc), garbanotasis dagys, pelkinė usnis, geltonasis (rūtalapis) vingiris, miškinis skudutis, gausus vaistinis valerijonas (Val. off). Prisirpusios katuogės. Du gražiu lepšiu mačiau.

Pietinis salos kampas — tiesutėlis, tik su atsikišusiais kampais. Sala iš pietų atrodo pa didelė. Ji guli rytų-vakarų kryptimi, ilgis — 200 m, plotis — 55-65 m, plotas — 1 ha, iš kurio kalva teužima 6 arus.

Sala labai savotiško emocinio veido. Ji galėtų būti eremito idealu. Tik čia jis surastų sąlygas 1 sigilinti 2 sv. Mišias, suvokti Dievą ir gyvenimo prasmę, 3 žymiai pasistūmėti šventume ar rimtai paplušėti bet kokioje moko

lo ar meno srityje.

Pati gamta saloje negalėjo iškasti tiesaus griovio-fosos, kad jis sudarytų kalvos tęsinį. Gamta nesurikiavo į tiesias eiles ahmenų, neužsodino klombų, neapsodino liepomis kalvos briaunų. Taip ir susimąstai: kada, prieš kiek šimtų metų ir kokio žmogaus čia gyventa, veikta, kurta ...

Nuo kokio žodžio Kẽrasalė (Kerásalė, Kerésalė) gavo savo vardą: nuo „keraĩ", „kerė́ti" (kerė́ti, kerė́jimas, žavė́jimas, gyvačių kerėtojas) ar nuo „kẽras" (kelmas, kemsas, krūmai kẽri), „kẽrė" (išverstas stuobrys su šaknimis, užakusio ežero pluta), „kerókšlis", „kerótr", „kerýnas". Prie Kamajų yra Kerelių kui ↓

Grįždamas susiduriu su vienu žveju, ar tik ne su J. V. Jis Karšiasalę II vadina Arė́line, Karšiasalę I – Aškelinka, Ąžuolyną – Teliátnyku, Kastė́lnyką – Kascíelnyku.

1976. VIII. 13

Kerãsalė ar kerėsalė jei kilo ne iš abstraktaus romantisko „kerėtojo", tai ir ne iš „kero" ar „kemso", nes salos reljefe bei terene negalėjo būti tokių ypatingumų.

Tas vardas gali būti iskreiptas iš pirmykščio „Karosinės" pavadinimo. Pati sala ir ją apsupantis ežeras yra durpėtas, dumbluotas, kaip tik patinkantis karosams (rus. kapacь — lenk. karaś — tarm. karásas). Gal sala vadinosi Karásiniā, o isvirto į Karássalę, Karossalę, Kẽrasalę, kerėsalę.

Kerãsalės pusiasalyje — taip, yra ten kerų, kerplėšų (kelmynų), paplautom šaknim juodalksnių. Panašių vietovardžių Lietuvoje esama, pvz Kerabaláičia (žr. Gervėčių tarmė, p 121)

S. Daukantas kelmus vadina kerėmis, sako: „keres raustė" (p 454)

196. Kepurė
~~Kerasaliuko sala~~

Vėsi, be saulės, diena, ryte ir vakare su rūku. 7 v - 11°C, 0 Bs; 9 v - 14°C; 12-18 v - 18°C, NE 2 Bs; 19 v - 16°C; 20 v - 13°C; 20½ v - 12°C; 21½ v - 11°C.

Be saulės, be vėjo, griaustinis dudena. Kiekviena sala vandens veidrodyje atsispindi aukštyn kojom. Platus nendrės lapas vandenyje tampa atvirkščia vėliavėle. Paežerės pakelėje labai geros avietės.

Per 55 min. nuplaukiu į Kerasaliuką, saloje paviešiu 2 val. ir per 54 min. sugrįžtu.

Šustoju šiaurinėje salos pakrantėje, nepatogioj, nendrėtoj, su apsemtais karklais, prieigoje. Valtyje nusirengiu ir brendu į salą su vienomis glaudėmis.

Į akis krinta žiauriai nužievinti tryo beržai, 20 cm, 14 cm ir 8 cm diam. Salos va-

karinėje dalyje užeinu ir ketvirtą nužievintą beržą, 12 cm diam. Kokiai idėjai tas šundahtaris beržų likimą paauhojo, — argydymui? Žaloti medžius kitokioms idėjoms lyg ir neapsimohėjo...

~~Kerasaliuhas~~ Kepurė iš šiaurinio šono atrodo nehoks, su apsemtų karklų sparnais į rytus ir į vakarus, primenančiais Lisyčką. Nuo Kerasalės stačiai į pietus ihi Kerasaliuho — 200 m, o nuo Kerasaliuho ihi Kazėlnyho rytinio rago — taip pat 200 m.

Visai kitaip ~~Kerasaliuhas~~ Kepurė išrodo iš pietų šono. Tai gražus išbėginis beržynas. Sala ne taip jau maža. Pietinė pakrantė mėnulio pavidalu įlinkusi, skystute nendrių juosta teapsupta, praplaukiančią valtelę vilioja į savo saulėtą Lango prieigą.

Pakrantės karklyne prakinstas „lan-

gas" į pietus. Pro jį žvilga 400-500 m pločio veidrodinė ežero panorama su žaliu miškingu Mukulių krantu, banguojančiu medžių kupolais ir bohštais. Šią geriausią valties prieigą pavadinau Lango prieiga.

Vaikščiodamas įlipu į rudyjų skruzdžių skruzdėlyną. Prie akmenų žemėje yra kažkokių žvėriukų urvelių. Nendrėse kartais kažkas įtartinai pūkštelėja.

Nendryne, už 10 m, antis svilpaujančius ančiukus vedžioja. Tarpais į mane atsigręžia, pažiūri ir tęsia medžiohlę toliau. Ji nieko nebijo, nes šioje rojaus saloje nėra mados pažeidinėti vienas kito pasitikėjimą, taiką ir ramybę.

Miško sudėtis tokia: beržų 90%, juodalksnių 6%, drebulių 3%, baltalksnių, šaltekšnių, gudkarklių, karklų 1%.

Iš žolių — raudohlės, šilingės, trindažo-

lės, kalpokės, viksvos, šiur tur samanų (Sph. acut.). Yra daug lepšių, kurių jaunieji su pieno baltumo kepurėmis. Yra ūmėdžių, vienas kitas baravykas.

Sala jauna, žema, tik per 30 cm pakilusi nuo vandens lygio. Ji kniūpsčio priekalo pavidalo, 120 m ilgio, 40-45 m pločio, 0,4 ha ploto. Medžiai išlakūs, ploni, per tankumą saulės į žemę neprileidžia.

Saulėtesnė yra šiaurvakarinė salos dalis. Ji yra apželusi viksvomis, nendrėmis, retais gudkarhliais, su pakrante apstota tankiu karhlų vainiku. Deja, ji iš dalies apsemta, arba pernelyg primirkusi tiek, kad atsisėsti apsirengusio turisto nekviečia.

Salos pietinė pakrantė – kas kita, yra kietesnė ir sausesnė. Joje yra susitelkę visi salos medžiai.

Sala turi kažkokį žodžiais nenusakomą patrauklumą. Dieve, kaip čia ramu. Nesino -

ri lipti į valtį rengtis. Salos palikti neno-
riu, ir gana. Pagaliau išsiruošiu. Prieš iš-
plaukdamas, salą pirmiausia apiplaukiu
aplink.

Saloje labai daug laisvės, ypač sąži-
nės. 2076 metų žmogus nebus tohs išpaikęs
ir tohs lepūnėlis. Prie saulėtos Lango prieī-
gos jis pasistatys iš nendrių šiltą pirkelę, jo-
je jausis laimingas, visko pertekęs, džiaug-
sis savo autonomija, sveiku oru, salą pa-
vers parku, turės sodelį, daržą, darželį
su tautiniu kryžiumi, smėlio paplūdimį,
motorines roges, slides, irklinę valtį, dujinę
viryklę.

Akmenis vieną ant kito sukėlus, galima
padaryti rustikinį postamentą, ant kurio
galima pasistatyti Marijos statulą Šiaulių
darbo, arba tokią, kaip Antazavės altoriuje.
2076 metais menininkų bus daug, ir jie bus
prieinami kiekvienam užsakovui.

Pakahs! Nebesufleruosiu tam 2076 metų eremitui. Kai viską pasahysiu, tai jam pačiam nieko nebeliks galvoti. Tegu pats kūrybiškai ir išradingai tvarkosi. Dėl to jis ir jo vaikai bus laimingesni ir sveiki, kaip šitie mukuliečiai, kurių kvatojimasis iš už pusės kilometro atskamba. V

Gražu ekskursuoti į praeitį, bet gražu būtų ekskursuoti ir į ~~Kerasaliuko~~ Kepurės netolimą 2076 metų ateitį.

1976. VIII. 17

V Nūdieniame triukšme pasimetęs, netekęs pusiausvyros žmogus čia suras savo šventovę. Pravers langą į naują išsilgtą tikrovę ir pripažins: „Tokioje karališkoje dvasinėje puotoje man dar nėra tekę būti... Kalbėk, Viešpatie, klauso Tavo tarnas!"

197. Kastėlis
~~Bažnyčios kyšulys~~

Prukiai saulėta, vasariškai šilta diena. 7½v -10°C, 0 m/s, nukas; 8½v -12°C; 11v -18°C, N ε 2 m/s; 12-18v -19°C; 20½v -17°C.

Popiet išsiriu tirti kairiojo, t.y. šiaurinio Avilio kranto ir salų. Per 12 min. atsiduriu ties komaro rago smaigaliu, per 5 min. — ties liepasale I.

Prieš pat liepasalę I įlankoje išlipu ir paskiriu visą valandą ištirti įlankai ir kyšuliui ties liepasale I. Einu ežero pakrante į pietus, pereinu skersai sausą upelio vagą, įkopiu į kalvą 10 m a. nuo v.l., einu per išbėginį juodalksnyną ir berzyną, brendu per bergždžius avietojus, susipynusius ir išstypusius aukščiau galvos. Kalvotas kranto kyšulys yra nutolęs už 200 m į šiaurryčius nuo liepasalės I.

Iriuosi toliau. Ties Liepasale III tamsuoja meldų seklumėlė. Netoliese vertikaliu profiliu žaliuoja Varnelė. Iriuosi pakrante į pietus, paskui į pietryčius. Iš šito šono Žuvėdrai yra ko pasididžiuoti savo šviesiu žalumu. Nebe toli ir ~~Karšiasalė~~ Erelis su žilu pilkosios tuopos kuodu.

Praplaukiu į pietus palinkusį kyšuliuką, susidariusį iš skendinčių juodalksninkų karklų ir nendrių. Leidžiuosi į didoką švarią, be nendrių įlanką. Varnelė lieka į vakarus, o plaukiu į ~~Karšiasalę~~ Erelį, į pietus.

Ties ~~Karšiasale~~ Ereliu — kyšuliukas. Varausi pakrante į rytus. Ties Ąžuolynu, Ilgąja ir Jankeliuku — milžiniška įlanka. Rusas vasarotojas maudosi ir nieko neatsako į mano toponiminius klausimus. Ne jam suprasti, kad aš šitame burnaprausyje su Kolumbo už sidegimu ieškau neištirtų žemių ir tt.

Sustoju Bažnyčios kyšulio (Koscielny -

ko pusiasalio) vakariniame krante. Čia maudausi, kaitinuosi, džiūgauju ištisas 2 val., nes linksmesnio ir ramesnio paplūdimio neįsivaizduoju.

Pirmiausia susipažįstu su Bažnyčios kyšulio gamta. Iš valtives išlipantį mane pasveikina triliemenis berzas, 50 cm, 30 cm ir 20 cm diam. Čia pat ir drebulė, 50 cm diam, ir kreiva pušis, 50 cm diam. Einu skersai kyšulį stačiai į rytus, per seną ūksmingą berzyną ir juodalksnyną. Patenku į šlesnį avietyną. Už 100 ž. nuo valtives pasiekiu rytinį kyšulio krantą.

Dabar kopsiu į kalvą pietinėje kyšulio smailėje. Tai būdingas išlakus berzynas, matyti, daugelio mėgiamas, nes net takelis į kalvos viršų pramintas. Slaptinga gamtos grožybė žmones čia traukia nuo amžių. Esu kalvos viršūnėje, 15 m nuo v. l, iš trijų pusių apsuptas vandens.

Čia daugiausia beržų, 15-40 cm diam, pušis, 40 cm diam, drebulė, 25 cm diam. Štai ir daugiau pušų; vienoje genys atsilošdamas tauškši. Yra pora kadagių, pora erškečių, kelminių paparčių, šermukšnėlių, avietojų, labai daug paprastųjų sausmedžių, žemuogių, katmogių. Čia paskliders čiobrelių, laukinių mėtų ir gal pačių debesų kvapas. Žolė dėl drėgmės stokos liesutė, apdžiūvusi.

Ši kalva — tai gana erdvi ir lygi aukštė. Tokioje kalvoje išsitekty ne tik kaimytelė, kuri pagal padavimus čia yra buvusi, bet ir vidutinio dydžio gyvenvietė. Bet kur būtų jis šulnys virtuvei, kūtei, daržui, to aš nenutuokiu. Manau, kad kur netoliese šlaite slypi užvirtęs senas šulnys ar šaltinis.

Dėl medžių aukštybės saulytės kalvoje nedaug ir vėjas beveik nepučia, tik beržų viršūnėse ošia. Ji čia senovėje kalbėta Dievo... Norėčiau nusilenkti pamaldžiam fundatoriui,

tik nežinia kur jo kaulai slypi.

Sugrįžtu prie valties ir nusirengiu maudytis. Paplūdimys karališkas. Įlanka švari, be jokios nendrės, apriesta balto smėlio lanku. Pamiškė ne bet kokia, poetiška, su gražiais medžiais, su čiauškančiais paukšteliais. Už smėlio lanko, mano galugalvy žydi tūbės, šilingės, vilkahojės, karklavijai, raudoklės, bajorės. Yra pilkosios tuopos keletas ūglinkų, kurių storiausis 3 cm diam. Prie smėlio juostos nedrąsiai artinasi karklai ir juodalksniukai. Arčiau prie grožybės ir juos traukia. Laužavietės net dvi, ištaigingai apmūrytos akmeniokais. Maudykis vandenyje ir saulėje.

Pasipūskinęs svariame ir šiltame vandenyje, perkertu kyšulį šiauriau. Kyšulio pradžioje matyti trobesys su tamsiu įlinkusiu stogu, tarp galingų medžių kupolų ir gotikinės jaunų eglių užtvaros. Kyšulys ihi tos sodybos gali siekti 100 ha.

Aviečiaudamas netrunku pasiekti rytinį hyšulio krantą. Prieš ahis atsiveria nauja nematyta Avilio dalis – naujas pasaulis. Šis Avilio rajonas savo erdve primena Slibino momenį. Tiesiog stebuklingas atradimas behraščio Avilio garbei. Avilio platybę negreit suseksi, už salų ir pusiasalių jis ją pa sumaniai moka slėpti.

Sugrįžęs pas valtį, vėl maudausi, vėl kaitinuosi. Rugpjūčio saule, ačiū tau už karštus spindulius. Šią dieną dedikuoju tau, nors ir su shriauda Kolumbo amatui.

Nors ~~Baznyčia~~ Kastėlis ne sala, tik hyšulys, tačiau nuo žmonių ir gyvenviečių jis yra nutolęs už devynių kalnų, už devynių girių, apsuptas iš trijų pusių plačių vandenų, toli nuo kelių, nuo dirbamų laukų, iš kurių negirdėti sunkvežimių, trahtorių ir kombainų gaudesio. Jokia ahis, johs sulojimas, johs sumūkimas nepasiekia šitos bajorų gūžtos. Tiek tylu, kad net an-

čių su švilpaujančiais ančiukais čia negirdėti. Tai paplūdimys ramus ramus...

Čia seniau ponų (anų laikų partinių) vaikai maudydavos. Prancūzės guvernantės juos mokydavo dailių manierų, kurių mužikai neišmano, aiškindavo apie kilnius jausmus, kurių prasti žmonės nesupranta, pasakodavo apie pietų kraštus, apie kuriuos tamsuoliai nieko nenutuokia, dėstydavo kaip sukurti prabangią buitį, skirtą humaniškam elitui.

Iš paplūdimio išsiiriu, apsuku pietinę kyšulio smailę, paplaukėju rytine kyšulio pakrante. Miškinga Bažnyčios kalva užstoja vakarėjančią saulę. Apstulbintas naujų neregėtų perspektyvų, bijodamas šias rojaus brangenybes per skubotai ir be deramos pagarbos paliesti, iš jų pabėgu... Laikrodis mano viršininkas.

Nuo Erelio (Karšiasalis II) grįžtu per 39 min.

senu farvaterin pro Ąžuolyną, ~~Žuvėdrą~~ Varčią, Varnelę.

1976. VIII. 19

198. Pirma pažintis su Šamo sala

Rudeniškai vėsi, be saulės, tarpais šviesi diena. 8½ v - 9°C, NW3BS; 11 v - 13°C; 11½ v - 18½ v 14°C; 19½ v - 12°C; 20½ v - 10°C, palynoja.

Iki Šamo pavėjui nusiiriu per 40 min, saloje pakūnu 4 val. ir grįžtu prieš įstrižas putojančiom viršūnėm bangas per 48 min.

Sustoju pietinėje įlenktoje pakrantėje su smulkių akmenukų dugnu. Iki Kastėlio kyšulio vakaruose — 200 m, Erelis — SW 210°, Ilgoji — SW 240°.

Pietiniu paplūdimiu su gražiu atabradu einu į rytus. Lygiagrečiai už 8 ž. tęsiasi kalva. Grįžtu taku, einančiu tai šiaurine papėde, tai kalvos ketera. Eidamas aviečiauju. Riešutų branduoliai vikio dydžio tėra.

Saloje yra daug skruzdėlynų, sunešty mažyjų juodų skruzdžių iš smėlio. Yra keletas skruzdėlynų ir didžiųjų juodų skruzdžių, sunešty iš šapelių bei spyglių.

Gausiose gėlėse zvimbia kamanės. Raudonėliuose ir kitose gėlėse įnirtingai darbuojasi naminės bitės, nesukdamos galvos kaip per vėją skersai ežerą pasieks namus.

Jei nekrutėdamas ilgiau vietoj pakūni, išgirsti atsargų šlumštelėjimą, pasižiūri ir pamatai jeigu ne varlytę, tai kūtinai driežą.

Yra nemaža kurmiarausių, ypač šiaurinėje smailėje. Užtinku kažkieno urvelį d 7 cm (žr plane nr 48). Šlaitai, ypač atodanginiai, išrausti pelių urveliais. Kai kur šerių knaisiota, stirnų ar lapių kapstyta. Iš žiemos yra išlikę briedžių pėdsakų. Nesuprantu, iš kur tiek faunos saloje.

Prieš penketą metų salos kalva (viršutinė terasa) yra miškininkų su didelių išmanymu ir meile sukultūrinta, apžalumyninta, apsodinta pušaičių kultūra. Pušaitės 7 metų, bet jau 1½-2½ m aukščio ir iki d 5 cm. Pa linksmai užsinešusios jos svaiginančiai kvepia.

Kalvos pakraščiais vietomis yra pa-

likti juodalksniukų bei beržiukų tankumynai, daugiausia grėbliakočio storio. Tankumynai artimoj ateity tikriausiai bus prašviesinti.

Kalvoje nėra palikta jokio medžio, nes pušaitės yra šviesamėgės. Be to, neseniai čia stovėjo Navicho klojimas ir salos kalva buvo dirbama. Dabar čia tėra pomiškis: pušaitės, berželiai, juodalksniukai.

Paplūdiminėj terasoj bei kalvos šlaituose yra šių pomiškinių medelių bei krūmų: drebulėlės, liepelės, kaihlai, kadagiai, pilkosios tuopelės, avietojai, nedaug senų blindžių, daug sausmedžių, šiek tiek lazdynų, putinų, šaltekšnių, truputis raud. serbentų, du juodieji serbentai, erškėčių, vienas juodauogis ir vienas raudonuogis šeivamedžiai.

Miškas auga paplūdiminėje terasoje, kalvos šlaituose, jos briaunose (ypač liepos) ir šiek tiek smailėse

Nuošimčiais juodalksnių yra 70%, beržų 10%, liepų 8%, drebulių 4%, ąžuolų, vinkš-

nų (guobų), uosių, šeimuhšnių 4%, baltųjų gluosnių, blindžių 3%, pilkųjų tuopų, 5 pušys, eglė, 2 klevai 1%.

Įvairių žydinčių ir vešliai augančių žolių saloje tankiai prižėlę. Bent pusę jų isskaičiuosime: 1. papr. bitkrėslė, 2. papr. raudoklė, 3. papr. šilingė, 4. papr. čiobrelis (Th. serp.), 5. papr. rykštenė, 6. papr. jonažolė, 7. papr. trūkažolė, 8. papr. pakalnutė, 9. papr. linažolė (L. vulg.), 10. mūškinė bajorė, 11. pievinė bajorė, 12. katuogė, 13. juodoji tūbė, 14. pelkinė mandrauninkė, 15. pelkinė kalpokė, 16. garbanotasis dagys (C. crispus), 17. nariuotasis bervidis, 18. mūškinis asiūklis, 19. mūškinė sidabražolė, 20. rožinė ožkarožė (Ep. roseum), 21. mažoji ožiažolė (Pimpinella saxifraga), 22. stačioji ahisveitė, 23. rausvažiedė ahisveitė, 24. krūminis kūpolis, 25. mūškinis raudonž. pelėžirnis (Lath. silvester), 26. raud. dobilas (Tr. pratense), 27. šilinis viržis, 28. papr. raudonėlis, 29. siauralapis vingiris, 30. gelt. vingiris, 31. stačioji dirvuolė (Agr. pilosa), 32. didžiažiedė rusmenė (Digita-

lis ambigua) – rakinis lapais, gelsvažiedė, baigia perzydėti, 33. žirdalka (centaurea minus?), 34. minkštos samanytės (Sph. acut) 35. vandeninis būdmainis rūgtis, 36. grybai: musmirės, raudonikiai, daug lepšių, paliepių ir oi kiek kazalėkų! Tik šilto rudens lietaus reikia.

Ekskursija nepaprastai pavyko. Tik pristigau laiko, net pasiklydau, ir taip salaliko nebaigta tirti bei matuoti. Su malonumu norėčiau į ją grįžti daug kartų.

1976. VIII - 23

199. Antras žvilgsnis į Šamą

Vėsi, be saulės, tarpais šlapia diena. 7½ v 8°C, W 4 m/s; 9½ v - 11°C; 10 v - 13°C; 12 v - 15°C; 15 - 18½ v - 19°C; 20 v - 14°C; 21 v - 12°C.

Į Šamą pavėjui nusiriu per 34 min., saloje pabūnu tik 2 val. ir grįžtu prieš bangas per 68 min.

Šalą apiplaukiu net du kartu ir patiriu, kad ji yra dar žavesnė už ilgąją (dar vad. Vainiūno, Napių ar Vėdišiaus) šalą, kad

ji yra sakota, didžiulė, toli gražu dides-
nė negu 6 ha (kaip yra pasakojęs 1976.
VII.14 imbradiškis St. Rutulis).

1976. VIII. 24

200. Šamą išžvalgau pagrindinai

Pabudęs pramerkiu akis. Man nusišypso
saulėtas rytas. Paskui vasariškai šilta die-
na. Kokia palaima. 7v-8°C, W3Bs; 8v-10°C;
9½v-14°C; 11v-17°C; 12v-19°C; 13-18v-20°C;
20v-18°C; 21v-14°C.

Šamą pavėjui pasiekiu per 42 min.,
ten pakūnu, pasiaviečiauju, pasimaudau
4½val. ir parsiisiu prieš vėją per 48 min.

Susitinku vėl vakarykštį rusą. Jis
pasako, kad tokių mažų salų, kaip ši
(Erelis) vardų nežings.

Prie Šamo randu sustojusius du rusus
geltonai žaliais dažais apdrabstytoje val-
tyje. Vienas apšepęs, kurčias valtyje sėdi
ir duoną riekia, o kitas jaunas braido pa-
krantėje, ir paklaustas, kaip vadinasi ši sa-

la, atsako: „A velnias ją žino, mes nevietiniai".

Pirmiausia sustoju šiaurrytinėje pakrantėje, paskui persiiriu į vakarinio kyšulio pakrantę, prie trijų beržėlių, d 20 cm, d 18 cm ir d 30 cm. Papėdėj, prie triliemenio juodalksnio d. 28 cm, d 22 cm ir 20 cm, smygso plokščias akmuo 2 m ilgio, priekalo pavidalo.

Čia pat vakaruose, kalvos galo papėdėj nusidenta ir į kalvos papėdę susmaigstyta keliasdešimt akmenų 23 m ilgio pusračiu. Jais sustiprinta kalvos papėdė, tarytum pilies kuoras.

Už tos fortifikacijos truputį paėjėjus, pietinėje kalvos galo papėdėje guli puntukas, įsibedęs tarp dviejų kadagėlių.

Taigi vakarinę smailę, iš vienos pusės saugojamą priekalo, iš kitos — puntuko, pavadinkime Priekalo ir Puntuko smaile.

Tai labai maloni prieiga valčiai. Jokių nendrių. Užuovėja. Popiečio saulė. Smėlingas atabradas. Toliau į rytinį užutėkį

prasideda meldynas, tankiai prismaigstytas rožinių nūgėvo varpučių. Tik lydžiai pūška. Antys miegūstai kvarkteléja. Ramus ramus saulėtas rojaus kampelis.

Šiaurinės smailės kitaip nepavadinsi, kaip Drebulyno smaile. Viduriu eina sausas, tiesus takas. Jo abipus vanduo. Už 130 m – Alkelio salos pietinis krantas. Smailės vakarinė pakrantė tankiai apaugusi išbėginėmis drebulėlėmis, toli iš ežero matomomis. Milzinišku beržų fone jų lapai primena apynopus.

Rytinę, turistų mėgiamiausią smailę, pavadinkime Laužavečių smaile.

Salos pavidalas – trikampė žvaigždė, nuo kurios centro einantis šiaurinis spindulys yra 440 m ilgio, rytinis – 440 m ilgio ir vakarinis – 300 m ilgio. Jei žiūrėsim į salą, kaip į trikampį, tai jo viršūnes tiesiomis liniomis sujungus, rytinė kraštinė lygi = 780 m, pietinė = 700 m, o vakarinė = 540 m.

Salos plotas = 9,5 ha, iš kurių paplū-

dimio zonai atitenka 2 ha, o kalvos zonai - 7½ ha. Kas be ko, už atstumų bei kampų atstumų galvos neguldau, nes matuodamas naudojausi tik žingsniais ir kompasu.

Iš kur tas Šamo vardas atiteko salai? Gal sala vardą gavo dėl savo atšakų, - nelygiai samo ūsų, kai matininkai po kontūrus planuose nubraižė. Panašiai ir kaimyninė sala, pietuose buka, šiaurėje smaila, matininkų plane nubraižyta, galėjo priminti tupintį erelį su pakreipta galva ir todėl buvo praminta Erelių.

O gal neatmenamuoj senovėj Avilių buvo šamų (lenk. sum, rus. som). Salą žmonės vadina Šiūnė, Šāmanė, Šúomija. Galėjo ir vienas šamas tepakliūti žvejams šios salos pakrantėje, kaip lygiai Erelio saloje galėjo perėtis tik viena pora erelių.

Šamus užmiršus, salos vardą išvertė iš Suomijos, iš Šāmanę, nors tokioj aukštoj salioj niekada šamų negalėjo būti.

1976. VIII. 25

201. Grybaujame Šamo saloje

Saulė vasariškai hepina. 7½v-11°C; 8½v 14°C; 13-17v.-21°C, SW 2 Bs; 20½v-15°C. Popiet trim valtim nuplaukiam į Šamą per 50 min., ten paviešim 4 val. ir per 60 min. grįžtam.

St. Kasėlis pasako, kad aviliškių mėgiamas paplūdimys vadinasi Jonākampis, nes seniau to pusiasalio žemė priklausiusi Jonui Prakapui.

M. Plešonienė pasakoja, kad ji jauna iš Avilių bažnyčios eidavusi lig Ragėnų. Iš čia rusai tarp Šakalynės ir Ąžuolyno salos perveždavę ją į kitą pusę ežero, o iš ten Imbradas būdavęs jau arti. Tą vietą tarp salų vadindavę Vartais. Yra toks posakis: „Kai yrėmės pro Vartus, kad pagavo mus vėjas!"

El. Trukleckienė papasakoja, kaip prieš 13-14 metų Vainiūno saloje Teliokinėje (Ąžuolyne) vasarojo kompozitorius Vytautas Bau-

milas su draugu karo invalidu. Baumilą išvežė į laidotuves. Invalidas liko saloje vienas. Prisigaudė gal pūdą žuvies. Baliukas jį atsivežė pas Dominyką. Buvo statinė alaus, žuvies, papjovė avį, kepė šašlyką. Visi suvalgė po kilogramą šašlyko (t.y. avies su ryžiais).

Iš vidurio kalvos, iškilusios 12 m nuo vandens lygio, iš kurios šakojasi visos trys smailės, į visas puses matyti ežeras. Žemos pušaitės jo neužstoja. Jis žvilga pro tarpus medžių, augančių kalvos briaunoje, šlaite ir papėdėje.

Netoli kalvos vidurio aptinkame buvusio klojimo pėdsakus: juodanogis šeivamedis, du kelmai juodųjų serbentų, didžiųjų dilgėlių eilė, į žemes paraugę pamatiniai akmenys.

Į šiaurę nuo klojimo už 70 m plyti dauba, t.y. sausa pelkė, kurioje viksvos ihi juostos, kemsynė, žydi šilingės, kalpokės, rožinės ožkarožės, raudoklės. Čia galėjo net būti sulnys. Dauboje jokio vė-

jelio, saulė kepina tik vien.

Paplūdimy prie drebulės (žr. planą nr. 8) susitarėme laukti, užkaitėme puodą vandens, bet grybus ir žuvį parsivežėm namo.

1976. VIII. 29

202. Aplink Paimbradės Avilį

Per 46 min. pasiekiu Vilko salą. Pasilsiu, pasiaviečiauju, pasimaudau. Rudeninė saulytė, bangų mūša, pušų aromatas, vėjo šiuršenimas medžiuose sugrąžina sielai giedrą.

Sraigės keliauja, pasinaudodamos bangų mūša. Kiauto pavidalas leidžia joms išsilaikyti pakrančių sekluмose.

Pailsėjęs Vilke pusantros valandos, plauksiu aplink Paimbradės Avilį. Geresniam maršruto įsiminimui, meskime zvilgsnį į ežero planą.

Ką dar primena Avilio krantų konfigūracija? Na gi štai ką. Stovi primityvios drožybos vienuolis, ilgu abitu apsivilkęs, užvertęs galvą aukštyn žiūri, jo apykakle smaikštuoliškai ant sprando užsivertus, kairioji ranka nuleista, jos rankovėn plaštaka įtraukta, o dešiniąja laiko iškėlęs kaukolę. Matyti, pamokslauja apie

atgailą.

Plauhiu Bažnyčios kyšulio pakrante į šiaurę. Už Ščiurio kyšulio milžiniška įlanka užlinksta iki Golubiškių trianguliacinio bokštelio. Pashui — velėhlė, valtis, savotiška pistelė, kolū — Nio daržinė, kalva.

Toliau — bukas trumpas kyšulys. Po to — negili, bet plati įlanka, prasidedanti sidabru zvilgančiu baltuoju gluosniu ir pasibaigianti milžinišku beržu.

Artėju dešinėje prie dviejų salelių, o šiaurinėje įlankėlėje — du laiveliai, pirkelė su televizorium. Šiaurrytiniame kampe beržas, o rytuose berzynas.

Šiaurvakariuose praplauhiu baisų riedulyną, jei ne tikrą puntukyną. Vieni akmenys kyšo vandens paviršiuje, o kitų begalinė daugybė nyri visai prie vandens paviršiaus. Valtinis pavojingi povandeniniai rifai.

Tris salas dešinėje palikęs, vėl pasuku į ry-

tus ir apiplaukiu ketvirtą mažą salytę Liūnelį. Į šiaurę atsiveria — och, naujas Slibino Momuo. Vadinas, nuo riedulyno apiplaukiau milžinišką Pirėnų pusiasalį.

Dabar plauksiu ratu švariu švariu rajonu iki Vilko Laužavičių smailės. Net į vakarus į užutėkį įsiskverbiu, patenku į vešlių lūgnių ir baltųjų lelijų karalystę.

Šiaurine Samanės pakrante apsukęs ratą, vėl atsidurių priešais milžiniškąjį Ščiurų kyšulį. Bet mano rytiniame krante du buki kyšuliai. Už pirmojo — sodyba kalne su atraminiu stulpu.

Nebe toli kyšulys ties Vilko Laužavičių smaile. Per antrą menkesnį riedulyną įplaukiu į Vienuolio Apykaklę. Jos gale didelė daržinė su atraminiu stulpu. Nieko sau „apykaklė". Tai ištisas naujas Avilio rajonas.

Iš Vienuolio Apykaklės, priplaukiu Samanės smailę, o nuo jos paiplaukiu į namus per 47 min.

Per 2 val. Paimbradės Avilį apiplauhiau nuo Priekalo ir Puntuko smailės iki Laužaviečų smailės. Vilkas guli išsitiesęs skersai Avilį tarp Ščiurų ir Samanės ir yra tikri Paimbradės Avilio vartai.

Avily, mano gražusis Genezarete, leisk man tave bernylint mirti.

1976. VIII. 26

203. Alkēlis

~~Piliakalnio sala~~

Saulė vasariškai kepina. 7 v - 7°C, 0 Bs, rūkas; 9 v - 13°C; 12½ - 18 v - 19°C, SW 2 Bs; 20 v - 17°C; 20½ v - 15°C.

Popiet ežeras lygus kaip veidrodis. Jame atsimuša salos ir krantai. Tik valčiai sujudinus vandenį, veidrodines medžių viršūnes suharpo horizontalūs bruožai.

Per 46 min. pasiekiu ~~Vilko~~ Šamo salos Priekalo ir Puntuko smailę. Saloje paviešėjęs, pasiaviečiavęs ir pasimaudęs 2 val., išplaukiu į ~~Piliakalnio salą~~ Alkelio salą.

~~Piliakalnio ir Ledų~~ Alkelio ir Skrynios salos yra susiglaudusios ir iš pažiūros viena į kitą panašios, kaip tikros seserys. Abiejų krantai sausi, be mirkstančių karklynų, su senais išbėginiais medžiais. Iš tolo jos primena kuplius, vertikalaus profilio, kupstus, panašius į Janheliukų.

Iš Priekalo prieigos, stačiai į šiaurę nuo Ere-

lio, plaukiu 4 min. iki Drebulyno smailės ir 2 min. iki ~~Piliakalnio~~ Alkelio salos sauso vakarinio kranto, apaugusio retu nendrynu. Už ežero, Golubiškių kalvoje, prie trianguliacinio bokštelio, gaudžia kombainai. Už kelių žingsnių įlendu į karklyną ir juodalksnyniuką.

Įkopiu į kalvą. Svaiginančiai graži kalva, 6 m nuo v.l. Jos bsiaunos apaugusios drebulėmis, o pakaušis plokščias, apželęs vešlia žole ir negausiais pomiškiniais žabeliais: šermukšnėliai, ąžuoliukai, kadagėliai, drebulėlės, berželiai. Tik sytinėje aikštės pusėje, arti vidurio, auga išbėginis berzas, 30 cm diam, ir 8 drebulės, 12-25 cm diam.

Kalva tolygiai žemėdama ir siauredama nusileidžia į šiaurryčius, susilieja su paplūdiminės terasos lygiu ir primena tarytum vieš kelėlį iš stūksojusios čia kadaise pilies.

Tolyn į šiaurryčius paplūdiminė terasa nusitęsia smaile, apaugusia retais, senais išbėgi-

niais beržais, po 20-30 cm diam, ir iš dalies juodalksniais. Smailė baigiasi karklu, uždengiančiu kaimyninę ~~Ledų~~ Sfergnios salą, gulinčia į šiaurryčius už 40 m.

Kalvos viršūnėje, už beržo į rytus, tebežioji išlikusi žeminės duobė, gana gili, kuri net ir užslinkusi dar yra 1½ m gylio. Tai liudininkė laikų, kai žmonės slėpėsi nuo saulės, nuo gaivalingų negandų, norėdami prasmegti skradžiai žemę, saukdami pranašo Danielio apokaliptinius apie sunaikinimo nuobodą žodžius (plg Dan 9, 27).

Paplūdiminėj terasoj užeinu paliepių tiltą, šiek tiek kazalėkų. Iž žolių yra šilingių, raudoklių, rykštenių, pakalnučių, kūpolių, raudonėlių, valerijonų, daugiažiedžių baltašaknių, ožiažolių, kelminių paparčių ir tt.

Kalvos papėdėj, po dviliemene drebule, auga du kelmeliai svaiginančiojo gurgždžio. Guli kekės nubrendusių juodų uogų, pana-

šių į mėlynes, tik apsinešusių mūsu. Išrodo viliojančiai, bet vis dėlto neragausiu.

Be minėtųjų pomiškinių krūmų, yra dar sausmedžių, erškėčių, šaltekšnių. Nuošimčiais miškas yra toks: juodalksnių 60%, beržų 20%, drebulių 14%, liepų 5%, ąžuolų, šermukšnių 1%. Beržai gražūs, bet pusė jų nužievinti.

Sala nemaža, įdomi, yra kumpio pavidalo, atkišusi savo kulkštiną šiaurryčių kryptimi. Salos ilgis – 140 m, plotis – 60 m, plotas – 0,6 ha, iš kurio 0,15 ha atitenka halvos terasai, o 0,45 ha – paplūdimio terasai.

~~Piliakalnio~~ Alkelio saloje išbūnu pusantros val. ir per 44 min. parsiiriu namo.

1976. VIII. 30

V Užtat yra tiksliau sakyti, kad ~~Piliakalnio sala ir Ledų sala~~ Alkelis ir Skrynia ne guli, bet stovi, kaip dvi gražiai sušukuotos mergytės.

204. Skrynia

~~Ledų sala~~

Šilta, rudeniška saulutė, ištiškusi balzganame danguje. Pavakary apsiniaukia, sugriaudžia, palašnoja, trumpam sustiprėja vėjas. 7½v-13°C, SW3 m/s; 8½v-15°C; 10½v-20°C; 12v-22°C, 14v-23°C, SW5 m/s.

Skrynios
~~Ledų~~ sala pasiekiu per 55 min., iš rono pučiant stipriam SW5 m/s. Saloje viešiu 3 val. Parsiirtu namo per 66 min. Parsiirtu su nuotykiais, nes vėjui siūbtelėjus, teko palydėti kepurę. Jei vėjas būtų nenurimęs, būčiau neparsirgęs nė per 2 val., būtų reikėję valtį palikti Varty uoste.

Sustoju pietvakariniame salos kampe, supa akmenuota pakrante, už 40 m nuo Pilia-
Aglelio
kalnio salos rytinės smailės, sujungtos su Le-
Skrynios
dų sala nendrėtos sekles tiltu. Į šią Drebu-
Aglelio
lyno smailė - tiesiai pietuose, o Piliakalnio sa-

la — pietvakariuose.

Išlipu drėgname retame nendryne ir imu eiti aplink salą prieš laikrodžio rodyklę. Salos vakarinė ir pietvakarinio galo pakrantė yra apžėlusi neperregima juodalksniukų ir kaikių siena.

Kalvos aikštė ūksmėta, apytuštė, tik avietojų joje šiek tiek yra. Aviečių uogų nebe daug. Kalvos aukščiausioj vietoj, 4 m a. nuo v.l. — grupinės žeminės 5 m diam duobė, dar ir dabar 2 m gylio. Savižudiškas liūdesy, nekviestas svety, nebegrįžk į žmonių širdis.

Kalva neaukšta, su šiek tiek išreikštu vakarinių šlaitu ir tolygiai nuolaidžia bei prasiplečiančia rytine brianna.

Briaunos, šlaitai ir papėdės apsodintos daugiausia liepomis (kitos — su genių uoksais). Salos miško sudėtis tokia: juodalksnių 59%, liepų 20%, beržų 12%, ąžuolų —

8%, balt. gluosnių 1%

Pomiškiniai krūmai yra šie: karklai, drebulėlės, guobelės, daug avietojų, sausmedžių, keli šaltekšniai, putinėliai, 4 erškėčiai, 2 lazdynai, kadagėlis, raud. serbentas.

Iš žolių: daug didž. dilgėlių, vingiosykščių, yra daugiažiedžių baltašaknių, rožinių ožkarožių, siauralapių ožrožių (Chamaenerium angustifolium).

Skrynios ~~Ledų~~ salos pavidalas – tai stovintis ant storgalio žąsies kiaušinis, pasviręs į rytus. Salos ilgis – 135 m, plotis – 80 m, o plotas – 0,7 ha, iš kurių kalvai atitenka 0,2 ha, o paplūdimiui terasai – 0,5 ha.

Salos vardas ir praeitis skęsta nežinios miglose.

1976. IX. 1

205. Alkas

Po vakarykščio lietelio diena šilta, rami, apsiniaukusi — kaip tik tokia, kada grybai labiausiai dygsta. 7½v -13°C, 0 m/s; 9½v -14°C; 11v -15°C, SE 3 m/s; 12v -16°C; 12½-18v -16°C; 20v -15°C. Sek. naktį šturmas ir liūtis.

Įrašius į Alko salą. Bet žmonės ją vadina Vilkine. Iš kur tas vilko vardas atiteko salai? Sunku patikėti, kad saloje vilkai būty perėję. Greičiau slapstėsi joje kokis plėšikas. O gal Mindaugo laikais saloje buvo kokia fortifikuotas avanpostas prieš kalavijnočius.

Galima dar spėti, kad salos pakraštėje lindėjo koks savivaliautojas, kuris egoistiniams tikslams išnaudojo geografinę salos padėtį, kaip vartus tarp Avilių Avilio ir Paimbradės Avilio. Jis trukdė aplinkiniams žmonėms susisiekimą ir žūklę, plėšė iš jų duoklę, atiminėjo žuvį ir žūklės padargus. Užtat ir nupelnė sa-

lai nelemtą Vilko vardą.

Tačiau labiausiai tikėtina Vilkinės vardo evoliucija yra šitokia: Vilkinė > Elkinė > Alkinė > Al̃kas. Vadinas senovėje saloje buvo šventa giraitė, sakralinis pagonių lietuvių rezervatas, su religinėmis sankcijomis saugąs salos fauną ir florą. Taigi „Al̃kas yra logiškiausiai paremtas ir labiausiai teiktinas salos vardas.

Alko salą pasiekiu per 55 min. Saloje paviešiu 2 val. Tai labai miela ir turininga popietė, nors ir su šiokia tokia dulksna. Parsiiriu per 48 min. Po kelionės su malonumu nusiplaunu prakaitą. Nors nesaulėta, bet vanduo šiltas.

Bendras salos vaizdas toks. Alko šiauriniame krante prisišvartuoju prie dviliemenio juodalksnio d 8 cm ir d 10 cm, iš šaknų pakibusio į vandenį.

Už juodalksniukų sienа apžėlusio kranto atsidurių tankioje tankioje pievoje. Taip pat matau pievą už 20 ž. į pietus nuožulnioje kalvoje, kurios papėdėje-juod

alksniukų puosta. Einant šiaurinės pakrantės puodalksnynėliu, šernais kvepia...

Kokių grožybių šioje gamtos šventovėje pamačiau, to aprašyti negalima. Be to, dar reiks patikslinti Alko planą. Širdis mane čia trauks visą amžių.

1976. IX. 2

206. Alko planą patikslinu

Rugsėjo saulytė ištiškus balzganame danguje. Sode skaisčiai raudonuoja Uelsi obuoliai. Pasivaišinu pirmaisiais baltiniais (alyviniais). Pavakarys apsiniaukęs, palyja, oras atvėsta, sek. naktį W 7 Bs štormas. 7v-10°C, SW 2 Bs; 9v-13°C; 10v-14°C; 11v-16°C; 12-14v-17°C, SW 3 Bs; 17½-19½v-11°C.

Į Alką nusiiriu, trukdomas SW 4 Bs vėjo, per 52 min. Saloje paviešiu vos 2 val, nes ima lyti. Parsiiriu per 60 min., trukdomas vėjo ir lietaus. Išsigudrinu prieš vėją zigzaguoti, dengdamasis salų užuovėjomis ir kuo mikliau at-

gal atitraukdamas ir į vandenį įleisdamas išilgį menteles.

Pradžioje iš lėto apiplaukiu aplinkalą. Sustoju pietrytiniame kampe, prie trijų beržėlių.

Alko sala bemaž apvali, arba tiksliau – Lietuvos respublikos plano modelis, 3 ha ploto, su aukštais, daugiausiai nuožulniais šlaitais.

Papėdiminė terasa siaura ir sausa. Krantai be karklų, daugiausia paplauti, visur pakilę per 50 cm nuo v. l. Galima sakyti, kad papėdiminės terasos iš viso nėra.

Kalvos viršaus aukštis – 10-12 m nuo v. l. Kalva nusodinta pušaitėmis, bet ... pore – čiai. Matyti sausros buvo kaltos. Pakaušio plokštuma poplikė, be medžių, panašiai kaip Šamo sala. Todėl jums akivaizdus trūksta to vertikalaus akcento, kurį turi Jankeliukas, Alkelis ar Skrynia.

Tarp pušelių tankus dobilynas, raudonėliai. Pomiškyje yra sausmedžių, saltekšnių, juodalksnių šeivamedžių. Miškas: pod-

alksnių 58%, liepų 20%, gluosnių 15%, beržų 5%, ąžuolų, uosių, obelų, šermukšnių, guoba (vinkšna) 2%.

Labai jaudina senos sodybos žymės: nr 11, 12, 13, 14 ir 15. Senais medžiais, gamtos paminklais, Alkas pralenkia visas Avilio salas. Prie jų priskirtini šie nr: 4, 5, 8, 10, 11, 14, 15, 16, 22.

Jie kelia sudėtingas užduotis gamtosaugos pareigūnams. „Prašom užsukti, maloniai jus kviečiam" — šaukia gamtos paminklai, kokių neturi jokie kiti parkai.

Atsiduri papėdėj vieno tokio gargažėto, uoksuoto milžino. Saulės zuikučiai mirga jo senatvės raukšlėse, menančiose mįsles iš žilos senovės. Lajoje ūžauja vėjo gūsiai. Uokse pasirodo... Kas? Gi Miškinis ismintingu pelėdos veidu ir sako:

— Įsihlausyk, aš esu praeities legenda. Įsižiūrėk, aš esu dabarties regėjimas. Įsimąstyk į mano medinę dra-

mą. Žmogau, tik ilgiau tyliai į mane pažiūrėk. Gal tau pavyks prashleisti paslapties uždangą ir įminti mįslių mįslę...

Gal už 100 metų nuo Imbrado į Alkosalą eis tiltas, o kalvos heteroje stovės stilinga pilis, primenanti Pažaislį ar Nesvyžių. Į padebesis iškils aukštas bokštas, į kurį su žiūronais, kaip musės į medų, veršis visi turistai.

1976. IX. 3

207. Liūnēlis ~~saloj~~ (Papapē)

Vėsi, rami, nuo ryto puikiai saulėta, į pavakarį tik sviesi, diena. 8v-3°C, OBS; 9½v-7°C; 10-11v-9°C; 12-12½v-11°C, SW 2BS; 13-18v-12°C; 19v-11°C

Ežeras ramus, irtis spartu. Per 52 min. pasiekiu Liūnelio (Alkiečio?) salą, už 3 min. nuo Vilko. Joje paviešiu pusantros val. Per 1 min. nusiiriu į Ščiurų pusiasalį (dobilais apsėta kalva su beržu viršūnėje). ~~Iš Ščiurų~~ pabūnu jame pusvalandį ir pro Lauzavietės smailę parsiiriu namo per 56 min.

Liūnelio saloj prie dviejų beržų yra lauzavietė. Užeinu trejetą dešimčių ūmėdžių, keletą lepšių. Medžiai auga tokie: juodalksnių 78%, karklų 10%, drebulių 6%, 8 berzai 3%, 8 pušys 2%, balt. gluosnių 1%.

Sala pailga, guli NE-SW kryptimi, yra 80 m ilgio, 30 m pločio, 0,2 ha ploto. Tai jauna, že-

mutė zala, aukštų viksvų bei nendrių prižė-
lusi. Jos šiaurinė pusė, 0,1 ha, tėra 30 cm pa-
kilusi nuo vandens lygio, yra sausa, apau-
gusi medžiais, ūksminga. Pietinė pusė, 0,1 ha, yra
saulėta, įmirkusi, truputį samanota, pri-
žėlusi mirkstančių retų apskurdusių kaik-
lų, juodalksninkų bei viksvinių kemselių.
Per kemsus vaikščiodamas pasilavinu ekvi-
libristikoje. Tai nepavojinga, tik batai pri-
sisemia vandens. Ant kemsų stoviniuo-
damas mėgaujuosi sykščia rugsėjo saulute.

Už ežero baubia imbradiškių karvės,
gaudžia kombainai. Drebulių lapai rami-
nančiai plakasi. Ežere svilpauja ančiukai.
Paukšteliai giesmininkai tylė.

Saloje galėtų nurimti tik tikrai dyku-
mos tylą ir vienatvę vertinantis atsiskyrė-
lis, surandantis grožį fantastinėje debesų
dinamikoje, vėjo šiuršenime nendrėse ir
lajose. Beje, nendrių pirkelę susirėsti ant ke-

turių kemsų — tai sunkiai įvykdomas planas. Tam atsiskyrėliui grėstų mažesnis pavojus nukentėti nuo vagių bei pavyduolių, nekaip nuo šalčio ir bado.

Ščiurų pusiasaly baigiu šios dienos turistinę pramogą. Jis didžiulis, Pirenėjų pusiasalio pavidalo. Jo šlaitai — iki 8 m nuo v.e., o vidurys iškilęs dar kita tiek negu šlaitai.

Šlaitai ir jų siaura papėdė iki vandens apaugę senais aukštais medžiais, daugiausia berzais ir juodalksniais. Iš dirvos nuo šlaitų paleista pakalnėn į paežerę daug didžiulių akmenų. Tarp jų yra ir laužaviečių.

Pusiasalio vidusyje, kalvos viršūnėje, vieš patauja kuplus ruplys berzas, 50 cm diam. Iš čia atsiveria gražios ežero panoramos. Pvz, stačiai į pietus, už 5 min. yrimosi, guli ažūrinė Laužaviečių smailė. Tas pusiasalis prieš šimtus metų, žinoma, buvo sala. Dabar jis yra zydinčių raudonųjų dobilų laukas, pil-

nas bičių ir kamanių.

Kai laukiau Suomijąs (~~Vilko salą~~), IX. 3, susitikau per lietų besiirstantį prie pusiasalio ir bemeškeriojantį jaunuolį kariuomenės amžiaus, su balta vasarotojo kepure. Pahlaustas, ar čia sala ar pusiasalis, jis man pamelavo, kad čia esanti sala, o daugiau jis nieko nežinąs, nes pirmą kartą čia meškeriojąs.

1976. IX. 9

208. Patikslinu Liūnelio ~~salos~~ planą

Rami, puikiai saulėta, vasariškai šilta diena. 7v-9°C, E2Bs; 11v-15°C; 12-17v-17°C, 19½v-14°C; 20v-12°C.

Per 52 min. nusiiriu pro Laužaviečių smailę į Liūnelį. Sustoju Akmens prieigoje. Liūnelyje paviešiu 1 val. ir išplaukiu Anties Akies salos ieškoti.

Į mirkusiame Liūnelio viksvyne atsisėdu ant

kieto viksvų kemso, ilgai pasėdžiu, bet kemsas nepradrėgsta. Į jį atsirėmusi atsiskyrėlio pirkelė be abejo jį pradrėkinty.

Dėl podirvinio vandens artumo trys seniausi juodalksniai yra numirę, sausi stovi. Storiausia drebulė su išretėjusia laja taip pat miris. Berželis, 5 cm diam, yra toliausia prasismelkęs į pietinę užpelkėjusią salos dalį. Tai narsus pionierius, pirmutinis iš tauriųjų medžių, skinąs kelią tarp įmirkusių viksvų, neniekinąs šudrų-parijų karklų draugijos. Jis nenori duotis pralenkiamas medžių parijams karklams. Bet karklai sušlapę kojas gripu neserga, o berželiui gražuoliui gali atsitikti visaip. Kad tik narsuolis pionierius dėl drėgmės pertekliaus nesusilaukty trijų juodalksnių likimo...

Saulė kaitina kaip vasarą. Vėjelis toks malonus drebulių lapus plaka. Būrelis ka-

muolinių debesėlių mėlyne plauhia. Kamanė užklydus bimbia, nors žiedų čia nematau, išskiriant mandrauninkes.

Jei sala būtų mano nuosavybė, nepasakysiu, kad jos man niekas nepavydėtų. Oi, kokia meili salelė. Taip gera sėdėti ant kemso. Bet pakaks. Reikia nuoštis Anties Akies ieškoti.

1976. IX. 17

209. Antras pašnekesys su Adomu Bakučiu

Adomas Bakutis, iš Rãpkiškių km, g. 1897. XII. 24, šiandien po pamaldų užeina į špitolę ir suteikia vertingų žinių apie senovę. Per pustrečios valandos iš jo sužinau štaiką

Senovėj viskas buvo kunigaikščio Vaclovo Giedraičio: ir žemė ir miškai, ir Čičirys ir Avilys. Avilių dvare prie Giedraičio nuolat gyveno Baĩnaras, ne vietinis, atėjúonis.

Giedraitis buvo toks juokdarys: važiuoja aplink Avilio ežerą, užvažiuoja pas kokį panašesnį ūkininką, pasišneka, pasivaišina ir išduoda jam stam̃pą: paskiria nuosavybėn žemę, ežero dalį, salą.

Siniauskui davė vieną astravą ir stampą. Siniausko sala – už Aškelinkos. Joje daug ąžuolų. Važiuodavom gilelių rinkti.

Vainiūnui davė sekančią salą ir ežero pa-

krantę. Samãnę davė Navickui. Samanė – už Arãlinės, už Kuscielnyko, 7 ha, buvo dirbama, krūmokšnių buvo.

Į Imbrado pusę vialiás (= vėliõs, vėl) buvo brolių Albino ir Petro Stankevičių astravas. Pro jį eidavo žiemos kelias į Zarasus. Astrave dvi gryčios buvo, ir broliai jose gyveno. Petro vaikai: Kaziokas ir Čižauskienė. Ji toj salaj gimusi, dabar gyvena Miliunuose pas sūnų, o sūnus pasarg vežioja.

Yra mažučių astravinkų: Arãlinė, Varònka, Jankelinkas (mano atminime jį vis taip vadino). Netoli Mukulių yra Liepasalė, liepos ten auga. Liepasalėj yra didelis akmuo. Jo viršūnę vanduo plausdavo. Kai Avilį nusausino, atsirado prie Liepasalės dvi naujos salelės, o akmuo atsidūrė sausumoj. Kerėsalė – patį didįjį. Kitas salas visaip vadina: Pãchatnykas, Kazėlnykas. Vãdišiaus jokio astravo nežinau.

Mažyjų astraviukų Giedraitis niekam nedalino, jie prie ežero prihlauso. Taip Giedraitis važinėjo aplink ežerą du tris metus, kol išdalino stampus ir visas ežeras paliko stampnas, visiems laisvas. Kas atėjo prie ežero vėliau, tas taip pat juo naudojosi. Lig 1924 m. kas norėjo, tas žvejojo, o nuo 1925 m. ežeras liko valdiškas.

Čičirio Giedraitis neišdalino žmonėms, nes jį buvo pardavęs Kelpšiui, kuris gyveno ten, kur dabar apylinkės kontora. Kelpšas Čičirį valdė lig vokiečių, 1915 m. Tada ežerą iš jo atėmė, o po Pirmojo pasaulinio karo ežeras liko valdiškas.

Pirmasai tikras žvokas, gavęs stampą, buvo Vainiūnas. Įsitaisė žieminį tinklą. Vaikai to nebesiėmė, nes be žūklės išsiverte.

Tikri žvokai prie Avilio gyveno septyni: du Skvarčinskai, Petras Lamanauskas, du Ragėnų mašoliai Ribakovai, Šatrovas iš Rap-

kaučiznos palivarko ir Mykolas Matulis, Juozo tėvas.

Kiekvienas tikras ribokas turėdavo po tris laivus: su dviem laivais žūsta, o trečias nuo akmenų atkabinėja. Taigi septyni tinklai diena dienon Avily maudėsi.

Neskaitykim tų, kurie žūdavo mažais tinkleliais ir teturėdavo po vieną laivą, kaip pvz. Stankevičiai. Tokių po vieną laivą teturinčių gal penketas buvo. Su sietkom, kur ant nakties ir dieną užleidžia, nesuskaitysi kiek buvo, gal trisdešimt. Daug zmonių gyveno iš Avilio. Dabar ne tik žuvų, bet ir varlių nebėra.

Šamų Avily nesu girdėjęs. Ungurį po Komaro pirčia girdėjau pagavę. Pálšų Avily nebuvo, vėliau jas zveisė. Dabar Avily dažnai sumeškerioja puskilograminių palšų, o kartais ir kilograminių. Dubury palšos esti iki 1½-2 kg. Bet jos, sako, užauga iki 8-9 kg.

Ežere žolės niekur nebūdavo, o dabar visas žole užėjo. Avilio krantai buvo ovarūs, neapaugę medžiais. Retai, kur-ne-kur, ant zvolo po juodalksnį būdavo. Komaro kyšnly vienu vienas šermukšniukas tebuvo, o daugiau jokio medžio. Komaras vėliau pasodino gluosnių. Tik po nusausinimo ežero krantai užsisėjo juodalksniais.

Avilys buvo išdalintas plotais: Avilių plotas, Giedraičių plotas, Mukulių plotas, kitų nė nežinau. Po Maršaniškėm, po Imbradu nenuvažinodavom. Mes žūdavom tik lig Kuscielnykui, ir tai nedažnai.

Avilio plotai dalindavosi į valkšnas. Vasarinės valkšnos daug mažesnės: iš žieminės valkšnos išeina 3-4 vasarinės. Žinau, kad Avily buvo 125 žieminės valkšnos. Dvem valkšnom daugiau negu Juodžio ežere

Daugumos žieminių valkšnų pavadinimų nežinau. Žinau tik žitas:

1. Berželinė, arba Po berželiu. Prie Mahausko Albino, kur dabar Dainys gyvena, buvo beržas išsišakojęs ant kalno. Nuo jo ir valkšną praminė

2. Plyskė - bala prie Maračinsko

3. Patiltė

4. Po Giedraičio klaĩmu

5. Po (Komaro) pirčia

6. Po žieminiu keliu. Iš Kuhlių eidavo kelias, kuriuo važiuodavo bažnyčion.

7. Po gryčele, arba Strùpo kampas. Mahausko žemėj, prie palivarko, buvo andinarčikų grytelė. Po Pirmojo pasaulinio karo ją atsikėlė gyventi Artišauskas, strùpas, vėžio nuėsta nosimi. Taip Po grytele pavirto Strùpo kampu.

8. Po šermukšnėliu

9. Ilgoji - ešerinė, patr glaunoji

10. Kreivoji

11. Caplìvka - Komaro lauke

12. Žilvitinė

13. Jonākampis. Čia viešálkos būdavo, tiuhlą kabindavom

14. Padvarė – Skukausko sodyba

15. Ant pievelės – kur Jurgienė Matulienė gyvena

16. Po sodželkėle. Mirono sodyba ten buvo, sudegė.

17. Po Ragėnų pirčia

18. Jažgárnykas

19. Juodasai sẽklius – Giedraičio plote, nuo grytelės į šermukšnėlį, vidury ežero sekluma, juoda žemė, yra akmenų. Būdavo sieksnis gilumo, o dabar net laivas pasikaria.

Kitų valkšnų nebeatsimenu.

Naktim išeidavo gerų lydžių, kuojų. Kartą su Matuliu plaukiam naktį. Pagal medžius nužiūrim ir žinom, kur yra akmenų, kliūčių. Bet žmonių nesimato. Mums bai-

grant gaudyti, gal kiti stoja ton pačion vallšnon. O kai mes pradedam žūti, abejojam — o gal nutrauktą jau kitų buvo.

Prieš Komarą Stainiškėse gyveno Topálskis, nuominiukas ar savininkas — nežinau. Gyv. namas išliko nuo Topalskio. Komaras jį tik paremontavo.

Savo žemėj esantį kalnelį Komaras pavadino Lysa gūra — Plikas kalnas, nes ant jo medžio neaugo. Kalnelyje buvo palaidotas vokietis. Komaras aptvėrė jo kapą ir pasodino pušelę. Tada aš buvau jau geras pusbernis, pas jį eidavau dirbti. Pušelė láilėjo láilėjo, augo. Nuo tos vienos atsirėjo ir visos pušelės.

Vėliau pusnėly atsirado lapių, ir kalnelis pasidarė Lysa gūra — Lapių kalnas. Kai kas stebėdavosi: kaip Komaras žinojo, kad kalnelyje gyvens lapės?

Netoli to kalno Komaras vopną degė. Norėjo sumūryt skiepelį, bet jį

primygo liga, ir nedalaukė sklepo sumūrijimo. Sirgdamas žadėjo pirkti cemento sklepelini, bet nebesugijo. Daktaras Pipiras pripažino, kad nuo pieno vidurinos užsidėjo plėvė, ir liga nebepagydoma.

Komaro sūnus Vaclovas turėjo Siniauskaitę. Jis buvo mažo ūgio, už mane 4-5 metais vyresnis, bet aš jį priveikdavau. Rusijon isvežtas mirė, o jo ~~sesuo~~ duktė isvežta už esto ištekėjo, ir dabar Estijoj gyvena.

Vencavuose buvo katalikų bažnyčia. Ją nukėlė, isvežė ir, rodos, Zarasuose iš jos cerkvelę pastatė. Ąžuolas Vencavuose ir dabar tebėra. Varaščinà liepdavo padonams į jį įlipti, kukuoti, ir nušaudavo.

Varaščinà palaidotas Vencavuos sklepe. Sklepas ne mūrinis, ąžuolinių bálkų priklotas ir apipiltas žemėm. Ant sklepo angos sumūrytas iš akmenų įėjimas.

Sklepo negalėdavo užmūryt. Angą užmū-

rija, ir vėl išgriauna. Užmūrija, ir vėl pra-
mušta anga. Kas čia gali būti? Aiškina
taip. Grabas sukaltas medinėm vinim.
Jeigu būtų sukaltas geležinėm vinim, tai
oras, kuris susidaro iš žmogaus kūno, įsi-
ženintų. Su medinėm vinim oras neįsi-
ženina ir išgriauna mūrą.

Tame sklepe buvau su alf. Rūgšteliokn 1932
m. Degučiuose Vincui Rūgštelei namelį aš sta-
čiau. Dabar jame ambulatorija. Vincas turėjo
dukterį ir du sūnus, Alfonsą ir Antaną. Duk-
tė — už Poškaus, po Degučiais, o broliai Ame-
rikoj. Alfonsą prie vokiečių sutikdavau Za-
rasuos, pasnekėdavom. Antanas gerai pai-
šydavo, Rastikio sesers turėjo, o Rastikis —
Smetonos dukterį.

Yra tokia legenda. Žmogus prie Nika-
lojui įstarnavo kariuomenėj 25 metus. Atitar-
navęs eina pėsčias namo. Reikės eiti 5 metus.
Ji ir eina. Ją užveja vaiduotas. „Sėsk, pa-

vėžėsiu. Važinoju į tavo namus". „Kur gi, mano namai už tūkstančių kilometrų". „Ne tavo reikalas. Sėsk".

Žmogus atsisėda. „Atsisėdai, tai važinosim. Užsimerk. Kai pasakysiu „lipk", tai lipk". Žmogus jaučia, kad jis ne taip, kaip paprastai, važinoja. „Lipk!" Atsimerkia – priešy ežeras. Įšlipa tiesiai ežeran. „Ar žinai kur atvažiavai? Ant Varaščinos". Tai pasakęs, su arklių ir vežimu šoko ežeran ir nugarmėjo.

Nakčis. Apsidairo. Paeina. Prieina Mėrkius (toks kaimas prie Vencavo ežero). Žiūri, kad jis jau Lietuvoj. Žmogus per minutę Lietuvoj atsidūrė. Tai tokia legenda.

Nėra žinios, iš kur tas priežodis „Kuhlinoze – dvylika bažnyčių ir karčema". Karčema tikrai yra buvusi, nes kai ganiau, jos pamatas stipras dar buvo išlikęs. Apie bažnyčias net iš senų tėvų girdėti: „Kuhliaj – balsoj go-

rad, dvenadcatj kastiol". Bet bažnyčių kuk-
liuose nėra buvę.

Kelpšiškių lauke vieną kalnelį vadi-
na Koplyčia, bet koplyčios ant to kalnelio
niekas neatmena. Jame žmonės bulves už-
kasdavo. Tai buvo beveik plikas kalnelis.
Beržiukai mažučiukai kur-ne-kur buvo,
o dabar suaugo beržai. Ten pasikavojo
dvarininkas Juozas Kelpšas.

Kalbėdavo, kad Koplyčios kalnely „bai-
do". Gyveno du broliai ir dvi seserys. Vero-
nika išėjo už Nòviko, o Jeva-ažu Špoko.
Kai aš dar vaikas buvau, Juzúota buvo
piemeniokas, o jo brolis Jonas turėjo apie
20 metų. Šilaikiškių mergos vakarais
eidavo kulti pas Kelpšą. Kuldavo iki 9 val,
9 val — vakarienė, o 10-10^{30} v. eina namo.

Jonas mėjo mergų pabaidyt. Balta
marška apsisiautė ir Koplyčios duobėse lau-
kia. Trys mergos kalbėdamos eina kelin-

ku pro duobes. Jonas išlenda iš duobių ir ima jas vyt. Tos rėkdamos bėgt. Mėnesiena. Jonas grįžtelėja, pamato savo šešėlį, išsigąsta ir šaukia: „Sesytės, palaukit, ir mane veja!"

Mergos uždususios paibėgo, bet kitam vakare vėl nuėjo kult. O Jonas apsirgo, žado pristigo. Sirgo ilgai, pusę metų ar metus, — negaliu pasakyt. Kažin kas pasakė, kad reikia surast trijų trečią dieną po pirmo pragydimo dienų užgiedojusį gaidžiuką, jį papjaut ir supenėt ligonini. Jeigu ligonis jį suvalgytų, tai žadą atgautų. Bet tokio gaidžiuko niekas nepristatė, pirma prisistatė mirtis, ir Jonas žado neatgavęs mirė.

Naktį išėjus giedoriams, tėvas užgesino žvakes ir nepastebėjo, kad gryčinej pasiliko katė. Ji naktį numirėlini nosį ir ausis nuėmė. Ryte ateina, žiūri — numi-

rėlis be nosies.

Varg. M. ir Jono brolis J. buvo didžiausi mergininkai. Nėr tos moteries, kuri nebuvo jų pahlausta.

Kelpšo arhlininkas Kniazius turėjo tokią nepilno proto dukterį. Seniokas naktį buvo par arhliais, o M. prisiderino prie dukters. Vatines kelnes pasikabino ant galo lovos. Abudu užmigo.

Ryte daužo duris. Duktė įleidžia tėvą. M. iš išgąsčio viską užmiršo, nebesusičiupo kelnių, pro langą ir — pašól. Išbėgęs apsižiūsi, kad jis be paštánykų ir be kelnių, bet buvo jau vėlu. Jis bėga per krūmus lig savo namų. Dabar Pumputys gyvena M. vietoj. Bobos pamatė ir ilgai iš jo juokėsi.

Seniokas Kniazius, radęs ant lovos kelnes, nudžiugo: „Dievas davė man šiltas kelnes. Ganyt arhliams bus

geros".

1976. IX. 17

V Pagal Balį, Dominyko s., Truhlecką, iš Kelpšiškių, Avilį be reikalo laiką draustiniu. Nežvejojamo ežero net gelmės iki pat vandens paviršiaus esančios priaugusios elodėjų.

210. Kur Anties Akis?

Anties Snapo medžiohlė. Keturios naujos salos. Vainikuojuosi jų karalium. Brangiųjų metalų grindiniu. Išrenku vietą sostinei. Turizmo sezono apoteozė.

Antraštę tyčia supatetinu, nes esu pakerėtas Avilio grožybių, jo žavių netikėtumų, kurie šiandien mane griūte užgriuvo.

Nuo Liūnelio (Papapės) išplaukiu į rytus, už Vienuolio Apykaklės, ieškoti Anties Akies salos. Mat St. Kolupailos braižytame Avilio ežero plane, pietrytinis ežero kampas primena anties galvą su pražiotu snapu ir akimi-sala.

Jei ne ta Anties Akis, tai būčiau visai tikras, kad su Liūneliu Avilio salų apžiūrą baigiau, ir Avilyje daugiau jokios naujos salos nebėra.

Plaukiu lėtai, norėdamas užtęsti mėgavimąsi naujais vaizdais. Prieš akis į

vakarus gražion eilėn sustoja Jankeliukas, Ilgoji (Vādišius), Erelis, Kastėlis (Bažnyčia), Šamas ir Alkas. Priešpriešiais guli Kastėlis ir Vienuolio Apykaklė su issitiesusiu tarp jų Šamu. Spausiu į rytus, į užtakį (Kirvelinės plotą).

Truputį paplūkėjus, tarp Šamo ir Alko išnyra Alkelis ir Skrynia. Dar už minutės įkypas Šamas aklinai uždengia Imbrado plotą nuo mano akių.

Prieš nendryną priplaukiu gražų saulėtą paplūdimėlį, labai akmeningą atabradą. Iš nendryno issoka 22 antys ir rėkdamos nuskrenda į rytus, į gilumą įlankos (Kirvelinės plotą).

Įplaukiu į stebuklingą užtakį. Švarus švarus vanduo, užuovėjoj nejudinamas. Lūgnių lapų pluoštai ant ilgų kotų nuo pat dugno stiebiasi aukštyn, ki vandens paviršiaus, išsiklosto lėkštėmis ramiame vandenyje, su nubrendusių sėklų puodynėlėmis. Beržyne genys kaukši.

Po valandos yrimosi išlipu į ky-

šulį apatinėje anties žiaunoje. Lipu į nuolaidžią dobilų atolo kalvą. Einu į pietus. Prieinu kalvos briauną. Šlaite auga 7 pušys, kurių viena – d 60 cm.

Už 30 m į vakarus šlaite vaikščioti negalima, nes palaidas šlaito smėlis šliaužia žemyn daug pikčiau negu Neringos kopose.

Čia auga pušis – gamtos paminklas. Jos liemuo taip susivijęs, kad tos gamtos išdaigos ne tik plunksna, bet ir foto aparatu neatvaizduosi.

Kalvos aukštis – 8 m nuo v. l. Nulipu žemyn, prie vandens. Priešais kažkokia sala kūpso. Nejaugi Kerėsalė? O ežeras saulėtas, ramus.

Vėl įkopiu į kalvą. Kalvos rytiniame pakrašty, vidury dobilų, stūkso keli didžiuliai akmenys, raukšlėtalapis erškėtis, pihtžolynas. Sodybavietės čia lyg ir nebūta.

Iš pakrantinės miško juostos išeinu į lauką, į viršutinę anties žiauną. Vėl pa-

nuovalio akmenuota briauna, apaugusi rauhšlėtalapiais eršhėčiais.

Volgos vėžos mane nuveda į jauką paplūdimėlį. Smėly taip akmenų lauža-vietė. Tame pat kyšuliuhy takeliai, žvejų praminti. Du lepšiai kaip sietai pūpso.

Pasigirsta jauni moterų balsai. Pasimato sodybos stogai. Sodželka. Dobilienoj, akmeningame šlaitely pušyniukas, daug rauhšlėtalapių eršhėčių, trys kadagiai. Imbradiškio Avilių km melžėjos darbuojasi apie karves.

Viena maloni melžėja man paaiškina, kad šita grytelė esanti Ščiūrų vs Juozo Čiegio. Už Čiegio esančios dar trys Ščiūrų sodybos. Imbradas esąs šiaurėje.

Tą dobilų atolu žaliuojančią kalvą visi vadiną Sala. Ji seniau ir buvusi tikra sala, bet virtusi pusiasaliu, su krantu susijungusiu žemu slėniu, priaugusiu išbėginių juodalksnių.

Tą Salos pusiasalį, vadovaudamasis St. Kolupailos planu, aš praminiau Anties Aki-

mi. Vėl sugrįžtu į jį. Po 30-50 metų šie unikalūs Avilio peizažai bus „atrasti", kolonizuoti, papildomai apžalumyninti, sukurontinti. Apžalumyninimo architektams darbo čia bus!

Paviešėjęs 1 val Antres Akies pusiasalyje, grįžtu į valtį. Leisdamasis nuo kalvos, patenku į įvįją heliuką. Prieinu kažkokias duobes. Tai griovų galų likučiai, tapus salai dirbamu lauku, arba buvusių šaltinių nuošliaužiniai cirkai.

Iriuosi tolyn. Atsiveria naujas Avilio plotas. Kr pakrantėj senas namas. Krante apvožta valtis. Naujos salos pietuose! Netikiu savo akims.

Pietrytiniame Kirvelinės ploto kampe, pakrantėje stovi šiferio stogu namas. Prieiga 5 valčių: 2 žalios, 2 rudos ir 1 balta. Praplaukiu pilkąją tuopą krante. Pietvakariniame ploto kampe – aukštas aukštas šlaitas su žvyrduobės krateriu.

Išplaukiant iš ploto į vakarus, dvi salos lieka šiaurėj, atsiveria naujas Avi-

lio plotas, o pietuose Astravo kyšulys. Už jo gaidys gieda. Ir dar dvi salos šiaurėj lieka.

Dž dunkso keturios naujos nesapnuotos, negirdėtos neregėtos salos! Jos atspindžiai žaidžia žvilgančiame nuo saulės vandeny. Nežinau, su kuo sulyginti savo malonų nustebimą, kad Avilys lig šiol nuo manęs išslapstė net keturias salas!

Kirvelėnės plote įrstydamasis gėriuosi salų gausta, neprastesne už tropikų. Valtelė man tampa brangesnė už Volgą. Sapnuoju nemiegodamas.

Jei karaliai važinėja paaukštuotomis karietomis, auksu pasagomis kaustytais žirgais, tai su kuo galima sulyginti mano kelią, žėrintį brangakmeniais, žaidantį aksamančius saulės zylmius? Mano kelias į dabar grįstas!

Jei iš zygio grįžtantį karalių sostinė susitinka daudyčių ir litaurų trenksmu, tai šią salų gausta mane sutinka įkilminga tyla, akompanuojama pamaldžių pušų vargonų.

Esu ne bet koks, bet vainikuotas kara-

lius. Iš Dievo gauto sveikatos vainiko nemainyčiau į aukso karūną. Dviem irklais valdau užburtą auksinę pilį. Beje, kurioje čia saloje įsteigti savo sostinę?...

Te visad sviečia saulė! Juokai juokais, bet statau kepurę, jeigu už 50 metų šitose salose nestovės nendrinės pirkelės, taikingosios eros pilys! Akimirka užtruk. Svajone, nepabėk.

Nuo Anties Akies praėjus valandai, traukiu į vakarus. Vėl atsiveria naujas Avilio plotas. Baisiai nustembu, kad nepasiekiau Kerėsalės, bet isvydau pažįstamą ažūrinę Laužaviečnę smailę ir Erelio pietinį nuožulnų, karklais besibaigiantį profilį su išsikišusia pilkosios tuopos viršūne.

Per Rytų Vartus išplaukęs iš Anties kaklo, po 20 min. atsiduriu ties Ereliu, o dar po 35 min. namie. Nusimaudau.

„Avilio kranto linijos ilgis — 42,5 km" — rašo A. Garunkštis ir A. Stanaitis, Ežerai gimsta, ežerai bręsta ir miršta, 1969, p 87.

Apeiti Avilio krantus su geodezinin-

kais, geologais, etnografais, dailininkais, fotografais, apeiti neskubant, nevengiant tarpais susipurvinti kojas ar nusiauti batus — tai būtų pažintinis kraštotyrinis žygis, nemažiau įdomus už ekskursijas po Avilio salas.

Avilys — tai ežeras labirintas. Kažin Pabaltijy ar atsiras kitas ežeras, kuris savo įdomumu prilygtų Avilini.

1976. IX. 17

211. Pašnekesys su Pranu Vainiūnu

Sodininkas Pranas Vainiūnas, Ciprijono s., iš Beñdriškių k., g. 1911 m., šiam dien atnešė man kibirą obuolių ir šį tą papasakoja:

„Mano proseneliai du broliai Vainiūnai pirko Naprius, 100 dešimtinių žemės iš dvarininko Magnišausko, gyv. Ostraučiznos dvare, už Vėdārių, anapus Čičirio.

Naprius su 100 dešimtinių žemės ponas pradžioje buvo pažadėjęs bažnyčiai, bet paskui persigalvojo ir pardavė dviem broliams Vainiūnams-Vainauskams už 1800 rublių.

Vieno prosenelio buvo 3 sūnūs, o kito – 3 dukterys. Nepasidalindami žemės, jie teišėsi tarp savęs 40 metų. Trys broliai dėl žemės bylą pralaimėjo. Laimėjo trijų dukterų vyrai.

Bendylinėdami jie keldavo iš Antazavės bažnytinės knygas iš 300 metų.

Tie 3 sūnūs buvo: Ciprijonas, Dominykas ir Dionyzas. Su naprieč Juozu Vaišniūnu, Onos Tvardauskaitės vyru, mes esam Cipriono sūnūs, tikri broliai. Mūsų tėvas Cipriojonas ir dėdė Dominykas buvo žemdirbiai, o tikras pasižymėjęs rūbokas buvo tik gretuolis Dionyzas.

Apie Dionyzo įgebėjimus zvejyloje sklido tarp žmonių legendos. Nebegalėdami išpainioti tinklų ir neberasdami išeities, zvejai kreipdavosi į Dionyzą patarimo. Dieną ar naktį, lyjant ar sningant, jie saukdavosi Dionyzo. Dionyzas dažniausia būdavo grįtas. Įvestas į kerogą, jis pasižiūrėdavo į zvaigždes, pasakydavo kaip tinklus traukti, ir vienmomet gerai išeidavo.

Viską prisimenu, kg esu gyvėjęs nuo

pusantrų savo amžiaus metų.
1976.IX.18

212. Antras pasnekesys su Jonu Pledžiu

Šiandien į Šv. Kryžiaus Įsaulštinimo atlaidus atvažiuoja Jonas Pledys, g. 1909. XI.13, iš Gubarių k., Imbrado par. Prieš pamaldas užeina pas mane ir klausia:

„Saka, kad Aviliu sventoriuje esąs gyvas kryžius, pastatytas ar ant Magnijevskio, ar ant Kelpšos, ar ant kokio paprasto žmogaus kapo. Saka, kad tas kryžius, kaip jį bepastatyty, vis trek apsisuka. Buvęs dukart atstatytas, bet trečiąkart žmonės rankas nuleidę ir liovęsi perstatinėtį. Man įdomu, koks tas gyvas kryžius".

Į tai atsakydamas, remiausi Adomo Balučio pasakojimu ir pasodžiau jiedu ~~obelisko~~ kryžiaus prieš ~~didžiąsias~~ Šventos bažnyčios duris.

J.P. pripasakojo dar tokių dalykų.

Italijoje, Mirčbo mieste, per „40-tives" atlaidus jaunas kunigas laikė mišias. Per pakylėjimą jis pasibejojo, ar yra Dievas. Tada Ostija atsidarė monstrancijos durytes ir trys dievas prastovėjo ore pakibusi be monstrancijos.

Kartą klebonas eina mišių laikyti. Velnias jį paima už rankos ir sako: „Neik, palauk, pasikalbėsim". Klebonas mosteléja ranka: „Eik šalin, šėtone, į pragarą!" Velnias kaip dumia, tai visa bažnyčia sudreba, šventoriaus vartų stulpai nukrypsta, o geležiniai vartai susiraito kamuoliuosna.

Dievas žmogui padeda. Grįžtu iš karo. Neko neturiu. Šinelinkas, ir tas suraudytas. Stotelėse matau apsirengusius žmones. Kaip aš gyvensiu? Bet namie šį tą randu, ir visko gana.

Imbrade per rezurekciją su kun. Užda

vinių apėjom aplink bažnyčią. Man ėmė neapsakomai skaudėti dantį. Kai tik ėmiau v. komunijų, tą pačią sekundę skausmas dingo.

Man nuvedėmingam taip pat pasirodė stebuklas. Rudenį, spalio mėnesio naktį, iš dangaus blykstelėjo it prožektorius. Pakėliu galvą: viršos juosta susirangiusi kaip saulėtekyje, iš jos aukso kibirkštys tryškėta ir po valytei nusileidžia žemyn kvintiškin, ton vieton, kur Marija stovėjo.

Mano nosvė atsigėrė Kvintiškio vandens ir atgavo žadą. Nuo gripo buvo nustojus kalbos. Kai nunešo to vandens, lyg kas kamštį atkimšo, pradėjo kalbėti. Dabar mirusi.

Marijona, Vincо d., Kuzmaitė-Driksienė, iš Dagilių k., nuo Stelmužės už 1 km, apsirgo širšulu, sausis nuėjo veidas. Ji visur gydėsi, aukso turėjo, pas gydytojus va-

žinėjo, bet niekas nepadėjo. Ji sako: „Mane tik Kvintiškių Marijos vanduo išgydė. Nusiprausiau – ir nusiprausiau!"

Jaunystėje vakarais pasilinksmindavau. Teko būti 1935 m. šokiuose už Čičirio ežero, už Vėdarių, Astraučiznos dvare. Tai buvo gražus dvaras, ir jį valdė griežtas ponas Magnišievskis. Girdėjau tokias kalbas.

Po Magnišievskio motinos mirties, tame kambary, kur ponia mirusi buvo paguldyta, visus metus girdėdavosi verpiant: čiri-čiri-čiri. Visi bijodavo eiti į tą kambarį. Jei įeidavo, nieko nerasdavo.

Prieš metines mišias tą kambarį užrakino, kad niekas ten nevaikščiotų. Prieš metinių balių tarnaitė plovė kitų kambarių grindis, reikia išplauti ir tą kambarį.

Atsirakina duris, žiūri: ponia sėdi, verpia, aplink ratelį ugnelė kūrenas. Tar-

naitė – pliaukšt, duris užtrenkia ir bėga. Ponia šaukia: „Jule (ar Rože), palauk, grįžk". Tarnaitė įsidrąsinusi sugrįžta, vėl atidaro duris ir išklauso ponią. Ponia sako: „Jule (ar Rože), lai sūnus apmoka toms moterims, kurios verpė dvarui ir kurioms aš skolinga už verpimą".

A mój teść tak powiádał. Ja słyszałem od drugich, a nie wymislił sam. Przez cesarzu Mikołaju żydzi pogrzebili rabína. Studenci wykopali tego rabina, posadzili na konia, nogi związali pod koniam żeby nezlieciał, kiłbasa do zębów, i puscili tego konia. Jak zaboczyli żydzi, – oi gwałt, oi gwałt! Studenci obojętny stali. Żydzi do kahała modlić się: „Kto tak zrobił?" – rabína pyta. Studenci strachą garnienty, pobiegli do księdzá, przyznali się księdzu i pytali radu, co zro-

bić. Ksiądz mówi: „Drugiej rady nie-
ma. Tylko mówcie słowa: Słowo się
stało ciałem i mieszkała między
nami". Przez wielka modlitwa żydów,
rabin już począł ruchać się, zruchał się
wstawał siadać aż. Jak studencie po-
wiedzieli „Słowo ..." i t. d., wtedy ra-
bin gotow, odwalił się i nic nie po-
wiedział.

1976. IX. 19

~~213 Balnãsalė~~
~~Antroji sala - Márja~~
213. Balnas

Bobvasarį, po rytinės salnos rami puikiai saulėta be debesų diena. 7v. -2°C, 0 m/s; 10v. -6°C, E 3 m/s; 11v. -7°C; 13-18v. -9°C; 19v. -7°C, 0 m/s; 20v. -5°C; 20½v. -4°C.

Popiet priešais E 3 m/s vėjelį iki Žuvėdros nusiriu per 32 min (vietoj 16 min), iki Erelio - per 30 min (vietoj 23 min), iki Antres Kahlo - per 12 min ir iki Antrosios salos - per 12 min. Tad iš viso variausi 86 min.

Atgaliniam plaukimui vėjas nurimo, vandens paviršius liko veidrodinis. Nuo Antrosios salos iki Antres Kahlo plaukiau 8 min, iki Erelio - 10 min, iki namų - 32 min. (vietoj 39 min). Tad iš Antrosios salos parplaukiau per 50 min.

Įžvelgu vakariniame krante ½ pasiutusį akmenyną. Nuo šiaurinės smailės už 25 ē. ½ šiaurę guli Pirmoji sala. Į ją nendrynu per

akmenis galima mėginti nušokinėti. Valtimi skersai sekly, nendrėtą ir akmenuotą sąsiaurį neperplauksi.

Aukštutinė terasa neaukšta, su nestačiais šlaitais, vidury salos beveik neišreikšta, šiaurinėje dalyje plati horizontali plokštuma, be medžių, bet apžėlusi aukštom viksvom. Gal buvo pritaikinta gegužinėms rengti. Vidury salos neišreikšta kalva rodo buvus senovėje dvi saleles.

Salos paplūdiminė terasa apžėlusi aukštomis viksvomis su priemaiša kelminių paparčių, bekvapių krunių, kalpokių, perzydėjusių bebyrančių bervidžių, garbanotųjų dagių su pūkinėmis galvomis, raudonėlių, juodųjų tūbių, pūkuotųjų dirvuolių, vingirių, jonažolių.

Rytinė paplūdiminė terasa ūksminga. Vakarinėj paplūdiminėj terasoj yra kurmia rausių. Pietinėje salos dalyje — turistų lau-

žavietės. Ten užnovėja, siaura medžių prosta neužstoja nei saulės nei vaizdų ‖ Antiės Žiaunas.

Medžiai saloje tokie: juodalksnių 96%, 12 beržų 2%, 3 guobos, 1 uosis, 3 šermukšniai, 2 balt. gluosniai, 2 šunobelės, 1 ožekšnis, 1 blindė, 1 karklas, 1 eglutė 2%. Negausiame pomiškyje yra keliolika erškėčių, daug šermukšniukų, apie 10 guobelių, sausmedis.

Sala pailga, siaura, guli šiaurės - pietų kryptimi, klyno (pleiščio) pavidalo, 200 m ilgio, 40-50 m pločio, 0,6 ha ploto. Viršutinė terasa užima 0,15 ha, o paplūdiminė - 0,45 ha, bet yra sausa, be jokio karklo, su neįmirkusiais krantais.

Sala - kaip sala. Tik jau akmeninga jos šiaurvakarinė pakrantė. Po 200 metų inžinieriai neiškęs neišgalvoję kokios akmeninės statybos.

Kas žino, gal salą ir šitame pavidale

tūlas palaikys parko kampelin ir suras čia savo nervams atgaivą. Žuvys visą laiką pūkši. Nendrės, vėjelio gūsiui pūkštelėjus, šnibžda. Oras ramus, saulutė tokia meili, kad tiesiog nepajėgiu persiskirti su sala. Jos apžiūra truko pustrečios valandos.

1976. IX. 21

214. Akmenukas

Pirmoji sala

Saulėtas bobvasaris iš Antrosios salos mane nuvilioja į Pirmąją salą. Į ją prisiirti iš vakarų sono per akmeningą seklumą nė minties neturiu. Prasibrovęs pro nendres, sustoju rytiniame sone. Verčiau jau būčiau nusiavęs hojas ir basas atbridęs per akmenukus.

Saloje yra nedidelių akmenų. Jos vidury penki helmai. Vienas jų yra apsiklėtęs kažkokiais viliojančios spalvos grybais.

Saloje įsigalėjusios auhštos viksvos su priemaiša šilingių, vilkakojų, didžiųjų dilgėlių, dirvinių usnių, pelkinių ožkarožių.

Saloje yra 4 juodalksniai ir 2 beržai. Be jų yra dar berželis, 7 cm diam, karklas, 2 saltekšnėliai, menkučių juodalksnėlių, avietojų.

Sala – sūrio ar širdies pavidalo, 50 m ilgio, 20 m pločio, 0,1 ha ploto. Jos vidurys pakilęs per 60 cm nuo v. l. Sala ūksminga, sausa, su kietu gruntu. Nieko jai neprikiši.

Jos ateities niekas nežinom. Gal už 500 metų kai kas parasys, kad šioje saloje gimė genialus muzikas, arba didis šventasis, sudavęs smūgį moralinei pasaulio perversijai bei korupsijai.

Norėtųsi dar kiek ilgiau užtrukti šioje būsimo genijaus gimtinėje. Na, bet šiandien laikrodis tebūnie mano karalius, o aš pabūsiu jo vergu. Karalium aš jau anksčiau prisibuvau. Saloje paviešėjęs gerą pusvalandį, išplaukiu į Trečiąją salą.

1976. IX. 21

215. ~~Udra~~ Mindrytė
~~Trečioji sala~~

Salos planas – ovalinis, iš šiaurės į pietus 33 m ilgio, iš vakarų į rytus 24 m pločio, 0,07 ha ploto.

Trečioji sala stovi stačiai į pietus nuo Antrosios. Išties sala ne guli, bet stovi, yra perdėm vertikalaus profilio, nes jos visi medžiai išbėginiai, aukšti, nors ir jauni dar.

Prie salos prisigretinti galima tik iš pietų (be nendrių) ir iš rytų (per nendrių juostą). Iš vakarų ir šiaurės sala yra apsupta karklų juosta ir apspausta valčia nepramušamu nendrių masyvu. Dėl to saloje ramu, nesijaučia vėjelio. Jauku ir šilta, kaip gimtinėje pirkelėje.

Saloje pomiškis gausokas: yra 2 balt. gluos neliai, 3 blindės, daug karklų, juodalksniukų ir ypač drebulėlių. Miško sudėtis tokia: yra

13 berzų, 15-26 cm diam ir 6 plonesni berželiai; 9 drebulės, 10-30 cm diam; 8 žemi juodalksniai, 8-12 cm diam (vienas - 25 cm diam). Nuosimčiais galima apibūdinti taip: berzų 66%, drebulių 32%, pušis, juodalksniai ir pomiškis 2%.

Tai kuplus miško gražuolių guotas, suheliantis kiekvienam praplauhiančiajam iškilnų, linksmą įspūdį.

Pirmauja visi berzai ir pora drebulių. Kad beržams neprailgtų amžina tyla, ateina į pagalbą moteriškas drebulių šnekumas. Tai sambūris, kuriame grožio sočiai.

Salos vidury, pakilusiame per 70 cm nuo v. l., seniau būta laužavietės, apdeginta sena blindė, 14 cm diam. Dabar vidurys, tarp drebulių ir blindės šaknų, išurzytas kažkokiais urvais, su keliomis 15-20 cm diam. angomis. Čia gyvuoja kažkoks nepaprastas žvėris, valdantis salą ir politiškai auklėjantis aplinkines žuvis. Viršum angų vaikš-

čiojant, justi kaip dunda tuštuma po žalia velėna, išpinta drebulių ir blindės šaknimis. Urviniam salos valdovui nenoriu sudrumsti saugumo jausmo. Vaikštau ant 1) galų 1) piršty.

Po pusvalandžio vaišių sėdu į valtį. Gyvuok, mano gražuole sala. Net tavo vardo nežinau. Tad vadinkis kol kas Trečigja, arba Tercija.

Už 60 m į pietus laukia manęs Ketvirtoji, o toliau Penktoji (Ledų) salos. Prieš Atsisveikindamas su Anties Galva, tas salas apiplaukiu ir veidrodiniu ežero paviršiumi pasileidžiu namo.

1976. IX. 21

216. Antras apsilankymas

Pavakary iš Būsimosios salos dar užplaukiu Trečiojon ir joje prabūnu 20 min. Tre-

čiuji, ketvirtoji ir Būsimoji sudaro lygiašonį trikampį, kurio dvi kraštinės po 200 m o trečioji – 60 m.

Randu ant žemės gražiai gražiai iš ilgų plonų žolių suvytą lizdelį, kurį, tur būt, vėjas išpūtė iš išbėginių beržų.

1976. IX. 23

217. Aukštuõlė
Ketvirtoji sala

Bobvasaris. Po rytinės šalnos puikiai saulėta, popiet dangus balzganėja, nuo pavakario be saulės. 7v—4°C, 0 Bs; 8½v-0°C; 9½v-5°C; 10v-6°C, NE 2 Bs; 11-11½v-9°C; 12-17v-10°C, NE 3 Bs; 19½v-6°C N 3 Bs; 20½v-4°C. Šventoriaus klevuose varnėnai priešmigracines vestuves kelia, gieda kaip pavasarį.

Į Anties Galvos Ketvirtąją salą nusiiriu per 63 min., o sugrįžtu iš Ledų (Penktosios) salos per 57 min.

Netoli Ketvirtosios salos valtimi plaukia ir zvejoja jaunas vyras. Pahlausiu jį salų vardų. Lenkuojančiu akcentu man atsako, kad čia daug esą salų, bet nė vienos jų vardo nežinąs. Kažkodėl šitie zvejai, brakonieriai ar jų sekliai, matydami, kad aš nežvejoju, bet veltui irstausi ir dar dominosi kuo nereikia, laiko mane velt-

ėdžiu ir priedo dar maišu trenktu. Visi kaip vienas prietaringai slepia nuo manęs salų vardus.

Sustoju šiaurrytiniame salos gale tarp storų juodalksnių. Šiaurinėje smailėje prie nutriušusių juodalksniukų stovint, kompasas rodo šiaurę į rytus nuo Antrosios salos pietinės smailės. Trečioji sala yra už 80 m NW 330° kryptimi.

Ketvirtoji sala yra pailga, guli NW – SE kryptimi, yra 150 m ilgio, 30–40 m pločio ir 0,5 ha ploto, iš kurio 0,15 ha užima kalva, o 0,35 ha – paplūdimio terasa.

Sala turtinga storais išbėginiais medžiais. Juodalksnių joje 75%, 18 beržų (ypač vakariniame krante) 10%, drebulių 10%, ąžuolų, šermukšnių, balt. gluosnių, šunobelių 5%. Pomiškyje yra guobelių, kadagių, avietojų, drebulėlių, kurių, ypač pietiniame kalvos gale, tikras šipšynas. Kalvos šlaitai nuožulnūs. Sala neakmeninga. Joje auga musmirės.

Kalvos gūbrys kažkodėl be medžių (neskaitant drebulėlių daigų), tuščias it išskintas, tarsi juo būtų seniau ėjęs vieškelis. O gal išilgai salą ir ėjo Mukulių grafo vieškelis, jei liaudies padavimas yra teisingas, kad nuo grafo dvaro lig Bažnyčios kyšulio ėjęs per ežerą tiltas.

Kalvoje žemė vis dėlto minkšta, humusinga, pripuvusi vešlios žolės ir lapų, kurių vėjas nenupusto į vandenį, nes gūbrį iš sonų užstoja aukšti ir gausūs medžiai.

Kalva, laikoma be medžių, labai sužemina, suažūrina ir sumenkina salą. Argi neverta kalvą apsodinti mišku? Tai daug kartų padidintų ežero grožį. V

Pietinį salos galą puošia baltasis gluosnis, toli į vandenį ishoręs savo svymoklines šviesias švelnias kasas. O beržas, aukštai viršum jo išsokęs, tarytum nori sudaryti užuovėją palinkusiam se-

nukui gluosnini, mielam giminaičini.

Saloje išbuvau geras dvi valandas. Gana džiaugtis, gana pramogauti. Juk mano apžiūros dar laukia penktoji, Ledų, sala.

1976. IX. 22

√ Panašiai galima pasakyti ir apie Šamo salą. Kol kas tauri Šamo sala suplota, nes aukštoje jos kalvoje nėra medžių, tik pušelių daigai. Kai tie daigai viis medžiais, tada Avilyje prasidės Šamo triumfo žygis: Šamo grožini nusilenks visos salos.

218. Ledų (Penktoji) sala

Pavakarys be saulės, bet ir be lietaus. ~~Iki 50 m~~ Nuo ketvirtosios salos pietrytinio (gluosnio) kampo stačiai į pietus iki Ledų salos šiaurinės smailės tęsia 50 m pločio sąsmauris. Prieš išlipdamas Ledų saloje, pirma ją apiplaukiu.

Sala guli NW-SE krypčiumi, yra netaisyklingo keturkampio (arfos) pavidalo, kurio tiesi vakarinė krašto linė – 140 m ilgio; pietinė tiesi – 54 m ilgio; rytinis krantas, su poetiškais gluosniais, įgaubtas – 100 m ilgio; ir šiaurinis išgaubtas galas, nusklembtas iš NE į SW – 105 m ilgio. Plotas – 1 ha, iš kurio 0,5 ha sudaro viršutinė terasa, o 0,5 ha – paplūdiminė terasa.

Saloje medžiai išbėginiai, visi linksmūs, dar pranašesni už Ketvirtosios salos.

Iš anksto matau, kad čia bus neaprašomų grožybių.

Išsėdu prie šiaurvakarinio kampo, už issihėtojusio gluosnio. Smalsumo masinamas, per pilūžusias šakas brendu į kalvą. Iki nuožulnaus šlaito praeinu putiną, sausmedį ir lazdyną. Kalvoje lazdynų begalės. Uosiukų pomiškis užsisėjęs. Yra kadagėlių, gudobelėlių, raukšlėtalapių eršketių. V

Vaizdų turtingumu ir medžių brandumu sala prašoka viską, ką lig šiol kitose salose esu matęs. Plane sužymėjau tik dalį storųjų medžių. Gamtos paminklais reikėtų laikyti šiuos plane pažymėtus numerius: 7, 15, 18, 19, 20, 23, 29, 31, 33, 34, 37, 40, 41, 47 ir tt ir tt.

Kalvos pušyne tiesiog žado netenku. Kur aš, paike ar taigoje? Tikra dausų gisia. Ji mane tiesiog apžolėja, nugirdo savo gū-

džiu grožiu.

Gal ir gerai, kad sala privirtusi medžių, šakų ir yra nepraeinama. Šakų valyti nereikia, nes jos gamtos neteršia, tik persunkia ją patrauhliu primityvumu, nepaliestumu. V V

1976. IX. 22

219. Tikslinu salos planą

Bobvasaris, puikiai saulėta, vėsu. 8 v - 3°C, SW 3 Bs; 9 v - 4°C; 10 v - 5°C; 11 v - 6°C; 12 v - 8°C; 13-18 v - 9°C. Špitolės darzas apsėjamas rugiais.

Į Ledų salą nusiisiu per 63 min. (nuo Erelio iki Anties Kahlo - 9 min., iki Pirmosios salos - 9 min., iki Ledų salos - 6 min.). Sugrįžtu prieš vėją per 72 min. Saloje paviešiu 3 val.

Apiplauhiu. Sustoju Trijų Beržų prieigoje. Apeinu. Patikslinu planą.

1976. IX. 27

V Tai didžiųjų skruzdžių sala. Joje be pavojaus atsisėsti ar atsigulti galima tik žiemą. Kitu metu salos savininkės svečią nepiktai apgnaibys.

V V Neabejoju, kad į šią salą patekęs milijoninio miesto gyventojas pasijausty atsidūręs issvajotose dausose. Jis net nepanorėty nukraustyti sausų šakų bei išvartų, užtvėrusių jam kelią. Su gaivia sypsena aplenkty jis jas, kaip primityvios, nepaliestos gamtos atributus. Pasakyty: „Tai parkas, natūralesnis už Jellowstoną. Štai kokia ta Lituania!"

220. Kirvėlis

Kirvelinės kyšulys

Popietė rami, sviesi, be saulės. Oras ne per koks. Reikia ir tokiuo naudotis, kol nelyja ir nevėjuota. 7-8 v -4°C, O Bs; 8½-9 v -5°C; 10 v -7°C; 11 v -8°C; 12 v -10°C, N2 Bs; 12½-17 v -11°C; 18 v -9°C; 19 v -6°C; 20 v -4°C.

Per 63 min. pasiekiu Kirvelinės kyšulio šiaurvakarius. Visą laiką iriuosi į rytus, per mažą trupinėlį palinkęs į pietus. Tik uuo Pirmosios (Akmenytės) salos palinkstu į pietus

Maršruto trukmė taip issidėsto: 15 min. iki ~~Žuvėdros Vartelių~~ Varčnės; 22 min. iki plačios pietinės Erelio sėdynės; už 8 min. pro plačiai atsivėrusius tarp dviejų kyšulių vartus į plaukiu į Anties Kahlą; už 18 min. – Kirvelinės kyšulyje.

Avilio salų ir kyšulių vardai baigia-

si galūnėmis „ykas", arba „inė". Ar negalima būtų Kirvelinės sutrumpinti į Kirvelį? Gal senovėje čia Kirvelio gyventa? Beje, kai kas Kirvelinę iškreipia į Karvelynę.

Valties prieigoje mane sutinka gražus gražus galiūnas — išbėginis keturiašakis baltasis gluosnis, 70 cm diam, pradedąs šakotis 2 m aukštyje.

Už 10 ž. prieš mano akis iškyla 8 m aukščio kalvos šlaitas, status ir didingas kaip gotikinė bažnyčia. Šlaitas visas minkštom samanom apžėlęs, niekieno nenutryptas. Žengiu kaip mužikėlis per aristokrato kilimą.

Toliau tenka palypėti dar 2 m aukštyn. Kalva apaugusi nematyto grožio lieknomis kaip nendrėmis ištekinėmis pušimis, kurių išlakūs, be šakų, kamienai, po 40–50 cm diam, stiebiasi pačius debesis pabu —

činoti. Storos skaisčios pušys braido kaip po mtas po žalią pomiškį. Daugybė gražių kadagių, eglutė, yra ąžuolinkų, putinų, sausmedžių, šunobelių.

Kaip pakerėtas einu išilgai kalvą. Pušyne dūzgia bitės, pikį renka. Pušynas kvepia. Ne nuo to kvapo, bet nuo gražių vaizdų galima žmogui sugyti, gal net prisikelti...

Kalvos viršūnėje – žeminės duobė, kurią išsikasė laisvas erelis pats sau gyvam pasilaidoti, kad tik nepatekty į niekingą nelaisvę. Žeminėje auga išbėginis berželis, 7 cm diam. Paėjėjus ir pakilus dar 1 m aukščiau, – vėl žeminė. Ir vėl grupinė žeminė. Kalvoje žemė minkšta, samanų (Sph. acutif) patalu išklota. Su 5 išbėginėmis pušimis, po 50 cm diam, pasibaigia miškas – paikas.

Toliau kyšulio kalvoje tęsiasi plynas laukas, apsodintas išretėjusia pušaičių ir eg-

lučių kultūra. Eglutės pageltusios. Spygliuočių daigai, 5-6 metų amžiaus, nelinksmiu. Retas tesiekia 1 m aukštį. Vaigšų gyvenimo pradžią užklupo sausokos vasaros. Kaip gi tu augsi, jeigu dėl troškulio tau tenka mirtimi vaduotis.

Šarkos mangutų balsais rėkia. Yra smėlinių skruzdėlynų smulkiųjų skruzdžių. Yra vienas kitas nemažas didžiųjų skruzdžių skruzdėlynas, suneštas iš šapelių ir spyglių. Žolė nuo saulės išdegusi, auga kiečiai, sauleniai, žilės, kalkakmenėlių - kaip gruodo, o pušelės dar labiau išretėjusios.

Rytine paežere einu tolyn ir pietus. Pakrantės pušynas pasibaigia, toliau - juodalksniai, lazdynai, sena žvyrduobė priaugusi pušų ir berželių po 15 cm diam.

Prieinu helinką, pasuku juo ir rytus, ir užtakio galą. Užtakio šlaitas jaunu tankiu išbėginiu pušynu apaugęs. Kai-

rėje, lygiame klony, lig 1930 m. buvusiame eže-
ro dugne, ganosi karvytė. Čia pat kairėje
didžiuli žvyrduobė, o dešinėje — Kirvelinės
Nikodemo Repečkos viensėdis.

Viensėdžio gyv. namas ultramarinu
nudažytas, baltų šiferių stogu. Senovinai
mediniai daržinės ir kūtės pastatai nend-
rėmis dengti. Pirtis. Sodas. Banguotas rel-
jefas. Beje, ir bulvės auga buvusiame eže-
ro dugne.

Visa šeimyna: vyras, žmona ir sūnus
bulves kasa. Jiems talkėja raibas kati-
niukas, kuris po aukštesnes žoles nema-
tytu linksmumu laigo ir vis apie šeimi-
ninkę suksiojasi. Šeimininkė — Vadišytė, ki-
lusi iš Gugiškių k, iš už 5 km. ŠeimININ-
kas — žilas, žvalus, simpatingas.

Žemę jie gavę iš imbradiškio Avilių
dvaro 1943 m. (o pagal M. Volikovą — nuo 1920 m.
Kyšulys esąs apsodintas spygliuočių kul-

tūra prieš 5 metus. Ties čia iš Avilio ištekanti upė, pro Kovališkio vs, į Ovslo ežerą. N. Repečka žinąs tik Ledų salos vardą. Kerėsalė susisiekianti su krantu. Kitas salas galįs žinoti Mukulių Volikovas, ribokas, padegėlis, gyvenantis už 3½ km.

Į valtį grįžtu vakarine kalvos briauna. Pricinu naują žvyrduobėlę. Nuo minėtųjų 5 pušų leidžiuosi į vakarinį užtakį. Šlaite laužavietė su pėdelėm. Už 100 ž. valties pricīga. Už 35 ž. šiaurinė smailė su laužaviete, nuo kurios už 40 m – Ledų sala.

Kirvelinės kyšulyje pavieščjęs pusantros val., išplaukiu.

1976. IX. 23

221. Būsimoji sala

Kirvelinės kyšulyje paviešėjęs pusantros valandos, išplaukiu. Nuo ketvirtosios salos už 130 m į vakarus, už tankaus nendryno, kyšo medžių kuokšta. Įtariu, kad ten gali slypėti salelė. Reikia ištirti.

Nužiūrėtų medžių per nendrėtą pakrantę nepasiekiu. Nendryno tankmėje tiek įstringu, kad nebegaliu pasistūmėti net vienu ichlu, nes jis sminga kiaurai į skystų dumblą. Valtyje nusiaunu, iki pusės nusirengiu ir brendu, nes kitoks transportas čia nebeįmanomas.

Negilu, nė lig kelių nesiekia. Už 20 m pasiekiu sausumą. Prasiskleidęs nendres, pamatau nudžiūvusį dviliemenį juodalksniuką, po 8 cm diam. Už 1 ž. — išbėginis beržas, 12 cm diam.

Sala ne tik iš visų šonų apsisupusi karklais, bet ir jos viduryje įsigalėjęs tankus susipynęs karklynas. Sala samanų prižėlusi. Jokių laužaviečių. Jokios brydės. Atrodo, kad per akliną nendryno sieną nei žuvys prie salos priplaukia nei žvejai ją lanko. Tarinosi turįs teisę salą savaip pakrikštyti, nes ji negyvenama ir niekieno lig šiol neatrasta.

Sala yra per 30 cm tepakilusi nuo vandens lygio, pailgo stačiakampio pavidalo, guli N-S kryptimi, yra 35 m ilgio, 14 m pločio ir 0,05 ha ploto. Plane sužymiu visus medžius: 5 drebules, 3 gluosnius, 3 juodalksnius ir 2 beržu. Pomiškyje — ąžuoliukas 1½ cm diam, 2½ m aukščio, šermukšniukas, 2 uosiukai, 4 guobelės, 20 saltekšniukų, daug drebulėlių, juodalksniukų, karklų.

Apeinu aplink, norėdamas įsitikinti ar tikrai čia sala. Pasirodo, kad salą nuo kran-

to skiria siaura negili dauba. Basam, pasiraičius helnes galima ją perbristi. Nereikia nė valties. Tai šiek tiek pažeidžia mano turistinį romantizmą. Gal tai Būsimoji sala!

Kviečiu į ją užsukti 2000 metais. Prašom nepasididžiuoti. Ją nesunku rasti. Nuo Ketvirtosios salos šiaurinės smailės tiesiai į vakarus už 200 m priplauksite prilipusią prie ežero vakarinio kranto salelę. Tai bus ji, Būsimoji.

Stop! Jeigu ežerai senka, tai ateityje iš tos salos teliks įdomus pusiasaliukas. Tokiuo atveju aš kapituliuoju, atsiprašau už suklaidinimą, kad šią Naujagimę, būsimąjį pusiasaliuką, buvau bekrikštijąs Būsimąja sala. Na, o jeigu jis nebebus net pusiasaliukas, bet įkops į ežero krantą, palikęs toli už savęs vandenį, tada skundų knygos ieškokite pas ežerų sekintojus.

Beje, nugsėjo saulytė balzganame danguje man helia nuotaikg. Vėjelis šiur. šena nendrių tankynėje, bet manęs vis dėlto nepasiekia. Saloje išbūnu 45 min. Kadangi visoliu prabanga turi savo ri- bą, tai aš vėl brisiu į valtį prie savo kelnių. Tai buvo pa gera, pa miela diena

1976. IX. 23

222. Plisiškėse

Bronė Vanagaitė – Danienė, iš Plisiškių, yra užrašiusi sv. mišias IX. 28 savo dvynukių dukterų Loretos ir Laimos penktojo gimtadienio proga. Nueinu pas ją, kad mišių datą atkeltų į IX. 26 numg.

Ji gyvena sename name tuoj už Plisiškių upelio tilto po dešinei. Viensėdyje gyvena dar Stasys Vanagas. Ateina kaimynė iš Dubraičio II Elena Medinytė – Baukienė, 65 metų. Paskui ateina Ona Keragalvienė, 80 metų, iš Plisiškių. Ten pabūnu pusvalandį ir iš moterų sužinau štai ką.

Dubraitis II – už ½ km dešinėje Dūburio ežero. Vėl už ½ km Dubraičio II, arba Kriovelio km, gyvenęs Vidas Jankauskas, dabar persikėlęs į Civilių gyvenvietę.

Vido Jankausko viensėdžio tikras var-

das yra Dūburaitis II, o Kriovelis – tik iñ-
vardis, nes taip vadinosi 18 ha pievų prie
po viensedžio.

Upeliai čia bevardžiai. Tik tiltai var-
dus turi: Belūnų tiltas, Plisiškių tiltas ir
Pilkiškių, arba Jūškos tiltas.

Dūburio Astrave buvo tokios vietos: Lie-
pynas, Eglynas, Berzynas, Cegelnia. O kokie
buvo sodai. Kokie dideli langai, pilni gėlių.
Astravas buvo Šaikaus. Jis išbėgo į Lenkiją.
Prie Smetonos Astrave dar gyveno Šaikaus
giminietė, istekėjus, Bizokaitė. Bizokai bu-
vo savižemiai, turėjo 100 ha Krióviškų.

Kita mažesnė Dūburio sala vadinosi
Garniãsalė. Joje buvo tiek garnių, kad ant
kiekvieno medelio buvo lizdas. Kovo mė-
nesį vaikai iš lizdų atnešdavo didelių kiau-
šinių. Neseniai salvje medžius iškirto, ir gar-
niai persikėlė pas kačinlį, o dabar ir ten nebėr

Duburių pušynėly yra švedų kapai. Prieš 200 metų švedai puolė lietuvius, kurie įsitvirtino Duburio astrave. Prie helto daug švedų žuvo, ir jie pušynėly palaidoti. Ona Vidrickienė, g. 1924 m., dar atmena, kai ant pušų buvo prikalinėti kryželiai su Kančiomis. Dabar ten kryželių nebėr, viskas nusiaubta, išplėšta. O. V. pasakoja, kad vienas iš senesniųjų švedų kapuose radęs žiedą. Jam prisisapnavę, kad „iš kur gavai, ten ir padėk". Tada jis žiedą nunešęs į kapus ir vėl užkasęs.

Gale Avilių pušynėlio, į Skukausko pusę, kur dabar prie vieškelio yra duobės, buvo kapinės. Dar senieji atsimena medinius kryžius, kurie ten stovėjo. Tose kapinėse laidodavosi žmonės tada, kai dabartinių parapijos kapinių dar nebuvo. Antano Rageno, iš Avilių, tėvas atsimindavęs, kai ten buvęs palaidotas paskutinis numirėlis.

Dubuniu pusynėly senovėje buvo medinė koplyčia, o prie koplyčios kapinės. Koplyčia stovėjo prie liepos, kuri ir dabar tebėra. Tą koplyčią 1944 m. išardė ir iš jos pastatė Dubuniu kaime Emilei Ragauskienei namelį. Tą namelį iš jos nupirko Petras Prakas ir Norkyčiuose pasistatė iš jo tvartelį. Matyt, kad gero medžio būta, jeigu trek kartų buvo perstatoma.

Ona Keragalvienė sako, kad kai ji turėjusi 11 metų, Dubuniu koplyčioje buvę paveikslų, bet sventoriuje žmonės gal ir nebesilaidodavę.

Petraučiškėse vienoj pusėj kelio stovi lentpjūvė, o kitoj pusėj yra raistelis. Raistelyje yra trek spalgenų, kad šiemet žmonės neša nogas kibirais. Raistelis kasmet duoda po 3-4 tonas spalgenų. Prie raistelio seniau stovėjo kryžius.

1976. IX. 24

223. Zosė Komaraitė pasakoja

Zosė Komaraitė, iš Stainiškių, atneša lietuviškų saldinių obuolių. Papasakoja, kad aa jos tėvas Rapolas Komaras labai mylėjęs medžius, juos augindavęs, prižiūrėdavęs. Gražių ir gerų medžių nepjaudavęs.

Stainiškių vietovardžiai esą šie: Zagròdka, Lysa gūra, Sadzávka, Ilgóji balėlė, Žilvitynė, Àstravas, Ùbagė, Maliniókas, Pridótkai, Patìltė.

Prie klebono Kielos (t.y. 1954. X. 24 - 1958. VII. 16. AK) buvęs užėjęs į Stainiškes kažkohs vilnietis ir susirašęs visus vietovardžius.

Z. K. pasiskundžia kaimynėmis.

1976. IX. 26

223a. Pušynėlukas

Šiandien susitinku Antaną Ragėną, g. 1896 m., gyv. Aviliu mstl. ir užklausiu apie pušynėlio praeitį. Jis atsako, kad negirdėjęs, jog kada buvusi pušynėlių kopkyčia. Tik savo ganymo laikais atmenąs aptvertą medinį kryžių, buvusį prie beržų kairėje vieškelio pusėje. Tėvelis pasakojęs, kad ten buvę iškasti kokio milžino, ne mūsiškio žmogaus, kaulai. Daugiau nieko nežinąs apie tai.

1976. X. 12

224. Tarp Anties Kahlo ir ~~Karosiuko~~ Kepurės

Rudenėlis, vėsu, pavakary saulėta. 7½-10½v-2°C, E3BS; 11-18v-3°C; 19v-2°C. Ryte žąsys iškrido, o prieš savaitę - gervės. Iš Jazdaūciškių Jono Bakučio atsinešu kriaušių.

Popiet išplaukiu tirti ežero pakrantės tarp Anties Kahlo ir Karossalės bei Karosiuko. Ar nerasiu kokiame užtakyje įsispraudusios ar Ulastingai pasislėpusios prie kranto kokios naujos salos.

Pasiyręs prieš vėją 80 min., nusitaikinęs atsitrenkiu į Anties Kahlo Vartų pietinę varčią, kyšulį su akmeninga pakrante. Pasidairydamas iriuosi į pietus, Karosiuko link.

Plaukiu labai gražiu kampuotu užtakiu ir labai akmeninga pakrante su aukštu aukštu, gal 8 m, šlaitu.

Pietinėje užtakio pakrantėje 3 akmenu -

kai, 2 beržai, paplūdimys su balto smėlio juosta, malonus atabradas. Sodyba, sodas, pastato stogas. Bet dėl seklios pakrantės, nelipu į krantą, tingiu šlapti kojas, ir akmeninga pakrante, išplaukiu iš užtakio.

Įplaukiu į naują užtakį. Rytinėj pakrantėj 7 akmenys, prie jų įmerktas fantastiškas kelmas ir brinkinamas kopūstų kubilas.

Įlendu į rytus, į naują užtakį, pasiutusį nendryną, o už jo — Lisyčkos tipo retoka medžių eilė. Ar tik ne iš Antres Galvos mačiau šitą patį vaizdą? Tik ten jis gulėjo į vakarus, o čia guli į rytus. Krante guli mėlynai ruda valtis „AZ-0240". Didžiulis užtakis! Sekla, krantai užstoti neprasibraunamų nendrynų. Kažkokie kelmai dugne. Apiplaukiu gražų meldyną.

Plaukiu apie apvalų platų miškingą pusiasalį. Iš čia matyti siauréje, Ščiūsų pusiasalyje, kyšantis beržas. Štai ir Karossalė.

Nuo Anties Kahlo varčios iki Karossalės yriausi 75 min. Karossalėn išlipu tik 5 minutėms. Mano miela Karossalė rudens rimties nuotaikoje dar žavesnė negu vasarą. Paragauju prisirpusių labai spalvingų raudonuogio šeivamedžio uogų. Seniau man svarbu buvo Karossalę atrasti, o šiandien joje užtrukti bei mėgautis jos grožiu nesiruošiu, nes tai būtų viršplaninė prabanga.

~~Karosiuk~~ Kepurie, sveika! Mane tu vilioji labiau už visas salas. Tu esi it ta mažutė nuošalė parapijėlė, kurios man niekas nepavydės ir kurioje aš turėsiu daugiausia laisvės visokeriopai kūrybai.

Tyčia atsivežiau kirvį pravalyti Lango prieigai ir iškapoti iš po kojų visokiems stabarams. Sumetu žabus į dvi krūvas prie abiejų laužaviečių. Valymas, sausų ir kliūvančių kaiklų šalinimas — labai malonus. Gal tą polinkį paveldėjau iš savo tėvo, nes jis ma-

no kūdikystėje daugiausia vertėsi žemės atkariavimu iš visokių brūzgynų (Žiurliai prie Traupio, Kodynės krūmai už Troškūnų).

~~Karosiukyje~~ kepurėje su kirviu paviešiu dvi valandas, sušylu. Saulė, nuo pat ryto nesirodžiusi, kaip tyčia, visai Karosiuko viešnagei šviečia. Nuotaika gera, širdyje taip lengva... Tai pirmoji sala, prie kurios per pavidalinimo išdrįstu pridėti ranką.

Prieš išplaukdamas namo, apiplaukiu Karossalę iš rytų. ~~Karossalė~~ Kerasalytė yra įlankoje. Nuo Karossalės iki kyšulių į pietryčius ir į šiaurryčius yra po 100 m, o į rytus, į įlankos vidurį bu apie 200 m. Tad Nikodemo Repečkos ir kitų nuomonė, kad ~~Karossalė~~ Kerasalytė yra ne sala, bet pusiasalis, yra neteisinga.

Nuo ~~Karossalės~~ Kerasalytės iki namų parplaukiu pavėjui per 52 min.

1976. IX. 29

225. Mukulinose

Paskutinė rugsėjo diena — puikus bobvasaris su sytine šalna. 7-8 v. — 5°C, E 2 Bs; 12 v. — 4°C; 13-18 v. — 5°C, E 3 Bs; 22½ v. — 5°C, 0 Bs. Kolūkyje studentės baigia bulviakasį.

Per 70 min., vėjo truhdomas, atsidurin apvaliame plačiame miškingame pusiasaly prieš Karossalę. Valtį išvelku į akmeningą krantą, bet pririšti jos nėra kur.

Už 20 m paplūdiminės terasos prasideda pusiasalio kalva, nemažiau įdomi už salų kalvas. K.a. 2 m nuo v. l.

Patenku prie lapių olų. Šlaite iškastas toks platus urvas, kad žmogus galėtų lengvai įlįsti. Už 1 m urvas užsiriečia į kairę, ir nėra žinios kas jame yra... Priešais urvo angą prikasta žemių gal trejetas vežimų. Žemės dar žole neapaugusios, tai-

gi jos yra šių metų kasimo.

Už 3 m į šiaurryčius – kitas urvas su h 22 × pl 30 anga. Už 2 m – trečias urvas h 20 × pl 22, bet atrodo nenaudojamas, nes storai lapais apkritęs. Čia pat dar 2 urvai su angomis kaip žmogui įlįsti, o trečia anga apvali, 18 cm diam.

Greta su lapių urvais čia pat žiojėja trys žeminių duobės, praeito karo liudininkės. Nuo jų už 24 ž. – nuošliaužinis cirkas ar šiaip lapių, beatkasinėjančių peles, eroduotas šlaitas. Cirko papėdėje kreiva pušis, 45 cm diam. K.a. 4 m nuo v.l.

Už 18 ž. – grupinės žeminės duobė prie kreivo ąžuolo, 38 cm diam. Čia auga svaiginantysis gurgždis su puikiomis mėlynių dydžio ir išvaizdos uogomis. K.a. 5 m nuo v.l.

Briaunoje auga retos drebulės, beržai liepos, ąžuolai, o šiaip – jaunuolynas. Daug lazdynų. Prieinu briaunoje išdegusią mil-

žino ąžuolo, 100 cm diam, drevę. Pereinu sker sai taką į ežerą, einantį iš pietų į šiaurę. Trys ąžuolai briaunoje: 1) 70 cm diam, 2) 80 cm diam. ir 3) 70 cm diam. su dviem pėdom, t.y. kirviu įkirstas dviejose vietose hojoms atsiremti lipant. Kalva pasibaigia.

Pasuku į pietus kampuotosios Meldų įlankos 2) krantu 1) vakarinių. Seniai išgriuvęs iš šaknų dvišakas balt. gluosnis, 60 cm diam. Bet jame yra ir gyvų atžalėlių. Prieinu sviesų retą beržyną. Takas iš jo mane išveda į lauką. Pririštos dvi karvės, pasidėtas melžėjos suolelis ir kūlė (barbarka). Tahu įkopiu į kalvelę. Labai gražus medinis viensėdis su baltų šiferių stogais. Tai Muhulių Jono Survilos viensėdis. Žmona sirginėja.

Jonas Survila, apie 40 m. amž., pasako, kad žinąs šras Avilio salas: Jankelinkas,

Kereselinkas, Páchadnykas, Arėlinė, Kerėšalā. Bet Kerėsala susilieja su žeme. Ástravas taip pat susisiekia su sausuma. Joje gyvena Nòrvaiša. Seniau Astrave gyveno du broliai Volikovai, bet prieš 3-4 m. jų namai sudegė. Visas Avilio salas žino Stasys Mažeika iš Raphančiznos, nes jis augo ir visą laiką gyveno Ribokišhėse. Be to, verta pahlausti senesnius kaimynus mukuliečius: Grabauską ir Sinkevičių.

Sekantis viensėdis – ruso Ignatjevo, rudas namelis sodely. Sinkevičiaus viensėdžio ultramarininiai shliautai. Grabausko erdvi sodyba apsupta tikro paiko.

Pirmiausia užeinu pas Grabauską, apie 75 m. amžiaus, su žilais ūsais. Randu skinantį iš savo sodo ananasinius obuolius. Jis žings tokias Avilio salas: Arėlina, Sãmnė, Kascielnykas, Páchatnykas (Sklizmanto nuosavybė), Ledų, Kerasaliùkas, Ke-

rėsala (susipungianti su krantu), Kazėlnykas.

Kazėlnykas priklausė generolui Bobrovui. Po Pirmojo pasaulinio karo Bobrovas negrįžo, tai Smetona salą suvalstybino, o Mukulių dvarą išdalino: centrą 30 ha pardavė Buzėlini, o Páchatnyką – Kaz. Mažeikai, Sklizmantui, Lionkai Juškėnėlini ir kitiems žmonėms išdalino sniūrais.

Po to užeinu pas Sinkevičių, nuo 1930 m. Kariniauskaitės užkurį, apie 60 m. amž, berenkantį obuolius. Jis žinąs tokias Avilio salas: Keresaliùkas, Páchadnykas, Jankeliùkas, dvi Vainiūno salos, Kazėlnykas, Arėlina, Sãmanė, Ledų, Márjos astravėlis (Antroji sala Anties Galvoje. A.K.)

Didžiajame Astrave, 30 ha didumo, gyveno du broliai rusai Mìna ir Ivanas Vòlikovai. Mìnkos sesuo Marja Zùjeva (Zujevo žmona) ton salon atveždavo ga-

nyti savo avis. Dėl to ir vadindavom Marjos astravėliu.

Prieš 4 metus abi Volikovų sodybos sudegė. Įpėdinė Nastásja Jagupėvienė – Prokosienė pardavė savo grytelę žemaičiui Nòrvaišui. Geriausia Avilio salas pažista Mina Volikovas.

Sinkevičius nusako, kaip surasti M. Volikovo viensėdį. Taip nuo atplaukimo praėjus 2 valandom, eisiu pas M. Volikovą.

16^{40} v. išeinu iš Sinkevičiaus; 17^{00} v praeinu parduotuvę, autobusų stotelę; 17^{08} v praeinu gžuolą, 100 cm diam, tvorele aptvertą; 17^{10} v praeinu kalvę; 17^{11} v keliukas dešinėn; 17^{15} v pasiekiu gražų Minos Volikovo viensėdį.

Su nepaprastu susidomėjimu bei malonumu prabėga pas šį žvėjų prima pusantros valandos. Pro Antano ir pro Jono Survilos kiemus per 40 min. grįžtu prie lapių olų, bet val-

ties ten neberandu. Patamsy per mišką per 60 min. nukrapinėju pas Juškėną. Jis man ne Žigulių parveża namo 20^{45} val.

Taigi paskutinė rugsėjo buvo didelių laimėjimų diena, neskaitant valties netekimo.

1976. IX. 30

226. У главного рыбака

В прекрасной погоде бабского лета мне пришлось навестить хутор Мукуляй, где живет старый и опытный рыбак Авильского озера Мина Кузмич Воликов, 1900 года рождения.

У него есть четыре сына и три дочери, проживающие самостоятельно отдельно. Рыбак Мина Кузмич совсем не постарелый мужчина,[2] прямого приятного взгляда,[1] с светлой бородой средней длины,[3] сияющего силой молодости,[5] но без живой сладости,[4] гостеприимный, услужливый.

Беседа с этим примом рыбаков с великим интересом и удовольствием продолжалась полтора часа. Вот его рассказ:

„Прошлой зимой Краукліс на своей машине привез ко мне из Ігналины директора и инженера рыболовства. Я был больной, но они обязательно просили меня завести невода на озеро. Обещали дать подводу, лишь бы я не отказался им помочь.

Я знаю сотни мелей и цепей: колоды, карчий, камени, рожины и могу определять взором их координаты. А какие невода: 480 м (два по 240 м) длины, из обеих сторон окружает.

Об островах могу сказать следующее:

1. Пáхатник. Раньше этот остров пахали, орали. Там была пáхота, пáхотный остров. Только теперь заросло.

2. Козéльник. Там пастились козы,

был пастбище для 10-15 коз. Ибо генерал Бобров был кумом царя Николая. К нему приехали много гостей из станицы, в том числе и больные. Доили козы и поили больных.

3. Костельник. Как воевал Франциз, там стоял католический костёл. Во время праздника 15 Августа костёл провалился сквозь землю. Где стоял костёл, там теперь кругом яма большая. В том месте очень растут боровики. Кстати, мой прадед помнил костёл: звон как даст, то гул раздается по всему озеру.

4. Целя́тник. Там пастились телята майора Синявского, из которого этот остров купил Войнюнас.

5. Остров Войнюна — это длинный остров.

6. Янкелюком позже прозвали Лещёвку

7. Гусятник. Гуси домашние сидели там.

8. Остров Лету

9. Кярэ́сла. Там кони пастились, ходили. Болоту перегонит, забор поставит и держит в острове коней.

10. Кярэ́салка – островок площади половины гектара

11. Шакалинка.

12. Воронка

13–17. Возле Кирвялиня есть пять островов: а) Каменный – маленький островок. Когда я был возрастом осьми лет, тогда там не было даже тростяника. Только были камни в глубине одного метра. б) Длинный или Марйи. с) Тростяной. д) Высохинький и е) Ладуслава.

18. Авильский остров. Раньше его зва-

ли Остров Прива́л (Prieplauka, Užnoglauda, Antplūdis. А.к.). Как шведы воевали, тогда народ там собирался. Потом люди в остров за рыбой ходили.

19. Са́миня. Рыболовы там поймали большой сом, вытащили 50-килограмового сома, в пасть ему кулак всунули. Затем и остров прозвали Саминей.

20. Арэ́лина. Орехов там было много или орёл обитал.

21. Вилькиня. Там жили два брата Петр и Альбин Станкевичи. Они в 1942 или в 1943 году погорели. Один брат утонул в озере.

22–23. Вилькинэ́ла I и Вилькинэ́ла II — две маленькие острова лежат рядом с Вилькиня.

24. Боро́к (taria: barok. А.к.). Это маленький островок с крутым холмом

(бугорком) в середине и заросший берёзовым бором. Он был Левицкого, Станкевичюса (gal Navicko? AK)

25. Скрынэ. Это плоский остров рядом с Борком. Там стоял в воде ящик, по литовски скрынэ. Рыбаки зимой и летом возили туда бочками живую рыбу и валили её в ящик

Кроме того я знаю тоня Авильского озера, т. е. зимние закидки невода:

1. Лещёвка (или Янкелюкас) — самая главная тоня
2. Гусеёркина (или Под Гусятник)
3. Кярэсялка и Кярэсла (или Под Кярэсалкой)
4. На Пахатник
5. На Войнюнов остров
6. На Целятник
7. Под орешнюк (где орехи рас-

тут).

8. Под водопо́й (где Синявский кони поил)

9. Под Косце́льник первая тоня

10. Под Косце́льник другая тоня (от Скворчинских запускают, а тянет под Косцельник)

11. Под Кали́нку (ягода такая).

12. Под Ле́пос (где липы)

13. Крива́я тоня

14. Долга́я тоня

15. На че́рный мель

16. Под Мако́вскому баню

17. Под Берёзкой

18. Под Мачылом (там жил такой Мачюлис)

19. Щу́чий тоня (lydžių valkšna. A.K)

20. Под го́рку (от Синявского)

21. Под Регя́нские Ве́шалки (Radėnų kabyhla, džiovyhla. A.K). Этое место, где те-

перь живет Рыбаков, раньше звали Регянцами. Там жил Регя́нис, который з(а)мёрз зимой на озере

22. Под ру́нь (роневший рожь). Plg rus. всходы – lenk. run' – żelmuo; rus. взойти, всходить – lenk. runiec się – sużelti pasėliams; lenk. runiejący się żyto – sużėlę rugiai.

23 Под Войнюной ве́шалки. Там колы набиты, невода сушили

24. Дристуновка

25. Громовой камень. От Вилькиня запусчает и под Скетерским тянется. Большущую камень гром разбил на три куска, и теперь они на гору лежат.

26. На Мовшин рог (или с 1920 года – На Репечкин рог). Раньше там еврей Мовша имел гарбарню кожы.

27. Под Марью (хорошие рыбы выходило.

28. Скворчинские пасеки (или Под песок)

29. Воротные

30. На Рэлину

31. Войнюный рог

32. На Войнюнову тростку

33. Под Цегельню. Там парили цеглы. Plg ms. кирпичный завод — lenk. cegielnia — plytinė; ms. обжигать кирпич — lenk. wypalić cegły — degti plytas.

34. Кухонька (или Под Мозурким). Там варили рыбу.

35. Под пором (или На Севостополь). Ибо на Пáхатник был пором, не мост. А Севостополем звали раньше Рыбакишки

36. Самóвая на Рэлину

37. Под Круковского

38. На Кярэ́салу Окунёвка

39. Серéбряная

40. Варейкина тоня (или Под Нáпрем)

41. Коло Па́хаднику к Войнюнову острову, не доезжая Лещовки, тростиню в середине.

42. Под Ва́ськой ледо́вню (или Попова тоня)

43. Куше́нка. На Па́хатник от Мозурков подаётся

44. Язёвка (язь — такая рыба, лит. — ʒapalas. А.К.)

45. Само́вая. Са́менев остров

46. Семдесятная

47. Под кедр. Растут четыре кедра там, где Малецкий живе́т.

48. Романо́вка — самый главный коло Лещёвкой

49 Под глинку (от нас тянется.

50. Под боло́та Остравянское.

1976. IX, 30

227. Norkyčiuose

Bobvasarį, saulėta, be debesėlių, nyte šalna. 8 v. – 6°C, ES 2 m/s; 10 v. – 0°C; 11 v. – 3°C; 12 v. – 5°C, W 3 m/s; 12½ – 17½ v. – 6°C; 18 v. – 5°C; 19 v. – 2°C; 20 v. – 1°C. Šermukšniai ir raudonosios šlyvos po šalnų prisirpę. Šventoriuje klevai stebuklingai nusispalvinę.

Namie darbo turiu iki ausų. Valtis pavogta, nebeturiu. Bet bobvasarį – nepakartojamai žavus. Popiet išeinu pėsčias į Norkyčių pusę. Bravaikščiojau 4½ val., nukariu 18 km.

12 $\frac{43}{}$ v. išeinu. 12 $\frac{57}{}$ v. – sherpai vamzdinį tiltą. 12 $\frac{55}{}$ v. – dū sodelis be tvoros. 12 $\frac{58}{}$ v. – dū keliukas į Staniškių vs. 13 $\frac{04}{}$ v. – Grumblių 2 vs. 13 $\frac{08}{}$ v. – dū pakelėj šermukšnis, 22 cm diam.

13 $\frac{10}{}$ v. – įsuku kr. į Miliūnų Čižausko vs. Bulviakasis sode. Jų tarpe kasa ir Felė Stankevičiūtė-Čižauskienė, g. 1923 m. Aurilio Vilkinėj valsč. Tėvas turėjęs 2 ha, visa žemė buvusi dir-

bama, buvę visi trobesiai. Salą palikusi 8 m. amž., todėl mažai ką beatsimenanti.

Salas žinanti šras: Navicko ir Sketersko sala, Aukštas astravėlis, Žemas astraviukas, Sámnė (Samnėje niekas negyvenęs ir trobesių nebuvę, tik į ją nupluhdydavę gyvulius ganytis), Arėlinė, Vainiūno Didysis astravas, Napriūę astravas.

Rutulišky gyvenanti Felės sesuo Stankevičiūtė-Kornevienė. Ji žinosianti salų daugiau, nes ten pat gyvenanti. Be to, saloje yra gyvenusi Olė Stankevičienė, iš Rutulišhio.

13^{20} v atsisveikinu su F. Čižauskiene. 13^{25} v įsuku į Norkyčių heliuką. 13^{26} v - dš trianguliacijos bokštelis 5 m. a. Einu Miliuncų Pr. Malakauskio kalnu. Pakalnėj dš - Pr. M. šulnys. 13^{35} v - pasuku į dš daubos dugnu per ganyklą. 13^{40} v - įeinu į krūmus. 13^{42} v - šerną iškrista kalvutė.

13^{45} v - pamatau Norkyčių (Kiaulinį) ežerą iš pretų švno. Ežeras ilgas siauras, guli NE-SW

kryptimi. Šaltinėlis gilių samanų (Sph. acutif.) apsuptas. Kemsai. Kvepia gailiais. Trinda-zolės. Paragavau spanguolių. Apsiavusiam nėra ko nė mėginti prieiti prie ežero arčiau kaip už 70 m.

13^{52} v – apsukau per krūmus rėksiu rytinį krantą. Durpė. Paparčiai. Skurdūs juodalksniukai, beržiukai, karklai, šaltekšniai. Ežeras visą laiką neprisleidžia žmogaus arčiau kaip už 70 m. Praeinu valtį krante, bet kaip prie jos prieiti – neišmanau. Visur drėgmė, žaliuoja linla trąšios samanos.

14^{00} v – į rytinį ežero galą įteka tiesus kastinis griovys tiek klampiu dugnu, kad pereinu tik per šlapsai permestą beržą. 14^{05} v – kitas toks pat griovys. Ir iš rytinio galo per 100 m ežeras nepasiekiamas.

14^{10} v – pamėginsiu iš šiaurinio šono prieiti. Einu tik per krūmus. Tokia susipynusi sąžalynė, kad čia nė žvėrys nevaikš-

čiojama. Bet dumblinos durpės šeinų drasky-
tos. 14^{18} v – iš šiaurės prie ežero arčiau kaip
už 120 m negalima prieiti. Pamėginu eiti-
ne per krūmus, bet į samanas iki helio
murktelėju hoją ir šoku atgal į krūmus.
14^{22} v – vėl tiesus kastinis griovys ateina
iš šiaurvakarių. 14^{28} v – vėl skersai kastinį
griovį iš šiaurvakarių.

14^{32} v – iš pietų vėl ateina perkasėlis nuo
pamiškės kalvos. Iš pietvakarių galo tik per
krūmus galima priartėti prie ežero per 150 m
Tad ties valtimi gal ir bus arčiausis prie
ežero pribridimas per raistą.

Nusimaudyti prie tokio ežero neprieisi-
tas tiesa. Bet ir šeinai su briedžiais var-
giai ar prieina iš jo atsigerti. Iš pažiūros
ežeras apsuptas erdvios laukymės, bet ji vi-
sa yra neįžengiamas raistas. Iš krūmų-
nė žingsnio. Įmirkusių samanų storas
sluoksnis neleidžia prisiartinti prie ežero.

„Dabar Narkyčių ežere nebesmaudom, nes krantai neprieinami ir atabrado nėra. Maudydavosi žmonės šmėtonos laikais, kai buvo dalijama žemė savanoriams bei dvarų darbininkams. Tada ežere baltyjų lelijų ir lūgnių šakny po 10 cm diam. storio buvo taip tankiai susipynusios, kad per šaknis ir per lapus kaip per grindis galima buvo žengti į ežerą!

Karštą vasarą žiūriu, — briedis stovėdamas ant kranto tas šaknis ėda. Aš ir karštį slėpdamasi einu vis arčiau ir arčiau. Briedis besilenkdamas ir betiesdamas kaklą į naujas šaknis, įkrinta staiga galva į ežerą. Įdomu, kad jis iš ežero nešoka, bet tik padeda galvą ant kranto ir visas išsitiesia pats. Vėliau lelijos ir lūgnės iš ežero išnyko" — Taip pasakojo 1976. VIII. 1 Linė Ramanauskienė, iš Narkyčių.

14^{45} v — išlipus iš raisto, Kiaulimio ežė-

ro vakarinio galo pretuose stūkso puntukas ir akmeny krūsnis prie 2 beržų, po 18 cm diam. 14^{50} v - einu į pietryčius pro sodybavietę, eglę, 45 cm diam, 2 gluosnius, po 40 cm diam, dvejus namų pamatus, akmeninę rūsį. 14^{55} v - išėginiu Norkyčių Lūcės Ramanauskienės beržynu. 15^{00} v - praeinu pro sodą, sodybą. 15^{07} v - randu L. R. - bulves bekasančią po gluosniu, 40 cm diam. Verdas mitingas, oda egzemos išėsta. Nepadedanti nei zelionka nei spiritas. Egzema prasidėjusi IX. 19 nuo dvejų mažų spuogelių.

15^{10} v - dū halvelėj sodybavietė, sodas pilnas obuolių. 15^{13} v - dū Pratkelvai bulves kasa. 15^{15} v - dū kadagys. 15^{16} v - sulnys ir geltonas vs. sode. 15^{17} v - dū halvelėje išėginis pušynėlis. 15^{21} v - kr akmeny krūsnis. 15^{23} v - dū ilga marka ar girdylėla. 15^{25} v - kr kalnely Valės Paskačiuvienės vs. 15^{29} v - dū toli baltuoja vs. 15^{30} v - kr miškas vs, baltais ošfe-

riais dengtas. Dš nueina klaidinantis keliukas. 15^{31} v - dš Kriovų dv.

15^{35} v - dš Vencavų ež. 15^{38} v gražaus vs. nepriėjęs, pasuku kairėn per viksvų lanką, kaikly prižėlusią. Dš - pilkas vs. 15^{40} v sausas pabalys, trumpa upelio gakrija. Berzyne snekučiuoja kažkokie paukšteliai; - priešmigracinis mitingas. 15^{45} v - kr rudas vs, pasuku keliuku aukštyn į rytus.

15^{48} v - prieinu Mierkių Igno Bertulio juodą vs. Ona Bertulienė į vakarus parodo Juodkūniškių, Eisos ežerus. Glušokas esąs prie Veñcavo. 15^{55} v nuo jos einu į šiaurę per berzyną. 15^{58} v į dš nueina kažkoks keliukas. 16^{00} v - dš pilkas vs, liepų ir beržų išbėginių apspaustas; kr plokščias akmuo. 16^{04} v - kr krūsnis. Priešais juodas Noskyčių paštininko Albino Praho vs, o dš kalvelėj po beržu Noskyčių Rožės Prakienės pilkas vs.

Nuo A.P. be helio einu tiesiai į L.R. vs.
16^{14} v - dš didžiulis akmuo su dviem mažes-
niais per parko vardo vertą alėją išlydi-
mane iš L.R. vs. į Miliuncų Pr. Mal. kalvą.
16^{28} v - dairausi nuo trianguliacijos
bokštelio kalvos. Tolumoje saulėje mau-
dosi Fiodoro Nikitino vs. Gražus senas Star-
niškių vs. sode, klonyje, apsuptas šimta-
mečių, rudens spalvomis liepsnojančių, klevų
į šiaurę - neapsakomo grožio vaizdas: berzy-
nėlis dauboj. Bet įdomu, kokia ten už jo
kalva kyšo, tokiais pat berželiais apaugusi
Dievas mane šiandien gražiu om ir
gražia gamta palaimino. Grįžęs jaučiuosi
kaip maldininkas, aplankęs sventas vietas.
1976. X. 1

228. Valties medžioklė

Rudenėlis, rūkas, nuo pavakario dulksna. 7-8 v - 3°C, SE 2 Bs; 8½-9½ v - 4°C; 10½ v - 7°C, SE 3 Bs; 11 v - 8°C; 12½ - 16 v - 10°C, SW 3 Bs; 17-18 v - 8°C; 19 v - 7°C

Popiet išeinu pėsčias į Mukulius pasiteirauti, ar kur nepastebėta mano valtis. Mozūrų Valerijonas Mažeika sunkvežimiu pavėžėja.

Prieš miškelį dš Mozūrų Petro Aznansko vs. Miškelis. Toliau dš Raphaučiznos Vlado Aznansko vs. Pasukam į kr keleliu. Dš Mozūrėlių Jono Kavaliausko vs. Kelelis šakojasi: į kr - Mozūrėliai, į dš - Mukuliai.

Pakeliui užsuku pas M. K. Volikovą. Paskui susitinku su kitais mukuliečiais (tarp kitų ir su Avilių Astravo gyventoju St. Norkum). Viena senutė pasako, kad Mukulių fermoj chuliganai tuomėl nutrauhią telefo-

no laidus, išdaužą langus. Valtį galėję nudžiauti: Vladzka, Vicka, Grigelis ar Jonas Pupeikis iš Raphaučiznos. Pataria pasiinformuoti pas partinį berankį kiaulių šėriką. Joną Vaitkevičių, kurio sūnūs esą traktorininkai. Pavogtos valtys atsiduriančios net Imbrade. Zarasuose, arba pametamos nendrynuose.

Prie parduotuvės sandėlininkas Rožanskas nukreipia mane pas Vaikučių Balį Pupeikį, kuris esąs matęs kažkieno gražią valtį. Nueinu pas B. P.

Jis pasakoja, kad tokia ir tokia valtis esanti užtraukta ant smėlinko Kerėsaloj. Kerėsala dabar esanti nebe sala, nes pelkė ją jungianti su krantu.

Kerėsaloj Smetonos laikais gyvenęs Balys Beinoravičius. Dar ir dabar ten tebesą tvarto ir gyv. namo apaugę pamatai. Beinoravičius 1944 m. įsipynęs į partizanus, pa-

tekęs į kalėjimą, o jo namus iš Kerėsalos išgabeno į Daugailius. Beinoravičienė prigėrė Daugailiuose prūde. Dukros išmirė. Balio brolis Jonas gyvena Vaikučiuose.

Kerasalinku B.P. vadina tą salą, kurią aš lig šiol vadinau Kerėsale. O tą salelę, kurią aš vadinau kerasalinku (ar Kepurė Karosiuku), visai neturinti vardo, nes ji atsiradusi tik nusekinus ežerą, o prieš tai ten tebuvusi sekluma be jokio medelio.

Patogiausia man būtų eiti į Kerėsalą prie valtives generolo Bobrovo išvestu per pelkę keliu. Dabar jis medeliais apaugęs, bet anksčiau buvęs net grioviais apkastas. Kelias einąs per Mukulių Antano Survilos vs.

Po 10 min. atsiduriu A. Survilos viensėdyje. Pirtis nendrėmis dengta, klūtė — šiaudais, rūsys — ruberoidu, o gyv. namas ir svarinė virtuvė — baltais šiferiais. Pušyje už klūtės — gandralizdis.

Viensėdyje žmonių neradęs, nerandu nė generolo helio. Kriste nuhrintu nuo stataus šlaito į paplūdiminę terasą, prižėlusią ievų bei sedulų ir atsidurin ties viduriu Kazėlnyho. Bet žvėjų takelin netoli tepaeinu, nes pakrantė šlapoka.

Sugrįštu vėl į panuovalį ir einu šlaito briauna. Tarp sedulų auga raudonuogis šeivamedis. Pakelėj, prie pilkosios tuopos, guli valtis „AZ-0490". Ten pat pakrantėj, į šiaurryčius nuo karosinho, pririšta prie geležinio kuolelio ir grandine prirakinta, plūdurinoja geltona valtis „AZ-0166".

Toliau, ties kerėsala (maniške), prie raudono nedidelio ahmens beržas, 20 cm diam ir dviliemenis juodalksnis, po 20 cm diam, bet vienas liemuo seniai nuhiistas ir jo dievėtame, 60 cm aukščio, helme – lizdelis iš žolių suvytas. Sedulos vis dar nesibaigia.

Dš nežymia, bet gražia halvele paėjė-

ju. Joje beržas, 35 cm diam. Gudobelė prie jo. Senas beržo helmas, 70 cm diam. Kairėj — pasiutusiai pelkėtas viksvynas, toliau pereinantis į nendryną ir atvirą ežerą. Šarkos rėkia. Užeinu lepšių, musmirių.

Krante kažkokios senvagės ar salpai. Sausas juodalksnis pasikoręs aut šaknų galų, su nivais po šaknimis. Ir dešinėje čia pat krantas. Lauhymėlė. Kelmynė.

Balio Beinoravičiaus sodyba sviesioje halvoje. Ąžuolas, 120 cm diam. Ąžuolas, 100 cm diam. Su turistine lova ir laužaviete. Kerpėtas ąžuolas, 90 cm diam (gamtos paminklas). Trobesių pamatai apaugę raukšlėtalapiais erškėčrais, avietojais, alyvomis, gluosnialapėmis raudonžiedėmis lauksvomis. Obelis gražiais raudonais obuoliais apkibusi. Lazdynai. Dvišakas ąžuolas, 130 cm diam. Kitas ąžuolas, 75 cm diam.

Sugrįžtu vėl prie pasiutusiai pelkėto viks-

vyno. Bet ir dešinėje čra pat van duo. Atsidu-
riu vėl hyšulyje, už 110 m. nuo Kerėsalos (ma-
niškės). Ta pati laukymėlė. Kelmynė. Smėliukas.
Valtis ties lapių olomis.

Valtis laikinai buvo pagrobta — abejonės
nėra. Nuo lapių olų ji beveik ranka pasiekia-
ma, o aš tą naktį beveik rankomis apgrai-
biau pakrantę pos šimtą metrų į vieną ir į
kitą pusę. Dabar ji ant smėliuko tiek aukš-
tai užtraukta, kad vos-ne-vos ją įstumiu
į vandenį.

Šiandien laikas man pasiskirstė taip:
iki Vaikučių Balio Pupeikio — 2 val., iki val-
ties — 1½ val., parplaukiu — per 48 min. (14
min. iki Jankeliuko, 20 min. iki ~~Žuvėdros~~
~~Vartelių~~ Varčios, 14 min. iki namų, t.y. mano molo.
Parplaukiant — dulksna ir įkypas vėjas.

Bendrai, ši diena su pliusais = gavau
žinių apie Romanovką, Sadzavką, Kerė-
salą, Kerasaliuką, ~~Karosiuką~~ Kepurę, pasporta —

vau ir valtį atgavau..

1976. X. 7

229. Второй визит у М.К. Волкова

По пути на Мукуляй стоит хутор М.К. Волкова. Захожу к ним на пять минут.

О моей лодке он ничего не слышал. Если моя лодка пропала, в том нет ничего особенного, ибо такой случай не первый. При установке никогда не надо оставлять вёсла в лодке, а надо спрятать их в кустах.

Об островке Садзавке М.К. ничего не знает.

От чего прозван один островок Романовкой, М.К.В. объясняет так: „Не далеко жил рыбак Романовский. Он был любитель пьянствовать. Когда во время рыболовства он приезжал на островок, всегда там выпивал водку.

Так рассказывал мой дедушка. Поэтому и островок прозван Романовкой. А раньше эту мелюжку звали Войнюновой тростиной.

Кстати, а старинные песни вам не надо? У меня были две ленинградки, разложили свои тетрадки и записали старинные песни с короткими припевами. Хоть мой голос не очень хорош, но я пел".

Я отвечал Мине Кузмичу, что пока я интересуюсь только островами и тонями.

1976. X. 7

230. Golùbiškėse ir Rùtuliškėse

Bobvasaris. 8 v - 3°C, NW3Bs; 9 v - 4°C; 10 v - 5°C; 12-16 v - 6°C; 18 v - 3°C, NW2Bs; 20 v - 1°C.

Popiet nusiiriu pro Aptvaro kyšulį į iškilesnį miško horizontą ties Golubiškių Igno Stankevičiaus vs. Golubiškėse ir Rutuliškėse pavaikščioju 2 val. 15 min. Per 29 min. nuo I.S. pirties grįžtu namo (pusiaukelė — tarp Aptvaro ir Liepasalių).

Užeinu pas I.S. Jis žings šias Avilio salas: Sãmanė (arba Navicko) sala, Liepasalės dvi (ne trys! Ak) ir Vilkinė. Žvejų Stankevičių dukterys Bronė ir Felė gyvenusios Vilkinėj, tai jos galėtų geriau žinoti.

Pas Bronę Stankevičiūtę-Kòrnevienę tiesiausia man būsią eiti pro Dubnią. Dubnios vs ilgai gyvenęs Leonardo Šeniausko (dabar-leningradiečio) kampininkas Edmundas Les-

manavičius. Dubnioje dar tebėsą namų pamatai. (Pagal M. Plešonienę, Siniauskai buvę trys: Julius majoras, Vaclovas miręs, o Balys Lenkijoj).

Už pushilometrio išgirstu spygaujančius ir žaidžiančius šešis vaikiukus. Jie žaidžia ant piliakalnio. Piliakalnio papėdėj įkasta cementinė plokštė h 150× pl 45× st 15. Ant jos pritvirtintas metalinis skydas, 40×40 dydžio, su užrašu: „Lietuvos TSR Golubiškių piliakalnis. Archeologijos paminklas, saugojamas valstybės".

Piliakalnis 15 m aukščio, pakopuotas, terasuotas, su dviem didžiuliais akmenimis, su erdvia viršutine plokštuma, apaugusia išbėginiu berzynu. Rašytoją jis įkvėptų giliems istoriniams apmąstymams.

Ne tik piliakalnio, bet ir viso Golubiškių ir Rutuliškių reljefo grožybės yra su niekuo nesulyginamos. Kloniai ir kalvos su spalvotais medžių guotais banguoja tik vien. Kas čia kur

kada tekėjo ar telkšojo — tokias mįsles tegali raizgyti tik geologai. Deja, doro medžio niekur nepamatysi, miškai nukrimsti švariai, belikę jaunuolynai.

Žemai piliakalnio papėdėje vyniojasi keliukas: į kr Golubiškių Lingės vs, Žagórių ferma, o į dš - Rutuliškių Viktoro Sketersko, Antano Navicko ir Kornevo viensėdžiai.

Pirmiausia per apartą molynę užkopiu į kalvą prie Golubiškių trianguliacinio bokštelio. Iš čia paaiškėja Avilio platybė. Miškai ir salos po kojom. Be gido neiššifruosi visų matomų objektų.

Užeinu į V. Sketersko geltoną vs. Jo žmona pasisako salų nežinanti ir pasiūlo man kreiptis į vyrą. Jis tvarko su šakėmis bulvienojus. Pasisako žinąs šias Avilio salas: Sáminė, Vilkinė, Aukštas astraukėlis, Žemas astraukėlis, Arėlinė, Kastíelnykas (ne sala, bet ten buvusi bažnyčia), Leščiùfka (Janheliukas), Va-

ronika.

Praeinu pro pilką A. Navicko piskelę. Prie jo sodybos auga gražus balt. gluosnis, 60 cm diam. Pakrantėj kitas gražuolis gluosnis, iš ežero matomas - Toliau - kolūkio daržinė, baltais šiferiais dengta. Į Ščiūrų pusę gyvenąs Keturiūnės (arba Rutuliškių) Petrauskas (vietoj arklio užmušto Mažeikos).

Prieinu baltą tinkuotą, su žaliu skliautu, Kòrnevo gyv. namą. Kornevai abu darbuojasi prie bulvių. Kornevas esąs baltarusis nuo Polocko, jau 28 m. kaip čia gyvenąs ir prašo su juo kalbėti rusiškai. Salas jis žinąs tokias: Sãmanė, Vilkinė, Arėlina, Višokij astravòk, Nizkij astravòk. Kitas salas geriau galinti žinoti jo žmona.

Bronė Stankevičiūtė - Kornevienė esanti gimusi 1921 m. Vilkinėj saloj. Jie dirbę saloj 2 ha žemės. Rudenį ir pavasarį reikėdavę ganyti. Imbradą pasiekdavę tik laivu. Mokyklon eidavusi į Imbra-

dą tik žiemą, todėl tebaigusi du skyriu.

Ji man pasako šias salas: Vilkinė, Aukštasis astraviukas, Žemasis astraviukas, Šamnė, Arėlinė, Liepasalė, Leščiùvka, Vainiūno, Celiátnykas. Samnėj niekas negyvenę. Ją ardavę po pusę Navickas ir Sheterskas. Golubiškių Olės Stankevičienės vs esąs už Vikčiùko (t.y. Shetersko. AK)

Grįždamas vėl susitinku nurinkinėjančius bulves Sheterskus. Parodo neaukštą kalvą Magìlnyką. Čia pasitaiką žmonių kaulų. Pro salį teka upeliukas.

Savo papročiu visas moteris tituluoju poniomis, o vyrus vardais. Bet Shetershienė savo vyrą patituluoja „Viktorai Konstantinovičiau". Ar tai nebuvo tik timptelėjimas išeiginėmis austinėmis vadelėmis užsimiršusiam ir apsnūdusiam ienose širmini? Tačiau jeigu kaimynei jis yra Vikčiùkas, žmonai Viktoras Konstantinovičius, tai nepataisomam mužikui klebonui tepasilieka jis Viktoru. Už tą trupinėlį grubumo manęs žemė nepraris.

Beeinantį pas Golubiškių Olę Stankevičienę (Laurinavičienę) mane pasiveja Antanas Navickas, g 1910 m, Onos Tvardauskaitės-Vainiūnienės giminaitis, išbuvęs Sibire prie Irkutsko 27 m., o grįžęs iš ten prieš 2 m.; žmona dar ten tebesanti.

Ant buroky vežimo jis mane pavėžėja iki O.S. vs. Salas žinąs tokias: Sáminė, Arėlinė, Vilkinė, Žemasis astravinkas, Aukštasis astravinkas, Celiátnykas (Ąžuolynas), Vainiūno, Leščiùvka, Napriūę (ilgas astravas).

Nulipęs nuo vežimo sužinau, kad O.S. nėra namie. Jos namas didžiulis, senomis malksnomis dengtas, pusė medinio, pusė iš raudonų plytų. Namie pasilikęs tik sūnus Kazys (ar tik ne tas pats, kuris vasarą dėjosi vasarojančiu rusu, kai aš vaidinau Kolumbą?)

Dėl orientacijos, už O.S. sodo paėjėju 200 m keliuku iki ežero. Aš ten maudžiausi prieš pora metų, kai viešėjau pas O.S. Į eže-

rą įeina keliukas su apvažiavimu ratams plauti ar brinkinti. Paplūdimys. Atabradas. Meldynėlis - Dervuotas katilas apvožtas. Pakrantėj paniręs nuodėgulis. Prieky - Leščiuvka (Jankeliukas) su Ilgąja, o kr - Koscielnykas su Arėline. Įlanka tegu vadinasi Golubiškių užtakiu.

Grįždamas į valtį, panuovaly prieinu daugialiemenę kiaūliagrūšnę. Toliau - pilkoji tuopa. Prieinu Golubiškių Stuomo seną viensėdį ties Golubiškių piliakalniu, ties Liepasalėmis, išbėginiais klevais pasipuošusį.

Jaunasis Stuomas papasakoja, kad imbradiškis Avilių dvaras prikausęs Kelpiai, bet dar seniau tas dvaras stovėjęs arčiau ežero, ir jį sudeginęs Napoleonas 1812 m., bet jo pamatų zymės dar tebesančios. Koscielnyke stovėjusi bažnyčia. Magilnyke buvusios kapinės.

Iš Stuomo keliuku prieinu prie Ig. St. pirties. Į ežerą įteka upelis su tiltelių. Vė-

jas į vakarą aprimsta. Saulytė leidžiasi. Paežerės heliukas nuhlotas minkštu lapų kilimu. Bet didžiojī dalis lapų tebėra ant medžių. Gražesnio bolevasario, laimingesnės dienos nė būti negali.

1976. X. 10

231. Ragėnuose

Iki vidudienio rudenėlis, paskui bobvasaris. 7v-1°C; 8v-2°C; 9v-3°C; 11v-6°C, NW1BS; 12v-8°C, NE1BS; 13-17v-10°C, NE2BS; 18v-8°C; 20v-4°C, 0BS. Tokią popietę praleisti kambaryje reikštų kažką nesugrąžinamai prarasti. Gražiom vietelėm suvaikščioju 10 km per 2½ val.

Už pušyniuko pasuku keliuku į kr. Kr pakelėje — uosių, ąžuolų (iki 80 cm diam) eilė, Vinardo Matulio sodybavietė, dš — sodas.

Kr už ąžuolo, 60 cm diam, apkrauto akmenimis — pistelė ir pilkas O. Sakavičienės vs. Kr keliukas į paežerę pas Matulienę.
pro 4 storas pušis, laidų linija, į pilką Ragėnų A. Narbuto vs.

Kr — keliukas perberzynėlį. Alekso Jasinsko vs, eglių eilė, sode bitynas, pakalnėj pistis.

Keliuku į Šv. Jono pãupelį. Lieptas į Naprius iš 4 karčių ant seno tilto pamatinių akmenų. Avietojai. Skersai upelį pervirtęs juod-

alksnio pūzras. Visą laiką einu paupeliu žvejų ar šeinų takeliu, isstypusiu juodalksnynu ir beržynu.

Paėjėju sausa upelio vaga. Joje prigriuvę pripuvę šakalių. Tylu tylu, tik spainuoti neužtreškiami daugiakojai moskitai, pabirbdami kaip musės, ima ~~labai~~ ikyriai kibti. Štai kur eks pedicijų vargų esmė. Didžiuko akmuo vidury vagos. Kažkoks vaikiškas užtvankinis lieptelis ir takas per jį į abi puses.

Vaga visai užslinkusi durpe. Imu klimpti ir issoku vėl į žvejų takelį. Pirmoji eglutė, 11 cm diam. Vagoje akmuo, atsiranda vandens, svyti isstypyno pakraštys. Avietynas. Kr intakėlis sausas, o dš krante dirbamas laukas. Vėl kr intakėlis sausas.

Išėjus iš išstypusio lapuotyno, upely vandens daug. Pakrantės viksvos ištryptos bradininkų valkšnomis. Stovi melsva žaliu vidumi valtelė senu Nr 339. Kelio tolyn nebėr, nes prasideda įdrėkęs raistas taip kranto ir kyšulio.

Kr gražus Ragėnų Eleonoros Ragėnienės vs su baltais šiferių stogais gerame dideliame sode. Pirties šiaudinis stogas nuplyšęs. Griovio šulnelyje vasarą kiškis prigėręs. Šeimininkė išėjo pas vaikus į miestą gyventi. Trobas žada parduoti (malkoms...), o visa kita palieka sunykimui. Kaip jai širdis neplyš, jei man vien iš šalies bežiūrint į tokį vs, it išsiskleidusį puošnų žiedą, ima galvą skaudėti. Dieve, Dieve...

Greta ant kalninko – Petro Ribakovo gražus vs. Jo drevėtoje liepoje, paukščio lizde, šią vasarą susimetė bitės. Marja Ribakovaitė, 4-tos kl. mokinė, mane nuveda už kalvos į paežerę. Ten kažkieno sodybvietė. Ties Žuvedra užtakyje 2 valtys, velėklė.

Pashui Marja per raistą, išklotu kartelėmis taku, mane perveda, perlipame per karčių tvorą ties dviliemene pušimi ir atsiduriame kyšulyje. Čia jų ganykla ir baravykynas. Kalva 6 m aukščio. Kyšulyje daug išbėginių pušų, eglių, po 40-50 cm

diam., lazdynų, raudonuogių šeivamedžių. Yra palinkęs berzas suplys, 60 cm diam, yra berzas „liñkė, 2 obelys, kriaušė, lizdelis serbente.

Marja Varnelę, Žuvėdrą, karšiasalę, Ąžuolyną, Vadišiaus, Jankelinko salas vadina taip: Kepeliušas, Žuvėdra, Varonka, Celiátnykas, Vainiúno, Vãdišiaus. Manau, kad jī pavadinimus maišo.

Tarp Žuvėdros ir sekančios salos (pagal Marją - Varonkos) kyšulys turi neblogą prieigą per siaurą nendrių juostą. Kažkur už Bažnyčios kyšulio esąs gražus Majoro Krantas. Už Celiatnyko salutėj esąs daug kieno lankomas moters kapas su akmeniniu paminklu. Ant Alyvinio kalno kasmet būnąs joninių pasilinksminimas; nuo kalno matąsis Budzilo vs.

Pro E. R. vs Marja nuveda mane į Ant. Narbuto vs, netoli Al. Jasinsko vs. Grįžtu miškeliais Akmuo. Keturios stosos pusys. Pro Skukauską esąs takelis paežere pas Sakavičienę ir Matulienę.

1976. X. 11

232. Nuo Naprių kaimo iki Alyvų kalno

Šviesus rudenėlis, syte su rūku. 8 v - 2°C, NE 1 BS; 10 v - 4°C; 11 v - 6°C; 12 v - 7°C; 13½ - 16½ v - 9°C, NE 2 BS; 17½ v - 7°C; 18½ - 20½ v - 5°C, SE 3 BS.

Nuo pusyninko pasuku kairėn. Nuo A. Jasinsko, sauso kr intakėlio pakrante prieinu gražių ąžuolų grupę. Skersai Šv. Jono upelį per juodalksnio pūzrą. Einu durpėtu juodalksnynu, augančiu ant iškilų kemsų, durpėtu viksvynu į panuovalį, pagal beržyną, papartyną, pro Naprių senkapius, sodybas į paežerę.

Ties Ąžuolyno sala pakrantėj yra prokarta, gyvulių girdykla, atabradas ir prieplauka šių valčių: 1) rudai pilka „AZ-0183", 2) žalia „AZ-0184" ir 3) mėlyna su žaliu lanku „AZ-0183". Čia autovežimius plauti draudžiama. Tai Vainiūno prokarta tarp Pūgžlio ir Žiurkės kyšulių.

Šiandien apeinu šias Avilio pietinio kran

to vietas: Zardaġonskas mindrynas, Pūgžlio (Jažgárnyko) kyšulys, Vainiūno prokarta, Žiurkės (Ščiūrio) kyšulys ir Varečkinė įlanka.

Pūgžlio kalva yra 7 m aukščio nuo v. l. Iš čia gražu pažiūrėti į Ragėnų (Šakalynės) salą, rudeniškai nusispalvinusią su žila tuopa. Nendryne plasta antys. Šlaite grupinės žeminės duobė. Krante daug šermukšnių, juodalksnių, beržų, drebulių, uosių, klevų, raudonuogių šeivamedžių, avietojų.

Už Pūgžlio į vakarus — kriaušė, obelis, įmirkęs papartynas. Ir tuoj Zardaġonskas mindrynas (Taip jį vadina ~~Petkūnų~~ Mozūrų Izidorius Pupečkis). Viksvynas susilieja su nendrynu. Į šitą nendryno platybę neį įeisi neį įskrisi. Tai klampus raistas, nebe ežeras.

Žiurkės kyšulį pasiekiu paežerės keliuku. Slėsnoj pakrantėj daug akmenų; ar ne sodybavietės pamatas? Žiurkės kalvos viršūnė 5 m a. nuo v. l. Viršūnėje yra krūmų pri-

žėlęs slėnelis. Akmenynas. Suvirtęs akmeninis rūsys su lazdynų kelmu vidury. Tai buvusi Vainiūno ledainė žuviai laikyti.

Vakarnose Žiurkės kyšulys prasideda Ąžuolyno salai pasibaigus. Šernų vonia. Aklina nendryno siena. Eisiu į rytus, į kyšulio smailę. Pannovaly yra šermukšnių, beržų, ąžuoliukų, klevelių. Tarp juodalksnių prie akmens obelis. Žvejys atsisėdęs ant akmens obuolį suvalgė, graužtuką numetė, ir štai išaugo jo viešnagės paminklas.

Už Vadišiaus salos į rytus kyšulys baigiasi. Meldynėlis. Guobelė. Briaunoje kriaušė iš sapieginės grūdo. Pakrantėje ties ledaine priritinta iš dirvos akmenų. Laukinė obelis ties viršūnės krūmuotu slėneliu ir Vainiūno viensėdžiu.

Į rytus nuo Vadišiaus salos, pasibaigus Žiurkės kyšuliui, atsiduriu Varėikinėj įlankoj (Taip ją vadina ~~Pałkūnų~~ Mozūrų Izidorius Pu-

peikis. Baisiame nendryne išvažinėta šliūžė; krante guli sena, juoda, be Nr, valtis. Krante plati properša be medžių. Kur aš esu, ežero kampe ar gale? Kas ten prieky, salos ar kyšuliai? Nesuprantu.

Einu žvejų takeliu. Ežerą nuo manęs skiria platus įmirkęs viksvynas. Kopiu į ištuštėjusius Naprių vs. Į dangų šauna trys išbėginės juodosios tuopos: 120 cm diam, 90 cm diam ir dviliemenė, 75 cm ir 60 cm diam. Pakalnėj sodas, šerny išgulinėtas prūdas. Vėl trys išbėginės juodosios tuopos: 60 cm diam, 45 cm diam ir dviliemenė, 50 cm ir 60 cm diam. Griovys, krūmai, 7 linksmos eglutės po 10-12 cm diam. Juodas didelis paukštis kliūdamas už šakų paskrydėja. Tai tetervinas?

Patenku į praskintą krūmuose liniją. Dš 2 vs: Petkūnų Jono Malinausko ir Antano Pupeikio. Paėjėju karvių takeliu kultūri-

nės žolės lanka. Tai kažkokia romantiška stepė, nei šienaujama nei ganoma. Prasideda pavieniai beržiukai, 2 pušelės, ima į batus semtis, grįžtu.

Už dviejų kalvų pasiekiu Petkūnų Izidoriaus Pupeikio pilką vs. Ten užtrunku 5 min. Šeimininkas tvarko savo didžiulio sodo obuolius. Jau 2 tonas pardavęs. Avilio salas žinąs tokias: Liepasalė, Varonka, Aškelinka, Celiátnykas (Ąžuolynas, Vainiūno iš Siniausky pirktas), Vainiūno (Ilgasai, Vadišiaus. A. K), Jankeliukas, Ramanausko, Sadzávka, Páchatnykas, Kazélnykas, Lisýca, Kerésala (pusiasalis), Keresélka (plg Kumpúoliai ir Kumpélka, stotelė prie Aleksandravėlės. A. K), Arélinė, Sòmnė.

Iš I. P. grįžtu kitapus kalvų. Prieinu Petkūnų senkapius. Plikoje nuganytoje kalvoje stovi medinis ir akmeninis kryžiai be parašų, be kančių. Prie dvišako šermukšnio,

22 cm diam, gulī plokščias puntukas. Tikriausia čia buvo nuo anvžių nekrokulto vieta. Tolumoje Avilio veidas sviečia. Viensėdžiai žemai po kojom. Už kapinių kalvos kažkieno pilkas vs. su sodu, su kauge šiaudų.

Pakelinį į namus ant Alyvinio kalno pabūnu 20 min. Šlaite būta zvyrduobės. Saulės nukepinta sausringa kalva, be jokio krūmelio. Viršūnėje bjauri laužavietė, prikreikta sudaužytų butelių, sudegusių geležinių vamzdžių. Akmuo. Kažkoks kapčiukas. Gale numestas vikšrinis traktorius su keturvagiu plūgu. Avilys tolumoje žiba. Didingi vaizdai. Su gidu būtų malonu pasidairyti.

Skersai Šv. Jono upelį, per pusyniuką, skersai čiurlenantį Žaligjį upelį pasiekiu namus. Gamtoje isbuvau 4½ val. ir apėjau 18 km. Ši diena man yra viena brangiausių rudenėlio dovanų.

1976. X. 12

233. Aviliškių prieplaukų krantas

Padvarės užtakyje prie šimtamečio gluosnio prasideda prieplauka ir tęsiasi kol kas tik iki A. Petrauskaitės valties molo, arba Švarplės prieigos.

Šiandien bobvasaris. 8v-–4°C, SE3Pr; 10v-0°C; 12v-+2°C; 14v-4°C. Apeinu prieplaukų krantą. Ežere ledas žmogų kelia, bet dar braška.

I. Šiapus gluosnio, girdykloje – J. Plešeno valtis ruda su baltu vidumi ir pusta AZ-0772

II. Šešių valčių prieplaukoje –

1) žalia su baltu vidumi, rudu dugnu, balta pusta AZ-0301

2) žalia su žalia pusta AG-1888

3) vidus žalias, išorė ruda – be Nr

4) nedažyta, su žalia pusta – 8875

5) žydras vidus ir išorė, balta pros-
ta AZ-1230

6) siaura žalia su skardiniu Nr 583

III. Ultramarininė plati Z-0578

IV. Akmenynė, jokios valties

V. Ruda pusvaltė su skardiniu Nr
768, netoliese

VI. Žaliai pilka su rudu vidumi ir
pusta AZ-0484 - Agutės Petrauskaitės valtis

Krantas nelabai nendrėtas. Jame
nuo Padvarės užtakio iki Jonākampio
pusiasalio yra patogių prieigų bent
šimtui valčių.

1976. X. 26

234. Pašnekesys su Stasiu Mažeika

Stasys Mažeika, g. 1933 m., iš Rapkaučiznos k., užsuka į špitolę užprašyti mišių už savo motiną Eleną, mirusią prieš dumetu. Tėvas Albinas miręs 1956 m.

S. M. šį tą papasakoja apie Miną Volikovą, prie kurio, beje, jis ir gyvenąs. Minos tėvas Kuzma buvęs didelis senis. Mina Smetonos laikais tarnavęs kariuomenėj ir buvęs tohs stiprus, kad panešdavęs keturis kareivius, susikabinusius ant abiejų pečių po du. Mina vienas įkeldavęs arklinę kuliamą mašiną ribáckon valtin. Jo sūnus Zacharas dar ir dabar Minai piršto neatlenkiąs.

Minos vyresnysis sūnus Zacharas, g. 1933 m, gyvenąs Daugpily, sveriąs 100 kg ir esąs tiek stiprus, kad žmogų viršum gal-

vos iškeliąs. Jaunesnis Minos sūnus Vanka buvęs juodų garbanotų plaukų, kaip tėvas. Suiručių metu Mina su Vanka vežę žuvis į Uteną, ir miškiniai per klaidą Vanką nušovę.

Praeitą žiemą Ignalinos artelė kaproniniais tiuklais, traukiamais motoru, Avily žvejojusi Minai vadovaujant. Vienoje valkšnoje nuo Skvarčinskų į Kerėsalės kampo smėlį sugavę 1,2 toną karšių, pilną savivartį pripylę. Antroje valkšnoje prie Ramaňovkos sugavę apie toną karšių. Trečioje valkšnoje prie Blažávičiaus sugavę pusę tonos karšių.

St. Mažeikai esą tekę būti pas Volikovą, kai jis dar Astravė gyvenęs. Dabar Astravo sala ir Kerėsala (arba Kerãsalė) virtusios pùsiasaliais. Salas S. M. žinąs tokias:

1. Páchadnykas

2. Kazėlnykas. Tėvas pasakojo, kad Mukulių ponas buvęs generolas ir toje salelėje laikydavęs ožkas.

3. Lisýčka. Kai buvau dešimtmetys metų, su tėvu nuplaukdavau valtimi į Lisýčkos nendrynų ir braidydavau. Vandens būdavo aukščiau kelių. Ten augo vienas kitas karkliukas. O dabar jau malkiniai berželiukai auga.

4. Gorčiukas. Iš Avilio į Auslą teka Nikájos upė. Iš Įzytėlio ežero į Avilį atiteka upelė, ajerais užaugusi, dabar užtvenkta geležine užtvanka, kad žuvys nedustų. Prie upelės kiūno (t.y. dešinio arba atitekėjimo. A.K.) yra sala Gorčiukas. Ji seniau buvo apvali, o nusekus ežerui, paliko ilga.

5. Gusiátnykas. Seniau buvo nendrėm apaugęs apvalus sėklius. Po jį braidydavom. Augo vienas kitas karkliukas, o dabar jau ten medžiai. Gusiatny-

kas atsirado tuo pat laiku, kaip Lisyčka.

6. Kerasaliùkas.

7. Mãžasai Kerasaliùkas atsirado iš sėkliaus prieš 30 metų. Dar atsimenu, kai ten tebebuvo keletas karklų ir nendrynas. (Kepurė. AK)

8. Gal Bevardė. Prie Naprių buvo nendrynas, ilga sekle, o dabar jau ten daug karklų yra. To sėkliuko vardo nežinau.

9. Ramonas. Pagal Ramanausko valkšną, priešais Dambrauskienės vėjinę turbiną, į Skvarčinskų pušyno pusę, arti Ribokiškių, prieš didžiąją Naprių salą, prihlausiusią Mažeikoms.

10. Suolelis. Prieš 30 metų pas Siniauską tarnavo rusė, o jos sesuo tarnavo pas Juozą Vainiūną ar pas jo brolį. Iš Siniausko rusė plaukė sesers lankyti, bet vėliau ją rado prigėrusią. Vieni kalbė-

jo, kad ją sutvarkę teroristai, kurių tada daug buvę Ribokiškėse ir Nodūnuose (už Auslo). Kiti kalbėjo, kad laivas buvęs kiauras, ir užtat rusė nuskendusi. Jos lavoną rado nendryne. Ten dar keli karklai augo. Mano tėvelis su Imbrado milicininku ją ten pat ir palaidojo. Pakloję lapuotų karklo šakelių, šakelėmis lavonėlį apkloję ir užkasę. O dabar tas nendrynas jau virto salele, jau medelių yra.

11. Jankeliukas — už Vainiūno (Naprių, Ilgosios) salos.

12. Vainiūno (Ilgoji, Naprių) sala

13. Sómanė

14. Rėlinė (Rėlina)

15. Alkas. Rùtuliškių kampe, už Sómanės, yra Stankevičių astravas. Ten seniau trobesiai stovėjo.

16. Travlìvka. Tarp Jankeliuko ir Rė-

linės yra sehlus Gruznõs nendrynas. Jame galima braidyti.

17. Ąžuolynas. Ta sala buvo Siniausko ir vadinosi Dubniák – Ąžuolynas. Siniauskas ąžuolus išpardavė geležinkelių pābėgiams (špalams, žuoliams), o salą pardavė Vainiūnui. Vainiūnas saloje ėmė laikyti avis, veršius, todėl salą vėliau žmonės pramimė Celiátnyku.

1976. X. 30

235. Trečias pašnekesys su Adomu Bakučiu

Po pirmojo penktadienio pamaldų A.B. užsuka vienai valandai į ligoninę ir pasakoja.

Prie Liepasalės, 5 m gilumoje, yra akmeny sėklius, vadinamas Kepeliūžiu. Taip jį vadina visas Zarasų rajonas. Prie Kepeliūšo yra duobė net 18 m gilumo. Senieji kalbėdavo, kad velnias norėjo padaryti Liepasalėn tiltą. Atnešė pilną kepeliūšą akmenų ir papylė. Velnias pamatė, kad niekas jam neišeina, kad daug reikės nešti, tai ir pametė statyti tiltą.

Paskui velnias sumanė atmatuot ir sulyginti vandenį Čičirio su Aviliu. Atmatavo ir atrado, kad Čičiry dviem kaušais daugiau negu Avilį, bo Čičiros plotu mažesnis, ale perpus gilesnis.

Tada velnias pasėmė vieną kaušą iš

Čičirio ir nešč Avilin. Kuklinose gaidyo kaip užgiedojo, velnini ranka sudrebėjo, šone Kuklių į Baltmiškį kaušą išpylė ir padarė Kimšinką, tokią balą. Kaušas išsilaistė ne iš karto: iš šito galo pradėjo lietis, o prie Baltmiškio visas išsipylė. Taip iš tikro ir yra: bala — su pertrūkiais.

Netoli Kimšinkos, kiek kairiau, dar yra ežerinkas Kaušėlis. Nesu prie jo buvęs, nežinau kaip atrodo ir nežinau legendų kaip jis yra kilęs.

Seniau ir velnias, ir Dievas vaikščiodavo po žemę. Velnias žmogų suvedžiodavo, o Dievas saugodavo. Dabar nė vienas nebenosi vaikščiot, nes velnias bobos issigando, o Dievas užsirūstino ant žmogaus už atominę energiją.

Gyveno vyras ir žmona. Jie gy-

veno taip gražiai ir dievotai, kad nė velnias nepriveikė jos suvesti į pyktį. Septynis metus velnias jinos gundė, pas jinos prasėdėjo, privargo, sudžiūvo, bet niekaip nepajėgė supykdyti. Nesugundžius nėra kaip grįžti į pragarą, — kg gi dinciperis pasakys?

Nusiminęs velnias įlenda į krūmus, ir liūdi sau vienas. Eina pro šalį moteris grybaudama ir klausia jį:

— Kipše, ko gi tu toks mařkatnas?

— Kaip aš nebūsiu markatnas. Septynis metus vargau ir šitų žmonių nesuvedžiau pyktin.

— Aš suvesiu pyktin. O kg tu man, kipše, duosi už tai?

— Išpildysiu viską, ko tik tu nori.

— Tu man duok naujas čevenykas. Matai, kad neturiu burlėčių.

— Gerai. Kai vyrą su žmona pyhtin suvesi, ateik žitan daiktan, aš pristatysiu čeverykas.

Moteris eina ton šeimon. Žiūri, — vyras lauke aria, o žmona grytelėje mošiasi. Moteris užeina grytelėn ir sako žmonai:

— Ot, gerai gyveni, ale neilgai. Tavo vyrui galvoj auga čertaplaūkis, — tuoj miris.

— Kaip issigelbėt?

— Prisikalbink vyrą paieškoti jam galvą. Ieškodama rasi baltą plauką (nes pas juodbruvius visuomet mėtos balty plauky). Turėk pasiėmusi britvą, prisiderink ir nupjauk tą čertaplaūkį. Tada vyras nebemirs.

Žmona parnošia vyrui geriau valgyti, susiieško britvą ir laukia. O moteris numeta šonan skarinėlę (koši-

kėlį, krepšelį) su grybais, nubėga pas artoją ir sako:

— Tu myli savo žmoną ir gerai gyveni, bet ji turi kitą, o tave suošias papjauti. Ji prisiderinus išsitrauks britvą ir patrauks tau per kaklą. Būk atsargus.

— Negali būti, — abejoja vyras. Bet ką gali žinoti. Jam jau nebe ramu. Paleidžia pietų. Pasigano. Pareina namo. Pavalgo. Žmona jam sako:

— Dūšyt, duok galvą paieškosiu. Laiko turi, kol arklys pasigano.

Ánas duoda galvą ieškot, bet vis klausos ir dairos, kada jį žmona pjaus. Žmona atranda čerta-plaukį, iš užančio trauhia britvą ir nosi jį pašalinti, kad vyras nebemirtų.

Vyras patėnūja britvą, pašoka,

žmonai — per galvą per galvą. Žmonaverkti. Ima aiškintis. Supranta, kad juos suvedžiojo ta boba su grybais.

Ant sytojaus moteris nucina ir krūmus atsiimti iš velnio čeverykų. Velnio nėra. Kas čia bus? Tik žiūri, — iš tankynės ant ilgooooos karties kiša čeverykas. Moteris velniui sako:

— Kipše, hodėl tu ant karties kiši čeverykas?

— Bijau, kad neprarytum. Ko aš nepadariau per 7 metus, tu padarei per 7 valandas.

Nuo to laiko velniai ir nebevaikščioja po žemę.

Avilio ežerą nuleido apie 1921 m, o ne 1931 m, haip klebonas sakai. Prieš nuleidimą Jonākampy, vandeny, vieno metro gilume, buvo daug stipsių nesupuvusių pušinių kelmų. Tai buvo stosi sto-

ri smalėkai kelmai, Jonakampy augę, dar įsižeminę. Kurį pasiehi, užkabini kablin, išvelki, išdžiovini, — gerai dega. Būta tankaus pušyno. Kada tas miškas prasmego, — nežinau. Toj vietoj dabar sausuma.

Apie Jonakampį žuvom aštuonis metus. Žūvant užkliūdavo tai sujuodijusio ąžuolo šmotas, tai atplaukusių primirkusių medžių. Apie Siniauską mačiau storą bólką, apie 50-60 cm storumo, juodą ąžuolą.

Salas, kaip kam prasišviečia, taip ir vadina, — nevienodai. Kaimas Pakeriaĩ — už Senųjų Duburių, prie Rakėnais, prie Avilio neprieina. Golùbiškis — Siniausko, Bloževičiaus vieta. Gojus — Laurinavičiaus vs, netoli Bloževičiaus. Góliškio nėsu girdėjęs. Rùtuliškės — Navicko vs, Trapnausko žemė, kurią nuomavo Ske-

terskai. Maršanìškis – gale Imbròdkos (Imbrado ežero), prie jo Avilys padeĩna. Žiemos kelias į Zarasus eidavo pro Maršaniškį ir pro Avilių Kelpšos dvarą. Miliùncai buvo pono Kòbuso, o Imbradas – pono Mólio. Maršaniškio ir Miliuncų laukų susidūrime ta vieta vadinosi Dimùntai. Dimuntuose atsirado vienšėdžių tik tada, kai apkapojo dvarus, isdalino žemę. Toliau už Dimuntų – Kamíenka.

Kur gyvena Rùtuliškių Navickas, buvo Ščiūrių astravas, kol nenuleido ežero. Pavasarį į astravą aveles ir karvės perplaukdavo, o piemenini laivu reikėdavo šliaužt. Dabar Ščiūriai (-ys) jau pusiasalis.

Ščiūriu taip pat vadindavosi visas Komaro pusiasalis, o ypač astravo (t.y. pusiasalio. A.K) galas. Aplink Ščiūrį bu-

vo dvi valkšnos: Ilgoji ir Kreivoji. Prieš 60 metų Ščiūrio balelėj augo keli alksniukai ir vienas vienintelis šermuhšnėlis, o miško nebuvo. Dabar ten auga stori medžiai, o to šermuhšnio nė kelmo neberandu.

Kai ežerą nuleido, aplink ežerą ir Ščiūryje pasipylė augt miškas, užėjo eglėm. Savo sodyboje ir Ščiūryje Komaras ėmė sodint medžius. Kai ribokai nuhirsdavo jo sodintus medžius, tai Komaras verkdavo, nes keiktis nemohėjo: „To žulýki, jak tak robić!"

Pradžioje Komaro pusiasalio buvo Plikas kalnas. Komaras jame pasodino pušelę ir aptvėrė. Iš tos pušelės užsivedė pušyniokas.

Kohs buvo Komaras, tokio hito zmogaus aš nerandu. Darbininkams sa-

kydavo: „Nie spieszajte. Tylko czystenko pracujte. Do suboty pośpiejem. Po niedzieli jeszcze będzie sześć dni". Artimesniems darbininkams ar neturtingiesiems, h.a. Jazdaūtiškių, išdalindavo po 5 ctu kviečių. Kas neateidavo atsiimti, tiems per tarnus nusiųsdavo.

1976. XI. 5

236. Ketvirtas pašnekesys su Adomu Bakučiu

Po ryšinių mišių Adomas užsuka į šiltolę ir papasakoja pasakų, pergyvenimų ir šiaip nuotrupų iš senovės lailių.

„Dvylika bažnyčių ir Kuklių karčema" — šita kalba (t.y. priežodis. A.K) eina nuo mano vaikystės. Tų bažnyčių nežinau. Bet Kuklių karčemos pamatus mačiau. Taip pat ant Kuklių kapinių buvo knygų.

Vienoj Avilių gryteloj gyveno senutė su dukteria. Tą senutę ir tą grytelę žmonės Klestarnutė vadino. Senutės dukterį vedė Čirvinskas Bronius. Jo jau trečia eilė (t.y. karta. A.K.) eina.

Prakapių matau penktą eilę. Prasidėjo nuo Juziuko, kurį Kelpšas su (Antazavės) Kopu ant šunio išmainė. Pa-

tėvis Pranas Matulis, miręs 1914 m, turėdamas 114 metų amžiaus, sakė: „Visi ėjo žiūrėt, kas ti da žmogus: išropojo kai vabalas". Juzà Prakápas senas mažutis mirė 1909 ar 1910 m. Kelpšui Juza patiko, tai Jazdaūtiškėse davė jam valaką žemės. Juzos sūnus Dominykas buvo didelis ir vedė iš Kriaunų didelę Arlauskyčią. Sulaukė sūnaus Vihtoro. Dominykas užkasęs tėvą, nuėjo karčemon, pasistatė pusbutelį, atsisėdo ir sako: „Na, dabar tai nors pagyvensiu", bet neilgai gyveno, 1913 m. nunirė. Dominyko seserį Juzõs dukterį Prakapiotę yra kaip antrą žmoną vedęs Pranas Matulis. Vihtoro sūnus Osvaldas Prakapas yra kolūkio pirmininkas.

Imbradiškio Avilių dvaro žemėje Smetonos laikais gyveno ribokas Petras Lamanauskas, ne Ramanauskas. Jo sūnus, ui

mane truputį jaunesnis, ir dabar tebegyvena. (Ar tik ne jo vardu yra viena sala praminta? A. K.)

Komaras daug medžių savo rankomis pasodino. Bet vieną ąžuolą išnaikino. Prie jo namų dirvoj augo senas auhštas ąžuolas, keturiais glebiais teaphabinamas, panašus į Stelmužės ąžuolą, su gandralizdžiu. Kliudė žemę dirbti. Komaras jį dalbójo dalbójo, ilgai saknis hapojo, hol ąžuolą nuvertė ir pashui sukūreno.

Mano patėvis Pranas Matulis manė, had nuo Mukulių pono lig Kuscilnyho bažnyčios per ežerą būta tilto, nes ežere žūdami jie rasdavę tilto štampolių. Ribokai štampolius po truputį ištąsę, ir ilgainiui jų nebelikę. Mukulių dvarelis gražus. Vėliau per kariuomenės manevrus generolui jis patiho, ir generolas jį nu-

pirko.

Pas Siniauskus aš ganiau, kai jie visi tebegyveno krūvoj. Kai jų vaikai užaugo ir išsiskirstė, tai ta sodyba atiteko Vackai Siniauskui. Nuo jo į pietus už ½ km Kuscielnyke apsigyveno majoras Juliukas Siniauskas. Už ½ km į rytus apsigyveno Balys Siniauskas.

Kai aš ganiau, Juliukas buvo 16 metų ir ėjo gimnazijon. Baliokas buvo gal 6 metų. Gabrùsė turėjo apie 11 metų, vėliau ji už Vaclovo Komaro ištekėjo. Justynna buvo 7 metų, vėliau ji už Giliùškių Komaro ištekėjo. Vienas Siniauskas išvažiavo Brazilijon, iš Ribokiškių mergiotę išsivežė. Vyriausis sūnus Juzà mirė.

Ponaičiai ir samdiniai vasarą visi kartu gulėdavom daržinėj aut šieno. Vieną naktį nespėjom užmigt, ir ėmė šu-

nys staugt. Atbėgo Juzefa mūsų šaukt: „Mama umíera...“ Ji sirgo skleroze, nevalgydavo mėsos, gysla sprogo ir užliejo (ažlãejā). Visi išėjo, tik aš piemuo vienas pasilikau miegot, nes man anksti keltis. Ponia Siniauskienė buvo labai gera, mane piemenį mylėdavo, pati man atnešdavo sniedonę.

Į rytus nuo kulitùrkos, kitoj pusėj kelio, duobėse buvo vopninyčia. Ją atsimenu. O kelias ėjo pabaliu, į vakarus nuo kulitùrkos, o ne per kalną, kaip dabar.

Seniau Kelpšai iš savo ežerioko laivu plaukdavo bažnyčion. Sustodavo už kulitùrkos ežere. Aš to ežero nebeatsimenu. Atsimenu tik paversminotą vidupievį. Ganydami žąsis, tame vidupievy versmę uždėdavom velėnom, pasidarydavo prūdas, ir jame maudydavosi žąsys.

Darže už parduotuvės yra sklepas. Našlės Bronkienės vyras õrė, o arklys liki pilvo sukišė koją. Žmogus neužsizymėjo ir neberado tos vietos.

Prie klebonijos daržo, už Ulevičienės, slėny dabar yra pieva. Kai buvau mažas, šitoj pievoj buvo apvalus ežerinkas ar balelė kokios 15 m aplink, o aplink buvo liūnas. Tame slėny, į Kelpšo kalvės pusę, kur akmuo padėtas, valerijonai augdavo, o mes juos rinkdavom. Ant Kelpšo kalvio namo pamatų dabar stovi Mozūros namai.

Iš tos klebonijos balelės tekėjo Žãliasai upelis. Apie 1910-1911 m., prie Nikalojo, atvažiavo inžinierius ir klausinėjo žmones: „Čerez Avíli idiot Zelió-naja reká. Gdie aná?" Vargais negalais upelį suradęs, nusispjovė ir susikeikė: „J-m., zdies čiut ručej, a re-

ki niet".

Šhersai Žaliosios upelioką buvo pagalys padėtas karčemon pas Zel̃mong. Patėvis Pranas Matulis kalbėdavo, kad Žaliosios upeliohy galėjęs būti stiklo fabrikas, nes upeliohy daug stiklinių butelinkų atrasdavę. Kas ten žino, gal tie butelinkai nuo klėštoriaus laikų.

Pušyninhy po hairei pusei vieškelio buvo kapeliai. Kryžių nebeatsimenu. Aplink kapelius buvo stori beržai. Pušelių nė vienos nebuvo. Ten stovėjo Avilių Gòntauto dvaro klaĩmas ir daržinė, toli vienas nuo hito, per 100 m. Nuo kapų kampinio beržo, nuo klaĩmo sąsparõs ir nuo daržinės sąsparõs sumieravus lygiai, šitame taške buvo pinigai.

Kiek žmonių norėjo pinigus atkast, bet nieko neišėjo. Skrynią visiems prisė-

jo užkast, o atkast niekas negalėjo. Pri-
kasa visai nebe toli, girdi kaip skry-
nia dunda, bet imant paskutinų štiką
smėlio, skrynia smenga vis gilyn ir gi-
lyn. Kartą susidarė kompanija, įsi-
kasė 8 sieksnius gilumo, giliau nebe-
galėjo, pametė kast, vėl užvertė žemę
ir vėl dirva stovi. Kas tik kasė, vi-
siems taip pasibaigė. Iš vaikystės gir-
dėjau šitą senioky kalbą.

Man pačiam buvo toks nuotykis.
1931 m. dirbau Petkūnuose, grytelę stačiau.
Pabaigęs darbą, šeštadienį apie pusę vie-
nuoliktos vakare ėjau namo. Pamačiau:
iš Biñdriškių eina kažkas su liktaine
pabaliais takeliu. Prie Grikiniotės grytelės
baigia eiti. Razmanavičiaus gryčios tada
dar nebuvo. Už grytelės yra krūmeliai ir
balelytė. Ten sviesa prapuolė: ar iš užu
krūmelių nebeišėjo, ar sviesą užgesė. Man rū-

pi užeit ir pahlausyt, nes toj grytelėj mergiotę lankydavau.

Sustojau aut kelio ir lauhiu. Bestovint, šitoj pusėj balelės sušvito dvi šviesos, kaip mašinos dvi faros. Tada mašinų nebuvo. Faros atgręžtos į grytelę. Įdomu. Bežiūrint — abi šviesos plùpt, sprogo ir pasidarė viena šviesa, beržinės šluotos pavidalo. Gale šluotos, už 1 m — žvaigždytė. Šluota drūtuoju galu pradėjo plaukt osu žmogaus aukštume. Ėmė eit į Staĩniškių Kublìcką. Šluota — ilgyn ilgyn ilgyn ir pavirto kartim. Gal man ahyse rodos ?...

Nueinu ton grytelėn. Seniokas Ciprùkas Grikìnis tebebuvo gyvas. Pasižiūri pro langą — visi mato, ne tik aš vienas. Sakau: „Bėgsiu į tą šviesą!" Seniokas atsako: „Nepristok. Girdėjau, kad tokia šviesa apdegino žmo-

gų. Nelįsk. Dievas su ja. Eina – tegul sau eina". Šviesa dar paėjo ir netsukus užgeso (ažgìsā) apie akmenų krūvą.

Pareinu namo, atsigulu, tą pat naktį prisisapnuoja seniukas ir sako: „Tu matei sviesą — ko neschei? Buvau už Šv. Jono (upelio. A.K) aut Alyvinio kalno. Ėjo sviesa. Tame pabaly į Lavónishes ji sustojo. Aš išsikasiau, ir mano gyvenimui užteko. Mano sviesa buvo tik kamuoliukas, o šita sviesa ėjo septynis kartus tiek, kiek aš iškasiau".

Rytą momai pasakiau, ką mačiau ir kaip prisisapnavo. Buvo sekmadienio rytas, išėjau bažnyčivn gredot.

Avilinose, ažu kavolio Juzõs (Juozo Ragėno. A.K), kur senutė našlė Čirvinskienė gyvena, būta rusų klėštorians. Jame gyveno popas, ne kunigas. Apie tą popą yra sudėta pasaka. Man augant sa-

kydavo.

Kelpšos andinarėiky gryčroje, kur vėliau Atminavičius gyveno, seniau gyveno 4 šeimos. Vieną šeimą sudarė vyras ir žmona. Žmogelis buvo darbais užsiėmęs, o žmona ruošdavosi po namus. Pas ją priprato lankytis popas. Žmogelio ponui pasiskundė.

Ponas pasišaukia popą, bara, o popas atsaho: — Išmislijo. Nušauk jį!

— Be priežasties negaliu šauti.

— Liepk per šitą ežerinką tiltą padaryti. Nepadarys, ir šauk. Tai ir bus priežastis

Ir ponui zdomu. Atašaukė žmogelį ir saho:

— Išgalvojai ant švento, dukaũno žmogaus. Nusprendžiau tave nušauti. Jei pernakt pastatysi tiltą per ežerą, tai liksi da gyvas.

Per kaiklyną nuo pono eina namo žmogelis verkdamas. Ten paversminota pie-

va. 1912 m. per ją nukasė kanovas. Susitinka seniuką.

— Ko taip užsiveikęs eini?

— Senel, rytoj man smertis.

— Už ką?

— Popas vaikščiojo pas žmoną. Poną aut manęs užsiundė. Kaip gi padarysiu per ežerioką tiltą?

— Vaikel, báikis. Neik namo, šilta, atsigulk lauke, ryte nueik į ežerioką, tiltas bus.

Žmogelis tiki ir netiki. Poterius sukalba, atsigula, issimiega. Pabunda — zarelė aūšta. Nuo pirties į Šilaikiškes tiltas stiklinis ar ledinis tvaska tik vien. Užeina aut tilto, kai kojas stato, žvaga tik vien.

Apsidžiaugęs sugrįžta prie pirties ir lauhia. Saulė teka. Ateina ponas. Tiltas yra. Nebegali nubausti. Palūkėjus atei-

na popas ir vėl lenda pas poną su patari-
mais:

— Užduok, tegul padaro krikrygą.

Ponas stebisi, kaip tai popui galvon atėjo. Juk krikryga — tai negirdėtas, nematytas daiktas. Na, tiek to. Tegu bus taip. Ar sunku ponui įsakyti?

— Tiltą padarei, da padaryk krikrygą, tada pramanytas smeižtas bus dovanotas.

Eina namo su užduote. Apie tą pačią vietą susitinka seniuką.

— Ko verki?

— Dievas tiltą padirbo. Dabar ponas uždavė padaryti krikrygą. Nežinau, koks ir daiktas...

— Baikis, padarysi, neverk.

Senelis issitraukia iš kišenės virvelę, duoda ją žmogeliui ir sako:

— Eik namo. Paršų gardinų yra plyšys per sieną. Ateis popas pas tavo žmo

ną, o tu per plyšį matysi, bo lovos stovi prieš langą. Kai tik jie ką darys, tuoj užrisk mazgelį toj virvelėj. Ką norėsi, tą prisiriši. Tai ir bus krikryga.

Žmogelis nusiramina: gal ir čia Dievas padės. Gardinin įlenda. Per plyšį žiūri. Popas sėdi už stalo su žmona, stovi gėrimas. Nueina lovon. Prieš langą viskas matyti.

Nusaugoja tą laiką, virvelę šmikšt užuriša. Šitie nebegali issiskirti. Pradeda aušti. Žmogelis atsikrapšto duris ir varosi abu pas poną. Viena eina užpakaliu, kitas priekiu.

Šit gena dvaro gyvulius. Žmogelis pirauna saują smilgų ir įkiša popui subinėn. Jautis eidamas pro šalį, pasilenkia pauostyt. Kai tik uosto, žmogelis vėl šmikšt užuriša mazgelį. Prilimpa jautis prie popo. Šėrikas pliaukšt jau-

čini botagu, bet jautis neatsiskiria. Tada šėrikas patrankia jautį už uodegos. Žmogelis šmikšt užmezga virvelę. Visus keturis varo pas poną kliombon.

Pakelini kurmonas veda ežeriokan kumelį:

— Na, ko gi tu čia jaučio uodegos įsitvėręs velkies? — ir paima šėrikas už kalnieriaus. O tas virvelę šmikšt užmezga, ir prilimpa kurmonas su visu kumeliu.

Nusivaro visus šešis ir pastato prieš gonkus. Ponia išgirsta, visus susitinka, prisiliečia prie kurmono ir klausia:

— A czegož tak rano?

— Krikrygu przipędziłem, — atsako žmogelis, tuo pačiu metu šmikšt mazgelį užmezga, ir ponia nuo kurmono nebegali nueiti.

Išgirdęs triukšmą, išeina ponas.

— Ponuli, atvariau krikrygą.

Ponas žiūsi: popas su žmona apsikabinę, jautis su šėriku, kurmonas su kumeliu, ir ponia su jais rozu.

— Nu, czegoż ty tutaj? Ić do mieszkaniu! — Tai tardamas ponas patraukia ponią už rankos ir pats prilimpa.

— Dabar ponas krikrygą matai? — klausia žmogelis.

— Matau labai teisingai.

Tada žmogelis atraišioja visus mazgelius ir isvaduoja visus iš nelaisvės (bėdos). Ponas popą nukaltina, da ir kančiuku ant ožkos kojos prideda. Nuo to ir klėštorius Avilinose išnyko.

1976. XI. 6

237. Penktas

~~Šeštas~~ pašnekesys su Adomu Bakučiu

Rytę Adomas Bakutis vėl užsuka porai valandų ligoninėn. Gražiai nuaugęs, per didumą truputį linkstelėjęs, ramių judesių. Graži Balzako galva, į plačius pečius stipriai įsodinta. Stambūs veido bruožai: vyriškas smakras, stora, bet neatsitiesusi apatinė lūpa, nesiaura nosis, protinga kakta, rimtas tiesus žvilgsnis.

Pradeda pasakoti. Pasakoja iš lėto. Nė vieno nereikalingo žodžio neprataria. Pasakoja dvi valandas.

Patėvis sakydavo, kad gamydamas rasdavęs Žaliojoj upelėj buteliukus. Senieji pasakodavę, kad stiklo fabrikas buvęs už vapniny-čios, ten, kur dabar kulitūrka.

Už kalvio Juozo Ragėno buvęs didelis namas — tai katalikų klėštorius. O ant popo — tik pasaka, bet klėštorius buvęs ne pra-

voslavų.

Tame darže už krautuvės yra buvusi bažnyčia. Kai arklys įkišo koją, artojas tą skylę botkočiu pabadė, neatsiekė galo, paskui arklį paleido, gal lietus užėjo, ir neberado tos vietos.

Gal ten po bažnyčia buvo koks sklepas. Seniau greičiausia sklepą ąžuolais užklojo, velėnom uždėjo, šaknim užsiliejo (ažsilãẽjā). Ąžuolai sujuodija, nepūsta. Juodalksniai taip pat gerai laikosi baloj.

Napoleonas didesnius pastatus sudegindavęs. Jis sudeginęs klėštorių, bažnyčią ir stiklo fabriką. Uždegdavęs saulės spinduliu. Kokiais ten stiklais užvesdavo, kad saulė uždegdavo namus.

Kur dabar bažnyčia, čia buvo kapinės ir koplytėlė. Ji nepakliuvo pravoslavų žabunkon, tai jos neišvežė, kaip Vencavų bažnyčios. Tą koplytėlę padidino, ir išėjo baž-

nyčia. Po koplytėle buvo sklepas. Klebonas Žulys aptiko tą sklepą žemėm užpiltą. Jis yra po didžiuoju altorium ir dar laukan per 2m išsikišęs. Kiek sklepo buvo issikišę ir dar šiek tiek iš po bažnyčios, vyrai apstoję išvertėm ir akmenis pervežėm klebonijos sklepui.

Ponai yra bėgę ir nuo Napoleono ir nuo Polščios. Kiti numirė išbėgę. Likdavo anūkai. Ponai rasydavo namų knygą. Ta knyga tęsės tęsės per kelis šimtus metų.

Proanūkai ją pavartę, surado, kad Avilių bažnyčios sklepe yra šeši grabai vienas ant kito sudėti. Viduriniame grabe yra trys uknoliai (t.y. pásagvinės. A.K) sukalti. Tame grabe yra ne lavonas, bet auksas sukrautas: auksiniai kieliškai, sidabriniai šaukštai, apyrankės, pinigai. Paslėpta išbėgant nuo Napoleono karo.

Proanūkai atvažiavo į Avilius. Pas kleboną nakvojo. Veikė su klebono žinia. Vis-

ką sutvarkė ir išvažiavo. Žmonėms paskelbė, kad nieko nerado, ir viskas. Tą dalyką aš papasakojau Žulini. Aišku, sklepe aukso nebėra ko ieškoti.

Dar prieš mano laikus Avilių klebonas gyveno Skukausko dvare. Vienas dvarbernis norėjo jį pabaidyti. Vėlai vakare klebonui grįžtant namo, jis išėjo priešais, užsidėjęs akėčias ant galvos ir pasivertęs baidykle. Klebonas jį vyt. Jis bėgt. Iš tos baimės jam akėčios išlėkė iš nagų. Klebonas prie sklepo baidyklę davijo ir lazdele ją dar gerai paprausė. Įbėgęs sklepan bernas dar prašė: „Klebone, nebebaidysiu!"

Mykolą, arba Minką Kuzmičių pažinau. Su juo kartu žūdavom. Seniau juos vadindavo Vavilov, lietuviškai — Vavýlos, o dabar vadina Vòlikovais. Su juo įsikalbėdavom apie katalikų ir sentikių zakònus.

Minka man pasakojo taip. Prie sv. Pet-

ro prisigretino labai graži mergina. Šv. Petras neišlaikė ir ėmė jąs kalbinti. Mergina jam nesiduoda, sako: „Nesiglausk, tavo barzda duria. Pirma nusikirpk barzdą". Šv. Petras — ką daryo — barzdos gaila, bet kad mergina labai graži ... — nusikirpo barzdą ir eina. O ta pamačiusi Petrą be barzdos, skardžiai nusijuokė, rankom suplojo, sušuko: „Katok, katok!" ir pražuvo.

Petras suprato, kad jį gundė pikhtoji dvasia, gėdijosi žmonėms pasirodyti be barzdos, išbėgo miškan ir ten buvo tol, kol barzda ataugo. Bet barzda atauga sidabrinė vietoj pirmiau buvusios auksinės.

Miške būdamas sv. Petras išgasė tokią skrynelę su šventais raštais ir išmislijo naują tikėjimą. Tai buvo katalikų tikėjimas, nebe senikių, kurį sv. Petras išpažino, kol dar tebebuvo su auksine barzda.

Dabar papasakosiu apie skrynelę, kaip jis

per paleistuvystę smertį gavo.

Jazdaūtiškių Juozas Matulis, kur raudona kahta, bažnyčioj tarnaudavo, dar tebėra gyvas ir už mane vos ne pusantrų metų vyresnis. Jis yra gimęs 1896 m. kovo mėn., prieš Velykas, o aš esu gimęs 1897 m. gruodyje. Viktoras Prakapas, Osvaldo tėvas, buvo gimęs 1897 m. prieš Sekmines, bet jau miręs.

Myholas Matulis, Juozo tėvas, man dėdė, turėjo tetulę, gyvenom netoliese, gryčia su gryčia. Petkevičius, Alfonso Ragėno uošvis, Myholui buvo pusbrolis. Pas Myholą Matulį man teko dirbt, su juo kartu žuvom. Žūvant dėdė Myholas man išaiškino štai ką.

Didžiakazis ir Petkevičius buvo šitos apylinkės stipruoliai. Ateina karčemon, paima bet kieno butelį, prisipila ir geria. Kai jie pilasi, tu tylėk ir drebėk, kad da

snukin negautum. O karčema — kaip (t.y. buvo ten, kur dabar. A.K) paštas.

Kelpšo dvare buvo urėdas Grajauskas, su juoda barzda, vidutinio ūgio, bet zdaròvas, pečỹstas. Grajauskas pasiėmė karčemoj pusbutelį, vieną (t.y. čerkutę) išgėrė, pasistatė ant stalo ir sėdi.

Ateinu aš į karčemą su Petkevičium (pasakoja Myholas Matulis). Petkevičius prieina prie Grajausko, paima jo čerkutę ir pilsis degtinės. Grajauskas čiumpa Petkevičiui už rankos, čerkutę ištrankia: „Nuspirk, tai tada gersi!"

Petkevičius apsidairo, kad daug vyrų sėdi ir sako man: „Eime atsisėskim ir palaukim. Kai eis namo, pasitiksim". Grajauskas neina ir neina. Nusibodo laukt. Staiga pamatom, kad jau Grajausko išeita. Išbėgam abu. Žiemą visur balta, gerai matos. Žiūrim, kad Grajauskas juo-

duoja jau prie Alfonso pirtelės. Pirtelė toj pačioj vietoj jau helintą kartą perstatyta. Pasivejam prie voprūnyčios. „Kur jūs bėgat?" „Pamatysi, kur mes bėgam", — atsako Petkevičius ir jau irus Grajauską.

Petkevičius nesuspėjo nė pradėti. Grajauskas tik čapt viena ranka už krūtinės, kita — už ketùrkos, pakėlė, kaip dėjo auhštielninką ant žemės! Da kartą! Aš paėjau tolyn, atsidūriau krūmelinose. Pakėlė, — da ant žemės! Da kartą pakėlė, — da į žemę! Ir nuėjo.

Petkevičius guli, nesikelia. Sugrįžtu, pakeliu, įvedu gryčion. Kraujais spjaudo. Matyt, jam ką atakrėtė. Taip jis ir nebesugijo, kraujais spjaudė spjaudė ir vos sulaukęs pavasario mirė. Žąsys jau lauke buvo, tu ganei. Taip dėdė Mykolas baigė pasakojimą.

Dabar nebėra nei raganų nei raganių, o

niau ir Rusijoj buvo visokių čėrų. Rygą valdė karalienė, o rusai norėjo ją paimti. Penkiolika metų išlaikė ją apsupę, bet negalėjo pereiti pilies aptvaro.

Rusai nieko nebūtų pešę, jeigu Rygos karalaitė nebūtų įsimylėjusi rusų kariniuko ir nebūtų jam išdavusi karinės paslapties. Ji kariniukui pasakė: Prie Rygos pilies prieisit, kai svetimos valstybės žemės į batus prisipilsit. Tada jūs eikit į pilį. Karalienei matysis, kad jūs dar toliē, tai ji nesiskubins ginti, ir paimsit pilį.

Rusai atsivežė iš Francijos žemės, į batus kareiviams pripilstė, ramiai perėjo Rygos aptvarą ir ėjo prie pilies. Duktėriai pagailo močios ir ėmė ją budinti, kad suspėtų pabėgti. Močia pabudusi sako: „Kam tu pabudinai mane? Rusai dar loli, aut Francijos žemės". Duktė šaukia: „Skubėk, kelkis, rusai jau Rygoj, prie pilies, li-

pa viršun!"

Močia išdavikę karalaitę praheikė, kažkuo paverte, o patį pasiverte šarka ir išskrido pro prieš langą. Rusas raganinės sako: „Aš jį nušausiu, bet užsidegsiu (asidegsiu). Tada nupleškit nuo manęs drabužius. Jei nenuplešit nuo manęs drabužių, aš sudegsiu".

Raganius sulankstė vinčiavotinį, sudabsinį žiedą ir nušovė Rygos karalienę, pasivertusią šarka. Drabužių urėdas nuo jo nenuplešė, ir taip jis sudegė.

Tuomet rusai pamato, kad iš Švedijos oru su arkliais atskrenda karalienei žesno. Vėl atsiranda toks raganius, kuris jį sulaiko, ir Rygą užkariauja rusai.

Prieš 150 metų Raplinski nupirko Rusecką. Tada ten buvo maišytas miškas. Vėliau ūkį perėmė valdyti ant Rusecko augintinės užsiimtas užkurys Petras Za-

rakauskas. Po rugiapjūtės pabaigtuvių, apie 1924 m, moteris nešė šeimininkui vainiką, o aš – juostą. Zarakauskas man sako: „Nieś staremu panu".

Nunešu seniokui Ruseckui, pabagasloviju: „Chleba naszego powszechnego. Życzę szczęścia panu. Daj Boże, żeby pan tyle żiłby, ile jest ziarek w tem pasie".

Seniukas apsipylė ašarom, nusivedė mane gonkan, pasodino, atnešė sidabrinį rublį, papasakojo, kad kai pirko Raphiškį, jam buvo 16 metų, o dabar jau 75 metai, kaip čia gyvena. Pasakė: „Drugiej żytażniwy ja niedoczekam". Jo žodžiai išsipildė, mirė apie 1925 m., prieš pat rugiapjūtę, turėdamas 96 m. amžiaus. Mane pakvietė grabo dirbti.

Senovėje Jazdaūtiškių laukas buvęs pušynas, o aš teatsimenu storus beržus.

Šig šiol prie Elvyros Prakapaitės vs buvo menkas miškelis, krūmai, kuriuos melioratoriai šiemet išnaikino. Ten buvo ne bala ir ne dirva, bet šlapia pieva. Joje augo balta žolė — kiaūliašeris, lenk. šviniuga.

Papasakosiu apie keletą žolių.

1. Kiaūliašeris. Kol jis kg tik išdygęs ir kol tebėra žalias, tol dar jį ruhanda gyvulys praeidamas, o paskui žolė išbąla, sudžiūsta, lieka nebeėdama. Nei arklys nei karvė jos nebeėda ir išpjaut sunku, nes jos dalgė nebeima.

2. Svòdnikas — išsiketęs, į viksvelę panašus. Tai kažkoks bobiškas vaistas

3. Dziñgelis. Miške auga, į dilgę panašus vaistas. Moma su žolėm užsiimdavo.

4. Gumbažolė — smulkūs raudoni žie

deliukai, lapeliai kaipyti išsikėtę, auga pabaliais. Jų issikėtojusios šaknys vaistingos.

5. Árnikas — panašus į kiaũlia — pienį, tik jo lapeliai pūkoti, trumpučiai. Vienoj vietoj augo, bet išnyko.

6. Brũliai. Iš jų švirkštus darydavom.

7-8. Baltosios lelijos ir geltonosios puodynėlės. Ežere seniau niekur jokios žolės nebūdavo: nei baltyjų lelijų nei geltonyjų puodynėlių. Kai ežerą kasdien tinklais plausdavo plausdavo, neduodavo ten žolei prasidėti.

9. Berželiai — 5 m ilgio vandeninė žolė berželio lapais

10. Batvìniai — panašūs į alijošių. Jie labiausia augdavo vandeny gale Ščiūrio ir gale Komaro astravo.

11. Šliũžas. Užtakyje prie Skukausko valkšna vadinosi Padvarė. Ten tokios žolės, vad. šliūžas, užùkiša visą mõt-

nią. Šliūzą priseina išverst su visom žuvim. Valkšna zánic nueina.

12. Smerdūnas — panašus į samanas, neiškyla virš vandens, ant dugnio sužėlęs, gal sprindį teužauga. Pasidaro sunku traukt tinklą, nes smerdūnas jį sukočioja, susuka sparną virvėm. Smerdūno daug būdavo Juodajame sėkliuje, Ažuraiščiuose.

13. Germánka. Seniau germánkų nebūdavo. Sako, ežerus ja užkrėtė vokiečiai. Germanka — tai liauni žolė su smulkiais lapeliais, auga kaupais. Viršuj vandens esti balti žiedeliai. Germanka taip išplito, kad užgalėjo smerdūną.

Komaro astravo pradžia vadinama Patilte. Tikro tilto ten niekada nebuvo, buvo tik grõblius, t.y. tiltas iš žabų pakloto pergint (pervaryt) gyvuliams. Darašat

žiemom, kai ten kasmet klodavo ir klodavo smulkių žabų, smėlio užpildavo ir gyvulius pereit galima, ir žmogui pereit báikiai. Kai nuleido ežerą, ten pasidarė sausa pieva, arklių pieva - žinojama.

Ežeras nuleistas ne 1931 m, bet 1921 m. Tarnavau 4 metus prie Rokiškio, stačiūose, pas Marijampolio Emilės Kazanavičienės tėvą 1919 - 1923 m. Kai litui atsiradus, 1923 m. grįžau namo, ežeras buvo jau nuleistas.

1919 m. už Obelių buvo baltieji, o Aviliuose - raudonieji. 1919 m. biržely Obelius valdė jau baltieji, o iš Avilių bolševikus išvijo 1919 m. po rugiapjūčio, rugpjūty ar rugsėjy.

1919 m. gavau propusk ir atėjau pas tėvus. Bolševikai rusiškai kalba, išbadėję visur klaidžioja, ieško pavalgyti, tik ant kal-

vio akmeninio tvarto, kur dabar gyvena Mozūra, stovi sargyba. Karves melžti galima tik naktimis, o kai melži auštant, jau du trys prie tavęs stovi ir laukia. Iš žmonių imdavo veršius. Ir iš mano momos paėmė veršį. Tada aš jiems pasakiau: Vy ne zaščitniki, no ačiščiki. Už tai man pakišo brauniką panosėn.

Duonytės nebuvo. Jei kokią lepioską su pelais išsikepei, ir tą pačią iš rankų traukia. Kasdien stalčius išverčia. Rodydami į mane sako: „On u bielych byl, sóli priniós, paidióm iskátj".

1919 m. du vokiečiai ir septyni lietuviai su dviem armotytėm nuo Stepõnių, nuo Rokiškio nuvijo ištisas divizijas. Su arkliais armotytes veža, iš klanelio pūkšt pūkšt keliskart, ir vėl aidá arklius kitan klanelin. Iš sautuvo paukšt paukšt. O balševikai mis-

lija, kad juos vejasi baisi jėga, iš palemiotų taip leidžia, kad krūmų atžalėlės shrenda, ir rauna nuo Rokiškio kaip pasiutę.

Savanoriai sahydavo: Vijom — iš — vijom, o kokie jie, tai nė nematėm. Iššaunam, o jie, broliuk, tik rauna, nė atsahymo neduoda. Jie į dietuvą atplaukė bado vejami, o ne kariaut.

Avilių bažnyčios cimborijoj cukraus galvą rado, o iš už altoriaus klebono pavalkus isvežė. Išvežė bažnytinio vyno statinėlę, bet Mukulių komisaras supratęs, kad tai bažnytinis vynas, pusę statinėlės vėl grąžino bažnyčiai.

Klebonas Petrauskas pas Pūslį žabus kapojo. Vėliau, po karo, jis isvažiavo Pusalotan. Bobinčiaus smoteliokas apie du metru ihi lubų buvo atitvertas. Ten buvo grūdų slėptuvė Komaro ir kitų ūkininkų.

Man tai išaiškino meistras Balys Ragė-
nas, Jono tėvas, kai remontavom bažnyčią.

Pirmajame kare nė vienas civilis nežuvo, o šitame kare daug išsipjovė tarp savęs. Baltaraiščiai 1941 m. Kublicko sklepe Bertuliotę iš Mierkių užkankino, o paskui Baltāmišky nušovė. Jie nušovė Vacką Stankūną, Márkelį ir Juozą Paknį ir juos suvertė pušyniuky į Ulevičiaus bulvinę duobę. Kalvio Albino Bakučio žmoną nušovė ir užkasė Skukausko kapelių duobėse. Gal artimieji vėliau juos išsikasė.

1976. XI. 9

238. Šeštas

Septintas pasnekesys su Adomu Bakučiu

Buvau seniūnu. Esu raštingas, tik skaitau, rašinių nežinojau, o dabar nė to tiek nebemoku, nes jau 50 metų naturėjau plunksnakočio rankoj. Lietuviškas raides išmokau jau užaugęs, 1919 m., iš tokios mergos Agotos. Ji mokėsi apie mano gaspadorių, o jo žmus to nenorėjo ir ją išgraužė.

Gaspadoriaus žmus vežiodavo pakratas žydams, o iš jų parsiveždavo mėšlą. Žydai veltui atiduodavo mėšlą: „Ui, tik paimk mėšlą, mano karvėlai kreiva stovėt". Su šitais žmus nusiveždavo ir po pūdą kitą rugių — būdavo iš ko išgert. Agota įdavė tuos pūdus tėvui, žmus ant mergos užpyko ir ją išėdė iš miesto.

O aš į gaspadorių reikalus nesipainiojau, „nematydavau". Būdavo tada taip

pat, kaip dabar kolūkų: nematyk, tai ir būsi pakaitinas. Pamatei — nebe gerai nei tau nei kitam.

Mokytų žmonių nebuvo. Stefa Giedraitytė, Nikalaškos ūnaus guvernantė, buvo mokyta. Marinka Giedraitytė — taip pat mokyta, tik buvo žemų akių. Abi su mokytina bažnyčion eidavo juodom ilgom suknioms. Sėdėdavo už Dievo stalo. Kai eidavo, bažnyčią nušluodavo.

Mozūrėlių Sklizmantas buvo truputį pamokytas. Ukininkai tik maldaknygę paskaitydavo. Rašytingi apylinkėje buvo tik du: Kazys Plėšonas ir Petras Bakutis.

Kazys Plėšonas, Juozo tėvas, buvo Graižildos Plėšoniotės, iš Rikohiškių, ūnus. Jį buvo apėjęs Būga, arba Būgelė, nuomavęs iš Samatyhos Kūzmiškes. Kunigas Graižildą įleido kažkur gyventi. O kaimą žmonės vadino Graižėnu, Bugėnu, Bugele.

Kitas raštingasis buvo Petras Bakutis, Igno s., iš Stainiškių, mano motinos Barboros brolis.

Petras Bakutis ir Kazys Plėšonas manedar mažą parnohydavo tėpliot kurias-nekurias raides. Nevisada turėdavau paišelį, tai pašlapintu degtuku rašydavau raidę. Juzà Matulis savo sūnui Mikólai nupirko grifelį su toblytėle, tai ir aš nuėjęs parašydavau.

Ledaĩnių põežerėj buvo daug. Jono ledaĩnės negirdėjau. Vainiūno ledainė veikė gal dar prieš mano laikus. Zarasų pirklys Šliòmka daugiausia iš Mukulių ledainės išsiveždavo žuvį. Smulkiąsias žuvis išparduodavo zarasiškiams, o stambesnės, po ½-1 kg žuvys eidavo į Kauną.

Prie Smetonos Zarasų Marcinkevičius turėjo dvi mašinas žuviai į Kauną vežti. Prie Nikalaškai žuvį veždavo Daugpilin, o

paskui geležinkelin — dar toliau. Pro Obelius geležinkelin taip pat išveždavo obuolius, žuvį, grūdus, o atsiveždavo zuperį.

Jeigu zvejai pagauna daugiau žuvies, ją iš karto veža. Jeigu pagauna nedaug, tai ją daugiausia laiko varzoje, iš vytelių supintoje, iš balany suhaltoje, arba iš tinklo pasiūtoje. Kai tik žuvį ištraukia, ją suleidžia tiesiai varžon, įdeda akmenį ir nuskandina. Kai per du tris kartus prisiplėdo varzą, tada žuvį išveža.

Kol ledainėse yra ledo, tol varžomis nesinaudoja, nes varžą sunku vežti laivu, sunku tąsyti su savimi. Kol yra ledo, žuvį supila į laivo nosį, palaužia alksnio šakų, prideng ia lapais ir viršun užverčia ledo gabalą.

Apie Shrynios salą negirdėjau. Shrynioje laikant žuvų nesu pastebėjęs. Shrynias vartodavo tik vėžiams laikyti. Kož-

nas sau skrynią turėjo. Vėžių skrynia buvo prie Maračinskų, nes jie visi trys buvo žvejai. Jonākampy vėžių skrynių buvo daug, apie dešimtį. Jos buvo nevienodo dydžio, apie 2 m ilgio ir 1½ m pločio, sugrąžytos skylelėm. Kai pasirodė zuperis, apie 1909–1910 m., vėžiai pradėjo nykti, o dabar, kai pradėjo amonijaką vartoti, tai ir žuvys baigia išnykt.

Karosų Avily maža, retai pasimaišo. Lydžiai neleidžia jiems gyvent. Iñgurį Komaro plotely, „Po Komaro Pirčia" (ir dabar tebėra ten pat pirtis) yra pagavę, o samo – negirdėjau. Sùvieko ežere daugiau esą ingurių. Čičiry ingurių negirdėjau.

Augalus žinau: meldaĩ, nùndrės, asiūklis, viksva, krugliókas (arba valasnýkas). Lenkiškai – kruglak, lietuviškai – valasnykas. Tai apskrita, kieta, 50-

-70 cm aukščio žolė, plona kaip ašutas iš nodegos. Gyvuliai jo neėda.

Meškeriodamas pastebėjau, kad ežere yra ir gyvų ašutų, ežeržnių valasnykų, su žiobėlėm viename gale. Jei valasnyką suvalgai, pvz su žuvimi, mažą, tai jis sutraukia vidurinose žarnas, kaip saliatýras (t.y. kaspinuotis. A.k.). Kuklių Naglinskas uuo to mirė.

Šv. Jono kryžiai buvo prie Rapkaučiznos upelio ir čia arčiau (t.y. prie Šv. Jono upelio. A.k.). Medinių kryžių pahelėm daugiau būdavo. Daugiausia kryžių pastatė bilijūšo metais, kai buvau 3 metų amžiaus. Parapijos kapinėse beveik visi kryžiai buvo mediniai. Naujas kapines šventinant, jose jokių medelių nebuvo. Šventinant pastatė pirmutinį medinį kryžių. Jis ir dabar tebestovi, beržioko pahreiptas.

Rokišky, už ligoninės, lauke buvo su-

mūrytos kalvarijos. Su gaspadorium norėjom iš jų pasilupti plytų. Niekaip negalėjom mūro išardyti, negalėjom atkrimst nei kaltu nei kirviu, tokios stiprios buvo plytos ir kalkės. Naktį pragaišom ir nė vienos plytos neatsivežėm.

Visa Avilio pōežerė buvo Giedraičio, tik Imbradas — Molio. Kalbėdavo, kaip Molis karalini paršioką iš aukso nuliejo dėl paniekinimo. Antazavėj — Ropai. Kelpšos — du dvarai abiem sūnum abiejuose galuose ežero.

Kelpšos abiejų dvarų ir Muravánkos tvartai buvo vieno brėžinio, tuo pat planu statyti. O palociai — savotiški. Muravankos palociaus glaunieji pakajai buvo sumūryti iš akmenų su moliu, be kalkių.

Ščiūriais vadinosi pusiasaliai prie Navicko ir prie Komaro, o apie Ščiūrį prie Vainiūno negirdėjau.

Apie mušeikų Didžiakazį nenoriu pasakoti. Mirusių nesinori liest, nebesinori teist, Dievas nuteisė, muštis nebepriseis. Jo tikra pavardė — Kazys Ragėnas, gyveno gale miestelio, kur dabar Vanka Nikitinas. Didžiakazio sūnus Didžiakaziukas jau taip pat miręs. Jo kažkodėl nepaėmė kariuomenėn. Didžiakazio brolis buvo Tadaušas Juodas. Jo sūnus Tadaušinkas gyvena prie Grikinienės, yra pokurtis.

Didžiakazis kartą miške susimušė su maskoliais. Kaip griebė sieksninį rąstą, ėmė suht, tai kur katras maskolis išbėgiojo. Vieni jų žuvį vežė, kiti plačiais kirviais, škliutais, tašė špolus ir šlifarus. Špolai — paplokšti, geležinkeliams, o šlifarai — ketvirtuoti, statybai. Rąstai buvo tašomi su šniūru, aš be šniūro nutašydavau, o kitas ir su šniūru „padirba malūną".

Mušeikos vieni kitus gaudydavo. Di-

džiakazis sirgo radikulitu, jam pusiau sopėdavo. Nuvažiavo į Zarasus pas daktarą Bùkintą. Jį grįžtantį iš daktaro Imbrade permušė stipruolis iš Navìnkų Pievìškis Kazys: iš užkampio šniokš kuolu per pusiau.

Pievìškis buvo daug jaunesnis. Didžiakazis peršertas tik paragino arklį, parvažiavo namo ir pasijuto pagijęs. Kuolu jį sukrėtė, ir skausmas iš jo išbėgo. Kitam utarnyke Didžiakazis Zarasuos susitiko Pievìškį ir pastatė jam kvortą, kad sugydė pusiaujį.

Prie Dustų, Antãkalny, 1930 m. statėm namą. Ten girdėjau tokią kalbą. Žmogelis sudarė bačkelytę sviesto. Sviesto buvo artiẽ pūdo, o gal ir visas pūdas. Bačkelytę nusinešė Dustõs į turgų.

Kažkoks machánikas žmogelį su sviestu nužiūrėjo, nubėgo pas kleboną ir sa-

ko: „Mano tėvas pamišo. Vis kalba apie
šventą ir apie pyragus, šventą ir pyragus,
daugiau nieko. Gal kas užburė. Ar ne-
paskaitytum klebonas agzòrtų mano tė-
vui?" Klebonas: „Gerai, atvesk jį čia".
Machanikas nueina į turgų ir žmo-
geliui sako: „Aš paimsiu visą šventą
klebonijai. Padėsi nunešt ir ten gausi
pyragus, kiek prasysi".
Abudu eina per Dustas. Nunešą kle-
bonijon. Bačkelę machanikas liepia pa-
statyti koridoriuj, žmogelį įveda pas kle-
boną, palieka, o pats sugrįžta į koridorių.
Žmogelis pasako „Garbė Jėzui Kris-
tui", pastovi ir sako: „Atėjau už švies-
tą pirgų". Klebonas atsako: „Žinau,
žinau. Klauyk, vaikeli". Žmogelis atsi-
klaupia ir laukia, kas čia toliau bus.
Klebonas paskaito agzortus, peržegnoja ir
liepia stoti.

Žmogelis atsistoja ir vėl klausia: „Klebone, gal už sviestą užmokėsi?" „Kokį sviestą?!" „Na gi tą, kurį nunešė virtuvėn zakristijonas ar vargoninkas, — aš jo nepažįstu". Klebonas vis manė, kad kalba su to machaniko tėvu.

Išeina jie į koridorių, įeina į virtuvę: nei sviesto nei machaniko. Dingo su visa bačkele. Šeimininkė nieko nežino ir nieko nematė. Klebonas sako: „Tave — tave apgavo, bet ir mane gi apgavo".

Iš tiesų, tas žmogelis apgaviką tematė kartą, o klebonas — du kartu: kai tas užprašė agzostus ir kai atvedė „tėvą". Paskui to apgaviko niekas niekur daugiau nematė.

1905 metų sukilimas Avilinose praėjo taip. Avilių kryžkelėj, kur dabar guli kolūkio akmuo, stovėjo Kelpšo dva-

ro kalvė. Vakarais lenton paukšt paukšt padaužydavo ir sušaukdavo vyrus. Kavolis Arulis kalvėje prikalė štikų. Kiti turėjo šautuvėlius šatrais primušamus.

Susidarė apie 30 apylinkės vyrų (Petras Bakutis ir kiti), su arklinkais, išjojo juodašimčių susitikt. Štikai jiems į karteles įsodinti, kitam šautuvas ant pečių. Gal į pavasarį laikas buvo.

Už miestelio sutiktą žmogų klausia: „Ar dar toli juodašimčiai?" Tas atsako: „Ateina! Girdėjau, kad jau esą Grietiškise, kalveliuose".

Na gerai. Vyrai pajojėja iki Škugelių. Pradeda daiyrytis, nes čra pat ir kalveliai su Grietiškėm. Kas čra gali būti, kad nematyti juodašimčių. Jie klausia: „Ar dar toli?" Atsako: „Jodaūginose yra"

Vyrai nujoja. Niekas jiems kelio ne-

pastoja. Jodauginose hlausia žmogelį: „Ar juodašimčių čia dar nėra?" Žmogelis atsaho: „Čia nėr, bet Morkūnuose, prie Dustų, tai tikrai yra".

„Na ką, josme ten!" Nujoja. „Par mum nėra. Girdėjom, kad Dustōs yra".

Dustōs: „Girdėjom, kad juodašimčiai Ažùtiltėj". Yra tiltas per Šventąją. Šiapus tilto — Skragždýnė, o kelios gryčios až tilto — Ažùtiltė.

Priseina jot per tiltą. Bet ką galì žinoti, juodašimčiai gali nužiūrėti ir per tiltą jojančius gali sugrūsti. Vyrai atsargiai perjoja tiltą. Ažutiltėj jiems pasaho: „Par mum nėr. Kalbėjo, kad Kavólinos yra".

Vyrai Kavolinos(na) nebejojo. Parjojo atgaliós. Išjojo aušťant, o sugrįžo sutemus.

Man tada buvo septyni metai. Žą-

sis ganiau du metu: 1904 ir 1905 m., o 1906-1912 m. Plìsiskėse galvijus ganiau. Savo ausim atmenu kalbą iš to laiko, kaip vyrai jojo, kaip kalbėjo.

Vieni vadino juodašimčiais, kiti-šunaburniais. Šunaburnio nei išpaišyto nei aprašyto nebuvau matęs. Būdamas vaikas, cekavydavausi, kas jie tokie. Sėniai atsakydavo, kad juodašimčiai ir šunaburniai — tai tas pats. Jie yra paleisti valion, ir jų reikia labai saugotis. Šunaburnis turi dvi kojas ir dvi rankas, yra lyg ir žmogus, tik visas gauruotas, plauhuotas, o galva ir burna — kaip šunio.

Elvyros tėvai — truputį belažòrai (t.y. žvairi. A.K.). Elvyros tėvo seserys Prakapiótės ir mano boba (jeigu ji jau buvo gimusi. A.K) poežerėje, Jonakampy, turėjo išsikasusios liuktùs,

kad juose galėtų pasislėpti, kol šuna-
burniai praeis. Bet slėptis nepriėjo.
(Ar ne dėl Napoleono svaiginamų šuna-
burnių įvaizdžių liaudies sąmonėje
susiklostė? A.K.).

1976. XI. 20

239. Šventas Jonas

Isiuosi į gražiausią salą. Vežuosi palapinę su miegamuoju maišu. Popiet niaukstosi. Bet pavakary saulė užlieja ežerą ir dangų. Pirmiausia atsitrenkiu į tokį sąžalyną, tokį šeberkštyną, tokį šipšyną, kad uodas snapo neįkištų. Pakrante pasiyrėjęs, pasiekiu proskyną ir prie berželio prisišvartuoju valtį.

Yriausi 45 minutes. Kaip gražu po salas ir pusiasalius dairytis. Plaukyk skersai išilgai, jokių draudžiamų ežių, jokių eismo ženklų — laisvė.

Patekus į salą, prasideda tikra sventė. Saulėlydžio žaroje degte dega išlakių, liekny kaip nendrių, pušų liemenys. Proskynoje mane sveikina pušų siūbavimas, jų paslaptingas ošimas, lakštingalų ir strazdų bal-

sai. Kohia maloni vieta palapinei. Ją pasistatau kalvos papėdėj, paplūdiminėj terasoj, kad naktį mane liūliuotų monotoniškas bangų tekšlenimas.

Šv. Jono isvakarės. Saulėlydis raudonas. Kyla vėjas. Bangos raudonais blyksniais siba tik vien. O debesys...

Debesys! Tai kosminis, dieviškas, nepakartojamas spalvų ir formų taurumas. Tai šiltų ir šaltų spalvų akvarelės pliūpsniai. Tai maištas tarp ugnies ir ledo gaivalų. Dangus pavirsta Vereščagino batalinių paveikslu: šnoliais skrenda melsvų žirgų ir oranžinių vėliavų sąvartynas.

Debesys – tai turisto televizoriaus ekranas kas minutę besikeičiančių figūrų ir atspalvių. Tai mąstymo, maldos, filosofinės kūrybos temynas (silva rerum). Vienas debesis – tai ištisa teminių peizažų paroda per 10 minučių. V

Senovėje šioje salaje buvo alkas. Šlamėjo šventi ąžuolai, čia tamsi giria neperpučiama vėjo. Drevėse ir alose dziūgavo gyvybė. Glaustėsi ir žmonės, kaip liudija archeologai. Saloje iš tų laikų lig šiol yra užsilikę nemažai paminklinių medžių. Medžiai tokie stori, drevėti ir guzuoti, kad iš jų išrinkti salos miško karalių ir karalienę būtų nelengva. Turtinga sala, unikalus landšaftinio parko pavyzdys.

Istoriky liudijimu, ežero apylinkėse net gi gyvenviečių negalėjo būti dėl kasmetinių priešų antpuolių bei nudegimų. Jei kur tarpumiškių užuonarvėje, tylos, bekelės ir pelkių apsuptas slypėjo kokis apkerpėjęs namelis, tai kilus kariui, jį pats savininkas padegdavo, kad nebūtų priešui užuoglaudos.

Livonijos kalavijuočių ordinas 200 me-

tų plėšikavo apylinkėse, kol 1435.IX.1 Žygimantas Kęstutaitis ir Švitrigaila jį sutriuškino tarp Žirnajų ežero ir Žirnajos upės, Pabaisko apyl., Ukmergės raj.

Mindaugas iš kalavijnočių daug bėdų patyręs, buvo net priverstas 1252 m ir 1261 m. įvems užrašyti šį šėlių kerštą.

Šiaurės karo metu, 1700–1721 m. gyvenus žmonėms vėl nebebuvo vietos.

Visų karų metu ši šventa sala teikė prieglaudą persekiojamiesiems šėliams.

Ant ežero nusileidžia sutemos. Pakrantės žvejų takeliu slenka apgraibomis pirmyn. Tai čia, tai ten žiba sv. Jono vabalėliai. Jo žolės šlumštelėja ir pūkštelėja į vandenį ūdra. Knipštelėjo. Tamsu. Mindžiojo kelminius paparčius, tuos Lietuvos papirusus, ir netikiu, kad jų žiedas šią naktį prasiskleistų...

Saloje esanti prasmegusi užkeikta bar-

nyčia. Yra žmonių, girdėjusių sv. Jono naktį skambančius po žemėm varpus. Tai taip pat pasaka. O gal... O gal per 1000 metų kartą varpai suskamba po žemėm ... Ir kaip tik tokią kaip ši, šiandien naktį.

Vargše šventoji liaudie. Tu viską maitinai, o visi tave engė. Net paslaptingos gamtos jėgos tave gąsdino ir slėgė. Perkūnijai dundant, vaizdavaisi Elijošių trikinkėje karietoje per dangaus grindinį betrenkiantį ir žaibus iš po ratų tyškančius. Žegnodavaisi...

Iš tankmės kaikas tykoja. Jaučiu paslaptingą žvilgsnį. Gal ciklonas netolyse praeina, kad taip slegia. Išvilgusi laisvės visa gamta alpsta, tarytum Kristui mirštant. Iš praeities ateina kalvos atodūsis, prisikelia šmėklos ir vaiduokliai. Grįžtu į palapinę...

Praeities kamuolys issivynioja. Nuovargis užmerkia akis. Kopsiu į kalvą, kurios briauna vos vos matyti tamsaus dangaus fone. Po kojom nieko nematyti. Tamsu kaip maše. Šuūkia apuokas. Imu kopti į kalvą ir per ilga šiek tiek prasižiūriu.

Staiga ... aukštybėse švykso taisi iškarta tamsiuose debesyse. Aš į ją kopti kopti. Pakylu į kalvos viršūnę. Užkopiu prie pat debesų. Pakėlęs ranką, alkūne nustumiu švnan debesis, ir sviesa apžilpina man akis. Vos neatsitrenkiu veidu į mėnulį. Prasideda regėjimas, kurį aprašau atskirai.

Aušra pradeda brėkšti.[2] Tyliai alsuoja ežeras, bangos į krantą vos girdimai plakasi, nendrės šnara.[1] Nuo krantų pasigirsta gaidžių giedojimas, danguje pragysta vyturiai.[3] Viršum eže-

no plauko tiršta rūkas. Priešais palapinę ugniakuras išblėsęs, ore vėsu, bet miegamajame maiše šilta ir norisi dar pasnūduriuoti.

Saulė skaisti skaisti, naktį pirtyje išsipraususi, išperta, kyštelėja iš už miškų, iš už salų savo auksinius plaukus. Apsimošęs imu į rankas irklus, prieš mano akis iškyla miesto bokštai ir per akimirką atsiduriu prie miesto vartų. Visi, kas gyvas, gamta ir žmonės, užsvenčia šv. Jono šventę.

1976. XI. 24

V Ant mėnulio rago užmetu vadžių vilkstę, pasispiriu į kalvos viršūnę, įsisiūbuoju ...

V Visu dangaus pakraščiu kosminė kūryba virte verda. Ji nesišaukia nei užfiksuojama nei publikuojama. Nereiškia pretenzijų į nemaiumą, į genialumą. Die-

vas netaupiai žarsto savo grožį, ir Jo kū-
ryba nė vienai akimirkai nemąžta.

240. Avilio salos ir valkšnos

Avilių stotelėje susitinku avilietę Eleną Ragėnaitę, g. 1899 m. Jaunystėje ji Avily zvepojusi 15 metų. Ji pasakoja:

Avilį nuleidus, prie Liepasalės gimė apsksita salelė. Joje 1930 m. žuvėdra susisuko lizdą ir sudėjo kiaušinius. Dėlto tą salą ir emėm vadinti Žuvėdros sala.

Valkšnos yra tokios:

1. Sidabrinė — Siniausko pakrašty
2. Po šermukšniu (Pod riabinkoj) — į Siniausko pusę
3. Po Bloževičium
4. Po Kòmaro pirčia
5. Padvarẽ — prie Skukausko
6. Po Ažùraisčiais
7. Po Makaũsku
8. Po resnióku — po Siniausko kraš-

tu

9. Po Jazgárnyku
10. Ant Celiátnyko
1976. XI. 28

241. Pašnekesys su Stepa Kriauklienė

Našlė po vyro Izidoriaus Krauklio mirties Stepa Skvorčinskaitė-Krauklienė, g. 1917 m, išgyveno 38 metus Kuhliuose, kur dabar Breidokas gyvena. Paskui mėgino gyventi pas savo 4 sūnus bei marčias. Pagaliau apsigyveno pas Valę Putrimienę Midolkose (~~Midulinose~~). 1

Ji užaugo pas tėvą gaisų riboką Adomą Skvorčinską Ščiūriuose, kur dabar gyvena Čeigys. Ten pat gyveno ir jos brolis Petras, kurio duktė su inžinieriumi yra mačiusi Marijos apsireiškimą.

Adomo brolio Petro prigėrė Imbrado ežere trys vaikai. Jiems stovi kryžius prie ežero. Tik ketvirtąjį Petrą ištraukė, bet tas peršalęs metus tepagyveno. 2

Senas ribokas, Adomo draugas, Petras Lamanauskas gyveno Maršaniškėse. Jis sakydavo: „Man svaiku tik savo sielą išganyti, o

mano kūną galite nors ir po tvarto slenksčiu palaidoti". Paliko daug vaikų, bet turtą liepė zmonai Vikcei savo nuožiūra paskirstyti vaikams.

P.L. isgerdavo, bet buvo linksmas, dievotas, apsėduose gedodavo, skaitydavo zmonėms Bibliją. Per sumą atsiskirdavo nuo šeimos ir nuo svečių, užsidarydavo kambary ir melsdavosi visą valandą.

P.L. skaitydavo zmonėms storą, blizgančiais kraštais, knygą „Książka królowa". Ten rašo, kad prieš pasaulio pabaigą zmonės girtuokliaus, paleistuvaus, šeimininkės pačios duonos nekeps, „po duoną vaikščios ir duoną pirks". Ten rašo, kad karalienė beklausydama tos knygos apalpusi, o kaip bepergyvens zmonės pasaulio pabaigą, kai bus prispausti bado ir kris gyvi į žemės plyšius? $\sqrt[3]{}$

~~1976. XI. 10~~

1 V Stepa Krauhlienė užprašo šv. Mišias, minėdama savo vyro Izidoriaus 4 metines. Taip pat palieka stipendiją midolkietės Valės Putrimienės už sūnų Edmundą, nuo kurio mirties praeję 8 menesiai.

2 V. S. K. žinanti šias Avilio salas: Rėlinė, Sámnė, Vilkinė, Vainiūno, Celiátnykas. Minka prieš gaisrą gyvenęs pùsiasalio palivárke.

3 V Prireikus pakeisti S. K. užprašytų mišių datą, šiandien popiet nuvažinoju į Midòlkų stotelę. Stotelė tebėra senojoje vietoje, nes naujasis plentas ties stotele atsitiktinai sutapo su senuoju vieškelin.

Įeinu į artimiausį Midolkų viensėdį. Jame gyvena labai maloni imbradiškė Elena Rinkauskienė. Tai pamaldi, dora, darbšti, gyva, vaišinga ir toli gražu nenusenusi moteris. Iš jos sužinau,

kad Valė Putrimienė gyvenanti ne Midolkuose, bet Vėdarinose.

E.R. esanti gimusi 1903 m, kilimu esanti antazavičkė, o Midolkuose gyvenanti 26-tus metus.

Netoliese miške prasidedanti Samanyčios pelkė. Joje esą daug spalgenų, ir kasmet E.R. jų prisinoganjanti. Esanti girdėjusi, kad pelkės kraštė esąs Samanyčios ežerėlis ir prie jo esą dar daugiau spalgenų. Ji ežerėlio per tuos 26 metus jį nesanti nė karto matėjusi, nes ežerėlis esąs toli toli, labai toli, gal už kelio kilometro - - -

1976.XII.6

242. Septintas pašnekesys su Adomu Bakučiu

Anksti prieš pamaldas ateina nuo autobusų stotelės A. B. ir pas mane prabūna 2 val. Tai tikrai gražus vyras, net nesinori jo seniu vadinti. Jo storos jautrios lūpos aprėmintos taurumo raukšle. Trąšūs šiurkštūs plaukai nešukuoti, bet nepasišiaušę, laisvu stiliumi sugulę. Tokios ševeliūros (šukuosenos) galėtų jam pavydėti didmiesčio stileiva. Kalbėdamas apie žūklę Avily, jis susitelkia, pro primerktas blakstienas jūrininko zvilgsniu zvelgia ~~priekin~~ į tolį. Malonu į jį žiūrėti ir jo klausyti. Jam galima prikišti nebent issiodeholonavimą, kuris priklauso jo žmonos, ober-velnio, iniciatyvai.

Štai jo nupasakojimai. Seniau keliai ėjo daugiau pabaliais. Vienas kelias pro Jazdaūtiškes sukė, o kitas nuo Skukausko fer-

mos ėjo pabalin pro pat Ulevičiaus versmelę (dabar – J. Plešono dirbamame sklype, praeitą vasarą melioratorių nudrenuotame. A.K).

Versmelė mūsė fontang. Žmonės sakydavo, kad šitas vanduo akims sveika, tai eidavo versmelėn žito vandens akims praustis. Tai gerai atsimenu, nes Stainiškėse esu gimęs, o Jazdauskiškėse užaugęs.

Už Elvyros Prakapaitės gryčios yra tokia duobė (t.y. šlėnis. A.K), vadinama Skaŕdžium. Voliečiai nuo fermos per ją buvo betiesią kelią. Paskui pamatė, kad labai šlėnu, tai kelią šita puse pramušė.

1904 ar 1905 m. Velykose saulė tekėjo. Aviliuose žmonės ėjo apie bažnyčią. Prakapienė Daminykienė pasilikusi namie ėjo gyvulians pasaro į daržinę. Skardžiaus anoj pusėj, jau ant Stainiškių žemės, prie šmėlio duobelės, ji pamatė ku-

nigg einantį su mistrancija. Oswaldo senelis varážijo: „Gal čia buvusi barnyčia skradžiai žemę nuėjusi".

Komaras perėmė žemę iš Topálskio. Ketvirtais ar penktais metais po savo atėjimo Plikakalnį jis pasodino pušelę ir apkvėrė nuo gyvulių. Nuo tos pušelės viršaus Plikakalnis apsisėjo pušynėliu.

Komaro astrave tada tebuvo vienas dviliemenis šermukšnis, o šiaip tik kelete vietų teaugo po keletą alksniukų.

Prie Liepasalės po vandeniu jokių pamatų nėra, o akmenų ten yra visokių. Kai kurie net aikštėj išlindę.

Prieš ežero nuleidimą Liepasalės akmuo buvo po vandeniu. Tik labai labai sausoj vasaroj viršus būdavo aikštėj. Nuleidus ežerą, prie Liepasalės atsirado dvi siaurios salos, ir jose aliksniai pasipylė.

Juodasai sėklius (čiornyj miel) yra prie

Dainio (buv. Makausko) trobų, už 70 m nuo Kuhlių balos rago, kur bala nuo Ažuraiščių atsisuka į Dainio trobas. Ten pat yra kitas ragelis ir įlankėlė, vadinama „Po grytelė", arba „Strupo kampas".

Žūnant visada reikia turėt primietus (t.y. osientyrus. A.K), tris taškus krantuose, tada visada surasi valkšnos vietą. Kai medžius krantuose nukerta, išnyksta primietai, priseina nusižiūrėti naujus. Pvz, Ilgosios valkšnõs prie Ažuraiščių ir Kepeliùšo akmenis žinau kaip penkis pirštus. Jei paplaukytumėm, parodyčiau daug vietų.

Iš Liepasalės ir iš salos nuo Mukulių pusės ribokai pjaudavo liepines lazdas ir lupdavo nuo jų karnas akmeninus apipint. Apipintus kuriščio dydžio akmenis kabindavo apačioj tiuklo, kad jis grim-

tỹ. Viršuj tinklo pririšdavo plūdes iš eglinės lentos, o pušinė netinka, nes primirksta. Akmenys šliaužia per žemę, o eglinės plūdės plaukia viršuje. Tinklas issikėtęs eina.

Dieną iš tinklo labai išlenda aukšlės, nes jos veržiasi priekin. Tinklo sparnuose jos visai nesilaiko.

Kuoja ar gustarà (plokščia, į pałšą panaši) įsispraudžia į tinklo akį, žiaunos įsibeda, ir nebegali pabėgti.

Ešeriokas dieną ir naktį atapakalias eina, todėl jis priekin nelįs nė per didžiausią skylę. Dieną jis išlenda nebent motniõj suspaustas. Šiaip išlenda tik maĩlius, o metinis ešerys per tinklo akį nebeišlenda.

Vėžys — labai juokingas. Jis lipa per tinklo akis, kojom kabindamasis — lipa net laivan įtrauktas. Nepabaigęs lipt

nebėgs. Kai perlipa virvę, tada bėgte bėga.

Dieną ešeriai dusbėse aukšles gaudo, o naktį į meluškas eina miegot. Per dieną jie nueina po 6-7 km. Žuvys dieną kruta ir kruta, tik naktį sustojusios pamiega.

Gustarà užauga lig 800 gr dydžio. Palša gali užaugti iki 9 kg, bet Avily pasitaiko tik iki 1½ kg. Netikrieji šapalai užauga lig 4 kg.

Netikryjų šapalų Avily valkšnoj pasitaiko po du tris. Tik kartą pirmųjų Vokiečių okupacijoj daug jų pagavom. Buvo taip.

Užplaukėm į Ragėnus meluškytėn be mindrių, šiapus Varonkos, apie vidurį taip Varonkos ir antros meluškos, arčiau kranto, kur bažnyčios bokštelis kavojas už kalno.

Meluškytės pradžioj įbedėm bòltką (ar bòlką, t.y. tokią kūlelę smailu galu žuvinus baidyti) ir palikom. Pas-

kui pavažiavom plačiau, prisukėm abiem laivais prie bolhos. Laivai — su inkarais, kitaip tinklo nepatrauksi.

Vėjas panėšėjo mus per 15-20 m nuo primičių. Plūdės rodo, kad vis užkliūva sparnas. Aš vis nuvažinoju ir atkabinėju. Paprastai užkliuvusį sparną atkabinėja trečias laivas, bet mes plaukėm tik dviem laivais, tai atkabinėti prisėjo man.

Manėm, kad užkliūva tinklo sparnas, užtat jį atkabinėjom. Bet pasirodė, kad ne sparnas kliuvo, o tinklas nepavilko žuvies.

Iš vienos valkšnos dvi valtis pripylėm vien šapalų (t.y. netikrųjų šapalų), septyniasvarių, 67 pūdus, viršum tonos, nors daug iššokinėjo iš valčių. Tinklais mygom, kad neiššokinėtų.

Visų trijų Siniaushų, Vaclovo, Juliaus ir

Balio, ir gal dar Blozevičiaus gyvenama vieta vadinasi Golubiškės. Siniauskų senelis buvo meškeriotojas. Rytė išeidavo prie ežero, o vakare tarnaitė jį atsiveždavo. Tebuvau vaikas, kai jis mirė. Siniauskų tėvas buvo kalvis ar šaltkalvis, turėjo kalvę, sau viską pasidarydavo, o žmonėms tik šautuvus taisydavo.

Siniauskai buvo 5 broliai: Juzà mirė. Levónas įsimylėjo neturtingą mergiotę. Namiškiai emė kartis: „Co ty chamuvkę będziesz brać!" Kai daugelis iš mūsų krašto 1926-1927 m. važiavo Brazilijon, ir Levónas su savo mergiote išvažiavo. Julius – majoras. Kai gavau, Vaclovas buvo mieste, o Baliokas vaikų tebebuvo. Baliokas paėmė neturtingą antazavišką, savo tarnaitę Razulytę, Trikleckų gimnę. Tėtehėjų –

ji su savo neturtingais giminėmis nebenorėjo draugauti.

Prieš pat Pirmą pasaulinį karą, kai buvau 14-15 metų, atsirado plūgai, bet maži has jų turėjo. Pradžioj jų vienos ir dišliai buvo mediniai, o noragas ir atvólas geležiniai. Vėliau atsirado vienos geležies plūgai, drapokai, skibóčiai (drapokai ant ratelių; kultivatoriai? a.k.), plūgai dviem vagom, pjaunamos.

Kol plūgų nebuvo, ardavo žagrėm. Jos buvo lietuviškos ir rusiškos. Lietuviškos — vienos, ilgesnės ir su balneliu arkliui; jas Komaras mėgo. Rusiškos — daugiau paplitusios. Plūgas įdžiūvusio molio neimdavo, o žagrė smailiais noragais imdavo. Žagre žemė gerai išsipurto, neišverčia smėlio.

Akėčios būdavo su mediniais kuo-

lais. Būdavo ir žábinių, vytélinių ahė-
čių. Komaras dar vartojo vytelines
ahėčias su ąžuoliniais huoleliais. Bul-
vėms ahėt pavasarį labai geros. Tūlas
dvi tris eglės viršūnes suriša ir ata-
žagarias tempia, ahėja.

Buvau piemeniokas gal 12 metų ir pats
mačiau roges mediniais padriezais. Jie ber-
žiniai, palenkti, ištašyti; grąžteliu pra-
gręžia, mediniais kuoleliais prikala. Kai
Rygon linus veždavo, įsidėdavo padriezus,
nudilusius kely vėl pasikaustydavo.

Pas Kelpšą 1913 m. ant stonios radau
lovius. Kurmonas išaiškino, kad juose
baudžiauninkams šikinę karšdavo.
Viršuje dirželiai per skyles užnerti,
kad lupami neatsikeltų. Pas Kelpšą se-
niau ryhščių būta, bet prie manęs jų ne-
bebuvo. Vežė dvaro grūdus. Bernas pa-
vogė du maišu ir teisinosi juos nuo

vežimo nuėmęs, kad nelūžtų tiltas. Kelpsas jį tik pàbarė (pabárā), ir daugiau nieko.

Pas Giedraitį nebūdavo jokių bausmių, jokių sykščių. Patėvis į Muravanką pas Giedraitį ėjo baudžiavą 8 metus, už pusę valako 6 dienas per metus = pavasarį 2 d., šienapjūtėj ir rugiapjūtėj 2 d. ir rudenį kulti, arba rugienų arti jaučiais 2 d. Apie N. metus, po kūlimo, duodavo iš dvaro gorčius. Patėvis už tas 6 dienas gaudavo kasmet nuo 4 iki 8 gorčių. Jokių mokesčių už žemę patėvis nemokėjo. Kai paleido valnystę, niekas neėmė žemės, bijojo, kad neišsimokės.

Avilių dvare gyveno daktaras Jonas Giedraitis. Jis turėjo širdies ligą. Sakydavo: „Jei dirbsiu, per metus mirsiu. Jei nedirbsiu, dar tris metus pagyvensiu. Jei išvažinosiu, 5 metus išgyvensiu". Kaip tik

už 5 metų jis pajūry mirė.

Jis turėjo du sūnus ir dukterį. Visus tris vaikus vedžiodavo gubernánka. Jonas buvo Anykščiuose teisėju, Rokiškyj advokatu. Zigmas Prancūzijoj išmokslo daktaru. Dukterį mačiau kartą: vidutinio ūgio, plaukai išsišukuoti į visas puses vilkos per žemę, plaukais buvo visa apsidengusi, kad nė drabužių nesimatė. Į mergas aš žiūrėdavau, bet į jį žiūrėti nedrįsau...

1976. XII. 8

243. Aštuntas pašnekesys su Adomu Bakučiu

Kartą lietuvis nusivedė vokietį pirtin. Parodino palubėj, ant palų. Kai užpylė šilimos, vokiečiui pradėjo svilti ausys ir jis sušuko: „Farplūpt!" Lietuvis nesupratęs, daugiau „plūpterėjo". Tada vokietys šūkuo: „Donervėter!" ir nusirito nuo palų žemėn. Lietuvis įsigrdęs rėksmą, ir trečią kartą „užvėtė". Vokietys šūkuo: „Vozdekrėt!" ir išbėgo pro durįs.

Rusai zvejai matiukójasi, bet aš keikdamasis motinos nežeminu, sakau: „j. kapùsta", „j. máchovka".

Lydys – plėšriausia žuvis. Nedaug geresnė ir vėgėlė. Vėgėlės dieną lindi kelmuose ir liūnuose, t.y. po pelkėtų krantų velėna. Jos išeina medžioti naktį, nes kitos žuvys naktį nemato, o vėgėlės mato. Daugiau –

sia jos minta stinkomis, ryja ir kuojas. Stinkų jos tiek prisyja, kad stinkos joms styri iš gerklės. Stinkos – saldžios, jų valgyti reikia ne lig soties. Jei sočiai jų privalgai, tai daugiau stinkų niekuomet nebesinosi.

Dvi valtis šapalų mes pagavom prie pirmųjų vokiečių, 1917 m. Šapalų Avily nedaug.

Man pasitaikė vienas keturiakilogramis. Išplaukiau su meškeria prie Ščiūrio. Tenai sėklius, apaugęs meldais. Į vieną langelį, t.y. į tuščią vietą tarp meldų, įmetu meškerę. Patrauhiu kartą kitą – kas čia? – užkliuvo... Už ko užkliuvo, už kelmo ar už nendrės? Jeigu už nendrės, tai nieko – nendrė perpliš išilgai, ir kabėlį ištrauksiu. Bet jeigu už kelmo, tai kabelis nuluš. Dar patrauhiu, iškeliu – kabelis nulaužtas.

Prisirišu kitą kabelį, pavažiuoju tru-

putį toliau, laivą vėl įkišu į meldus ir įmetu meškerę į tą patį langą iš kitos pusės. Pakrutinu, ir vėl kabelį sulaikė. Pone Dieve, jau čia tai tikrai kelmas, — galvoju. Bet ką gali žinoti!

Nebelaužiu. Privažiuosiu prie kabelio ir atbadysiu jį meškerykočiu. Tik staiga plūdė išbėga iš meldų paskiu laivą ir nubėga meldynan. Apsuka meldų kuokštą ir stovi. Manau, — šapalas pasvar̃tė pasvartė, pavargo ir guli. Prisistumu su laivu artyn. Šapalas tuo laiku pasilsi, taip šoka, žilką (valą) su kabeliu nurauna ir nueina.

Tai buvo šapalas, nemažesnis kaip keturių kilogramų.

1976. XII. 17

244. Avilių fenologija 1976

1976. III. 29. Linksmai pragysta vsever-nai. Pasirodo varnėnai

1976. IV. 3. Kurmiai darže pabunda.

1976. IV. 7. Pasirodo gandras

1976. IV. 8. Šventoriuje eglėje pragysta ~~strazdas~~ kikilis

1976. IV. 9. Baisiajame kalnely pražysta žibuoklės - Dilgėliniai drugiai skraido. Antazavės šventoriuje lašininkė gieda: „ti-ti-tiū!"

1976. IV. 10. Bitės skraido

1976. IV. 11. Pražysta laszdynai

1976. IV. 13. Pražysta baltalksniai

1976. IV. 14. Avilio ežeras po iškorijusiu ledu. Po kovų pirmutiniai pasirodo kikiliai. Jie mėlynom kepurėm, rausvais kahlais, žaliai juodais frahais ciahuoja: „ti-ti-ti", arba „ci-ci-ci".

1976. IV. 15. Pamatau pirmą varlę. Kalasi raudoni rubarbarų ir širdelių (D. s.) daigai. Į bažnyčią pradedu vaikščioti be palto.

1976. IV. 16. Pražysta šalpusnis. Šale dilgėlinių skraido ir šalteksniniai drugiai. Saulėtame Padvarės užtakyje kvarkia varlės.

1976. IV. 17. Paežerėja šaižiai klykauja 5 kirai, prazvimbia kamanė

1976. IV. 19. Avilys pradeda banguoti. Jo le-

dus vėjas nugine į Ažuraičių krantą.

1976.IV.20. Įsaulinose žolytė vos vos pradeda žaliuoti. Rugiai sužalinoja.

1976.IV.24. Pirmasis griaustinis. Kaimynų daržus apdrapakuoja.

1976.IV.26. Pavasaris bunda lėtai. Kaitinuosi paežerės kurorte. Už metro nuo mano galvos rausiasi savo labirintais žemdirbys kurmis. Matau, kaip jis savo kuhšteroa kilnoja pernyhštę žolę su beržo lapais ir girdžiu, kaip jis darbuodamasis pūtnoja pagal Karolio Dineikos, arba jogų metodus.

Mano kaitinimosi vieta už 60 m nuo ežero, bet bangų mūša aiškiausiai girdėti. Vilnys mušasi į krantą, ritmiškai užauja, pamatuoju vandenį – +7°C.

Blindės prazysta. Beržynas pilnas straz

dų giesmių, o iš toli toli, iš laukų at-
skrenda tylutėlis vyturėlių akompanimentas.
Aukštai aukštai, drumzdami klasikinę
harmoniją, plyšoja kirai, aštriai kampuo-
tais baltais sparnais raižydami mėlynę.

1976. V. 3. Šulnio vandeny – 4°C, o VI. 9
bus 6°C. Vanduo ežere – 8°C. Šulny V. 11 – 4°C.

1976. V. 4. Sužalinoja pievos

1976. V. 6. Ruginose jau žvirblis pa-
sislėpty

1976. V. 7. Šiaip taip saulėta, Cu de-
besuota diena su saltu NW 4 BS vėju. Popiet
aplankau paežerę. Šermuhšniai, avietei sprogs
ta. Užeinu vieną salpusnį su nulėpusia
galvute (žr. IV. 16)
Nuo Bakučio kalnelio – neapsako –

ma Avilio mėlynės grožybė. Nendrėtos liepų salų paplūdiminės apačios — prinokusių rugių geltonumo. Tai pernykštės nendrės. Jose stiebiasi susmaigstytų medžių šepečiai.

Berzynas sula kvepia, o strazdai — berzyno šeimininkai, jie švilpia, čiulba, pleška tik vien. Taip gera žiūrėti į ežerą, kad 20 min. bemat prabėga. Tylom praskrenda kiras. Narų porelė, sidabrinius kahlus ištiesę, atplauhia.

Paežerės balutėje kvaihia varlės ir... purienų kelmelis zydi net 4 žiedais. Oi, jau daug purienų zydi!

1976. V. 8. J. Plešono aruose, prie alksnynėlio, paversmiuotame tvenkinyje, sužydusios purienos. Blindėse bitės teberenka žiedadulkes. Vasalausko sulnio lanka prie Padvarės užtakio pilna zydinčių purienų.

Išnešu gėles į verandą iki X. 4.

1976. V. 9. Išgiistu lakštingalą. Avys pasirodo ganykloje. Užeinu keletą šalpusnių su nuleistom galvutem (žr. V. 7, IV. 16). Kinų krankimą gal aš kartais palaikydavau manguty ar kranklių kvarkimu.

1976. V. 11. Beržai sprogsta: vieni apsigaubia žalių permatomu šilku, o kiti nuskęra auksiniais žirginiais.

1976. V. 12. Balt. gluosniuose užia bitės. Pražysta klevai, agrastai ir piktašašiai.

1976. V. 14. Vakar pražydo serbentai. Beržų lajos nebe permatomos. Darže pražysta katžolės, notrelės ir trikertė žvaginė

1976. V. 15. Pas Pikauskienę pražysta žagarėlė. Praž. petrarakčiai, vyšnios.

1976. V. 18. Prie J. Pl. alyvų sužysta eglutiniai šilokai. Prie pašto pražysta ieva.

1976. V. 19. Žydi dvilytės viksvos, blužnutės. Praž. rudeninės slyvos. Pasirodo kregždės.

1976. V. 21. Pats žyd. ievų. Praž. raudonosios žiognagės.

1976. V. 23. Praž. geltonosios slyvos, baltosios notros.

1976. V. 24. Praž. širdelės (zr. IV. 15), o VI. 28 peržydi

1976. V. 25. Piktašašių randasi su pūkų burbulais. Nuo vyšnių pradeda kristi žiedai, o nuo ievų nosi pradėti. Pražysta auksakuodis vėdrynas, šakinys, nemiršėlės, guobal. lanksvos, alyvos (VI. 16 – pats žyd, VI. 17 – žiedai pradeda kristi; VI. 19 peržydi).

1976. V. 29. Praž. paprastasis vėdrynas.

1976. V. 31. M. P. mano darže pasodina agurkų, sidikėlių, isravi darželius. VI. 9 pasodina 10 pomidorų. VII. 28 pomidorai siešuto dydžio. IX. 11 pirmas pomidoras. VII. 3 - VII. 28 naudojuosi sidikėliais

1976. VI. 2. Praž. šeimukšniai. VI. 14 žiedai pradeda kristi. VI. 16 kvapas tebesvaigina

1976. VI. 3. Valgomojo pašalėje pasodinu 7 kelminius paparčius, gautus iš Dusetų

1976. VI. 4. Praž. kmynai. Piktašašių pūkų pilnas oras

1976. VI. 10. Prie šulnio pūtelis pražysta

1976. VI. 13. Praž. ankstyvoji raud. pinavija

1976. VI. 15. Vakar pražydo gyslonai. Praž. žiaudrinys

1976. VI. 16. Praž. medutės, katpėdės, barškučiai, sugiagėlės

1976. VI. 24. Pirmas tikras kepinimasis sauléje ir maudymasis. Vėluojančios vasaros pradžia.

Sauléje 1976. IV. 10 – VIII. 28 kaitinuosi tik 63½ val. per 29 kartus (sezono pradžia: 10/IV, 11/IV, 15/IV, 16/IV, 17/IV, 26/IV, 9/V, 10/V, 11/V – 12 val.; sezonas: 12/V – 25/VII – 45 val.; sez. pabaiga: 8/VIII, 19/VIII, 28/VIII – 6½ val). Maudymasis (9/V IV 10/V tik šušlampu, 11/V pirmąkart pasimaudau, 24/VI su malonumu pasimaudau pirmąkart, 15/VII – antrąkart pasimaudau. Maudausi iki 14/IX).

Jei 1975 m. vasara praėjo besikaitinant sauléje ir besipūškinant po Avilį, tai ši vasara (V. 19 – X. 10) prabėgo besiirstant po Avilį, be-

lankant bei betyrinėjant jo salas. Nepaprastai laiminga vasara.

1976. VI. 25. Pražysta miltinaitė ir jazminas (iki VII. 17). Avily – 18°C, o sulny 8°C (o gal 6°C)

1976. VI. 27. Praž. putinas, mgiai, buožainė, papr. lipikas, R. canina ir glauca. Griežlę išgirstu.

1976. VI. 28. Žydi pelkinės nemiršėlės. Praž. papr. katilėliai. Žiemuogiavimo pradžia

1976. VII. 1. Praž. pentinius, gelt. ramunė ir galinzoga.

1976. VII. 2. Avily – 18°C (termometrą kopes tarpupirsty palaikius 4 minutes. Šulny – 6°C (term. palaikius 4 min.)

1976. VII. 15. Daržely prad. gelt. lelijos

1976. VII. 18. Prad. juodauogis šervamedis. Aviły – 21°C, sulny – 7°C.

1976. VII. 19. Žydi barkūnai, juodagalviai. Prad. darželiniai pentiniai, vinginiai, lagestai, morkos, katilėliai (C. rapunc.), čiobreliai, rykšteneš, jonažolės

1976. VII. 20. Prad. liepos, atvirkštinės lelijos, naktižiedės, vingiorykštės, bajorės. Raud. ir balt. serbentų pradžia (VII. 16 paragavau).

1976. VII. 23. Žydi trūkažolės, rykštenės, barkūnai. Prad. tūbės, puliarožės

1976. VII. 29. Žydi miškinė salota (Lactuca, Mycelis muralis) ir vaistinis putolis (Saponaria officinalis)

1976. VIII. 1. Sodelyje pirmosios vyšnios

1976. VIII. 16. Praž. rudbekijos

1976. VIII. 23. Nerūkymo pirmosios metinės

1976. IX. 5. Pirmosios gelt. slyvos. IX. 13 – gelt. slyvų priskinu 6 burnaprausius

1976. IX. 13 – IX. 30. Kolūkis nuhasa nenubrendusias ir šalnų užgautas bulves. Nelaimingas bulviakasis.

1976. IX. 23. Atsinešu kriaušių iš Jazdautiškių Jono ir Marės Bakučių, o X. 9 – iš Staĩniškių Jono Girčio. Ryte žąsys isskrenda, o gervės anksčiau isskrido.

1976. X. 1. Raud. slyvos aps ir psta, jų 2 dubenis priskinu, o X. 20 jas baigiu.

1976. X. 8. Priraškau šašūkų obuolių dubenį.

1976. X. 10. Paskutinę dieną irkluoju iki Golubiškių ir Rutuliškių. Navigacija baigta. Po to užstoja vėjuotos dienos. X. 12 apeinu paežerę nuo Naprių iki Alyvų kalno. X. 18-20 nubraižau ežero su salomis planą ir supažindinu su juo mokytojus.

1976. X. 22. Vėjuotos dienos pasibaigia. Užsimoju nusiirti į Vainiūno (Ilgąją) salą ir suskaityti jbje laužavietes. Deja, valtį randu įšalusią ir ežerą sustojusį.

1976. X. 23. Su J. ir St. Plešonais valtį išvelkame iš vandens ir prieigoje paguldome kniūbsčią.

1976. XI. 4 - XI. 18. Atšyla žemė. Žmo-

nės ir kolūkis mėšlą iškiato ir apsiaria

1976.XI.9. Ežere ledo nė kvapo

1976.XI.16. Pušyniuhy padánginio nebėra, genys kalena. Škugelinose daug ąžuolų 80-120 cm diam., vienas išdegintas

1976.XI.20 (nus XI.2) Aviliškiai išsviesina paežerės mišką, prisikerta malkų. Nebėra paminklinio karklavijo, 2 senų laukinių obelų. Naikinimo ir gobšumo aistros apakinti girtuokliai ežero vis dėlto neišgeria

1976.XI.22. Gausus pirmasis sniegas apgriūva medžius. Rogiahelio pradžia.

1976.XI.25. Pavėlavęs vieną dieną, apraišioju neudremis 8 obelis.

1976. XI. 26. Po sniegu beveik nėr gruodelio. Avilio pakrantės aptrauktos ledeliu, žmogaus dar nehelia.

1976. XI. 30 Po atodrėkių Avilio pakrantėj prasideda ledelis 2 mm storio. J. ir M. Pl. paežerės pakelės juodalksnius toliau beretinę.

1976. XII. 1 J. Pl. grįžta vėl iš paežerės su lazda ir kirviu pajuosty.

1976. XII. 3. Pušyninkų užuovėja, o paežerėje ūžia SEG Bs. Dominykienė Čižienė su pjūklu ir padėjėja grįžta iš paežerės.

1976. XII. 8 Skersai melioratorių griovį permetu du alksniu, grįžtu per pušyninkę, apžiūriu betoninį rūsį.

1976. XII. 13 Ežeras baigia apsitrauk-

ti plonu kaip stiklas ledeliu. Padvarės užtakyje hirvis miškų vagia.

1976. XII. 14. Avilys guli po ištisine balta pahlode.

1976. XII. 18. Pakrantėj ledas helia žmogų.

1976. XII. 19. Ledas nebebraška, vietomis paėjęs vandeniu, po sniegu apysilpsis

1976. XII. 22. Avily ledas vietomis pavandeniavęs, vietomis braška

1976. XII. 24. Dar nedrįstu ledu nueiti ihi Plikkalnio

1976. XII. 30. Ledu neprieinu ihi Sehlumėlės II, hol ledas lieka paėjęs vandeniu.

908
K2-482